

نووسەرى كوردستان

كۆتارى يەككىتى نووسەرانى كوردستان

18

chalakmuhamad@gmail.com

ن
د
ى
ك
ا
ن
و
پ
ش
د
ه
و
س
چ
ر
گ
ت
ك
ف
د

زستانى ۱۹۹۱

دەستەى نووسەران

ئەبووبەكر خۆشناو

جەوھەر كرمانج

هەئال كوستانى

فەلەكەدىن كاكەيى

رەيكار ئەحمەد

نووسەرى كوردستان

راوئىزكاران

ئەحمەد هەردى

ئەرسەلان بايز

هەزارى موكرىيانى

حەكمەت مەمەد كەرىم

مەمەد حەمە باقى

عەباس بەدرى

تەھامەيى

گوڤارى

يەكيتتى نووسەرانى كوردستان

ژمارە ۱۸

خوولى دووهم

زستانی ۱۹۹۱

وتدی نووسەر

* ئەمە ، دووهمین ژمارەى گۆڤارى (نووسەرى كوردستان) ه كه دواى كۆنگرەى يەكگرتنى (كۆمەڵەى نووسەرانى كوردستان) و (يەكپىتى نووسەرانى كوردستان) و پىك هينانى (يەكپىتى نووسەرانى كوردستان)، دەردە چى . دەستەى نووسەرانى گۆڤار ، بەپىرە و كردنى راسپاردەكانى كۆنگرەو

پىرست

لەكۆلنەوه

- پىنج ژمارەى گۆڤارى كوردستان ۵
زمانى كوردى لە كتیبى (فقه اللغة ايرانى) دا .. ئەحمەد شەرىفى ۲۳
رياليزمى سۆساليزم و بەهرەى ئازاد .... حىكمەت محەمەدكەرىم ۳۲
محەمەد ئەمىن بوزئەرسەلان ..... و: سەلام زەندى ۳۸

شەعر

- بەيمان ..... جەوھەر كرمانج ۵۲
ژبىر نەكە ..... ئەحمەد قەرەنى ۵۷

لەبەر جا و گرتنی بەرزە وەندی یەکانی گەلە کەمان و خزمەت بە ئەدەب و
 رۆشنییری یەکە ی لەسەر ئەو سوورە کە ئەم گۆفاره خو لەهەر مەیلێکی
 شەخس و رێکخراوەیی لایدا و جگە لەخزمەت بە گەلە کە ی مەبەستیکی
 دیکە ی نەبێ . .

✘ بۆ ئەوە ی گۆفاره کە ، بەرێک و بێکی دەربجێ و ماددە کانی تیرو
 تەسل و هەمە جوۆرە ی ، رووی دەمان دەکەینە نووسەرانی کوردستان
 کە هاوکا ریمان بکەن ، رەخنە مان لێ بکەن ، بێشیا رمان بێ بکەن و
 بەرھەمی بە پێزی خۆیان مان بۆ بنێرن .

✘ بەیۆنە ی ، ای شوبات ، (رۆژی نووسەری کورد) ، سلاو و پیرۆزبایی
 بۆ نووسەرانی تیکوشەری کوردستان دەنێرین کە لەدژوارترین بارو
 دۆخی تیرور و سەرکوت دا ، ئالەھ لگری بەرەنگار بوونە وە ی سیا سەتی
 دزیوی داگیرکەرانی کوردستانن . ھەر وە ها دەستی ریزو نەوازش لە

- برایانی چروی . . . . . و: ئەبووبەکر خۆشاو ۶۱
 دوو خوزی . . . . . رەمەزان عیسا ۷۳

پەخشان و جیرۆک

- یادداشتی مڕۆشکی ون . . . . . و: زیاد مەولود ۷۵
 رازە کانی دەدرکێتم . . . . . ئەرسەلان بایز ۷۸
 شاعیر . . ناخی وە کوسە ما وەرە کە ی قولپ دەدا . . . . . گوندی ۸۳
 بۆ کوژانە وە م . . چەند سە دە یە ک بێ دەنگی . . . . . ھۆشەنگ ۸۶
 ئاوارە یی . . . . . رێکار ئەحمەد ۸۹
 تلیاک . . . . . حەکیم مەلا سالیح ۹۴
 شیدی بۆ کوئی بچین ؟ . . . . . پاوان عەبدولمەوجود ۱۰۳

بهرامبەر نووسه رانی کۆچ کردوو مان : حاجی بی جندی ، کاکه ی فهلاج ،
حه مه صالح دیلان به سینگه وه ده گرین . .

* له م ژماره یه دا ، وێژای بڵاو کردنه وه ی (نامه یه کی دلسۆزانه) ی کاک
مارف ئاغایی ، به پێویستی ده زانی شوه ش بو خۆینه ران روون بکه -
ینه وه که بڵاو کردنه وه ی شه و شیعری به ناوی مامۆستا (هیمن) ه وه
له ژماره (۱۶) و ههروه ها بێدا جوونه وه ی نامه کانی کاک سه لاجو کاک نکاک
نه زادیش ، له ژماره (۱۷) ی نووسه ری کوردستان دا ، رای دهسته ی پێشووی
کۆئاره کن ، چونکه (وه ک کاک مارفیش ئاگاداره) ماده کانی ژماره (۱۷)
به رله کونگره ی یه کگرتنی نووسه رانی کوردستان ، ئا ماده کرا بوون .
بو یه ئیحه ، به پێویستی ده زانی ده رگای گفت وگۆ ، ده رباره ی شه م
مه سه له یه پێوه ده یین و هیوادارین نووسه رانمان ، قه له مه ره نگینه کا -
نیان له با به تیککی دی بخرنه گه ره .

دهسته ی نووسه ران

گفت وگۆ

گفت وگۆ له گه ل شاعیرێکی ئیلامی ..... ئا : م . م ۱۱۷

لیتیره وه ی

کاتی شیعری ..... و : شه مال ۱۲۱
به سه رها تی (مومی) له گۆرانی به کی فۆلکلوری دا . . . . . ئا : ئاریزعه بدوللا ۱۲۷
نامه یه کی دلسۆزانه ..... مارفی ئاغایی ۱۳۱

پینج ژماره‌ی گوڤاره‌ی کوردستان

فهره‌اد بیریال

گوڤاره‌ی "کوردستان" ۱۹۱۹ - ۱۹۲۰ یه کیکه له گوڤاره هه ره دانسقه و بایه خدارانه‌ی که له سه ره تای شه م سه ده یه دا ، له گه‌ل کاروانی "کورده‌لاوه‌کان" دا له تورکیا بلاوکراونه ته وه . نوسخه‌کانی شه م گوڤاره ، وه کو هه ر بلاوکراوه یه کی دیکه ی شه و سه رده مه ، کاتی خۆی که وتونه ته بهر زه بروزه‌نگ و شالوی پولیسه تورکه‌کانی "شه‌تاتورک" ، سه‌رتاپا له‌خه‌لکی قه‌ده‌غ کراون ، یانیش بوونه ته خوزاکی ناگر ، شه‌مرؤ چنگ خوینه‌رانی کورد ناکه ون .
خۆشه‌ختانه : له کتیبخانه‌ی زمانه رۆژه‌لاتیه‌کانی پاریس دا "که به کتیبخانه‌ی لانگزو ناسراوه" پینج ژماره‌ی شه و گوڤاره‌مان دۆزیه وه . والیره‌دا ناوه‌رۆکه‌که‌ی ویترا‌ی کورته پیتسه‌کیه‌ک ، ده‌که‌ینه چه‌پکه‌گولیک و پیتسه‌ش به‌خوینه‌ران و توئیه‌رانی کوردی ده‌که‌ین .

چه‌ند وشه‌یه‌کی پینویست

به‌پنی ناگاداریمان و دوا‌ی چاوخساندیک‌ی خیرا به‌سه‌رچاوه‌کاندا ، بۆمان ده‌رکه‌وت که کۆمه‌لنیک کوردناسی فه‌ره‌نسی و هه‌روه‌ها هه‌موو شه و نووسه‌ره‌کوردانه‌ی که خۆیان به‌میژووی رۆژنامه‌گه‌ریی کوردیه‌وه خه‌ریک کردووه ، که‌م تا زۆر ، راست یان چه‌وت "به‌شی هه زۆریشیان بئی شه‌وه‌ی چاویان به‌هیچ ژماره‌یه‌کی گوڤاره‌که‌ش که‌وتبی" باسی شه م گوڤاره‌یان کردووه . شیمه‌لیزه‌دا به‌کاریکی بیهووده‌ی ده‌زانین که وه‌خشی خوینه‌ران به‌گیرانه‌وه‌ی بیرو بۆچوونی ، راست یا هه‌له‌ی ، جۆراوجۆری شه و نووسه‌رانه‌وه‌داگیربکه‌ین . چونکه راستکردنه‌وه‌ی شه و هه‌موو بیرورا چه‌وت و چه‌ویل و بئی به‌لگانه‌ی که له‌باره‌ی شه م گوڤاره‌وه خراونه‌توروو ، له‌وانه‌یه‌پازده‌لاپه‌ره‌ی پیتسه‌کیه‌کی درتیرمان پتی ره‌ش بکه‌نه‌وه . بۆیه‌لیزه‌دا ، شه‌وه‌ی به‌له‌پیتشتر و گرنگتری ده‌زانین : پیتسه‌خستتی چه‌ند زانیاری و تیبینی یه‌کی بنه‌رتین ، که له‌م باره‌یه‌شه‌وه‌پشتمان به‌دوو سه‌رچاوه‌ی باوه‌ریبیکراو به‌ستووه ، یه‌که‌م : گوڤاره‌که‌خۆی "واته شه و ژمارانه‌ی له‌به‌رده‌ستی شیمه‌دان" ، دووه‌م : شه و نووسه‌رانه‌ی ، تاک‌وتووک ژماره‌کانسی

ئە و گۆقارەيان لەلا ھەيە يا ديويانە .

۱- گۆقاری " کوردستان " ، سەرنووسەرە کە ی : محەمەد شەفیق ئەرواسی زادە ، خاوەنی ئیمتياز : محەمەد میھری ، ھەفتە ی جارنیک بڵاودە کریتە وە - بە زمانی تورکی و کوردی و عەرەبی و فارسی . نوسخە ی بە پینچ قرووشە . (ئەم زانیاریانە ی سەر وە ، لە سەر بەرگی ھەموو ژمارەکانی 6/5/4/3/2 ھەروەھا ژمارەکانی 8 و 9 بەروونی یە وە تۆمارکراون و دووپات دەبنە وە) ژمارە ی یە کە می ئەم گۆقارە بە پنی ی بۆچوونی د. کەمال مەزھەر - کە گویە ژمارە ی یە کی ئەم گۆقارە ی دیوہ - لە روژی 28 ی ربیع الاخری 1337 واتە لە روژی 1919/1/31 بڵاو بوئە وە . لە بارە ی شوینی دەرچوونی گۆقارە کە شە وە ، ئە و اتە بای بە شی ھەرە زوری گۆقار و بڵاوکراوەکانی ئە و کات ، ھەروەھا بە پنی ی چەند زانیاری و ناوبردنی ھەندێ ئادریسی دیاریکرا و لە پروپاگەندە و بابەتەکانی دیکە ی ناو گۆقارە کە ، ساغ دە بیستە وە کە ژمارە ناوبراوەکانی ئەم گۆقارە لە شاری ئەستەمبول ، لە تورکیا بڵاوکراونە تە وە . لە لاپەرە ی کۆتایی ی ھەر ژمارە یە کی گۆقارە کە شدا نووسراوە ، کە لە چاپخانە ی " نجم استقبال " دا چاپ کراوە . کە بە داخە وە جاری تا کو ئیستا ، بۆمان ساغ نە کراوە تە وە داخو ئەم چاپخانە یە ی نجم استقبال ھە چ کە سینک و چ کۆمە لە یە ک بووہ ؟!

۲- لە ژمارە (6) بە و لاوہ ی سەر بەرگی گۆقارە کە دا ، بە تورکی نووسراوە : " گۆقاریکی سیاسی ، کۆمە لایە تی ، ئە دە بی ، زانستی یە ... " . ئە مە ش واتن دە گە یین - بە راستی : پیناسە یە کی پەر بە پینستی گۆقارە کە یە . لە بارە ی ئە وە شە وە کە ئەم گۆقارە بە ھەمووی چەند ژمارە ی لنی بڵاو کراوە تە وە ، بیرورای جیا واز ھە یە : ماموستا ئە لائە دین سە جادی و کاک جە مال خە زنە دار لە سەر ئە و باوە رە ن کە ئەم گۆقارە " ۳۷ " ژمارە ی لنی بڵاوکراوە تە وە ، بە لائە م بە بی ئە وە ی کە خویان تە نائە ت لاپەرە یە کیشیان بۆ بە راست نیشان دانسی ئەم قسە یە یان لە بە ر دە ست بووسی . ماموستا کە مال مە زھە ریش دە لنی : " دواژمارە ی کە من دیوہم ژمارە (۱۹) ی سالی دووہ می لە سەر نووسراوە ، کە روژی ۷ ی رە جە بی ۱۳۳۸ ، (۱۹۲۵) ی لە سەر نووسراوە " .

۳- جنی سە رنجە کە د. مارف خە زنە داریش لە سالی ۱۹۷۷ دا دووژمارە ی (۸ و ۹) ی ئەم گۆقارە ی دوزیبووہ و ھە مان سال لە گۆقاری " روژی کوردستان " دا بڵاوی کردبوونە وە . ھەروەھا ماموستا مە حموود لە وە ندی - ش ، لە کتیبە بە نرخە کە ی خۆیدا دووژمارە ی دیکە ی (۹) و (۱۳) ی خستوتە سەر ھەموو ئەم ژمارانە وە ، کە لە وە دە چن ئەم دوو ژمارە یە شیسی دین یا ھە یین .

سەرەنجام : بە پنی ئە و ھەول و کۆششانە ی کە تائیسنا بۆ دوزینە وە ی ژمارەکانی ئەم گۆقارە لە لایە ن روشنبیرانی کوردە وە دراون ، دە گە یینە ئە و ئە نجامە ی کە ئە مەرۆ ، نزیکە ی نیوہ ی ژمارەکانی ئەم گۆقارە لە بە ر دە ستن و دۆزراونە تە وە : ھەر ژمارە یە ک ، دووژمارە یە ک ، یا کۆمە لە ژمارە یە ک لە لای کە سینک و لە ولاتیکە . ھیوا دارین لە ناھا تودا ھە مووتە م ژمارانە لە یە ک بە رگ دا کۆبکرتنە وە و سەر لە نوئی لە چاپ بدرتنە وە . بۆ ئەم مە بە ستە ش ، لە بارە ی ئە و ژمارانە ی کە لە لای ئیمە دا ھە ن (ژمارە 2 , 3 , 4 , 5 , 6) ھەر روشنبیرنیک ، دە زکایە ک ،

تویژه رینگ بیه وی کاریان له سه ر بکا یا بیه وی له چاپیان بداته وه ، تکاده که بین با به ئا درنسی
گۆقاری (هیوا) په یوه ندیمان پتیوه بکات ، بئوئه وه ی به خوشحالیه وه فوئوگۆپی ی هه موو ئه و
ژمارانه ی بۆبنیرین .

** بایه خی گۆقاری " کوردستان "

ده شی بایه خی هه ره له پیشه وه ی گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) بایه خه
میژوویی به که ی بی . وه ک ده رکه وتووئه ئه م گۆقاره ، به کسه ر دوای گۆتایی هاتنی جه نگی
جیهانی ی به که م بلاوکراوه ته وه . ئه و سه رده مه ش (۱۹۱۹ - ۱۹۲۳) ، که به سه رده می
دا به شکردنی تازه ی کوردستان ، به سه رده می پلانه گلاوه کانی ده وله ته داگیرکه ره کانی
کوردستان ده ناسرتیه وه : کوردستان - له وه سه رده مه دا - به ژیانیکی هه ژه ند و پیر له کاره ساتی
جورا و جوری ئه وتودا ره ت ده بوو ، که هه ر هه فته په کی ژیانسی : راپه رینیکی بوو ، هه رمانگیکی
ژیانسی : لاپه ره په کی دره وشاوه ی میژووی تازه بوو ، گۆرانکاری به ک بوو ، هه نگا و یکی شیرانه و
سه رازایانه ی تازه بوو . هه موو ئه م رووداوانه ش - له تورکیا ، عیراق ، ئنیران ، سوریه ،
میسر . . به شیوه په کی ورد و فراوان ، ئاوتینه ئاسا له م گۆقاره دا باس کراون و تۆمارکراون ،
هه ر له ده نگوباسی کۆمه له رۆشنبیری و سیاسی به کوردستانیه کانه وه بگه ره - له (ئه سه مول) و
(دیاره کر) تا ده گاته بارودۆخه کومه لایه تی و شوڕشخوازی به که ی خه لکی کورد له کوردستان دا
و ههروه ها ده نگوباسی هه ول و ته قه لاکانی (شه ریف پاشا) بو سه ره خوبی کوردستان ، له
کۆنفرانسی ئاشتی - له پارێش دا .

به م شیوه په ، گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) ، به یه کینک له گه وه ترین و گرنگترین
ئه و دۆکیوو مه نت و به لگه نامه میژوویانه له قه له م ده درن ، که میژوونوو سی کورد بیه وی له
ژیانسی کومه لایه تی و سیاسی ئه و قوناغه گرنگی گه لی کورد بکولیه وه .

یه کینک له بایه خه گرنگی کانی دیکه ی گۆقاری " کوردستان " : بایه خه فیکری /
روشنبیری به یه تی .

تۆژه ره لریگای خویندنه وه ی ناوه رۆک و وتاره جورا و جوره کانی ئه م گۆقاره وه ، به ئاسانی
بۆی ده رده که وی که شیوازی بیکردنه وه ی سیاسه ته دارانی کورد ، ناوه رۆکی بیری نه ته وه
خوازی " ناسیونالیستی " ی رونا کبیرانی کورد ، یان وه گت مارکسیسته کان پتیان خوشه بلین
" ورده بورژوازی کورد " له و سه رده مه دا چۆن بووه ؟ چی بووه ؟ راده ی خه ملین و پێشکه وتتی ،
ههروه ها په یوه ندیی به جه ماوه ر و گه له وه ، به خه باتی رزگارێخوازیی کوردستانه وه ،
له چ ئاستیکدا بووه ؟! ئه و تویژه رونا کبیرو نووسه رو سیاسه ته داره کورده ی ئه وه سه رده م ،
کنی بوونه ؟! کۆمه له و ریکخراوه رۆشنبیری و نیمچه سیاسی به کانیان ؟! سه ر به کام چینی
کومه ل و چ ریبازیکی فیکری بوونه ؟! وه لامی ده یان پرسیا ری دیکه ی فیکری و سیاسی و
کومه لایه تی و . . . هتد . ته نیا به خویندنه وه ی وردبێنانه ی ئه م جۆره دۆکیوو مه نت و
گۆقارانیه ی ئه و کات (له وانه ش گۆقاری کوردستان) ساغ ده کرینه وه . چونکه ئه م هه وال و باسو

خواسانه ، به شیوه یه کی راسته و خو، نووسەر و " مننه وەر " و سیاسی یه کان خوینانه وه نوسراون.

با یه خی زمانه وانسی و رینووس و زمانی ستانداری کوردی، که له نووسینه کوردیه کانی گۆناره که دا بهرچا و ده که وی ، ده شی بۆ توژهره ی کورد، به پله ی سنی یه م دا بنری.

لیکۆلینه وه له رینووس ، زمانی ستاندار ، زاراهه جوړا و جوهره کانی له نووسراوه کوردیه کانی به کارها توون ، ههروه ها به راوردکردنیان له گه ل رینووس و زمانی ستانداری کوردیی بلاوکراوه کانی پیش سالانی (۱۹۱۹) : سروشتی ژبانی زمانه که مان و (قوئاغی په ره سه ندنه که ی) پیشان ده دا له و سه رده مه دا ، ههروه ها په پوه ندی ئاسته جوړا و جوهره کانی زمانه که مان به زمانی ستانداری گه له دراوسیکا نامه وه .

جگه له مانه ش، له م گۆناره دا - وه ک له بیبلوگرافیا که دا ده رده که وی - زیاتر له (۶) وتار به زمانی تورکی له باره ی گروگرفته کانی زمانی نووسینی کوردی و له باره ی دیالیکته جوړا و جوهره کوردیه کانه وه بلاوکراونه ته وه ، که به لیکۆلینه وه ی زمانه وانسی و " به راوردکاریسی " زور دانسقه ده ژمیردرین.

با یه خی شه ده بی گۆناری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) ، بۆ نمونه له چا و با یه خی گۆناری ژبن (۱۹۱۸ - ۱۹۱۹) ده شی که مترین : نه ک ته نیا له بهر شه وه ی گۆناری " کوردستان " له رووی چه ندیتی یه وه با یه تی شه ده بی ی که مترتیدا په ، به لکو له بهر شه وه ش که شه م گۆناره ، به شیوه یه کی بنچینه یی ، زیاتر پا به ندی بلاوکردنه وه ی شه ده بیاتی کلاسیک به تاییه نیش " شیعری کلاسیک " بووه .

لخ کاتی که گۆناری (ژبن) با یه خیکی فراوان و تاییه تی و ئاره زوومه ندانه ی قولسی به (دا هینانی تازه) ، به شه ده بیاتی تازه دا وه ، ویستویه تی به هره و توانا تازه کان به قینینه وه ، شیوازی تازه و ره گزی شه ده بی ی تازه بئینیه ئاراهه ، شه ده بیاتیکی تازه بگه شئینته وه .

راسته که شی ، گۆناری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) ، وه ک خویشان له ژماره (۶) به ولاره له سه ر بهرگی گۆناره که پیشان دا وه ، زیاتر گۆناریکی سیاسی ، ئیجتیماعی .... " بووه . به لام له گه ل شه و شدا ، لیره دا پئویسته په نجه نومای هه ندی راستی و دیارده ی شه ده بی ی کرنک بکه یین ، که له گۆناره که دا خوینان ده نوینن :

۱ - له سه ر لاپه ره کانی گۆناری کوردستان دا ، بۆ یه که مین جار له میژووی شه ده بیاتی کوردی دا ، پارچه شیعریک بۆ مندالان نووسراوه و له ژماره (۶) ی لاپه ره (۷۰ - ۷۱) دا بلاوکراته وه .

هینده ی ئاگان لپی ی بی ، له گۆنارو بلاوکراوه کانی پیش شه م گۆناره دا ، به رهه می نووسراو بۆ مندالان بلاونه کراونه ته وه ، بۆیه ده کرتی شه م پارچه شیعری مندالان ، که به قه له می " زینۆ " ناویکه وه نووسراوه : به یه که م به رهه می نووسراو - بۆ مندالان له قه له م بدری .

ئەم پارچە شیعەرە گە بە ناو نیشانى (دە لالیا زارۆكان) بلاوكر اوو تە وە ، بە شىووە و تە كنىكى تازە نۆرە ، راو : لە سەر شىووە (چوار پارە يى) لە چوار كۆپلە دا . قافیە كانى ھەر كۆپلە يە ك سەربە خۆن ، لە قافیە كانى پىش خۆيان و پاش خۆيان ناچن . جگە لە وە ش بە زمانى كوردى خۆش و پاراو نووسراو .

ئەم پارچە شیعەرە ي مندالان ، زىرە كى ي نووسەر و ھۆشيارى سەردە مە كە مان بۆ دەردە خا كە ھەر لە وساو بە خیان بە مندال ، بە گۆشكردى ھوشيارانە ي تە وە ي تازە داو . " بىروانە پەراوئىزى ژمارە ۲۵ " .

۲- وەرگىران لە زمانى كوردى يە وە بۆ زمانى بىگانە :

ھىندە ي ئاگامان لى بى : يە كە مەن بەرھەمى نووسراوى بىگانە ، كە تەر جە مە ي سە زمانى كوردى كرابىت و لە روژنامان دا بلاو بوو بىتە وە : دوو ھە ولدانى (خ.مۇدانى) يە ، كە لە گۆڤارى روژى كورد (۱۹۱۳) بلاوكر اوو تە وە ، يە كە ميان شىعەرىكى توركى شاعىرى تورك (محمد عاكف) ، دوو مەشيان وتارىكى (محمد عەبدە) يە ، لە ژمارە (۲) و (۳) ي گۆڤارە كە دا بلاوكر اوو تە وە و بە يە كە مەن دوو تىكستى تەر جە مە كراو لە زمانى بىگانە وە بوسەر زمانى كوردى لە قەلەم دەدرىن .

بەلام وەرگىران لە زمانى كوردى يە وە بۆ زمانى بىگانە - لە مېژوووى روژنامە گەرى كوردىدا لە گۆڤارى "كوردستان" دا (۱۹۱۹ - ۱۹۲۵) بە شىووە يە كى زۆرخەست و دىيار و فراوان وە دىيار دەكە وى . ئەم شەپولەش لە سەرەتا دا لە رىگاي گۆڤارى ژىن - ە وە دەستى پى كرد .

مە مەدمىھەرى ، بەرپو بەر و خاوەنى گۆڤارى "كوردستان" خۆى ، دەكرى بە يە كە مەن وەرگىرى كورد لە قەلەم بەدى ، كە لە گۆڤارى "كوردستان" دا ھەولى داو بە يە كە مەن جار نەموونە كانى شىعەرى كلاسكى كوردى تەر جە مە بكا تە سەر زمانى توركى و بلاويان بكا تە وە . دواى ئەمىش شاعىرى نوێخواز (مستفە شەوقى) ھەندى لە شىعەرە كانى خۆى وەرگىراو تە سە زمانى توركى و لە ژمارە (۵) و (۶) ي گۆڤارە كە دا بلاوى كردوونە تە وە .

بە م شىووە يە ش دە بىنەن كە تەر جە مە كردنى ئە دە بىاتى كوردى (بە تايپە تى شىعەرى كلاسكى كوردى) بۆ سەر زمانى توركى ، رووبە رىكى فراوانى لە سەر لاپەرە كانى گۆڤارى "كوردستان" دا داگىر كردووە . ئە مەش بە مە بەستى ئە وە كراو كە ناسنامە ي ئە دە بى و روشنبىرى و نەتە وە بىمان لای خوينەران و رووناكبىرانى تورك و غەبىرە تورك ، ئاشكرا بىت و بەسەلمى .

لە رووى كارى روژنامە گەرى و تە كنىكى روژنامە گەرىشە وە ، پىشچاوخستنى ئە م دوو خالە بە گرنگ دە زانين :

۳- گۆڤارى كوردستان ، وىراى روژنامە ي "تىگە يشتنى راستى" ، يە كە مەن گۆڤارى كوردى يە ، كە تە كنىكى چاوپىكە وتنى روژنامە نووسى بلاو كردو تە وە .

لە ژمارە (۸) ي گۆڤارى كوردستان دا لە روژى ۲۸ ي مانگى شەعبانى ۱۳۲۷ (۱۹۱۹) ، چاوپىكە وتنىكى روژنامە نووسى لە گەل سىياسەتمە دار (مستەر ئارتوور پوتورد) سازكراو و لە

۴- گۇقۇقارى كوردستان : وىزىراى گۇقۇقارى ژىين (۱۹۱۸-۱۹۱۹) يەككە لە يەكە مىن ئە و گۇقۇقارانەى كە پروپاگەندە و ھەلسەنگاندن و پېشكە شكردىنى كىتىب و بلاوكراۋە كوردىە كانى ئە و سەرمەى لەسەر لاپەرە كانى خۇى دا و ھەرۋە ھا لەسەر بەرگى دوۋاۋەى گۇقۇقارە كە دا بلاوكردىبىتەۋە . ئەم دىاردە يە ھەلبەتا يارمە تىمان دە دا كە شارە زايى يەكى زىاتر و فراوانتر لە بارەى بلاوكراۋە كانى ئە و سەردەم و ھەرۋە ھا لە بارەى ژىيانى رۇشنىبىرى و ئە دەبىى ئە و كات پەيدا بكەين .

جگە لە پروپاگەندە و لەسەر نووسىنى ئە و كىتىبانەى كە لە بىلوگرافىا كە دا پېشانمان داۋن ، "گۇقۇقارى كوردستان" لەسەر بەرگى دوۋاۋەى گۇقۇقارە كە دا ، زۇر بە كورتى پروپاگەندەى بۇ ھەندى بلاوكراۋەى تىرىش كىردۋە ، لە وانە :

۱- ەقىدا مەلا خەلىلى سەئىدەتى : منظوم علم حال و علم اخلاق .

ئىمە تا ئىستا خۇمان ئەم كىتىبەمان نەدىۋە ، بەلام بە پىنى بەرۋارى دەرچوونى "گۇقۇقارى كوردستان" پىۋىستە لە پىش سالى (۱۹۱۹) دا ، يا ھەر لە سالى (۱۹۱۹) دا دەرچووبى مامۇستا (نەرىمان) دەلى ، كە ئەم كىتىبە (نەج الانام) ، چەند باسكى ئايىنى يەمە بە شىعر دارىژراۋە بە زاراۋەى كرمانجى ژوروو لە ۲۳ لاپەرە دا ، لە سالى ۱۹۱۸ لە ئەستە مېۋل ، لە چا پخانەى ئە وقافى ئىسلامىە دا چا پكراۋە .

۲- ەقىدا ملا احمدى خانى : منظوم علم حال و علم اخلاق .

بە پىنى ئاكا دارى مامۇستا نەرىمان ، ئەم كىتىبە ، بە ناۋنىشانى "ەقىدە الایمان" نووسراۋى (ئەخمەدى خانى) ، بە شىعر رىكخراۋە ، لە (۶) لاپەرە دا ، لە ئەستە مېۋل ، لە چا پخانەى "ئە وقافى ئىسلامىە" دا چاپ و بلاوكراۋە تەۋە .

۳- ەقىدا كوردان . عبدالرحىم افندى : منظوم علم حال و علم اخلاق .

مامۇستا نەرىمان لە كىتىبى بىلوگرافىا كەى دا ، باسى ئەم كىتىبەى نە كىردۋە ، بەلام ئەكەر سەيرىكى بەرگى دوۋاۋەى ژمارە (۸) ى گۇقۇقارى (ژىين) بكەين ، بە ئاسانى بۇمان دەردە كەۋى كە ئەم كىتىبە نووسراۋى شاعىر و نووسەرى نونخواز (ئە بدولرە حىم رە جىمى ھەكارى) يە . لە بەرگى دوۋاۋەى ژمارە (۸) ى گۇقۇقارى (ژىين) دا ، بە زمانى توركىسى ، باسى ناۋە رۇكى ئەم كىتىبە بە درىبىژى كراۋە .

۴- مقدمه العرفان ، م م "محمد مېھرى" بە توركى نووسراۋە "پەيامىكە ، مەبەستى : يە كىرتتى زمانى ئە دەبىى كوردى يە"

ھىندەى ئاگام لىنى بى : جارىئ ھىچ كە سىكۇ ئەم كىتىبەى نە دۆزىۋە تەۋە . بەلام ھەندى سەرچاۋە ھەن كە بە درىبىژى باسى ئەم كىتىبە يان كىردۋە ، لە وانە : گۇقۇقارى ژىين (۱۹۱۸- ۱۹۱۹) ژمارە (۸) بەرگى دوۋاۋەى ، ھەرۋە ھا گۇقۇقارى كوردستان (۱۹۱۹- ۱۹۲۰) ژ (۲) و

" ۴ "

چەند سەنجىكى دىكەى گىشتى بە بارەى رۇلى گۇقۇقارى "كوردستان"

۱- وەك لە سەرەوێشدا پەنجوما مان کرد : گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) لە پال بلاوکراوەکانی دیکە ئەو سەردەمە ، یەکیکە لە گۆقارە کوردیانەکان بە شێوەیەکی زۆر قوول و فراوان ، بیری نەتەو و باوەری (ناسیونالیستی) ی کوردییان تێدا خراوەتە روو . راستی یەكەشی ، ئەم بیری نەتەو و باوەری (ناسیونالیستی) یە ، لە و قوتاغی "پینگەشتن " " فداژوو بوونەوێی " خۆی دا ، بزوتنەری ھەرە بێچینەیی و ھەرە لە پێشەوێی بزوتنەوێی نە دەبی و رۆژنامە گەری یە کە بوو . ئەگەر سەرھەلدان و نە شوئما کردنی ئە و بیری ناسیونالیستی یە نە بووایە ، ئەگەر خەملانی ئە و توێژە " منەووەر " روونا کبیرە نە بوایە ، ئە و بزوتنەوێی رۆژنامە گەری یە کەش و چوو زەرە ی تازە بوونەوێی ئە دە بیە کە شمان لە دایک نە دە بوون ، یا بە لای کە مەوێ گەلیک درەنگتر لەوێی کە بوو دە کەوتەوێ .

یەکیک لە نیشانە و بەلگەکانی بۆ بەرە وانی ئیشاندانی ئە م قسە یە ی سەرەوێمان ، ئەو یە کە " گۆقاری کوردستان " دا (ھەر وەھا لە ھەموو گۆقارەکانی دیکە ئەو سەردەمە دا) دە بینین ، ئەک ھەر تەنیا وتار و لیکولینەوێکان ناوەرۆکیکی ناسیونالیست و کوردانەیان ھەبە ، بە لکو تەنانت ھەموو ماددە و نووسراوێ ئە دە بیە کانییش . بۆ نمونە — پروانە شیعرەکانی (مستەفا شەوقی : ژ ۵ ، ل ۵۶ ، ژ ۶ ، ل ۶۹ ، ژ ۹ ، ل ۱۱۵) ھەر وەھا شیعرەکانی دیکە ژ (۶) و (۹) ، تەنانت ھەموو ئە و شیعرانەش کە بە زمانەکانی تورکی و فارسی و ھەر بی نووسراون (ژ ۶،۴،۲ ، ۶،۴،۲ ، ۶،۴،۲) .

سەرتاسەری شیعر و بەرھەمە ئە دە بی و زمانە وانیە بلاوکراوەکانی نا و گۆقاری کوردستان (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) لە سەرچاوە ی بیریکی ناسیونالیستانە ی راچلەکیوی سازگارەوێ ئاویان خواردۆتەوێ . شیعر ، ھەر وەھا بە شێوە یەکی گشتی " ئە دە بیات " لە م گۆقارە دا و لە سەردەمە دا ، بە پلە ی یە کە م و لە پێشەوێی ھەموو شتیکی دیکەوێ ، پا بەند بوو بە بیوی نەتەوێ خوازی و سەلمانندی ناسنامە ی نەتەوێ بیمان . شیعرۆ ئە دە بیات ، بە ئیلھامی ، ھەر وەھا لە پیناوی ئە و بیری نەتەوێی یە دا نووسراون .

گۆقاری کوردستان وەکو ھەر گۆقار و رۆژنامە یەکی دیکە ئەو سەردەمە ی را پە رینی کورد ، گرنگی ی یە کە می ، بە پلە ی یە کە م لە وە دایە کە بزوتنەوێ نەتەوێ خوازی یە کە ئەو سەردەمە ی کوردستانی ، لە ئاستی سەرزارەکی یەوێ ، لە ئاستی کارەسات و را پە رینە رۆژانەکانەوێ گە یاندۆتە ئاستی نووسین ، ئاستی بیری کردنەوێ ، ئاستی ھۆشیاری و ئایدۆلۆژیا : ئاستی کە ئیتر " میژوو نووسەکان " ئە م بزوتنەوێ رۆژنامە نووسی یە ، ئە م نووسیانە ، بگەنە " بەلگە یە کە " سەنە دیک ، نیشانە یە کە .

۲- خاسیەتیکی دیکە ئە م بزوتنەوێ نەتەوێ خوازی یە کە بە شێوە ی نووسین ، وتاری جۆراو جۆر لە گۆقاری " کوردستان " دا بلا بووتەوێ : جیاوازیی دیدی سیاسی و فرە بیی بیروبوچونەکانە .

دژا یە تی ونا کۆکی ی بیروراکان ، دە مە قالی و گفتوگۆکردن ، رەخنە گرتن و وەلامدانەوێ ، لە سەر لاپەرەکانی گۆقاری " کوردستان " دا تابلێنی گەرم و توند و تیژ بوو ، بۆ نمونە

له ژماره (۳) ، ل ۳۰ - ۳۲ ، ل ۲۸ - ۲۹ ، گفتوگۆ و دەمه قالى يەكى زۆر توندو تسيژ له
 نيوان دوو ئايدولۇژياى جياوازدا له بارەى مەسلەى (سەربە خۇيى كوردستان) بلاوكرۈوتەو
 بىرى چارە سەرخوازى (ريفۇر ميسم) له هەمبەر بىرى گورانخوازى شۆرشگىزانە .
 له لايەكى ديكە شەو دەبىنين ، له هەمان كاتدا ، بىرى (پان ئىسلامى) وريپىتسىيە بازە
 دىنى يەكانىش ، رووبەرىكى فراوانيان لە سەر لاپەرەكانى گۇفاره كەدا دا كىركىدووه .
 ئەم ديار دەيه ، له لايەك ديموكراسى بوونى دەستەى نووسەرانى گۇفاره كە و رىيازەكەيان
 نىشان دەدا ، له لايەكى ديكە شەو جياوازى ئەو زەمىنە چىنايەتى يا " ئايدولۇژى " يەى
 كە توژى رووناكبيرانى كورد لەو سەردەمەدا ، هەناسەيان تىدا هەلمشتووه .
 ۳ - وەك لەرىگای خویندەنەوئى گۇفاره كە خوپەو بومان دەردەكەوى : لەسەدا
 شەست و پىنج ۶۵% ى نووسراوہكانى گوفاره كە بەزمانى " توركى " نووسراون .
 ئەوانى تىرىش بەزمانەكانى كوردى ، عەرەبى ، ئىنجافارسى .
 ئەم دەربارەى زۆرتەر بەتوركى نووسىنە ، ئەو هەمان نىشان دەدا كەرۇشنىيەره
 كوردەكانى ئەو سەردەمە ، ياراستىر ئەوانەى كەلەكۇنارى " كوردستان " دا
 نووسىويانە ، سەرەراى توانا و بەهرەو بىرى كوردانەيان ، سەرەراى تىكوشان و
 ئىلتىزامى دلسۇزانەيان بۇ نەتەوہكەيان ، بەلام لەگەل ئەو ئەش دا دەبىنين هېشتا
 هەر بابەندى رۇشنىبىرى وزمان و كولتورى مېللەتەكانى دراوئىن ، بەتابەندى
 " توركە " : زەمىنەكەيان هېشتا هەرزەمىنەبەكى " عوسمانلى " يا زەمىنەبەكى
 كلاسكىيە ، نەبانتوانسەو خويان بەتەراوئەتى و بەشئەبەكى داير لىسەدا و
 بەرپە كلاسك و عوسمانەكان جياكەنەوہ ، بۇ نمونە : بەلاى كەمەوہ : بتوان كەدا
 سۆد لەو زمانە كوردى يە ئەدەبى يەى پېش خۇيان " ۱۸۹۸ - ۱۹۱۸ " وەرگىرن و
 بەرەى پى بەن ، ناوہرۇكى راپەرىن و سزوتنەوہ روناكبيرى و نەتەوہبى بەكە لە
 ئاستىكى زمانەوانىى پىتكە و تووترو فراوانتر " لەوئى كەھەبە " عەكس بەكەنەوہ ،
 نەمەش ديار دەيهكە : ئەك ئەنبا گۇفارى كوردستان ، بەلكو گۇفارى " ژبى " وگەلنى
 گۇفارى ديكەى ئەو سەردەمە دەگىرتەوہ . دەبىنين خاوەنى گۇفاره كە : محمد مەسەد
 سېرى " خوى " ، كەيدەكىكە لەجالاكتىرىن رووناكبيرە دلسۇزارە راترىپىن
 زمانەوانەكان : كەچى لەسەدا نۆھەتى وئارەكانى خۇى بەزمانى توركى نووسون : ۱۸
 كەواتە ئەگەر تازە كەردنەوہى زمانى نووسىن : بەمەرجكى بىنچەبى دا بىنرى
 لەھەر راپەرىنكى فەرھەنگى دا : ئەوا دەبى بلىن كەگۇفارى " كوردستان " كە
 ئەنبا لەسەدا پازدەى بابەتەكانى بەزمانى كوردى نووسراون : بىنچىكى بەك
 ئەندەى هەبووه بۆشەو شۆرشە فەرھەنگى يەى كەوېستوويەتى بەرپاى بگات ، ۱۹
 - بىئى ئەو پىنج ژمارەبەى كەلەلاى ئىمەدان " ژمارە ۲ : ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶ " خشتەى
 خكارهينانى زمانەكان ، بەم شېئەبەن : " ۲۲ " بابەت بەزمانى توركى ، " ۹ "
 بابەت بەزمانى كوردى ، " ۴ " بابەت بەزمانى عەرەبى ، " ۳ " بابەت بەزمانى

له باری نووسره ههراچالاک و فیئره بهرهمه کانی که نووسراوی خویان له گۆناری کوردستان " بلاوکردۆتهوه - به پێی ژماره کانی " ۲ ، ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶ ، ۸ ، ۹ " - شه مانه :

۱ - محهمهد میهری ، که به شیوه بهکی زۆر به برشت و چالاکانه وتار و بهرهمه تییدا بلاوکردۆتهوه : زیاتر له ۲۰ وتارو بابته .

۲ - ا . ع . بهرزنجی زاده " عبدالواحد بهرزنجی زاده " یان بهنازناوی " لاوی دهلال " : زیاتر له " ۴ " مادهی بلاوکردۆتهوه .

۳ - محهمهد وههسی خه ربوولی : زیاتر له " ۳ " مادهه .

ههروهها " محهمهد شهفیق شهرواسی زاده " و " محهمهد عارف " ، " صالح بهدرخان " ، " کهمال فهوزی خێزانی زاده " ، له شاعیرانی " مستهعاشهوقی " که له ههموو شاعیرهکان " زیاتر ، بهرهمه خۆی به زمانی کوردی بلاوکردۆتهوه .

خاوهنی رۆژنامهکه : " محهمهد میهری "

شگهر جاویک بهزووتنهوه رۆژنامه نووسی به کهی سه رهتای شه م — هه ده یه دا بهخستن ، بۆمان ده رده کهوی که رۆلی " محهمهد میهری " له بزوتنه وه رهوشنیری به کهی شه به رده مه دا ، شگهر ها وتانی رۆلی روونا کبیرانی وه که " عبداللای جهودهت " و " عبدالره حمان بهدرخان " و " عبدالکه ربی — سلیمان بهی " و ... شهوانی تر بهی ، شهوا که م تر به .

محهمهد میهری ، جگه له وهی خاوهن بهرپرسیاری گۆناری " کوردستان " بووه و به رده وام بهناوی خۆی و بهنازناوی " کاکه حه مه " و " م . م " به زمانه کانی تورکی ، کوردی فارسی ، عه ره سی وتاری بلاوکردۆتهوه ، له هه مان کاتدا نووسه ریکی زۆر چالاکیش بووه له گۆناری " ژین " دا . جگه له وهش له هه موو شه م کۆمه له وه ره نکراوه رهوشنیری ، نیمچه سیاسانه دا شه ندام بووه : کۆمه له ی هێقی " ۱۹۱۲ " ، کۆمه له ی ته عالی کوردستان ، کۆمه له ی نه شری مه عاریفی کوردی .^{۲۰} چالاکانه خه باتی کردووه ، له یواری به ره پێی سه ندن و بووژاندنه وهی زمانی ستانه داری کوردیش دا ، وه که له سه ره وهش دا باسه مان کرد : دوو کتێبی نووسی — وه وبلاوی کردوونه ته وه ، به که میان " مقدمه العرفان " ، دووه میان " اساس " .^{۲۱}

محهمهد میهری " ۱۸۸۹ - ۱۹ ی نیسانی ۱۹۵۲ " ، له گوندی " دهه " ی سه ره بهناوچهی جوانرۆ ، له کوردستانی شێران دا له دایک بووه . له هه ره ته سی گه نجی دا رووده کاته شاری فارس ، ئنجا " شه رزه رۆم " ، له ویوهش له سالی ۱۹۱۲ ده چیته شه سه مبول ، تیکه له به روونا کبیره کورده کانی شه وێ ده سی . ناشنا به ته یکی تایبه تهی و پته و له گه له " ئیسماعیل حه ققی بابان " په ییدا ده کا که له وده مه دا

شاعیر له کۆلیژی حقوق ده خوینی و له کۆتایی دا دیپلوم وهرده گرتی وده بنیتسه
" پاریزهر " ۲۲

ماموستا " نهجمه دین مهلا " له باره ی ئهم روونا کبیره وه ده لی : " هه میسه
بیرو هژی له لای نیشتمان ونه ته وه که ی بوو ، ئاواتی : سه ره رزی و ئازادی
کوردستان بوو " ۲۳

به بی ی هه ندی سه رچا وه ، هه مان ئهم محهمه د میهری به ، ئاوانی به نجا کانی
له نویس و جالکی نه که وتوو : چه دین وتاری بایه خداری له باره ی زمانه
هه گرتوی کوردیه وه له گۆفاری " هه تا و ی هه ولیندا بلا کردۆته وه . ۲۴
خۆی رۆیشت ، به یه کجاری دنیای به جی هشت ، به لام کۆمه لیک به ره هم و یادگاری
جوانی له دوای خۆیه وه ، ئۆمان به جی هشت ، له وانه گۆفاری " کوردستان " ۱۹۱۹ -
۱۹۲۰ ، که یوو سه مبولیک ، نیشانه یه ک . له ره وتی تازه بوونه وه ی فه ره هنگی
له ته وه که ماندا .

ده بی - وه ک بنبوسته ، به چا وکی پرله رتزه وه ، لاپه ره کانی " کوردستان " ،
کوردستانی بریندار و راهه نوی ئه و سه رده مه ، هه لیده یته وه . . .

ژماره " ۲ " ۹ ی شوباتی ۱۳۳۵ / ۱۹۱۹ :

- ۱ - موجودیت حاضرهمز ، به زمانی توژکی ، نویسی " محمد میهری " ، دوو لاپه ره و
نیو : له شیوه ی سه روتار دایه ، باسی بارودوخی " ئیستای " میله ته ی کـــورد و
کوردستان ده کا - به تابه ته ی له ئیران و له تورکیادا ، وتاره که ته وانه بووه .
- ۲ - تا ئکرید طفل . . . ، به ز ، توژکی ، نویسی " عبدالواحد " ، لاپه ره یه ک و نیو ،
وتاریکه باسی کیروگرفته کانی تا که که سی / مروفی کورد ده کا ، هه لویستی ده وله ته
که و ره کانی دراوینی و به وروپا له ئاست میله ته ی کورد .
- ۳ - انبیا ، انبیا الوطن ، به ز ، عه ره بی ، نویسی " سید محمد بن الشیخ سید
عبدالقادر " : ل ۱۶ - ۱۷ ، باسی ئه و ئه نجومه نه ده کا که له فه ره نسا پیک هاتوه
بو لیکولینه وه له کیشه ی میله ته ی کورد و مافه مروفا به ته کانی که لی کورد ، هه ول و
ته قه للای شه ریف پاشا به دا واکردن بو یه کگرتنی هه زه کوردیه کان .
- 4 - تحیه المحبه والوداد ، به ز ، عه ره بی ، نویسی " محمد " ۱۲-۱۸ شیعه ریکی
ستوونی به ، بیهری کوردستانی تییدا به یان کراوه .
- 5 - وه ظیفه مه جیه ؟ ، به ز کوردی / د . کرمانجی ، نویسی " شه روا سی زاده
محمد شفیق " : ل ۱۸ - ۱۹ ، وتاریکه باسی بارودوخی که لی کورده کا ، شه رکه
روشنیبری ونه ته وه ییه کانی مروفی کورد - له و قوناغه دا دیاری ده کا : چونیه تی ی
وه ده سته بنانی ئازادی و سه رفرازی کوردستان .

- ٦ - ادبیات کردیده‌دن بعض نمونه‌لر، نووسین " م . م " ل ١٩ - ٢١ ، بریتی به له سی پارچه شیعی " مسته‌فابه‌گی کوردی " و " جه‌زیری " و " نالی " به‌زمانی کوردی ، ویرای دیربه‌دیر ته‌رجه‌مهی تیگسته‌گان بو زمانی تورکی " عوسمانی " .
- ٧ - اساسی ، " کورد " لساننه عائد قواعد صرفیه ، مؤلفی " م . م " ل ٢١ - ٢٢ ، و تاریخه بهز ، تورکی نوسراوه ، له‌باره‌ی ریزمان و زمانی کوردی ، " واتسی ده‌گم بیش‌چاوخستنی کتیبیکه ، که‌له و کاتهدا له‌باره‌ی ریزمان و زمانی کوردی به‌وه ، له‌نووسینی " م . م " بلاوکراوه‌ته‌وه . و تاره‌که ته‌وا و نه‌بووه .
- ٨ - عرفان ، نووسینی " م . م " ، ل ٢٢ - ٢٤ ، و تاریخه بهز ، تورکی ، له‌باره‌ی " فره‌نگیکی کوردی - تورکی - عه‌ره‌بی - فارسی - فره‌نسی " به‌ناوی (عرفان) له‌نووسینی " م . م " له‌وساله‌دا بلاوکراوه‌ته‌وه . هه‌روه‌ها باسی دیالیگته جورا و جوره کوردیه‌گان ده‌کا و به‌یه‌کتریان ده‌کری ، و تاره‌که ته‌وا و نه‌بووه .
- ٩ - کردستانه بر سیاحت ، نووسینی " احمد وهبی خرپوطلی " ، و تاریخه بهز ، تورکی ، باسی جوانی و جوگرافیای کوردستان ده‌کا ، ته‌وا و نه‌بووه .

ژ (٣) : ٢٥ ، ئوباتی ١٣٣٥ - ١٩١٩ :

- ١ - مزایا و استعداد قطریمز ، به‌زمانی تورکی ، نووسینی " محمد مسهری " ، ل ٢٥ - ٢٨ ، یا شما وهی و تاره دریزه‌که‌ی ژماره‌ی پیش‌وه ، باسی میزوی روشنییری و ته‌ده‌بی و ناودارانی کورد ده‌کا ، گری ده‌داته‌وه به‌خاسه‌ت و به‌هره و توانا " ها و جه‌رخه‌کانی " میله‌ته‌ی کورد له‌و قوناغه‌دا .
- ٢ - کردستان مجموعه‌سی مناسبتیه ، بهز ، تورکی ، نووسینی " کمال فوزی خیرانی زاده " ل ٢٨ - ٢٩ ، و تاریکی سیاسی کورد په‌روه‌رانه‌یه ، وه‌لامیکی ئایدولوژی ره‌خنه‌گرانه‌یه بو و تاریک که‌له‌گوفاری " زین " دا بلاوبته‌وه .
- ٣ - کردستانه بر سیاحت ، بهز ، تورکی ، نووسینی " احمد وهبی خرپوطلی " ، یا شما وهی و تاریکی ژماره‌ی رابردوه ، ل ٢٩ .
- ٤ - ایلری " اتی " غزته‌سنه ، بهز ، تورکی ، نووسینی (عزت ملیح) ، ل ٣٠ - ٣٢ ، و تاریکی ره‌خنه‌گرانه‌یه له‌باره‌ی ناوه‌زوکی کوفاری مانگانه‌ی (آتی) که‌له " ١٦ شباط ١٣٣٥ " له‌سه‌ته‌میول بلاوکراوه‌ته‌وه و تییدا " له‌جه‌ند و تاریکی خویاندان " به‌خرابه باسی گه‌لی کوردو بزوتنه‌وه‌ی سیاسی که‌لی کوردیان کردوه . نووسه‌ر به‌ر په‌رچی بیروبوچوون و تاره شو‌فینستییه‌کانی ئه و گوواره تورکی به‌داته‌وه ، به‌شیعیکی " نالی " کوتایی به‌وتاره‌که‌ی هیناوه

ژ (٤) : ١٥ ی مارتی ١٣٣٥ - ١٩١٩

۱ - شریک ، بهز ، تورکی ، له‌لایه‌ن کوفاره‌که‌وه ، ل ۳۴ ، پیروزباینامه‌یه‌که
بو کومه‌له‌ی " کوردستان تعالی جمعیتی " و شه‌ندامه‌کانیان ، ته‌بایی وهاوکاری و
عاهه‌باتی گو‌فاری " کوردستان " پیشان ده‌دا له‌که‌ل کومه‌له‌ی " کوردستان
تعالی جمعیتی " .

۲ - کوردستان وکردلر " ۱ " ، بهز ، تورکی ، نووسینی " سید احمدعارف برزنجی
زاده " ، ل ۳۳ - ۳۴ ، لیکولینه‌وه‌یه‌کی میژویی به‌ له‌بارهی ره‌چه‌له‌ک ونه‌چه‌ی
نه‌ته‌وه‌ییی کوردو ولاتی کوردان ، وتاره‌که ته‌واو نه‌بووه .

۳ - کوردلر و کوردستان ، بهز ، تورکی ، نووسینی " عبدالواحد " ل ۳۵ - ۳۶ ،
وتاریکی میژوویی‌یه له‌بارهی که‌لی کوردو ولاتی کورد .

۴ - بیداری ، شیعریکی ستوونی‌یه ، به‌زمانی فارسی ، نووسینی " ع ، ق " ،
ل ۳۶ ، شیعره‌که بانگیکی نه‌ته‌وه‌یی‌یه بو راه‌برینی کوردان و داواکردنی مافه
نه‌ته‌وه‌یه‌کانیان ، له‌وه ده‌چی شه‌م شیعره‌هی " عبدالوللا جه‌وده‌ت " بی ، شیعره‌که
ته‌واو نه‌بووه .

۵ - عرض‌شکران ، بهز ، فارسی ، نووسینی " محمد میه‌ری " ، ل ۳۶-۳۷ ، نرخ‌اندنیکی
راگوزاریانه‌ی شیعری " بنداری " یه ، که‌ده‌لی " از طرف‌دی شرف‌یک سروری معظم
وسیدی مجل و مکرم ارسال شه‌اند " ، شه‌و که‌سه‌ش هه‌رده‌بی " عبدالوللا جه‌وده‌ت "
بی ، که‌له‌و سه‌رده‌مه شیعری رومانسیانه ونه‌ته‌وه‌ییانه‌ی به‌زمانی تورکی و فاره‌سی
وفارسی ده‌نووسی وبلای ده‌کردنه‌وه .

۶ - ادبیات‌کردیه‌دن بعض‌نمونه‌لر ، نووسینی " محمد میه‌ری " ، ل ۳۲ - ۳۸ ، دوو
پارچه شیعری مسته‌فا به‌گی کوردی " و " مه‌لائه‌حمه‌دی جزیری ج ، ویرای دیربه‌دیر
ته‌رحمه‌کردنی تنیکسته‌کان بو‌سه‌ر زمانی تورکی .

۷ - وه‌ظیفا مه‌چه‌؟ نووسینی " محمد شه‌فیق شه‌رواسی زاده " به‌زمانی کوردی /
دیالیکی کرمانجی ، ل ۳۸ - ۴۰ ، لیکولینه‌وه‌یه‌که له‌بارهی شه‌رکه نه‌ته‌وه‌یه‌کانی
رووناکبیرانی کورد له‌و قوناغه‌دا - له‌گوشه‌نیگایه‌کی " بان ئیسلامی " یه‌وه .

۸ - ایفاظ‌النائم وته‌بیح‌القائم ، بهز ، عه‌ره‌بی ، نووسینی " محمد میه‌ری " ،
ل ۴۰ - ۴۱ ، وتاریکه باسی رول و بایه‌خی کومه‌له‌ی " کوردستان تعالی " ده‌کا ،
داوا له‌روله‌کانی کوردو رووناکبیرانی کورد ده‌کا که " هاوکار وهاوخته‌باتی شه‌و
کومه‌له‌یه بن .

۹ - تحیه‌المحبه‌ والوداد علی‌اطلال و جبال‌اکراد ، شیعره ، به‌زمانی عه‌ره‌بی ،
نووسینی " میه‌ری " ، ل ۴۱ - ۴۲ ، پارچه شیعریکی ستوونی ، کوردپه‌روه‌رانه‌یه ،
ته‌واو نه‌بووه .

۱۰ - اساس ، کوردجه صرف‌ونحو ، مؤلفی : م . م . م ، ل ۴۲ ، پاشماوه‌ی وتاریکی

- ژماره دووی گۇقارەكەيە ، بىروانە ژ " ۲ " ، ماددەى " ۲ " .
- ۱۱ - كوردستان سياحتىڭ ، بىر زامانى تۈركى ، نووسىنى " حمىدى وھبى خرىپوڭلى " ، ل ۴۲ - ۴۳ . باشماۋەى وتارىڭكە ژمارەى راسىردوۋە .
- ۱۲ - عرفان ، كوردجە لغت ، بەز ، تۈركى ، مۇلفى : م . م . ل ۴۳ - ۴۴ باشماۋەى وتارىڭكى ژمارە دووی گۇقارەكەيە ، بىروانە ژ " ۲ " ، ماددەى " ۸ " .
- ۱۳ - لەگەل سوپاسامەو پروپاگاندا بەك ، بەز ، تۈركى ، ل ۴۴ .

ژ " ۵ " : ۳ ى نىسالى ۱۳۳۵ - ۱۹۱۹

- ۱ - داخلىيە ناظرى جمال بك افندى خىزىلرئىنە ، اجىق مکتوب ، نووسىنى " محمد " ، بەز زامانى تۈركى ، ل ۴۵ - ۴۷ ، چەند داۋاكارى و پىشنىهادىكە لەبارەى مافە رۇشنىبىرى و نەتەۋەيەكەنى گەلى كورد .
- ۲ - تلغراف ، بەز زامانى تۈركى ، لەلايەن دەستەى بەرىۋە بەرايەتى گۇقارەى كوردستانەۋە ، ل ۴۷ - ۴۸ .
- ۳ - مخرج : كوردستان تەالى جمعىتى رىياستە ، ل ۴۸ - ۵۰ (ناۋە روگىسى دوۋ تەلەگراڭە لەنىۋان كۆمەلىك روئىبىرانى كوردو كۆمەلى " كوردستان تەالى " ، ھەرۋەھا ۋەلام و روونكردنە ۋەيەكى دەستەى بەرىۋە بەرايەتى گۇقارەكە .
- ۴ - كوردستان جمعىتتە ، بەز زامانى تۈركى ، ل ۵۰ ، نووسراۋى " فۋاد " ، بەناۋى سەركردايەتى گۇمەلى " كورد تەالى " بەۋە - لەدىار بەكر نووسراۋە .
- ۵ - دىيارىكەر كورد تەالى جمعىت محترمەسى نظر دقتنە ، ل ۵۰ ، نووسراۋى دەستەى بەرىۋە بەرايەتى گۇقارەى " كوردستان " ، بەز زامانى تۈركى ، ۋەلام و پىشنىهاد بۇ كۆمەلى " كورد تەالى جەمىيەتى " لەدىار بەكر .
- ۶ - تارىخىدن بىر صحىفە ، بەز زامانى تۈركى ، ل ۵۰ - ۵۲ ، نووسىنى " سىرى سلىمان " ، لەبارەى باروودوخى كۆمەلايەتى و سىياسى و ەشايەرىي كوردستانى تۈركىيادە دوۋى .
- ۷ - حۋادىت داخلىيە " تەيىن ، تىشكر ، باب عالينك مخرەسى ، تىلىغ رىسمى ، عبدالخالق توفىقى " ، ل ۵۲ - ۵۴ ، كۆمەلىك ھەۋال و دەنگوباسى سىياسى و روئىبىرى و كۆمەلايەتى كوردستانى تۈركىيە ، بەز زامانى تۈركى .
- ۸ - حۋادىت خارجە ، بەز زامانى تۈركى ، ل ۵۴ : كۆمەلىك دەنگوباسى رۇشنىبىرى و ھەۋالى سىياسىيە لەبارەى جەمۋولى كوردان - لەدەرەۋەى كوردستاندا .
- ۹ - خوليا پروۋانە تىبىئات ، بەز ، تۈركى ، ل ۵۵ - ۵۶ ، نووسىنى " محمد عثمان بىدرخان " لەبارەى ھاۋخەباتى بوۋنى كوردو ئەرمەنىيەكان ، وىراى چەند قىسەيەك لەبارەى ھەندى لەروژنامە ئەرمەنىيەكان و بىروبوچوونىيان لەبارەى كورد .
- ۱۰ - حسب حال دگەل وطن ، بەز زامانى كوردى / دىيالىكتى سۇرانى ، پارچە شىعەرىڭكى

ستوونیه، نووسراوی " مستهفا شوقی " و برای دیربه دیر وه رگیرانی تیکسته که بو
بدر زمانی تورکی، له لایه ن شاعیر خویه وه .

ژ " ۶ " : ۲۲ ی نیسانی ۱۳۳۵ / ۱۹۱۹

- ۱- تتمه " بیداری " ، ل ۵۸ ، پاشاوهی پارچه شعریکی ژماره ی جواری گوواره
کویه، به زمانی فارسی ، نووسراوی " ع . ق " .
- ۲- پروستتو، ل ۵۸ ، بز، تورکی ، گۆناری " کوردستان " .
- ۳- کوردلرده افکار عمومیه، بز، تورکی ، ل ۵۸ - ۶۰ ، وتاریکه له باره ی ژبانی
دینی و روشنیبری گدلی کورد له وه سرده مه دا، نووسراوی ابن الرشید " .
- ۴- دساتیر عصره قارشی کردستان ، بز، زمانی ، ل ۶۰ - ۶۲ ، نووسراوی لای
دهلال " عبدالواحد " .
- ۵- کورد مهاجرلری دا اوله حق ؟ به زمانی تورکی ، ۶۲ - ۶۳ نووسراوی " محمد
عثمان بدرخان " .
- ۶- کردستان و کردلیر، به زمانی تورکی ، ل ۶۳ - ۶۵ ، نووسراوی " سید احمد
عارف سرزنجی زاده " ، پاشاوهی وتاریکی ژماره جواری گوواره کویه .
- ۷- ارمنستانک یا تخت و توه عسکریه ی ، ارمنی بطریقک ساتاتی مناسقیله ،
به زمانی تورکی ، ل ۶۵ - ۶۶ ، نووسراوی " جانو ارضویلی " له باره ی ژبانی
ساسی شوره نده گان و به یوه ندیمان به گه لی کورده وه : ها وحده می وها وحده اتی ی
نوو دوومیلله .
- ۸- کردستانک و معیت خارجه و داخله ی ، آمریقا ن هیئتک آناطولی به عزیمتی
ماستله ، ل ۶۶ - ۶۷ ، نووسراوی " س . ج " ، به زمانی تورکی .
- ۹- غیرت کیس ، مایوس نه من ، به زمانی کوردی / دیالکتی کرمانجی ، ل ۶۸
نووسراونکه له پیشه کی دا به یه عثمان و له دواش دا بۆنه شعریکی ستوونسی ی
درئژ، نووسراوی " عبدالرحمن النعمی " .
- ۱۰- لئو هفائی مائیدار (ماتم) ، به زمانی کوردی / دیالکتی سورانی ، ل ۶۸ ، پارچه
شعریکی ستوونی به ، نووسراوی (مستهفا شوقی) ، و برای دیربه دیر وه رگیرانی
شعیره که بو به زمانی تورکی له لایه ن شاعیر خویه وه .
- ۱۱- ادسیات کورده دن بعض نمونه له ، پارچه شعریکی (نالی) و برای وه رگیرانی
دیربه دیری شعیره که بو به زمانی تورکی ، له لایه ن (محمد مهدی) یه وه ، ل ۶۹ - ۷۰ .
- ۱۲- دلالیا زاروگان ، به زمانی کوردی / دیالکتی کرمانجی ، ل ۷۰ - ۷۱ ، نووسراوی
(زینو) ، پارچه شعریکی مندالاله ، له سه ر شیوه ی تازه وتراوه .
- ۱۳- شئونات ، شریف پاشاندک بیاناتی ، ل ۷۱ - ۷۲ ، وتاریکه له باره ی چالاکی به
خانی شریف پاشا له کونفرانسی شاشتی - له پاریس ، هه لوپستی شه مو (کومه له ی

اتحاد و تهره قی) له بهرام بهر مافه نه ته وه بیهکانی کەلی کورد ، به زمانی تورکی ، له گوفاری (اقدام) ی تورکیه وه وه رگیراوه .

۱۴- (عقد ، تغین ، تشکر ، ارمنستانه داثر محق بر مطالعه) ، به زمانی تورکی ، ل ۲۲ ، کومەلیک ده نکوباس و هه والی جورا و جوره .

پهراویز

۱- ده کهمال مه زهر له کتیبی " تیگه یشتنی راستی ... " / ل ۲۲۳ دا ده لی: (سید حسین ناویک به ریساری بوو ... به پینج زمان : کوردی و تورکی و فارسی و فهره نسی و تازی بلاوده کرده وه . . کەلیک ژماره ی ، به وینه ی ناودارانی کورد رازینراوه ته وه . . هتد) . کەچی به پێی شه و ژمارانه ی له لای ئیمه ن و به پێی شه دوو ژماره یی ۸ و ۹ ، کەد . مارف خه زنه دار له گوفاری روژی کوردستان ، ژماره (۴۳ - ۴۴) دا بلاوی کردونه ته وه : هیچ سید حسین ناویک له گوفاره که دا بوونی نه ؛ و تاریکیشیان به زمانی فهره نسی تیدانیه ، ههروه ها هیچ به کیکیش له و ژمارانه وینه ی ناودارانی کوردی تیدانیه .

۲- ده کهمال مه زهر : هه مان به رجاوه ی پیشوو ، ل ۲۲۳

۳- گوفاری ژین (۱۹۱۸ - ۱۹۱۹) ، ههروه ها ههندی بلاوکراوه ی کوردی دیکه ش له و سه ده مه دا له هه مان شه م چاپخانه به دا چاپ و بلاوکراونه ته وه .

به رجاوه فهره نسی به کان شه وه یان به نه واوه تی ساغ کردونه وه که چاپخانه ی " اجتهاد " که گوفاری روژی کوردی پێ چاپکراوه هی رووناکبیری کورد (عه بدوللا حه ده ده ت) بووه . هه ولدان بو ساغ کردنه وه ی خاوه نی شه م چاپخانه یی نه م استعفا له ش ئه یکی گرتگ و به بوسته .

۴- ده کهمال مه زهر : ه . ل ۲۲۳

۵- مارف خه زنه دار : ههندی ده سنوو سی کوردی مینورسکی و ... گ (روژی کوردستان) ، ژ: ۴۳ - ۴۴ بعداد : کانون الثانی ۱۹۲۲ ، ل ۳۸ - ۴۵

6. Malmisanij U Mahmnd Lewend , Rojnamegeriya Kurmidi (1908 - 1981)
Wesanen Jina Nu , Stodholm 1989 , R : 79

7- یانیش شه کهر خه ز بکا ، ده توانی راسته وخو داوا له به ریه به راه تی کسبخانه ی " لانگرو " بکات له - پاریس ژماره و کودی گوفاره که شه مه به

" 19 " ، 9 . Tur . Mel

۸- له م باره یه وه ، به شی هه ره زوری و تاره کان به زمانی تورکی " عوسمانلی " نووسراون ، ئینجا " عه ره بی " و پاشان " کوردی " .

9- دیارده ی وه رگیران " ته رجه مه کردن " له زمانی بیگانه وه بو به ر زمانی کوردی ، له گوفاری روژی کوردو له و سه ده مه دا به گشتی ، شه کهر چی له شیوه ی دیارده یه ک و

کردستان

شماره ۶۰۰ - شماره ۱۱
۲۲ تیرماه ۱۳۳۵

شماره ۶۰۰ - شماره ۱۱
۲۲ تیرماه ۱۳۳۵

سیاسی، اجتماعی، ادبی و مجلس اولهوق عتقده بر دتسه نشر اولنور

مستزبانان

شماره	نام	مردود
۱	تاریخچه	ع. ق
۲	تورنگه	کردستان
۳	این الرشید	لاوی دلال
۴	عقد لمان	احمد طاری
۵	چاو	ح. ج
۶	کوردی	م. شوقی
۷	زیتو	م. ج
۸	تورنگه	کردستان
۹	اندام	اندام

نستاره بیخ تروشا

دنج لکمان بطبعی

- "شەپولیک" وەدیار ناکەوی ، بەلام لەکەل شەوێش ئەم دوو تیکستە وەرگێدراوە ،
 بایەخ و مەغزای تایبەتی خویان ھەیە .
- 10 - ھەمان نووسەری ناوبراو ، لەگۆڤاری ژین دا " ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ " بەشێوەیەکی
 زۆر فراوان ، ھەمان ئەم بەھرە و توانایەیی خۆی - لەبوارێ وەرگێڕان لە
 کوردی بۆ یۆ تۆرکی - تاقی کردۆتەووە .
- 11 - رۆژنامەی " تیکەیشتنی راستی " لەژمارە " ۵۸ " / لەرۆژی ۹ کانوونی
 یەکەمی ۱۹۱۸ ، بۆیەکەمیان چار چاوبۆیکەوتنیکێ روژنابیویبۆوسی بلاوکردۆتەووە .
 بروانە (د . کەمال مەزھەر : تیکەیشتنی راستی و ...)
- 12 - بروانە " د . مەرفەخەزەدار : چەند دەستەنوسێکی کۆنی مینۆرسکی و ...
 گۆڤاری رۆژی کوردستان ، ژمارە ۴۳ - ۴۴ ، بەغدا ، کانوونی دووھەمی ۱۹۲۲ : ل ۳۱
- 13 - مستەفا نەریمان " : سێلۆگرافیی کتێبی کوردی " ۱۲۸۲ - ۱۹۲۵ " ، چاپخانەی
 کۆری زانیاری کوردی ، ج " ۱ " ، بەغدا : ۱۹۲۲ ، ل ۱۲ . " بەپێی بۆجۆونی
 ماموستا نەریمان ، ئەم کتێبە بەناونیشانی " نەج الانام " بلاویۆتەووە .
- 14 - بۆ شارەزایی زۆر لەبارەی ئەم کتێبەووە بروانە سەرچاوەی پێشووە ، ل ۱۲ .
- 15 - بۆ شارەزایی زیاتر لەبارەی ئەم کتێبەووە بروانە سەرچاوەی پێشووە ، ل ۱۲ .
- 16 - عەبدولرەحیم رەحیمی ھەکاری ، نووسەریکی زۆر چالاک و فرە بەرھەمی گوفاری
 ژین (۱۹۱۸ - ۱۹۱۹) بوو ، ھەرۆھا لەرۆژنامەی " تیکەیشتنی راستی " شەداستی
 ۱۹۱۸ " بەرھەمی بلاوکردۆتەووە ، بروانە (د . کەمال مەزھەر : تیکەیشتنی راستی و
 ...) ل ۱۵۶ .
- عەبدولرەحیم رەحیمی ھەکاری ، ویرای مستەفا شەوقی تا ئیستا " رەخنەگری کورد "
 ئاوری لەبەرھەمەکانیان ئەداوەتەووە ، بەلام بزووتنەووی نوێخوازی و تازەبوونەووی
 شەعری کوردی پێش " عەبدولرەحمان بەگی تەووس " و " شیخ نووری " و " پیرەمیرد "
 و " گوران " ، بەراستی : ئەم دوو شاعیرەووە لەدوو سەرپاوە و تەووەدەستی دەکا .
 نووسەری ناوبراو ، خاوەنی یەکەمین شانۆنامەی نووسراویشە ، کەلەمی - زۆوی
 ئەدەبیاتی کوردی دا بەزمانی کوردی نووسرای ، بروانە (کوفاری " ژین " کوکراوە
 لەچاپدانەووی " محەمەد ئەمین بوز ئەرسەلان " ، ژمارە (۱۶) جلدی جوارەم وەشانە
 دەنگ ، ستۆکھۆلم ، ۱۹۸۲ ، ل ۱۴ - ۱۷) .
- 17- رووناکسیری کورد (عەبدوللا جەودەت) ، رۆلیکی بەرزەپرو دیاری ھەبوو بەسەر
 خۆشکردنی کلپەیی ئەم بیری نەتەوخوازی بەی کورد لەو سەردەمەدا ، بەتایبەتی
 لەسالانی دوای (۱۹۰۸) بەولایە کۆمەڵەی ھیوا " ھیفی " ، بەچاپخانەکی ئەو
 (چاپخانەی احتیاد) گوفارەکی خویان چاپ و بلاوکردەووە .
- 18- ئەم دیاردەیی زۆرتر بەتۆرکی نووسینە ، تەنانت باایەکی وەکو بیری میردی

شاعیرینی گرتبووه ، پیره میرد به شیکی زوری وتاره روونا کبیره کانی خوی به
زمانی تورکی له گوڤاری " ژین " و " اقدام " دا یابه زمانی فارسی له گوڤاری
" فرهنگ " و " شفق سرخ " دا بلاوکردوتهوه ، هه مان شت له باره ی روونا کبیره پیشره وه
گورده کانی دیکهش ، وه کو: (عه بدوللا جه ودهت) و (عه بدولره حمان به درخان) و (دبسماعیل
حەققی بایان) و ... هتد .

19- هه مان هم بوجوونه ، له گهل گوڤاری " ژین " یس دا ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ بیکه لپیک
دهسته وه .

بروانه : 20-

Jin , 1918-1919 , M.E. Bozarslan , Cild I , Stockholm . 1995 , R :
12 - 14 - , 24 + 28 .

21 - بروانه گوڤاری گوردستان ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ ، ژماره " ۲ " ، ل ۲۱ - ۲۲ ،

ل ۲۲ - ۲۴ ، ههروه ها ژماره " ۴ " ، ل ۴۲ ، ل ۴۳ - ۴۴ .

22 - بو شاره زایی ی زیاتر له باره ی ژبانی " محمهد میهری " ، بروانه
سه رجا وه کانی ژماره " ۶ - ۲۳ - ۲۴ :

23 - نه جه دین مهلا : یادی زانابه کی کوچکردوو مان " محمهد میهری " ، له

ر ، ژین ، - سلیمانی : ۹ ی مایی " ۱۹۵۲ " ، ژماره " ۱۳۴۳ " ، ل ۱

24 - جوتیار حاجی توفیق : محمهد میهری هیژاونه مره له گ ، به یان ، به غدا :

۱۹۸۹ ، ژماره " ۱۵۸ " ، ل ۲۸ - ۲۹

24 - هه مان هم پارچه شیعره ی مندالان ، که له ژماره " ۶ " ، ل ۲۰ - ۲۱ ی گوڤاری

گوردستان دا ، به شیمزای " زینو " بلاو کراوه ته وه ، جاریکی دیکه - دوای نزیکه ی

۱۳ سال ، به هه مان ناو نیشانی ده لالییا زاروکان ، له گوڤاری " هاوار " ژماره

" ۵ " ، ل ۲ دا به شیمزای " شه مین عالی به درخان " بلاو کراوه ته وه ، شیمه وا

تی ده گه مین شه و " زینو " ناوه ی گ ، گوردستان ، شه مین عالی به درخان خوی بی

له گوڤاری ها واردا ، سی کویله ی دیکه ی بوزیاد کردووه ، کویله کانی پیووشی ، له

رووی زمانی و رینوسه وه ده سکاری کردووه ، جی ی سه رنه ، که گوران بیی

" شقان " هم پارچه شیعره ی مندالانی کردوته گورانی .

زمانی کوردی له کتیبی (فقه اللغة ایرانی) دا

له محمد شریفی

کتیبی (فقه اللغة ایرانی) ، په کیک له نووسراوه هره ګرنگه کانی زمان ناسی په کتیبی سوځیت (ټی - م - نورانسکی) په که له ساله کانی (۱۹۵۰ - ؟) زاینی دا نووسیویه و ټم کتیبه به نرخ و هیڅا په له سالی (۱۳۴۲ ک - ۱۹۶۴ ز) ی دا له لایه ن خوالی خوش بوو که ریمی که شاوه رزه وه ، وه رګنږاوه ته سه زمانی فارسی و له سالی (۱۳۵۸ ک - ۱۹۷۹ ز) دا له تاران چاپ و بلاو کراوه ته وه .

نورانسکی ، له م کتیبه جا له زور جیگا باسی کورد و زمانی کوردی ده کا و له به شی چواره می کتیبه که یدا له لاپره (۳۰۵ - ۳۱۲) به شی تاییه تی بو زمانی کوردی کردو ته وه که له م به شه دا به ووردی و زانستی سه رنج ده داته سه ر کورد و زمانی کوردی ، به لام با شه وه ش بلیم که زور به ی هره زوری نامار و ژماره یگی که بو چه شیمه تی کورد ، که لکی لی وه رګرتوون ، زور کونن و له راده به ده ر بوون . وه هروا له چند جیگا دا بوچوونه کانی و به را ورده کانیم به راست نه زانی و له م ده قه وه رګنږاوه دا ژینووسم بو داناوه .

بالیره دا ، دیارده بوته وه ش بکه م که وه رګنږی فارسی ټم کتیبه ، خودالی خوش بوو که ریمی که شاوه رز ، زاناییگی هه لکه وته ی فارس بوو ، که زور کوردی خوش ده ویست وله کاتی خوی دا مارګریت رودنکوشی له سه ر ټه فسانه و چپروکی کوردی وه رګنږا په سه ر زمانی فارسی و به ناوی (افسانه های کردی) بلاوی کرده وه ، بیستم که له م سالانه ی دواپی ته مه نیشیدا خه ریکی وه رګنږانی کتیبیکی رووسی له سه ر کوردان بوو ، جانا زانم ټه وکاره ی ته واو کرد یانه ؟

زمانی کوردی

کوردی ، زمانی کورده کانه ، ګه لیکي که له سه ر زه ویکی پان و به رین دا ده ژین ، ټه و سه ر زه وی په به ناوی ټم ګه له وه به کوردستان ناوده بری ، ولاتی کوردستان زورتری کویتستانی و که ژو چیاپی په ، له به ینی (۳۴ - ۳۹) ده ره چه ی پانایی باکوری و (۳۶ - ۳۷) ده ره چه پی دریزایی روزهلات دایه و ئیستا به شیکه له ولاتی چوار کیشوه ری سه ره کی ناسیا (شیران -

عیراق - تورکیه و سوریه) . به شی ناوه نندی کوردستان زنجیره چیا به که هر به م ناوه، یانی ناوچه کویتسانی و که ژه کانی له به شی تیک هه لقان و پینک گه یشتتی فلات و پانتایه کانی ئیران و ئه رمه نستان پینک ها تووه و ئه وانى داگرتووه .

ئهم ولاته له لایه ن رۆژه لاته وه ، سه رزه وه کانی به یینی زیرایی وان و ورمی به ، له باکوری به وه ، وه رۆژئاوایی به وه زنجیره چیا یی زاگروسه (هه تا ده وروبه ری کرماشان) وه له باکوری رۆژئاوا و به شی رۆژئاوایه وه مه له بنده کویتسانی و چیا و که ژه کانی به بوواری گه و ره ی ده جله و فورات (هه روا شاخ و لق و پۆی تری رووباره کان) و ناوچه کانی (بین النهرین) ی گه و ره ده گریته وه . کورده کان زیاتر له (۸۰%) خه لکی کوردستان پینک دینن و له سه رانه ری ئهم ولاته و سه رزه و ی به دا ، که باسی کرا ، به کوردی قسان ده که ن و زمانى کوردی باوی هه به .

له ئیران دا ، کوردی زۆرتر له مه له بنده کانی کرماشان ، ماهیده شت ، سه نه ، مه ها با دا (سابلانغی پیشوو) و باشوری گۆمی ورمی ، خۆی - ماکو (باکوری گۆمی ورمی) قسه ی پی ده کرى و له به وه دا به ، له هیندی چینگای تری ئیرانیش دا کورد زمان هه به ، وه ک : تا قمه یکی که م له ناوچه ی ده به له مان (له باکوری قه زین و قه راخه کانی لای راستی سپی چه م و هه ر دوو لای رووباری شاروود) وه هه ریمی که لون ته بدو (ناوچه ی فارس ، باکوری رۆژئاوای شیراز) وه هه روا باکوری رۆژئاوای لورستان (به یینی چۆمی که رخه و سنوری ئیران و عیراق) وه هه روه ها له به شی باکوری رۆژه لاتى بلوچستانی ئیرانیش دا تا قمه به ک کورد زمان هه به ، کوردیکی زۆریش (۲۰۰ - ۳۰۰ هه زار) نه فه ریش له باکوری خوراسان ، له ده وروبه ری نه یشا پوور - به جنوورد و شیروان و قوچان و راستایی سه ر سنوری ئیران و سوقیه ت دا ده ژین .

ئهمانه پاشماوه ی ئه و هۆز و خیلاته کوردانه ن که شاعه بیاسی ئه وه ل (۱۵۸۷ - ۱۶۲۸) بۆ به رگری له په لامار و ده سدیریژی خیلاتی تورک ، بۆسنوره کانی باکوری خوراسانی راگۆیستوون ، پاشانیش به تایه ت له ده ورائی نادرشاه (۱۷۳۶ - ۱۷۴۷) یشدا هیندی خیلاتی تری کوردیان بۆ ئه و ناوچانه کوچ داوه .

له کوردستانی تورکیه ، کورده کان له فلات و پانتایه کانی ئه رمه نستان و به شی سه روویی ناوچه مان (بین النهرین - مه له بنده جه زیری) و ناوچه کانی ئه و ده وروبه ره دا ده ژین و ئاوه دانسیان کردوت وه ، له سه رانه ری ئه و ناوچانه دا و له هه ریمه کانی سنوری سوقیه ت (ئه رمه نستانی شوره وی) و ئیران و عیراق و به شینگ له سنوری تورکیه و سوریه و به شی لای ژوو روویی ده جله (ده وروبه ری رووباره کانی وه ک زیی بادینان و زیی گه و ره ...) و فورات و (ده وروبه ری مه رادچایی ...) زۆر به ی هه ره زوری خه لکه که ی کورده و به کوردی ده دوین ، ته نیا له هیندی ناوچه به تایه ت له شاره کانی (ئورفه - دیاربه کر - ئه لیا زیگ - بدلیس - ماردین و وان) ژماره یی تورک زمانه کان (تورکه کان) ژماره یان به رچا وه ، له ولایه تی دیاربه کر - سیرت - ماردین و هه قیاری (حه کاری) که ناوه نده که یان شاری (جۆله میرگ) ، وه ، وان و ئاگری ، که ناوه نده که یان شاری (قه ره کیوس) ، وه ، موش و به یین گول که ناوه نده که یان (چاپا کچور) ، وه ، توویخلی ... هه تا نزیکه ی (۷۵%) ی خه لک و

حه شیمه ته که بیان کورده و به گوردی داخستن . له وه لایه تی ژورقه و نه رزنجان و مه لاتیبه (۵۰%)
 و له وه لایه تی قارس و نه رزه روم (۲۵%) ی خه لکه که بیان کورد و کوردزمانن .
 له ناوچه و مه لبه نده کانی تری تورکیه ش دا کورد هه یه که به م جوړه ی خواره وه یه :
 له ناوه نندی مه رکه زی شه و ولاته و له روزه هلات ، له سیواس ، له باکوری تاماسیه ، له ناوچه ی
 ماراش که رشه هیر ، له باشوری شانکارا (ناوچه ی شه میردات ، هایمانا و کوچی سار) او پیده لیت
 و جولگه قوینییه و ناوچه ی مه رکه زی شه نا تولی (شه نه دول - وه رگیر) دا ، کوردیکی زور ده ژین
 ده ولت تازه (به زوری - وه رگیر) کوچی داون ، ده وله تی تورکیه ، پاش شهری شه وه لی ناو
 گه لان و دوا ی سه رکوت کردنی جولانه وه ی ساله کانی ۱۹۲۰ - ۱۹۳۰ بو شه . مه لبه نده
 را گویتووه .

له عیراقیش دا ، کوردزمانه کان ته واوی ناوچه کانی سنوری شیران - عیراق ، وه عیراق و
 تورکیه ، عیراق و سوریه دا ده ژین ، له بوواری ده جلله و لقه کانی لای چه پیه وه (زینی گه وره و
 زینی گچکه) و ناوچه ی موسل ، که رکوک ، ره واندرز ، هه ولیر - کوی سنجاخ ، سوله یمانیه و
 چپای سنجاردا ، کورد ده ژی .

کوردزمانه کانی سوریه گشتی له لای باکوری روزه هلاتی شه م ولاته ، له سه ر سنوری تورکیه و
 عیراق (ناوچه ی جه زیر و قامیشلی) و هه روه ها باکوری شاری خه له ب و دیمه شق (شام -
 وه رگیر) دا ده ژین .

تاقمه بین کوردزمان له شه رمه نستان (زورتریان له ناوچه ی باشوری زنجیره چپای به منگ و
 روزه ناوای زریایی سووان ، له شه چمیا ده ژین ، شه شترک - تالین - نوربا یازت و تالاگویز)
 و له تازه ربا یجانی سوقیه ته له ناوچه ی کویتانی باشوری روزه ناوای (که له پ جار - لاجین و
 شووشه) وه له گورجستان له (تغلیس و هیندی ناوچه ی تر) و تاقمه یکی که میش له
 تورکمنستان ، له ناوچه ی سه رسنوری له گه ل شیران (فیرووزه ، له باشوری عیشقاوا) دا ده ژین
 شه م کوردانه له خوراسانه وه ها توون و به زاراوه ی کرمانجی (سه رو - وه رگیر) ده خه قن . هه روا
 له شه فغانستان و پاکستانیش دا هیندیک کوردزمان هه ن .

زانباری گه لیکي سه باره ته به کوردان له ده ست دایه زور که م و ته نانه ت دربه یه کترن ، به
 پینی شه م زانیاریانه له شیران دا نزیکه ی (۲ - ۲۵ میلیون) له تورکیه دا (۲ - ۳) میلیون
 له عیراق دا (۱۲) ملیون و له سوریه دا نزیکه ی (۳۰۰) هه زار و له شه فغانستان و پاکستان دا
 نزیک به (۲۰۰) هه زار کورد ده ژین ، به پینی ناماری سه ر ژماری حه شیمه ته له سالی ۱۹۳۹ ادا
 له یه کیه تی سوقیه ته (۵۹) هه زار کورد ده ژیان .

له م دوا بیانه دا هیندی نووسه ر شه رقام و ناماریکی تریان بلاو کربوته وه ، که به م پی یه وه
 ده کړی نامار و ژماره ی کوردزمانه کان به گشتی (۷ - ۸) ملیون که س بده یه قه له م .
 هیندی له سه ر شه م باوه رهن که گه زه نفوون ، و نووسه رانی تری دونیای کون هه وه لین
 که سانیک بوون که باسی کورده کانیا ن کرده .

نووسه رانی له ولاتی کوردوک (korduk) دوواون و له مه توون و نووسه راره کانی

سەریانی (Serfyanī) دا لە قوردو (QURDU) باسکراوە ، لە ئاسار و شوینە واری فارسی ناوەند (سە دە ی شە شە می زاینی) دا باسی کوردان شووانان (KURDAN SUBANAN) هاتووە گۆڕتی .

جوگرافیا نووسانی عەرەب لە سە دە کانی ناوەندی دا هە موو کۆتستانە کانی روژئاوای ئێرانیان بە (کرد) و (ئە کرد - اکراد) داوە تە قە لە م .

لە سە دە ی دە هە م و یازدە هە م دا خیلاتی کورد لە بەرە وە ، رە خنە یان کردو تە وە لایە تی روژ هە ئنتی تورکیە و نیشته جێ بوون ، لە سە رە تای سە دە ی شازدە هە م دا ، بە شیک لە ولاتی کوردان کە و تە ژیرچە پوکی قەرال و ئیمپراتۆری وە سمانی (عثمانی) و بە شیک تری کە و تە بەر رکیفی حکومە تی سە فە و ی (صفوی) لە ئێران دا .

کارو پیشە ی سە رە کی کوردان ئازە لدا ری و کشت و کالە ، هیندی لە وان هینشتا هەر بە شیوە ی خیلاتی زە وە ند و نیو هە کوچەر دە ژین (لە تورکیە بە وانە دە لێن - کوردی خیلە کی) ، لە سازمان و کومە لگای وان دا ئیستا شیوە گە لی جو ر بە جو ری پیو هە ندایە تی دە و رانی خان خانی و دە رە بە گایە تی (ملوک الطوایفی) و شوینە واری چاخ و سە ر دە می رە وە ندوخیلە کی دە پارێزێ ، بە لām ئیستا کە پیو هە ندایە تی سە رما یە داری لە کوردستان دا رە خنە ی کردووە (لە سە ل کانی دە ی دە ی ئاخری سە دە ی نوزدە هە مە وە) ، لە بەرە وە ، یارو دوخی شیوە ی ژیا نی رە وە ندایە تی و خیلە کی دە پچکێ و ئە م شیوە گۆڕا نە ، بە تاییە تی ، لە ژیا نی ئە و کوردانە ی کە چە شنی ژیا نی نیشته جێ یان هە ل بژاردووە (بۆ وێنە کوردە کانی ناوچە ی کرماشان - مە ها باد و ما کو ، کە نزیک ی ۸۰% دامرکاون و خەریکی کشت و کالە ، هەروە ها هیندی لە کوردە کانی عیراق و تورکیە) بیش ، بە جووانی دیاری دە دا و دینە بەرچا و .

لە م دواییانە دا ژمارە ی کوردە کانی نیشته شاریش لە زیدان دایە و لە شارە کان تووژیککی گچکە ی بورژوازی و روونا کبیری کورد گۆرا و و پینک ها توو ، لە بەرامبەر ئە مە ش دا چینی کریکاریش لە زیادبوون و گۆران دایە .

کوردە کان موسولمان و سونی مە زهە بن ، ژمارە یە کی کە میشیان شیعه یە ، هەروە ها هیندیکیان لە سە ر ریباز و رینچکە ی جو ر بە جو ری ئیسلامین لە نا و دارترینیان یە زیدیه کانی (کە لە ناوچە ی سنجار و هیندی جیگای تری تورکیە و سوریه دا دە ژین) . لە سە دە کانی ناوەندی دا ، ئە دە بیاتی کوردی بە خە تیک کە لە خە تی عەرە بی وەرگیرا بوو ، وە دە نگە کانی کوردی تیدا دیاری کرا بوو دە نووسرا و کە لکی لێ وەر دە گیرا ، لە سە دە ی دوازدە هە م دا شاعیر مە زنی کورد ئە حمە دی جە زبیری ، ناو دار بە (مال) پە یدا دە بی و هە لده کە وی ، لە سە دە کانی ناوەندی دا ، چە ند شاعیر و هوزانقانی تریش سە ر هە لده دە ن ، ئاسە واری ئە دیبان و شاعیرانی کورد ، زۆرتر سە رنجی چین و تووژە کانی کومە لگای کوردی بۆ لای خۆ ی رادە کیشا و تیکە ل ئە دە بی ئە تە وایە تی و کە لە پوری فۆلکلوری نە نووسراوە ی کوردی دە بوو ، چونکە ئە م ئاسە وار و شوینە وارانە بە بیچم و شیوە ی نووسراوە ، نە دە کرا ، کۆمە لانی هە راوی خە لکی بی سە واد و نە خویندە واری کورد کە لکی لێ وەرگرن .

یا دگار و ئاساری ئەحمەدی جەزیری (نیووی دوووی سەدە ی دوازدهەم) و ئەحمەدی
خانی (1562 - 1591) و ... لەم ریزە دا بوون ، پاشاوە و شوێنە وارو هەلبەستی حاجی
قادر کۆبی ، کە کۆشاوە ، لە گەنجینە ی فۆلکلۆری و فەرھەنگی کۆمەلایەتی و نەتە وایەتی گەلی
کورد کەلگ وەرگرتی لە ناو کوردان دا ، پایە و ریزیکی تایبەتی هەیە .

لە دوو سەلە کانی سەدە ی نۆزەھەم دا لە بەرھە وە هیندی کتیب بە زمانی کوردی و چەند
رۆژنامەش هاتتە مەیدانە وە (ئەوە لەین رۆژنامە ی کوردی ناوی " کوردستان " بوو ، لە سالی
1898 دا لە قاهیرە چاپ و بلاو کراوەتە وە .) ، هەر و لە سەلە کانی (1920 - 1930) لە

عیراق و سوریه و لوبنان دا چەندین کتیب و رۆژنامە بە زمانی کوردی هاتتە دەرگە تن .
کوردە کانی عیراق لە نووسین لە ئەلف بێی عەرەبی و کوردە کانی سوریه لە سالی 1931 دا
ئەلف بێی لاتینیان هەلبژارد (نە قەلا بۆ جیگیر کردنی ئەلف و بێی لاتین ، لە جیاتی
ئەلف و بێی عەرەبی ، لە عیراق دا سەرئەگەوت و ناکام ما .) لە و دەورانە دا ئاسار و
شوێنە واری هیندی لە شاعیران و ئەدیباکی کورد وە ک : بیکەس - نەریمان - هەژار - جگەر
خوین و قەدری جان ، چاپ و بلاوکرانە وە و ناوبانگیان دەرکرد .

فەرھەنگی کۆمەلایەتی و فۆلکلۆری گەلی کورد ، رەگ و ریشە یەکی قول و دیرینە ی هەییە و
زۆر دە و لە مەند و پەربایە خە و پەربایە خە و پەربایە خە ی پالە وانی و ئەفسانە و گۆرانی گەلی جۆرە جۆر ،
لواندە وە و شیوەن ، داستان و چیرۆکی گەلی و نەتە وە یی میژووویی پەربایە سات ، بارو دۆخی
جۆرە جۆری کۆمەلگای ژیاکی مەردومی ، فەرھەنگ و کە لە پوری نە نووسراوە ی کوردی یان پێک
هیناوە ، میژوووی خەبات و بەر بەرە کانی لە گەل عەرەب - مەفول ، تورک و خاچە پەرسە کەن
لە فەرھەنگی کە لە پوری و گەلی نەتە وە یی نە نووسراوە ی کورد دا خۆ دە نوین .

بە سەرھاتی میژووویی و بارو دۆخی ژیاکی کورد و بلاو بوونە وە یان بۆتە هوی پەیدا بوونی
زاراوە گەلی جۆرە جۆر ، زاراوە سەرھەکی یە کانی کوردی (یان روون تر بلێین رە دە سەرھەکی کانی
زاراوە گەلی کوردی) بریتین لە :

کرمانجی (زاراوە ی باکوری رۆژئاوای زمانی کوردی) وە کوردی (زاراوە ی باشوری رۆژ
هەلاتی) .

زاراوە ی کرمانجی زۆرتر لە ناو کوردە کانی تورکیە (ناوچە ی ماردین - نەخجە وان - بادینان
- حەکاری - وان - موش و ئەرزەرۆم) و لە ئێران دا (ناوچە کانی رۆژئاوای گۆلی ورمی و
ناوچە ی خوراسان) و لە باکوری عیراقی (کوردە کانی سنجار و موصل) و سوریه و سوێتە دا ،
باوی هەییە پێی داخە ئن . لە کوردستانی ئێران دا (لە کرماشان - سەنە و مەھاباد) وە لە
باکوری رۆژھەلاتی عیراقی دا (ناوچە گەلی - رەواندز - هەولێر - کەرکوک و سولەیمانیه)
زۆرتری بە زاراوە ی سەرھەکی (کوردی) قسان دە کەن .

زاراوە و گۆویژی هیندی لە خیلای کورد ، لە گەل زاراوە ی سەرھەکی یان توفیر و جیا و زیکی
زۆری یان هەییە . بە چە شنی هیندی توێژکار و زانای زمان ناس ، ئەوان بە زمانیکی سەرھەخۆ
دە زانن ، بۆ وینە زاراوە ی گۆزانی (لە ناوچە ی کرماشان) کە هۆزی گوران قەسە ی پێی دە کەن ،

وه زاراوه‌ی زازا (که دومه‌لیه‌کان) پیتی ده‌دوین و له هیندی ناوچه‌ی تورکیه‌دا باوه، به‌پیتی شایه‌تی تا قمه‌یک زانا و گه‌روک که له و هه‌ریمانه‌یان دیتن کرده، و توئیزکاری‌یان نه‌نجام داوه. یاهه‌وش بلینین که نه و خیلات و هوزانه‌ی که به‌زاراوه‌ی زازایی و گوزانی قسان ده‌کن، ناشایه‌تی و شاره‌زایی‌یان به‌زاراوه‌کانی تری کوردیش هه‌یه .

کتیب و نووسراوه‌ی نایینی و غه‌یری نایینیکی زوریش به‌گوزانی هه‌یه، زاراوه‌ی هه‌ورامانی که له‌گوزانی نزیکه، له‌ناوچه‌ی نه‌ورامان (باکوری کرماشان) دا باوی هه‌یه .

هه‌ندی تا بیه‌تمه‌ندی له‌زاراوه‌کانی زازا و گوزانی دا هه‌یه که نیشانده‌ری پیوه‌ندی شه‌وان له‌گه‌ل زاراوه‌کانی ناوه‌ندی شیران (سمنانی) و زاراوه‌کانی سه‌رزه‌وی فارس (سیوه‌ندی) و هه‌روه‌ها قه‌راغه‌کانی زریای خه‌زه‌ر ده‌گه‌بینی .

زاراوه‌ی لوری و به‌ختیاری

ناوچه‌ی باشوری قه‌له‌مره‌وی زمانی کوردی، مه‌له‌ندی زاراوه‌کانی لوری و به‌ختیاری‌یه، نه‌م زاراوانه‌گویی و زاراوه‌ی خیلات و قه‌بایلی لور و به‌ختیاری روژئاوای شیران، به‌چه‌شنیکی گشتی پیوه‌ندیان به‌زاراوه‌کانی شیرانی‌یه وه هه‌یه، که زاراوه‌کانی باشوری روژئاوای فارسیش ده‌گریته‌وه، به‌لام له‌گه‌ل زاراوه‌کانی کوردی توفیریکی زوریا‌ن هه‌یه .

ناوچه‌گه‌لیکی کویستانی که له‌روژه‌لاتی سنوری شیران و عیراق (نیوان کرماشان و بروجیرد له‌باکوره‌وه) وه ناوچه‌کانی لئواره‌ی خوزستان (له‌باشوره‌وه) هه‌لکه‌وتوه، به‌ناوی نه‌و خیلات و هوزانه‌وه (لورستان) ی پی ده‌گوتری .

لوری پیشکو زوربه‌یان جووتیر و که شاه‌ورزن و نیشته‌جین و له‌ناو دووچه‌می که رخه‌و دز دا ده‌ژین . لوره‌کانی ناوه‌ندی لورستان نزیک بروجیرد و نه‌هاوه‌ند و ناوچه‌کانی تری باکوری و نه‌نانه‌ت شه‌وانه‌ی که له‌مه‌له‌ندی هه‌مه‌دان و روودبار (باشوری روژئاوای قه‌زوین) دا ده‌ژین به‌گشتی نیشته‌جین و له‌گوند دا ده‌ژین .

له‌ناوچه‌ی لوری گه‌وره (به‌ختیاری) دا خیلاتی به‌ختیاری ده‌ژین، به‌ختیاریه‌کان ره‌وه‌ندن و گه‌رمین و کویستان ده‌کن، له‌هاوینی دا ده‌چنه‌به‌رزایی کویستانه‌کانی نیوان بروجیرد و نیسفه‌هان و زستانان به‌مال و مالته‌وه به‌ره‌و پییده‌شته‌کانی خوزستان دا ئاروون و هه‌تا ناوچه‌ی شوشته‌ر ده‌چن .

خیلات و قه‌بایلی به‌ختیاری به‌دوو ده‌سته‌دا به‌ش ده‌بن، (حه‌وت لنگه) له‌ناوچه‌ی نیسفه‌هان و (چوارلنگه) له‌ناوچه‌ی بروجیرد دا ده‌ژین، خیلاتی ده‌سته‌ی شه‌ول (حه‌وت لنگه) به‌گشتی ره‌وه‌ند و نیوه‌ره‌وه‌ندن، به‌لام تا قمه‌که‌ی دووه‌م (چوارلنگه) زوربه‌یان نیشته‌جی بوون . تا قمه‌یکی به‌رچا ویش له‌به‌ختیاریه‌کان له‌ناوچه‌نه‌وتی‌یه‌کانی باشوری روژئاوای شیران (باشوری روژه‌لاتی شوشته‌ر) و (حه‌وت گل) و (ناغا جاری) و (بیهبه‌هان) روژه‌لات و روژه‌لاتی باشوری شه‌هواز دا ده‌ژین . زانیاریکی شه‌وتو سه‌باره‌ت به‌ربردوی میژوویی لور و به‌ختیار له‌ده‌ست دا نیه، شه‌وه‌ی که هه‌شه‌زور که مه‌به‌لگه‌وده‌ساویژه‌کانی

عه ره بی سه ده کانی ناوه ند ، شه مانه یان به به شیک له خیلاتی کورد داوه ته قه له م به (اکراد) و کوردی یان داناون و له سه ده کانی ناوه ند دا ، باسیان کراوه ، به لام ناوی به ختیاری زۆردواتر ها تۆته ناو کتیب و نووسراوه .

لوپ و به ختیاری شیعه مه زه بن ، ژماره یان به روونی مه علوم نیه ، سه رچاوه ی جۆربه جۆر ژماره یان به م شیوه یه ده ده نه قه له م :

لوپه کان ۲۵۰ هه تا ۶۵۰ هه زار که س و به ختیاری یه کان ۲۳۵ هه تا ۸۲۰ هه زار که سن ، وه خیلاتی به شی روژئاوای ته یاله تی فارس کوهگیلویه ن (نزیک سه دهه زار که س له باکوری روژه لاتی بیه به هان) . مه مه سه نی (نزیک ۲۵ هه زار که سن له باکوری روژئاوای شیراز) که هه ره به زاراوه ی لوری ده دوین . خیلاتی لوپ و به ختیاری خاوه نی فه ره هه نگیکی گه لی و فولکلوری په ربا یه خ و به ربلاون ، به تایه تی گۆرانیه کانیا ن گه نجینه ییکی مه زنه که زانایانی سوڤیه ت خه ربیکی توئیزکاری له سه ر شه مه فه ره هه نگه فولکلوری یه ن و له م باره وه هه ول و ته قه لایکی زۆریان داوه .
به ختیاری یه کان ده لئین :

(ئیمه ده ربا یه کی خروشانین ، گۆرانی یه کانی ئیمه له بن نه ها توون ، شه گه ر شه وه ی که له ده ست دا به و له باب و با پهیرانمانه وه به ئیمه گه بیوه ، وه شه وه ی که ئیستا له سه ر زار و لسیوی کومه لانی خه لکی ئیمه دیته ده ر و ده خولقی ، کۆکریته وه ، زیاتر له دوو شانامه ده بین) .
با سه که ی (ژورانسکی) سه باره ت به زمانی کوردی لئیره دا کوتایی دی .

۱۹۸۸/۱/۳۰

په راویزه کان :

1- شه م ناماره و هه موو ناماره کانی شه م نووسراوه یه ، هه ی ساله کانی (۱۹۵۰) : زاینی یه و ئیستا ژماره و ناماری کورده کانی خوراسان چه ندین به رامبه ره هه روا ناماره کانی تریش شه م زیاد بوونه ده گریته وه . (وه رگیزی کوردی)

2- کورده کان به روا له ت بۆ به رگری برانه خۆراسان له راستی دا تاوو یان دان و ته بعیدیان کردون ، ده نا کورد ولاتی خۆی پئی له هه موو جیهان خۆشته . (وه رگیزی کوردی)

3- بۆ زانیاری پتر سه باره ت به کورده کانی خۆراسان و زمانه که یان به روانه کتیبی (شه یوانوف) .
نووسه ر

4- بۆ زانیاری پتر سه باره ت به کورده کانی خۆراسان و زمان و فه ره هه نگ و میژوو یان سه رنج

بده نه کتیبی (حرکت تاریخی کرد به خراسان - جلد اول و دوم) نووسینی کاک (کلیم اله توحیدی اوغازی) ، کتیبی (عشایر خراسان) نووسینی - علی میرنیا - (وه رگیزی کوردی)
5- ته م ناماران هس دروست نیه و کوردیکی زوتر له م ناوچانه دا هه یه . (وه رگیزی کوردی)

6- نووسه ر باسی کورده کانی خواری عیراق وه ک خانه قین ومه نده لی و .. تر ناکا . هه روا له باسی کورده کانی ئیرانیش دا خو له باسکردنی کورده کانی ئیلام - ده ما وه نده و .. ترده بویزی و جانا زانم له باره ی کورده کانی عیراق و سوریه و تورکیه و ئه رمه نستان خوی له کوی بواردوووه .

(وه رگیز chalakmuhamad@gmail.com)

7- نووسه ر به هه له چوووه (کار و پیشه ی سه ره کی کوردان هه ر بنا ژه لداری و کشت و کالانبوووه ، به لکو ته مه کار و پیشه ی به شیک له خیلات و ره وه ندی کورد بووه ، ده نا کوردیش وه ک هه موو گه لانی جیهان له هه موو باریکه وه به شداری ئابین و کار و پیشه ی تری کردوه ، کوردان له پیش ئیسلامدا به ده یان حکومه تی سه ره خو و مه زنی وه ک (مانئا - زاموا - ماد و ته نانه ت ساسانیان) پیک هیناووه . ته نانه ت له سه ده کانی نا وه ندی دا به ده یان میرنشینی کورد هه بووه ، به لام نووسه ر ته مانه ده خاته پشت گوپی و ته نیا باسی ره وه نده و خپله کی و گوندی کورد ده کا و ته وانیش به هه موو کورد داده نی . (وه رگیزی کوردی)

8- نازناوی شیعی ته حمه دی جه زیری (مه لی - مه لا) یه و نووسه ر یا وه رگیزی فارسی هه له ی کردوه . (وه رگیزی کوردی)

9- ته م قسه یه راست نیه و زارا وه ی خیلی گوران به هیچ کلوجی له زمانیکی سه ره خو ناچی ، ناخه فتنی گورانه کان به چه شنیکه نه ته نیا خه لکی کرماشان به ئاسانی لی حالی ده بن ، به لکو زوریش وه شیوه ی کوردی جافی یان سورانی ناوچه ی بانینگان و سه رپیلی زه ها و وه له ده کی ده چی ، من خوم له نا و خیلی گوران ، له ناوچه ی دالاهو و گه واره گه وره شاری خیلی گولن و گوندی توت شامی بووم و بی هیچ گیروگرتیک قسه م له گه ل گورانه کان کردوه و شیعه کانی سه بیدراکه ی گورانم به ئاسانی خویندوته وه ، بو به لگی قسه کانیشم ئیستا شیعی به ده یان شاعیری پایه به رزی گوران له ده ست دایه و به به ختیار ی ته وه زوره شیان چاپ ویلاو بوونه وه ، (۱) وه به لام سه باره ت به زازا ده بی بلیم ته من هیندی نووسرا وه م به م بن گوویزه دیون که برایی زانام کاک روها ت و مه حموود لاهو ندی - تایفون بلاویان کردوته وه ، له وانیش حالی بووم و هه ستم به وه ی نه کردوه که زارا وه یکی جیا له کوردی بن . بو به لگه ش ده یان نامه ی برایی زازایم له لایه که هیچ توفیریکی ته وتویان له گه ل زمانی کوردی نیه . (شه ریفی)

10- هه ورامان ، یان ته ورامان له روزه لاتنی کرماشانی دا هه لکه وتوووه . (شه ریفی)

11- ته و پیوه ندایه تی یه که له نا و زارا وه کانی کوردی و زارا وه کانی فارسی دا هه یه ، پیم وایه ده گه ریته وه بو ده ورائی هه ره کونی مادی ، ته وکات که پارسه کان له باشوری گولی ورمی ده ژیان و جیرانی ماده کان بوون و پاشانیش به هو ی دینی زه ردوشتی مادی یه وه ، که ئاقیستای

به زمانی مادی که شه پین دا ، وشه گه لیکه زوری مادی چوونه ناو زمان و زاراوه کانی فارسه وه ، پاشان نووسه ره ده مارگروره گه زپه رسته کانی فارس ناوی داتا شراوی زمانی (اوستا) بیان له سه ر زمانی مادی دانا ... (وه رگیزی کوردی)

12- نووسه زاراوه ی لوری له کوردی هه لایر دوه ، (13) پیشی وایه (توفیریکی زوریان هه یه !) له کاتیکا جیا وازیکی شه وتویان نیه ، شه من له گه ل لوری گوندی قه تبه فارسی نه دواوم و له کوردیکه م حالی بووه و شه منیش له زاراوه ی وی گه یوم . دیوانی شیعیری (میرنه وروز - مه لا زولفانی - سیاپوش) و چه ندین شاعیری لوری تر که له لام هه ن نیشاندهری شه م راستی یهن که زاراوه که بیان توفیریکی شه وتوی له گه ل زمانی کوردی نیه و له زمانی کوردی نزدیک تره هه تا زمانی فارسی . به لام باری ثابینی شه وانس به ره و فارسیه ت راکیشاوه . (وه رگیزی کوردی)

14- شه و ناوچه ی که پینی ده لین پشتکو له بنه ره تا مه لبه ندی شیلامه ، له شیلام دا زورتر کورد ده زی تا لور ، سه ره رای شه وه شجیا وازیکی زور له به ینی زاراوه ی لوری و شیلامی دانیه (له باره ی شیلامه وه وتاریکی جیام نووسیوه . وه رگیزی کوردی)

15- له ده وروبه ری قه زوین و روودباری گیلان دا کوردیکی زورده ژین و ژماره بیان له لوره کان زور زیاتره . (وه رگیزی کوردی)

16- ناوه ندی خیلی (جهوت لنگه) شاری کورده . (وه رگیزی کوردی)

17- ئیستا له خواروی شیران دا ، ئوستانیکی گه وره ی لوری به ختیاری پیک هاتووه به ناوی (کوهگل لویه و بویره همه دی) که ناوه ندی شاری (یاسوج) ه . باشه وه ش بلیم که هه تا ئیستا نووسراوه و شتیکی شه وتو سه باره ت به زاراوه ی به ختیاری لوری بلاونه بوته وه ، شه وه نده ی من بزانه ده قیکی به بیت ئاسا به ناوی (داره جونگه) له مانگنامه ی (نور) دوا ی راپرینی گه لانی شیران دا ، ژماره یه کی خوی بوته فسانه و باوه ری به ختیاری ته رخان کرد (وه رگیزی کوردی)

18- شه م ئامارو ژمارانه هی ساله کانی " ۵۰ " ی زابینییه وئیستا تا قه بیان زور زور له مه زیاتره . (وه رگیزی کوردی)

19- بروانه کتییی و - و . بارتولد (تاریخ وجغرافیای ایران) لاپه ره " ۱۲۲ " چاپسی ۱۹۰۳ " نووسه ر "

رياليزمي سوسياليزم و به هرهي ڏازاد

حڪمت محهه دڪه ريم

له ميڙوودا ٿا شڪرايه ڪه وا ، رياليزم ، ڊڙي ريبازي " هونر بو هونر " چه ڪه ره ي هونري ڪردووه و به ره به ره ، بووه به خونچه و پشڪوتووشه . چه ڪه ره ڪرڻه ڪه ش ، له جيها نئيه ڪه ده به وه نه بووه ، به لڪو له ناو هونري ويٺه ڪيشانه وه بووه . (گوستاف ڪوربه ۱۸۱۹ - ۱۸۷۷) يه ڪه مين هونر مند بووه ، ٿالاي ڊڙا يه تي ڪرڻي ريبازي (هونر بو هونر) ي به ريبازي ريالستي ، به رز ڪرڻو ته وه و ٿه وسا گووتويه تي : ٿا مانجي هونر بو هونر بي هووده و پوچه .

زايگاي رياليزم ، فوره نسا يه . ڪه رياليزم ڪرايه ريبازي هونري ، ده بوو بي چه نڊو چون بڪري به گڙ ريبازي رومانسيزم دا و سه ريش بخري . چونڪه ٿه وڪانه ريبازي باوي ٿه ده بياتي جيهان ، رومانسيزم بووه . ڪاري واش بو ٿه وسه رده مه گه لي گران بووه ، باري گران يه ڪه ش به وه ڊڙوار بووه ڪه نووسه ري گه وره و ڪه له نووسه راني ٿه و سه رده مانه ، شانين نه دا وه ته به ره رڪه ڪه به لڪو نووسه ره ناوه نجيه ڪان ٿه رڪه ڪه يان گرتو ته ٿه ستو . وه ڪو : شانفلوري ، مورڙه ، ده ورانتي . دياره ، بو ٿه م نووسه رانه ، له به رامبه ر نووسه ره ڪه له ڪاني وه ڪو : هوگو ، گول ، موسه ، گوٽي و دون ژوان .. تاد به ره لستي ڪرڻ ، چووني ميرووله به گڙ قولله ي قاف دا بووه ! به لام له به ٿه وه ي رياليزم زاده ي ريالي راسته قينه ي خالڪ بووه ، خه لڪي زورتر پشتگيريان ڪردووه ، هه تا (بالزاک و ٿيستانڊال) ي گوره هه لڪه وتوون و ڊاڪوڪيان له رياليزم ڪردو ته سوپري سه رخستتي ريبازه ڪه .

ورده ورده رياليزم پهره ي بو ميله تاني ديڪه سه نڊووه و نووسه راني ناسراوي زور پهره وي يان ليڪردووه و ، يه ڪه وولاتي سه رما يه داري ني يه ، به هره مه نڊي رياليزمي تيا هه ٿه ڪه وتبي ، به تايه تي رياليزمي ره خنه يي ، ڪه ده توانري رووسيا ي تزار ي به گرنگترين مه لبه نڊي ڪه له نووسه راني ريبازي رياليزم بزانري ، به تايه تي له روماني رياليزم دا .
نموونه ڪانيشيان : ٽورگنيف و ٿولستوي و گوگول و گونچارف و ... ته نانه ت دستوفسڪيش رياليزم و ده روون ناسي بليمه تانه ٿا ويته ڪرڻ . دواي هه موو ٿه وانه (مه ڪسيم گوڙڪي) پيش

به یا بوونی ریالیزمی سوشیالیزم ، ریالیزمی ره خنهی کارینگه رتر به سته وه به کیشهی کومه لایه تی و خه باتی چینایه تیه وه . ریالیزم له سه رده ست و سه رده می گۆرکی دا ، مژده ی پیش که وتی زانستیانه ی پیوه ده رکه وت . ده ورانی گۆرکی (1868 - 1936) له کوره ی قینی خه لکی پیش شوکتوبه ر ده خولقا و به هره که ی ده برژا . بیست سالیش دوا ی شوکتوبه ر (1917) دریزه ی کیشا .

** له دایک بوونی ریالیزمی سوشیالیزم :

روودا وه چینایه تی و سیاسییه کانی پیش شوکتوبه ر و پاش نه و ، هه تاها تووه پتر ناوینته ی فه لسه فه ی سوشیالیزمی زانستی بووه . نه ده کرا ، ریالیزم نه گه ر بو کریکاران وزه همه تکیشان بن ، جیا بگریته وه له فه لسه فه ی چینایه تی و نامانجه سیاسییه کانیا ن . هه لبه ته نه و ده مه ، پیش سوشیالیزم ، له به رامه ر رژیمی تزاردا ، دیموکراسی و نازادی خه لک ، کیشهی چاره نووس ساز بووه ، بویه ، نازادی ، هه وینی ریالیزم و سوشیالیزمیش نامانجی بووه . هه رگیز نازادی و سوشیالیزم ، چ وه کو زه مینه ی پیشینه ی کومه لایه تی سه ره لدانی ریالیزم له فه ره نسا دا و چ دوا ی نه وه ی سوشیالیزمیش خه ملی ، لیک جودا نه کرانه وه . کاتی که له نووسه رانی ریالیزم ، ریبازی ریالیزمیان نامانجی هونه ریان دژی هونه ری بوورژوا و ثوروستوکراته کان ، که مترسیاست و سیاسییه تارا سته کراوی حیزبایه تی بایه خی هه بووه و دوا ی بایه خ په یداکردنیشیان ، هینده ی حیزبه سیاسییه نه نیشیه کان پیوستیان به نووسه ره ناسراوه کان و به ره مه کانیا ن هه بووه ، نیو هینده نووسه ره کان پیوستیان به ریبه رانی حیزبه کان نه بووه . به لام که شورش سه رکه وت و بولشه ویکه کان ها تنه سه ر کار و ... کایه ی سیاسی ، وه کو تیزی ریالیزمی سوشیالیزم تیوریزه ی نه ده بی ته وا و کرا ، ده سه لاتی سیاسییه ورده ورده خزایه نا و ریبازه که و کردیانه نامرازی سیاست و بگره هسی ده سه لات و ده سه لاتدارانیش . نالیره دا ، ده توانری به دلنیا بیی په وه بگوتری که وا :

تیوریزه کردنی ریالیزم له ته ک سوشیالیزم دا له به ک قالبی نه ده پیدا .

له سه ر بنه مای دیموکراسی و نازادی به هره ، بو زیاتر هاندانی به هره ی نازاد وه ره چه ر - خانیکی نه ده بی - سیاسی کارینگه ربوو . ده بوو په یامی نه م وه ره چه رخسانه نازادی په ی ریالیزمی سوشیالیزمی نازاد ، پاریزابا و په ره پیدرابا ، وه لی به داخه وه ، زورتر هه وه لی پیچه وانه که ی دراوه ، ریالیزمی سوشیالیزم کراوه ته شیوازی سیاسی به رته سک بو به رگری لیکردنی ده سه لات و ... ده سه لاته که ش که وتوته ده ست دیکتا توری ، به ناوی کریکاران ، که ریالیزمی سوشیالیزم ریبازی نه ده بیانه . له وساشه وه وه کو هه ولدراوه سیسته می شورشی سوشیالیستی شوکتوبه ر بشیویندیری ، هه ره به وشیه په ش ریالیزمی سوشیالیزم شه مزیندراوه ، وه کو له سوشیالیزم لادراوه ، بئگومان ریبازه نه ده بیه که ش پیشیل کراوه ... چون ؟!

* ستالین و نازادی به هره !

ده رکه وت ، به لکوسه لمیئدراویشه که وا ، له سه رده می دیکتا توریه تی ره های ستالین دا ،

کوشتن و گرتن ، دوورخستن و زیندان ، نه شکه نه و به رنگوون کردن ، نه ک خه لکی بی
 خه تا ، بگره نه ک نه ندام و کادران ، به لکو کومیتته ی ناوه ندی و مه کته بی سیاسی حیزی
 بولشه ویکسیتی ته نیوه ته وه . که هیچی نه و روودا وانه له سه رده می لینین دا نه بوون ، که سایه تیه
 به ناوبانگه کانی نوپوزسیونتی دژی لینین ، وه کو : (بلیخانوف ، تروتسکی ، بوخارین
 بوگدانوف و مساسلوف و ... تاد) له گول کالتریان له سه ره له لویستی جیاوز و مل ملانی ی
 نازا له سایه ی لینین دا ، پی نه گوتراوه . که چی له سه رده می ستالین دا ته فروتونا کراون .
 جگه له وه بواره کانی فله سه فه ، میژوو ، په روه رده ، سایکولوژی و سوسیولوژی و ... تاد ، له
 قالبی ته سک دراون . چاکه ، ده بی پیرسین ، داخله سیبه ری دیکتا توریه ت دا ، ده گری
 خه یالی واکرتی گواپه ، نه وه موو رووداوه دژی نازادی به سه پیندرا بن ، به لام پیرشکی
 ستالینیه ت نه ده ب و نه دیب و باقی به هره کانی نه گرتبیتته وه ؟ بیگومان .... نه خیر .
 باوه ری واکه له سیبه ری دیکتا توریه ت دا ، نازادی به هره و به هره ی نازا ده بو بی ، به ناوی
 نازادیه وه ، دژایه تی کردنی نازادی به ، سه رده می ستالینیش ، گه واهی به لگه نه ویست
 ده دا به ده سه وه که وا ، به هره ی به هره مه ندان شیویندراوون و تاکه نووسه ریکیش نی به
 توانیبیتی راسته و خودژی هه زاران تاوانی ستالین به هره ی خو ی نه شیوینتی . نه گهر
 شتوکه به کیش ، له هه ندی به ره هم دا گوترا بن ، ناراسته و خو و ته مومزاوی داربژراوون .
 دیاره مه به سه که بو شوره وی به نه ک بو دهره وه ی شوره وی .

تاکامی دیکتا توریه ت و بیروکراتیه تی بی وینه ی سیاسی سیسته مه به ناوسوشیالیسته کان ،
 ده یان سال مروقاتیه تی له به هره ی دا هینرا و بی به ش کرد . نه نانه ت ته وپه تایه به جوریکسی
 دیکه چین و ده وله تانی ژیررکیفی ویشی ته نیوه وه . که شورشی " روشنبیری " "زه قترین
 به لگی ته وراستیه ن . له ژیر په رده ی " شورشی روشنبیری " و دژایه تی روشنبیری
 بورژوازی به ریازی پرولیتاریا وریالیزمی سوشالیزم ، کاری ته وتو کراوون ، که مایه ی
 شرمه زاری کار به ده ستانی ته و به ناوشور شه ن ! شورشی روشنبیری : نوپیرا ، بالیه ، سیمفونیا
 قه ده غه ده کات و به ره مه کانی شکسپیر و که له نووسه رانی شورشی بورژوازی ده پیچیتته وه ،
 به نیازی ته وه ی نه ده ب و به ره می ره سه نی کریکاران بچه سپینتی ... !! شورشی واکه
 تیگ دانی شارستانیه ته ، نه ک بو په ره پیدانی .

لینین ... هوگری به ره مه کلاسیکی وریالیزمی کانی پیش شوکتو به بووه ، به رده وام
 کتیه کانی : پوشکین ، ئیقان ، تورگنیف ، تولستوی ، نیمیل زولا ، هوگو ، گوته ، بساریف
 و ... تاد ، ده خوینده وه که هیچیان کومونیست نه بوون . نه سلنه ریا لیزمی سوشالیزم له
 سه رده مه که شیان دا نه خولقا بوو . به لکو هه ندیکیان ته شراف زاده و دژی کومونیزمیش بوون ،
 به لام چونکه لینین ده یزانی نرخ و بایه خی به ره مه کانیا ن چند به رز و مه زنه ، هوگریان
 بووه . پاش شوکتو به ریش ده رویشی شیعه ره کانی پوشکین و دژی شیعه ره کانی مایاکوفسکی
 بووه ... به حساب مایاکوفسکی کرا بوه شوره سواری شیعه ری پرولیتاریاش . به مدوا دوا یه ،
 توژی سوژی لینین به رامبه ر مایاکوفسکی بزوا . ته م سوزه ش له به رته وه بووه مایاکوفسکی

شيعری دژى بيروکراتيه تى (شوراگان) ی شورە وى نووسيه وه ، نهک پيا يانيدا هه لداين .
مه زنى لينين له مه دايه پيا هه لدانى پى ناخوش و ره خنه ی پى خوش بووه .

بيگومان سيا سه تى ستالين و شورشى روشنيرى و کارى يان له سه ره به هره زيان نيکى
گه وره ی گه ياندووه (هه قه بزائين ته وسيا سه تانه به خورا سه ريان هه لئه داوه و ته مه ره گى
ميژينه يان هه يه) هه روا به ناسانى ميخائيل گوزبا تشوف نه يگوتووه : " ناستى نزمى هه ندى
له نووسراوه ته ده بيه کان و به رنامه ی ته له فيزيوى و فيلمه سينه ما بيه کان که نهک ته نها له
بيري روشن و جوانى ، به لکو له زه وقى سه ليهيش خالين ، ره خنه ی ره وا ده ورورژين . "

ته مه چى ده سه لمينى ؟ کين به رپرسيارانى ته و به ره مه مانه ... ؟ چون به ره مه کان بلاو
ده کرانه وه ... ؟ وه رامى ته م پرسيارانه وهى ته وانى ديهک ش ، ده چنه وه سه ر سه رچا وهى
راستيه کان ، ته ويش ، نه بوونى ديموکراسى و نازادى يه ، که به ره مه مى و ناست نزم ، پى
ره خنه و ليکولينه وه تيبه رن . هه لئه ته له ميژه ته و به ره مه مانه ، ره خنه لينگريان هه بوون ،
وه کى گوئى يان لئيه گيرى چى بکن ... ؟ ته وانه ، جگه له به هه لئه دابردنى سه دان حيزب و
ريکخراوه ، هه زاران نووسه رو به هره مه نديشيان که دواى هه للاکه که وتبوون ! به لام ، زه مانه
سه لماندى که وا : هه رگيز به ره مه مى که م بايه خ ، به زور ناکرى به شاکار ، ته گه ره هزار جار
تيشکى رى اليزمى سوشيا ليزمى بها ورته سه ر .

به ستن و به سه ته وهى به هره مه ندان به يهک ريباز و يهک بريار و يهک ههست وهه لوئستى
ديار يکراوى حيزبا يه تى ، به هره مه ندان ده تاسينى و هه وينى به هره يان ده شيونى .
* خه لک و به هره ی نازاد !

خه لک ته نها و ته نها به داين کردنى پيوستى پيدا ويستيه نابوريه گانى ژيانى نازى .
ژيانى خه لک ، گه لى تينوى پيوستى ديهک يه . تينوى زانست و زانيارى زورتره . تينوى
تاوتوى کردنى نهئيه سا يکولوژيه گانه . تينوى ناسوده يى گيانى يه ، تينوى هه زاران ناره زوى
ديار و نادياره که هه ره مووشيان پيوستيان به خزمهت و بوژاننده وه يه ، به هانندان و
په روه رده يه ، به ره خساندى زه مينه ی کومه لايه تى و سياسى په ره سه ندىانه .. ته وانه ش
نايه نه دى ، به پى تيروانينى ها و چه رخانه ی ژيان ، ته م ها و چه رخي ش ، ته و په رى نازادى
و سه ره ستى ده وى . به تاييه تى له بواره گانى به هره دا . نهک حيزب و حيزبا يه تى رتبه رو
رتبه رايه تى ، به دوا حوکمى ژيان و داين که رى ته و او ي پيوستيه گانى خه لک بزائى .

نازادى و سه ره ستيش ناکرى به بريارى حيزبى بيه ستيرتته قالبى سوشيا ليزمى سياسى
و نابورى سيسته مه سيا سيه کان ، بيانوى به رگرى ليکردنى (پروليتاريا) دژى (بورژوا)
په ستاوتنى ته و او ي ديارده گانى ژيان ، به تاييه تى له قوناغى ديموکراسى و سوشيا ليزميش دا
به بريارى حيزبى پروليتاريا مه حاله مه و حيزبه ولايه نگره گانى که م به هره ده کات و گه لى
حه ز و ناره زوى خه لک سه رگوير ده کرين . سه رگوير کردن و سه رکوتکردن ، ما وه يهک له ژير
شه پولى خروشاوى سه رکه وتن و سوزى کويرانه و دوژمنايه تى دوژمنى سه ره کى ، ده چنه سه ر ،
به لام وه کو هه موو په تايهک ، ناکام زيانه کى ده رده که وى .

به حوکمی ته وه ی ته ده ب له نا و به شه کانی دیکه ی سه رخا ن دا ، سه ربه خو ی یه کی تاییه تی هه یه ، وه کو ده سه لاته کانی دا وه ری و یا ساریژی ، ناسه پیندری ... ته م سه ربه خو ییه تاییه تیه ، په یوه ندی به هه ست و نه ست و به ناخی مروّف و ... به ناخی خه لکه وه هه یه . بویه ده بی ته ده ب و هونه ر ، نازا دیه که شی تاییه تمه ندیتی سه ربه خو یان هه بی ، که ته ویش : نازادی بی سنووره ، نازادی بی شه ته ک و شه رت ، بی کوسی سیاسی وته گه ره ی عه سکه ری ، هه ربه مه ش ، ته واوی خه لک دلخوش ده بن و جه زو ناره زوویان په نگی قینه به رایه تی ناخوات . ته نها به مه ش ، په بیره وانی (ریالیزمی سوشیالیزم) ، ده توانن خزمه تی راسته قینه ی زه حمه تکیشان بکن و بیانووش به ده ست دوژمنانی سوشیالیزمه وه کم ده کن .

نازادیش له به رته وه ی به شیکه له دیموکراسی ، که دیموکراسی نه بی نازادیش نابی ، که دیموکراسی و نازادیش هه بوو ، که واته ، پیویسته سایه و سیه ریان ، جگه له په بیره وانی ریالیزمی سوشیالیزم ، په بیره وانی ریبازه سیاسی و ته ده بیه کانی دیکه ش بگریته وه ، ته وانش ، له کاتی سه رگه وتنی کریکاران دا ، سه ربه ستانه هه لویتستی خو یان ده برن . ته نها به مه په یامه راستگوکه ی کریکاران دیته دی ، که ته ویش په یامی دابین کردنی دیموکراسی شورشگیره ، له به رامبه ر دیموکراسی بورژوا یانه ی نا شورشگیر دا .

ده سه کانی نه یان ساله ی ته زمونه کانی سوشیالیزم ، ده ریان خست که سه خنه سوشیالیزم له هه موو باریکدا ، له نا وکومه ل دا ، بچه سیی ، ته گه ر به چه شنیکي شورشگیرانه ناوېته ی دیموکراسیه ت به چه مکه فراوانه که ی نه کری . یان ده بی کریکاران شورشگیرترین چین نه بن ، یان که شورشگیرترین چین بن ، نابی له دابین کردنی فراوانترین دیموکراسی بترسن .

کریکاران دلنیا ن له پاشه روژی ده سه لاته که یان ، له خه لکه که یان ، له راستی و دروستی سیاسه ته که یان ، هه رگیز له نازادی پیدانی نه یاره کان و به هره مه ندان ناترسن . بچی پیویسته کریکاران نازادی مه زهه ب و ناینه کان بدن ، به لام ری بگرن له نازادی به هره مه ندانه ی نا کریکار ؟ به ره می کام ته ده بی بورژوا گه ر لوتکه ی شاکاری ته ده بی بورژوا دژی ریالیزمی سوشیالیزم بی ، ته ندازه ی کتیه نایینه کان ، مه زهه ب و ته ریه ته کان دژی سوشیالیزم نا کوکن له ته ک فه لسه فه ی کریکاراندا ؟ بیگومان هیچ به ره میکی بورژوا بی . ته وپه ره که ی سه دان به ره می وه کو (دکتور ژیفانگو) ی (باسترناک) یان باشترو خراپتر ده نووسرین ... با بنووسرین . نووسین و بلاو کرده وه ی سه دان و هه زاران به ره می وا ، گه لی به سوودتره له سانسور کردنی تاکه به ره میکی له م چه شنه . هه تا نووسه رانی نا کوک له ته ک سوشیالیزم سه رکوت نه کرین و هه لته په ن بو هه نده ران ، دوژمنایه تی و دژایه تی کردنی سوشیالیزم که مترده بی . خو ته گه ر دیموکراسی و نازادی راسته قینه هه بی و په بیره وانی ریالیزمی سوشیالیزم ، راسته و خو بکه ونه ویزه ی بیروکراتیه ت وک موکوپه کانی رژیم سوشیالیستی ، نازایانه و نازادانه هه ست و نه ستی به هره مه ندانه یان ده رده برن ،

ته وچه له ، ریځای دژه کانی ریالیزمی سوشیالیزمی نازاد ته نگرته ده بی .

ده رخستنی که م و کوری و خه تا و که م توانایی ، نیوراده ی نه ویران له ده رخستنیان ره خنه ناوړوژینی . ژوربه ی هره زوری نووسینه کانی پاش شورشی ټوکتوبه ری لینین هه تا مه رگه ناوه خته که ی ، ره خنه له خوگرتن و ده رخستنی که م و کورپه کانه ، پی داگرته له سوود لیوه رگرتنی ته زموون و زانیاریه کانی سه رمایه داری ، هه لپه نه کردنه بو دامه زرانندنی ده وله تیگی سوشیالیستی .

ده رخستنی سه رجه می راستیه کان ، به چاک و خراپیا نه وه ، به گش و خاموشیا نه وه ، به سه رکه وتن و ژیرکه وتنیا نه وه ، له خزمه تی پیش که وتن و پیش خستندایه . ته نها شه وش راست و ریالیسته ، نه وه ک ریالیزمی حیزبایه تی ته سک .

ته وراستیا نه ، که ناچار چوارچیوه سیاسیه که ی زه ق کراوه ، مه به ست شه وه یه ، بزانی ری شورشی ټوکتوبه ر چوڼ بووه و ریالیزمی سوشیالیزمیش چوڼ له ناویا سه ری هه لداوه ، هه تا خوینه ر زیاتر بنچینه ی دیارده که بکاته پیوانه ی پیوانی بوچونه کان . که وایتی ، بیانویه ک به ده سته وه نامیننی ری له ته دیبان بگری ریبازه شه ده بیه که یان نه که نه ناوینه ی نواندنه وه ی راستیه ریالیستی ه کان ، به گشی و گرژیا نه وه . ره واش نی یه شه دیبه راستگوکان ، له هه موو دوخیک دا ، ته رکی راستگویا نه یان نازادانه و نازایانه نه بینن . شه وخوشی ونا خوشیه ی ده یاننه ژینی ، نه که ن به ه وینی به رهمی ریالیزمی سوشیالیزمی نازاد ، یا خودهی هدر ریباریکی دیکه ی شه ده بی .

گر سیاسیه کان بویا ن هه بی له سه ر دیارده سیاسیه کان جاری و ده جار ره خنه بگرن ، شه وا به هره مه ندان بویا ن هه یه ، ده یان و سه دان جار هه ست و نه ست و سوزیا ن به وپه ری نازادی به ونه وه .

به هره مه ند ، ده بی نازادانه بنووسی ، له پیناوی به دی هینانی نازادی . له کاتی بوونی نازادیشا ، ده بی نازادانه را ده ربری .

شه مانه قابیلی ده ست لی به ردان و ده ست تیوه ردان نین . به هره مه ند ده ستی لیبه ردا ت به هره که ی ده دورینی و ده سه لات داریش ده ستی تیوه ردا ت خو ی ده فه وتینی !

محمد امين بوزنه رسلان

سلام زهندی / له تورکی بهوه وه ریگیپرایه

محمد امین بوزنه رسلان له ۱۵ ی ۱۹۲۴ له گوندیکی شاروچکه ی (لیجه) ی سهر به شاری دیار به کر له دایک بووه . سالی ۱۹۶۰ به کتیبی " شیخایه تی - ناغایه تی له دیدی ئیسلامه وه " خوی وه ک نووسه رینک ناساند . ثم کتیبه له سالی ۱۹۶۴ له نه نقره بلاو بووه وه . دووه مین کتیبی که به نیوی " کیشه کانی روزه لات " * بووه . له ۱۹۶۶ له نه نقره بلاو بووه وه . بوزنه رسلان له م کتیبه یدا بویه که م جار سهر به ست کردنی زمانی کوردی و بلاو کردنه وه ی پروگرامی کوردی له رادیو و ههروه ها ده رکردنی روزه نامه و گوڤاری کوردی ، نه مه جگه له گورانی سیسته می فیرکردن بۆ سه رزمانی کوردی ، دیسانه وه خسته به رچا و . پاش ثم دوو کتیبه ی که به تورکی نووسراون ، ده ستی به نویسی کتیبی کوردی کرد وه په که م کتیبی له م بواره دا " نه لفا " ی کوردی بوو که له ۱۹۶۸ له ئستانبول بلاو بووه وه ، به م جوړه ش په که م جار بوو که نه لفا ی کوردی له تورکیا دا بلاو بکړیته وه (ثم کتیبه " نه لفا " دووه م و سنیه م چاپی له سوید له سالانی ۱۹۸۰ و ۱۹۸۸ بلاو کرانه وه) . بوزنه رسلان له به ر بلاو کردنه وه ی ثم کتیبه زیندانی کرا و کتیبه که ش قه ده غه کرا . جگه له م چالاکیا نه ، نوسه ر داستانی " مه م وزین " ی شاعیری نه مر نه حمه دی خانی له نه لفا ی عه ره بی په وه گوریه نه لفا ی لاتینی ، ههروه ها گوریه سه ر زمانی تورکیش ، ده قه کوردیه که و تورکیه که شی له په ک کتیبدا له سالی ۱۹۸۸ له ئستانبول بلاوی کرده وه (په که م جار قه ده غه کرا ، وه لئ به بریاری دا دگا سه ربه ست کرایه وه ، دووه م چاپی " مه م و وزین " له سالی ۱۹۷۵ که له ئستانبول بلاو کرایه وه له لایه ن رژیمه وه قه ده غه کرایه وه . ههروه ها نووسه ر له سالی ۱۹۷۱ کتیبی میژوویی به نیویانگی " شه ره ف نامه " که له سالی ۱۵۹۶ شه ره ف خانی میری بتلیس نویسه یه تی ، وه ریگیپرایه سه ر زمانی تورکی (دووه مین چاپی له سالی ۱۹۷۵ بلاو کرایه وه) .

محمد امین بوزنه رسلان به هوی ثم کتیبانه وه زور جار زیندانی کرا وه و له سالانی ۱۹۷۱- ۱۹۷۴ که رژیمه کوده تای عه سگری ۱۲- ی مارت حوکمی ده کرد نوسه ر له زیندانی عه سگری

دیاریه کر گیرا بوو ، جاله کۆتایی سالی ۱۹۷۴ به نیونیشانی " نه وانه ی له ژوووره وه ن و نه وانه ی له ده ره وه ن " کتیبیکی بلاوکرده وه که بریتی بوو له چه ندچیرۆکیکی سیاسی گالته جار ، باسی سته می رژیمی فاشیستی ۱۲ - ی مارت ده کات له " رۆژه لات " دا . (دووه مین چاپی شه م کتیبه له ۱۹۸۳ له سوید بلابووه وه) . محمدا مین بوزنه رسه لان ههروه ها له سالی ۱۹۷۵ دا کتیبی " میژووی مه بیا فارقین و نامید " که له سه ده ی دوازه هه مدا له لایه ن ابن الازراق نوسراوه ته وه وه ریگیرایه سه زمانی تورکی به نیونیشانی " میژووی کوردانی مه روانی " یه که مین جلدی بلاو کرده وه (دووه مین چاپی شه م کتیبه له ۱۹۸۳ له سوید ، سینه مین چاپیشی له شه لمانی رۆژئاوا بلاویکرده وه) . پاش شه مه ش کتیبی " کۆماری مها باد " ی گۆزییه سه زمانی تورکی که له لایه ن دیپلومات و نوسه ری شه مریکایی ولیم ئیگلتن نوسراوه و له ئستانبول له ۱۹۷۶ بلاوی کرده وه (دووه مین چاپی له شه لمانیا له ۱۹۸۹ بلاوکرایه وه) . له سالی ۱۹۷۷ نوسه ر کتیبیکی به نیونیشانی " ئانارشیسته کان " بلاو کرده وه که بریتیه له چیرۆکیکی سیاسی درئیز .

بوزنه رسه لان له سالی ۱۹۷۸ کتیبی " الهدیه الحمیدیه فی اللغات الکرديه " که له سالی ۱۸۹۴ له لایه ن یوسف ضیا ، الدین پاشا نوسراوه و پیشکه شی پادشای عوسمانی عبدالحمیدی دووه م کراوه و بریتیه له فه رهه نگیکی کوردی - عه ره بی ، وه ریگیرایه سه ره له فبای لاتینی و جگه له مه ش عه ره بیه کانی وه رگنراوه ته سه ر تورکی و له ژیر ناویشانی " فه رهه نگی کوردی - تورکی " دا له ئستانبول بلاوی کرده وه . له سالی ۱۹۷۹ کۆمه له چیرۆکی " مه یرو " ی بلاو کرده وه و هه رخۆیشی گۆزییه سه ر زمانی تورکی . شه م کتیبه بریتیه له (۱۰) چیرۆک و به یه که مین کۆمه له چیرۆکی کوردی ده ژمیردریت که له تورکیا بلاوکرا بته وه ، ههروه ها دوا بین کتیبی نوسه ره له تورکیا دا چاپ کراین .

محمده مین بوزنه رسه لان پاش سالی ۱۹۷۹ ئیدی له سوید ده ژیت . له هاوینی شه و ساله شه وه خه ریکی گۆقاری " ژین " بوه ، شه م گۆقاره که به کوردی و تورکی بووه له سالانی ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ له لایه ن " کوردستان تعالی جمعیه تی ، کۆمه له ی ته عالی کوردستان " وه وه له ئستانبول بلاو کراوه ته وه . شه لبه ته شه م گۆقاره که ۲۵ ژماره ی لێ ده رچوووه به شه لفبای عه ره بی له چاپ دراوه . بوزنه رسه لان گشت ژماره کانی شه م گۆقاره له شه لفبای عه ره بی یه وه کوردوویه به شه لفبای لاتینی و له پینج جلدی بلاوی کردوونه وه . بۆ شه م پینج جلده ش پیشه کی یه کی نوسیوه که له بارودۆخی بزوتنه وه ی نه ته وایه تی کورد له سالانی ۱۹۰۰ - ۱۹۲۰ به گشتی و به تاییه تیش له گۆقاری " ژین " ورده وه بووه ، شه م " پیشکیش - پیشه کی " یه که نزیکه ی ۸۵ لاپه ره ده گریته وه کراوته تورکیش و له سه ره تایی جلدی یه که مدا بلاوکراونه ته وه . شه م چالاکیه که م وینه یه ی بوزنه رسه لان که نوسالی خایاندوه وه هه ر پینج جله دکانی " ژین " ی له سوید بلاو کرده وه ، هه م بو میژووی کورد وه هه م بۆ که لتووور و نه ده بیاتی کورد سه رچاوه یه کی گه لی ده وله مه ند و گرنگه . شایانی باسه یه که مین و دووه مین جلدی گۆقاره که له ۱۹۸۵ و سینه مین له ۱۹۸۶ او چواره مین له ۱۹۸۶ و پینجه مینیش له ۱۹۸۸ بلاوکراونه ته وه . بوزنه رسه لان شان به شانی شه م کساره ده ستی به نوسینه وه ی حیکایه ته فولکلوریه کان و گالته وگه په کوردیه کان کردوه . نوسه ر پیشتر

ئەم ھېكايەت و گالت وگە پانە ی لە دە می خە لکی یە وە لە " رۆژھە لات " کۆی کردبوونە وە ،
 وە لە ن بە ھۆی قە دە غە بوونی زمانی کوردی و چە وساندە وە ی نە تە وایە تی نە ی توانی لە تورکیا
 ئە م کارە ئە نجام بە دات و ئە م فۆلکلورە بلاویکا تە وە ، بۆیە لە سوید بە شیوە ی کتیب دە ستی بە
 بلاوکردنە وە یان کرد . بوزنە رسە لان لە م بوارە دا لە ژبیر نا و نیشانی " ھیکا یە تی ئاژە ل " زنجیرە
 کتیبی بلاوکردە وە کە بریتییە لە پینچ کتیب ، یە کە مینیان " میرزۆرۆ " ۱۹۸۱ ، دووہ مینیان
 " گۆرئ بلورقان " و سنیہ مینیان " کیزخاتوون " لە ۱۹۸۲ ، چوارە مینیان " سەرکەتنامشکان "
 لە ۱۹۸۴ ، پینجە میشیان " پە پووک " لە ۱۹۸۵ . لە سالی ۱۹۸۶ دا نوسەر لە نوکتە کانی
 مە لانە سرە دین کتیبکی بلاوکردە وە لە ژبیر نیوی " مە لایی مە شھور " . لە پینشە کی ئە م کتیبە دا
 نوسەر دە یە وی ئە وە بە لە مینی کە نوکتە کانی مە لای مە شھور لە بناغە دا فۆلکلوری ھا و بە شی ھەر
 چوار نە تە وە گە وەرە کانی رۆژھە لاتنی نا وە راستە .

بوزنە رسە لان پاش ئە و چالاکیانە ی کە با سکران دە ستی بە بلاوکردنە وە ی زنجیرە ی " گالتە
 و گە پی خە لکی " کرد کە لە پینچ کتیب پینک ھا تووہ ، یە کە میان " ماسیان بە ژی " لە سالی
 ۱۹۸۷ بلاو بووہ وە . لە پینشە کی ئە م کتیبە ش دا بە دریزی با سی بە نرخیی و جیکە ی گالتە و
 گە پ لە فۆلکلوری کوردی دە کات ، ھەر وە ھا با سی ئە و پە یامانە ش دە کات کە لە ھە ندئ لە و
 گالتە وگە پانە دا ھە ن . دووہ مین کتیبی ئە م زنجیرە یە " ژدینان دینتر " لە ۱۹۸۸ ، سنیہ مین
 " عیلاما توریک " لە ۱۹۸۹ بلاوکرانە وە . بە گوێرە ی پرۆگرامی نوسەر چوارە م کتیبی ئە م
 زنجیرە یە لە سالی ۱۹۹۰ و پینجە میشی لە ۱۹۹۱ دا دیتە تە و او بوون .

محمد ئە مین بوزنە رسە لان لە سالی ۱۹۷۹ وە ئە ندامی یە کتیبی نوسەرانی سویدە . لە سالی
 ۱۹۸۱ یش لە شاری لاھتی لە فنلندە بە شدار ی کۆرینگی ئە دە بی کرد کە زیاتر لە ۱۰۰ نوسەر لە
 لە ولاتانی جیا جیا بە شدار یان تیدا کردبوو ، با بە تی کۆرە کە ش " رۆلی میسولۆژیا لە ئە دە بە دا "
 بوو . نووسە ری لە مە رخومان لە م کۆنفرانسە نیونە تە وە یی یە ی نوسەر ان دا دووگوتاری خویندوہ
 کە لە ژبیر نیونیشانی " رۆلی میسولۆژیا لە ئە دە بی کوردیدا " و " کۆسپە کانی سەر رینی زمانی
 کوردی " .

پاش کودە تایی ئە سکە ری ۱۲ - ی ئە یلولی ۱۹۸۰ ، لە نوسەر دا وای گە رانە وە یۆ ولات کرا ،
 بە لأم نوسەر ئە گە رایە وە ئیدی پە سولە ی ھا وولاتی لئێ سە ندرا ، ئیستە ش وە کە پە نا بە رینکی
 سیاسی لە سوید دە ژیت .

ئە مە ش چا و پینکە و تینکە لە گە ل نوسەر کە لە گۆقاری (ئادملەر ، Adimlar) دا بلاوکرانە تە وە ،
 ژمارە (22 ، 23 ، 24 ، 25) .

***   ***   ***

رووہ وسە رچا وە کانی کە لتوری کورد

پ - سەر لە نوئی بلاوکردنە وە ی گۆقاری " ژبیر " لە نیو کوردانی ئوروپا رودا وینکی گە وەرە بوو ،
 ھەر وە ھا لە ئە نجامی ئە رکبکی مە زن ھا تە دی . . بێ زە حمە ت لە مە رگۆقاری ژبیر شتیکیان بۆ

بوزنه رسلان : " ژین " له میژووی نژیکی نه ته وه ی کوردا جینگه یه کی گرنگی هه یه ، ههروه ها وه ک گۆقاریکی نه ده بیس سه رچاوه یه کی به نرخه بۆکه لتوری کوردی . پاش شه پری جیهانی یه که م ، یه که م ژماره ی " ژین " له ۷- ی تشرینی دووه می ۱۹۱۸ له ئستانبول بلاوکرایه وه . له یه که م لاپه ره ی یه که م ژماره ی " ژین " له ژیر سه ردیتری " مقصدمان " دا ، نوسراوه :

" بلاوکردنه وه ی " ژین " مه به ستیکی شه خسی تیندانییه ، ئامانجی نه م گۆقاره بلاوکردنه وه ی نه و مه سه لانه یه که پنیوه ندییان به میژووی کورد و ماغه نه ته وه بی یه کانیه وه هه یه ، ههروه ها باسکردنی باری کۆمه لایه تی و نه ده بی نه م نه ته وه یه که ده ها ساله ئیهمال کراون " . ژین به دوو زمان بلاوکراره ته وه ، به کوردی و به تورکی . بیست و پینجهه مین ژماره ی " ژین " که دواییین ژماره یه ریکه وتی ۲- ی تشرینی یه که می ۱۹۱۹ ی پنیوه یه . به پینی هه ندی سه رچاوه " ژین " پاش نه م میژووه بووه به روژنامه و چه ند ژماره یه کیشی لئ بلاوکراره ته وه .

به رنیوه به ر و لئیرسراو و سه روکی کاروباری نوسین له گۆقاری " ژین " دا یه کسن بوو له رونا کبیرو نشتمان به روه ره کانی کورد که ناوی " هه مزه بین موکس " بوو . نه م هه مزه ناوه له هه مان کاتدا یه کئی بوو له و سن که سانه ی که " کوردستان تعالی جمعیه تی " یان " کۆمه له ی تعالی کوردستان " یان دامه زران دیبوو . هه مزه له م پله یه دامایه وه تا کۆ ژماره ی ۲۰- ی گۆقاری " ژین " . له ژماره ی ۲۱ تا کۆ ۲۵- یش " ممدوح سلیم وانلی " سه روکی کاروباری نوسین بوو .

نووسه ر و شاعیرانی " ژین "

پ - کادرانی ته ده بی " ژین " کینگه ل بوون ؟

بوزنه رسلان : کادرانی " ژین " دوو گروپن .. یه که میان نه وانسه ن که به رده وام له م گۆقاره دا ده یاننوسی و دووه میشیان نه وانسه ن که جار جاره له " ژین " نوسینه کانیان ده بینرا . له نوسه ره دا یمییه کانی " ژین " ، " خه لیل بتلیسی " بوو . نه م خه لیل ناوه که نازناوی " کوردیا بتلیسی " به کارده هینا له نوسینه کانی ، له هه مان کاتدا نه ندامی دامه زرینه ری " کۆمه له ی تعالی کوردستان " یش بووه . کوردییا بتلیسی له نوسینه کانییدا له مه ر میژوو و میسۆلۆژیا و سۆسۆلۆژیا و زمان و فه لسه فه ، به شیوه یه کی سه رنج راکتیشه ر ورد بووه وه . ههروه ها " که مال فه وزی هیزانی " که له سالی ۱۹۲۵ له دیار به کر ئیعدام کرا ، له نوسه ره هه میسه بیه کانی " ژین " بوو . نه و ناوچه کوردنشینه ی که سوپای روسیا له شه پری جیهانی یه که مدا داگیری کردن و بووه هۆی په ریشان ده ره ده ربوونی سه ده ها هه زار خیزانی کورد و بلاو بوونه وه یان له ناوچه جیا جیا کانی ئیمپراتۆری عوسمانی ، ببوووه خه مه سه ره کییه کانی که مال فه وزی و له " ژین " دا ره نگی داوه ته وه . به ویسه ، سه ردیتری نه و گۆناره ئاگرینه ی که مال فه وزی که ره خنه ی قورسی له حکومه تی نه و کاته گرتوووه ده رباره ی بارودۆخی نه و کورده کۆچه رانه ، نه مانه ن : " چاوان کویتن ، گوئیان که رن ئاخۆ ؟ " ، " بۆنه ولاده بی که س و بی چاره کانی نیشتمانی به فر " ، ههروه ها به بۆنه ی داگیرکردنی " بتلیس " له لایه ن روسیا وه شیعرژیکی

له ژین بلاوکردوته وه به نیونیشانی " به لده ی ویران " . که مال فه وزی بی له وه ی که نوسه ربووه شاعیریکی پر چه ماسیش بووه ، هه ر له وکاته شدا دیوانیکی بلاوکردوته وه به نیونیشانی " گوله کانی " له م " که ئیعلانه کی له چه ند ژماره یه کی " ژین دا هه یه .

هه روه ها ، له نووسه ر و شاعیره دایمییه کانی " ژین " عبدالرحیم ره حمی " یه که خه لکی هه کاری بووه . ئه وشاعرانه ی که له م گۆقاره دا بلاویکردونه ته وه هه مووی به کوردین . ئه م زاته یه که م شانۆنامه نوسی کورده له میژووی ئه ده بی کوردان . ئه م شانۆنامه یه ش که له " ژین " دا بلاو بووه ته وه نیونیشانی " مه می ئالان " ه . جگه له مه ش ، ره حمی کورته چیروکیکی له " ژین " دا بلاوکردوته وه به نیوی " کاره کانی سه رله به یانی مه حبوبه یه کی کورد " . له م چیروکه دا که به تورکی عوسمانی نوسراوه و به گۆرانی فولکلوری کوردیش را زینراوه ته وه ، زۆربه جوانی تصویری هه وار و زۆزانی کورده واری کراوه .

ئه لبه ته ممدوح سه لیم وانلی - ش له نوسه ره دایمییه کانی " ژین " بووه و سه باره ت به باری سیاسی و کۆمه لایه تی گوتاری نوسیوه . ئه مانه ش سه ره دیری هه ندی له و گوتارانان که له بابه ته زۆر گرنگه کان ده دوتین : " خانمی کورد ، چه ره یانی ته ره ققی له نیوکوردا ، عه مه له ی کورد له ئستانبول دا ، یه ومی مخصوصی کاوه " .

له نوسه ره به رده وامه کانی دی " ژین " عه زیز یا مولکی بووه که خه لکی سلیمانی یه . ئه م زاته له مه ر میژووی کورد و به تاییه تیش سه باره ت به " ده وله تی کوردی بابان " گوتاری زۆری نوسیوه .

" حلمی سیفه ره کی " و " لاوره شید " یش له نوسه ره هه میشه ییه کانی " ژین " بوون . ئه م دوو نوسه ره لاپه ره کانی ئه م گۆقاره یان به قسه ی نه سه قی کوردی را زاندوووه و گه لئ شه رح و په را ویزیشیان بو نوسیوه . جگه له مه ش شیعر و نوسینیشیان له " ژین " دا بلاوکردوته وه . له نوسه ره کانی دی " ژین " که به رده وام نوسیویانه " توفیق سلیمانی " بووه . ئه م زاته که له نیو کورداندا به " پیره میرد " به نیوبانگه ، نوسه ری سرودی " نه وروز " ی ناسراوه . پیره میرد هه ندی گوتاری به تورکی عوسمانی نوسیوه . جگه له مه ش شیعری هه ندی له شاعیره کلاسیکیه کانی گۆرپه ته سه ر زمانی تورکی و بلاوی کردونه ته وه .

هه ندی له و نوسه رانه ی که جار جاره له " ژین " دا نوسینه کانیا ن بلاوکردوته وه ، ئه مانه ن : ئیحسان نوری ، کامه ران به درخان ، مسته فاشه وقی مها بادی ، محمد میهری ، حوزنی ده رسیمی ، زاخۆبی ، میرزا جزره یی ، فکری نجدت دیار به کری ، کازم وه هبی ئییرگانه یی ، ئه مین فه یزی سلیمانه یی ، نجم الدین حوسین که رکوکی ، محمودنه ژاد سلیمانه یی ، ئیسماعیل ویداد سلیمانه یی ، ئه سفه هانی ، یوسف سه بری . شایانی باسه که شاعیر کازم وه هبی له مه ر زولمو زۆری سه رده می " اتحاد و الترقی " عوسمانی شیعریکی زۆر شیرینی نوسیوه که نیونیشانی " حسی قبل الوقوع " ه . هه روه ها نوسیه نه کانی ئه مین فه یزی ده رباره ی هیزی عه سه کهری ده وله تی بابان زانیاری گه لی به نرخنی ئیدان .

ئه ورۆ ده رباره ی ژینانی زۆربه ی نوسه ر و شاعیرانی " ژین " هیچ نازانین . ته نانه ت

هه ندىكيان نازانين زانينده ي كام ناوچەن ، له كورده نيشتمان پهروه ره كانى ته وسه ردهمه كهس له ژياندا نه ماوه . دوايين كهس كه له وسه ردهمه داژيا بوو ، پيش چه ندىك لسه پاريس كوچى دوايي كرد . ته م زان نيشتمان پهروه ره كه پيشتر محامى بوو وه ندىمى په رله مانى توركيا بوو نيوى "مسته قاره مزي سيفه ره كى" بوو . من نامه يه كم بو نوسى و تكاى هه ندى زانياريم لى كردبوو له مەر كه سايه تى نوسه رو شاعيرانى "ژين" . ته وانيش له وه لامدا ته نها دوو له و نوسه رانه يان ده ناسى ، حيلمى سيفه ره كى و كوردىيا بتليسن . نيوى راسته قينه ي يه كه ميان "فكرى ته فەندى" بووه ، دووه ميشيان نيوى "خەليل خەيالى" بووه .

چوارسه دهه زار كوچه رى كورد

پ - وه كك فەرموتان "ژين" سه رچاوه يه كى ميژوويى گرنگه ، ئاياچيگل وه كك سه رچاوه له "ژين" فيرده بين ؟

بوزنه رسلان : بو ته م مه سه له يه ده توانين نموونه ي زور بنينه وه گەلى بابەت هەن پيشتر هيج زانياريه كمان ده رباره يان نه بووه ، يان ته نها قسه ي سه رزاران بوون به سى ته وه ي هيج به لگه يه كى زانياريمان له مەر هه بى ، به ويته وه زعى كوچه ره كانى شه رى يه كم . . . له م شه ره دا ناوچه كانى تاكو بتليسن له ژيرده سه لاتى روسياى تسارى بوون ، سه ده ها هه زار له دانيشتوانى كوردى ته و ناوچانه ناچارى كوچ كردن بوون . له نيو خەلكدا هه ميشه باسى ته م كوچه ده كرى ، ته نانه ت خودى خودى له پيره كان چيزوكى ته و كوچه م بيستووه ، به لام ته نيا قسه ي سه رزاران بووه و به س ، چ به لگه يه كى ته وتوى نه بوو . وه لى ته نيستا ، سه باره ت به م كاره ساته له "ژين" دا نوسين و شيعرى گەلى زور ده خونينه وه ، سه ره راي ته مه ش ، به پيشى ته و سه رژميريه ي كه له ژماره ي (۱۱) ي ژين دا بلاويوته وه ژماره ي كوچه ره كان ۱۸ ۵ ۴ كهس بوون . به پيشى ته و گوتاره ي كه نيوى "له موها جيره كان چه نده ماوه ته وه" ته م ده ره ده رانه له شارانى نيوان "خەلب" تاكو "سه مسۆن" ، وه له "غورفه" تا "نستانبول" بلاويونه ته وه . ته له بت ته گەر ته و راستيه له به رچا و بگرين كه له وسه رده مه دانفوسى ناوچه كه كه م بووه ، ته وه مان بو ده رده كه وى كه ته م كوچه كاره ساتيكى گه وره بوو بوخه لكى كورد . ئيدى به م جوهره "ژين" ته م تراژيدى يه ي به به لگه وه پاراستووه .

ره نكه سه رنج راكيشترين مه سه له كه له "ژين" دا فيرى ده بين ته وه بى كه ژنانى كورد هه ر له سالى ۱۹۱۹ وه خه ريكي خوړنيكخستن بوونه . له وساله دا بويه كه م جار له ميژووى كورد دا كومه له يه كى تايه بت به ناخه ره تان دامه زرنيته به نيوى "كومه له ي تعالى ژنانى كورد" . له "ژين" ده رباره ي ته م كومه له يه برى گوتار بلاويوته وه ، ته نانه ت هه ندى له خاله كانى پرۆگرامى كومه له كه وه رگيراهه و له م گوڤاره داها توونه ته هه لسه نگاندن . ته و گوتاران ته وه ده رده خەن كه نيشتمان پهروه رانى كورد گەلى بايه خيان به م ريڤخراوه يه داوه و خوښ كه يفى كردون . ممدوح سه ليم و عه زيزيا مولكى ده رباره ي ته م بابەت گوتار يان بلاوكردوته وه ، عبدالرحيم ره حميش شيعرنكى بو ته م كومه له يه نوسيوه به نيوى "رېو جيقاتا دا يكان" ، له ژماره ي ۲۲ - ي ته مووزى ۱۹۱۹ . ته م مه سه له يه ته وه ده رده خات كه ژنانى كورد هه ر له و

سەردەمە وە توانیویە کۆتی دواکە و تەووی بەشکینی و بە خەبات جینی شیای خۆی دیاری بکات .
 ئەمە بۆ ئێمە ی کورد جینی شانازی و خوشی یە . بە لایم بە داخە وە نیوی ئەندامانی ئەم کۆمەلە یە
 ئەزانراوە ، تەنھا ئەوە نەبیت کە بە بنە ی کردنە وە ی بارە گای ئەم ریکخراوە یە خاتو " ئەنجوم
 یامولکی گوتاریکی خۆیندۆتە وە و لە " ژین " ییش بلاوکراوە تە وە : ئیدی بە پینی ئەوە ی کە گوتاری
 کۆمەلە کە ی خۆیندۆتە وە ، دە بنی سەرۆک بووبی .

هەر بە سایە ی " ژین " وە سە بارە ت بە دامە زرا ندنی بە کە مین ریکخراوی لاوان لە میژووی
 کوردا زانیاریمان پێ دە درئ . نیوی ئەم ریکخراوە یە " جمعیە تی هیقی تە لە بە ی کورد " ،
 بە لایم ئەم ریکخراوە یە بە نیوی کورتی " هیقی ، هیوا " ناسراوە . پێشتر هە می شە باسی ئەم
 ریکخراوە یە ی لاوان دە کرا بە بی ئەوە ی بە لگە یە کی نوسراوە مان وە دە ستە وە هە بی ، وە لئ
 ئە میستا لە " ژین " وە فێردە بین کە میژووی دامە زرا ندنی ئەم ریکخراوە یە ۲۷ - ی تە مووزی
 ۱۹۱۲ یە . ریکخراوە ی نیوبرا و لە ۱۹۱۳ دا گو قاریکی بە نیوی " روژی کورد " بلاوکردۆتە وە .
 بە داخستنی ئەم گو قارە لە لایە ن دە سە لاتندارانی " اتحادوالترقی " ، ئەم جارە یان " هیوا "
 گو قاریکی دی بە نیوی " هە تاوی کورد " بلاوکردۆتە وە . بە هە لگە ی سا ندنی شە ری جیهانی بە کە م
 بە رێو بە ران و ئە ندامانی " هیوا " براون بۆ سە ربازی و ئیدی دیارە چالاکییە کانی وە ستا وە .
 پاش کۆتایی شەر ، لە سالی ۱۹۱۹ دا کۆمە لێ کادری نو سەر لە نو ئی " هیوا " یان دامە زرا ندووە
 و پرۆگرامی ئەم کۆمە لە یە ش هە م بە کوردی و هە م بە تورکی لە ژمارە ی ۲۱ و ۲۲ - ی " ژین " دا
 بلاوکراوە تە وە و بە م بۆ نە یە ش " توفیق حە مید دیار بە کری " بە نیوی خۆیندکارانی کوردە وە لە
 کۆرتیکدا گوتاریکی خۆیندۆتە وە .

یە کئ لە روودا وە گرنگە کانی دی کە " ژین " رو شنایی دە خاتە سەر ، دامە زرا ندنی
 کۆمە لە یە کی کە لتوری کوردە کە نیوی " جمعیە تی تعمیمی معارف و نە شریاتی کوردی " بوو .
 ئەم کۆمە لە یە لە مانگی یە کە می سالی ۱۹۱۹ دا دامە زرا وە لە ژمارە ی ۱۰ - ی " ژین "
 گوتاریکی درێژ دگە ل پرۆگرامی کۆمە لە کە بلاوکرا وە تە وە ، لە مەر کۆمە لە و ئاما نە کانی و نوسرا وە :
 " ئاما نە جی دامە زرا ندنی کۆمە لە کە مان تە نھا چالاکی سیاسی نییە ، بە لکو دا بین کردنی هیز و
 توانای ها و چە رخ و پە رو وە ر دە کردنی لە سە ربنا غە یە کی زانستی بۆ نە تە وە کە مان " . پرۆگرامی
 ئەم کۆمە لە یە کە لە بیست ماد دە پێکھا توو ، لە " ژین " دا بلاو بۆ تە وە . لە ویست و خواستی
 ئەم ریکخرا وە یە ئاما دە کردنی فەر هە نگێکی کوردی و سەر لە نو ئی بلاوکردنە وە ی کتیبە کلاسیکیە کان
 و ئاما دە کردنی کتیبی قوتا بخا نە بە کوردی و لە چاپدان یان ، ئیدی پێشیا زی چالاکی زۆر کرابوو .
 یە کسەر پاش دامە زرا ندنی " کۆمە لە ی بلاوکردنە وە ی زانست و چاپە مە نی " دە ستی بە چالاکی
 کردووە و یە کە م جار ییش " مە م و زین " شاعیری کوردی نە مر و خا وە ن فکر " ئە حە دە ی خانی "
 لە چاپ دا بوو . ئە ل بە تە ئە و چاپە یە کە مین چاپی مە م و زین بوو و " هە مزە مکوسی " ییش کە
 لێ سراوی کاروباری نو سین بوو لە " ژین " پێشە کی بۆ نو سیووە . شایانی با سە ئە م
 پێشە کی یە کە بە کوردی بوو لە ژمارە ی ۱۹ - ی " ژین " ریکە و ئی ۲۲ ی مایسی ۱۹۱۹ دا بلا و
 کرا وە تە وە . هە رو وە ها ئە م کۆمە لە یە لە مەر " کا وە ئی هتلالی " کە لە میسولۆژیای کوردا پلە یە کی

ئە و كولىكسىۋنەم لە توركييا وە ھىنايە سوئد و لە ھا وىنى ۱۹۷۹ بە سەلامەتى گە يىشتە دە ستم ، ھەر لە و كاتە شە وە دە ستم بە گۆرپنە وە ي کرد .

پ - ئە لە بەت ئىۋە ژمارە كانى " ژىن " تان بە ئە لىبا ي لاتىنى و بە شىۋە ي توركىسى نوئى دىسانە وە بلاوكرده وە ، ئىدى چ ھوبەك بو و اى لىن كرىن ژمارە ئورپىژنالا كانىشى بلاوبەكە نە وە ؟ بوزئەرسە لان : بە لىن ، ژمارە ئورپىژنالا كان كە بە پىتى ە رە بىن پاش ئە وە ي فلم كىشان دىسانە وە بلاومكرده وە . ھۆى بلاوكرده وە شىان ئە وە يە وە ك بە لگە نامە يە ك لە بەر دە ست بىت و وە ك بىرە وە رىبە كى ئە وە سە ر دە مە لە فە و تان رزگار ي بىت ، ھەروە ھا چنگى ئە و لىكولە رە وانە بگە وىت كە دە يانە وىت لە سەر نوسخە ئورپىژنالا كان توپژىنە وە كانىان بىيات بىن .

ئە لە بەتە كالىتى كاغە زە كانى ئە و سە ر دە مە چا ك نە بوو ، ھەروە ھا ژمارە كانى " ژىن " وە ك دە زانىن لە ۱۹۱۸-۱۹۱۹ دا لە چاپ دراون ، ئىدى بوپە ھە ندى لاپەرە ھە ن كە زۆر تىگچوون ، ئە نائەت لە ھە ندى شوئىدا مە ن پە نام بە زە رە بىن برد بوئە وە ي بتوانم بىخوئىنمە وە ، بە لام سە رە راي ئە مانە شى بلاوكرده وە ي ژمارە ئە صلىبە كان بە سوئو بە پىوئىستە زانى .

پ - ئە مىستا با بىئىنە سەر باسى بوارە كانى دى چالاكىيە كانت ، وە ك ديارە لە ئوروپا بە كوردى گە لىن كتىب بلاوكردۆتە وە ، ھە مووشيان فولكلورىن ، گەر دە كرى ئە ندى روشناسى بە خە نە سەر ئە و چالاكىيانە تان .

بوزئەرسە لان : شان بە شانى چالاكىيە كانم لە سەر " ژىن " ، بايە خم بە فولكلورى مىللى و گالە وگە پى كوردى دا وە ، پىشتر ئە و ھىكا يە و فولكلورانە م لە دە مى خە لكە وە كوكردبوونە وە ، بە لام لە بە ر ئە وە ي لە توركييا زمانى كوردى قە دە غە يە و فشارى لە سەرە ، ئىدى نە متوانى لە توركييا ئامادە يان بگە م و لە شىۋە ي كتىب بلاويان بگە مە وە . پاش نىشتە جى بوونم لە سوئد لە گە ل چالاكىيە كانى " ژىن " ، ھىكا يە كانىشم لە سە ر بناغە ي با بە تە كانىان لە سنى پۆلدا جودا كرىدە وە و ھەر پۆلە ي لە زنجىرە كتىبىكدا بلاوكرانە وە . يانى سنى زنجىرە كتىبى دە كرىد . يە كە مىيان ، " فابىل " ، يانى ئە و ھىكا يە تانە ي كە بە زمانى ھە يونانە وە دە گوئرى ، ئە م زنجىرە يە لە پىنج كتىب پىك ھا توو ، يە كە مىيان " مىرزورۇ " يە كە لە ۱۹۸۱ دا بلاو بوو وە . دووە مىيان " گورگى بلوئىرژە ن " ، ئە وىش لە گە ل سىنە مىيان " كىچ خاتوون " لە ۱۹۸۲ دا بلاو بوو وە .

چوارە مىشان " سە ر كە و تى مشكان " لە ۱۹۸۴ و دوايىن يان " پە پووك " لە ۱۹۸۵ دا .

پ - لە نىو كتىبە كانت كتىبى " مە لانە سە ر دىن " ھە يە ، ئاخۆ پىۋە ندى مە لانە سە رالدىن بە كوردانە وە چى يە ؟

بوزئەرسە لان : نىۋى ئە م زاتە لە نىۋە كورداندا " مە لای مە شھورە " يە و مىنىش لە نوكتە كانى كتىبىك بە كوردى لە ۱۹۸۶ دا بلاوكرده وە . دە ر بارە ي پىۋە ندى مە لا بە كوردە وە ، مە پىم و ا يە مە لای مە شھورە پىۋە ندى بە گشت مىللە تانى رۆژھە لاتى نىۋە راستە وە ھە يە ، راستر ، ھە موو مىللە تانى رۆژھە لاتى نىۋە راست پىۋە ندىيان بە مە لای مە شھورە وە ھە يە . مە ن لە پىشە كى ئە م كتىبە م بە درىژى بۇچوونى خۇم لە مە ر ئە م مە سە لە يە روون كرىدۆتە وە ، ئىدى وە ك لـ ھـ و

گرنگی هه یه ، کۆرتیکی به ستووه ، وه ده زبانه ی شه م کۆره له ژماره ی ۲۵-ی "ژین" نوسراوه یه ک
بلاو بوته وه . شه وه نده ی بۆمان ده رکه وتووه ، شه م کۆمه له یه دووه مین کۆمه له ی که لتوری کورده ،
یه که میان پاش نیعلان کردنی " مشروطیه تی دووه م " * دامه زراوه و نیویشتی " جمعیه تی
نه شری معارغی کوردی " بووه .

روداو و یکی دی گرنگ هه یه که " ژین " نۆماری کۆدووه . له سالی ۱۹۱۳ دا دژبه حوکمرانی
" اتحاد و الترقی " له بتلیس دا راهه رینی به پا بووه ، پیشتریش ده رباره ی شه م روداو هه
به لگه یه کی نوسراوه نه بووه جگه له لوانه وه یه ک که به کوردی بووه و له لایه ن خه لکه وه هونراوه و
باسی هه لواسینی " شیخ شه مه دین و سیدعلی و محمد شیرین " ده کات له شاری بتلیس به لام
ئیسته له سایه ی " ژین " دا ، چیرۆکی شه م راهه رینه هه ر له سه ره تا وه تا کۆتایی باس کراوه .
شه م نوسراوه یه له ژماره ی ۱۶ و ۱۷-ی شه م گۆقاره دا به ئیمزای " لاوره شید " بلاو بوته وه .
سه ره رای شه مانه ش ، شانۆنامه ی " مه منی ئالان " ییش له ژماره ی ۱۵ و ۱۶-ی " ژین " دا
بلاو بوته وه . شه م شانۆنامه یه که به یه که مین شانۆنامه ی کوردی له میژوو دا ده ژمیردری له لایه ن
" شه بدولره حیم ره حمی " به وه نوسراوه .

له " ژین " دا دوو به لگه نامه ی گرنگ هه ن ، یه که میان نامه یه کی دکتۆر " فوناد به رخۆ " یه
که خه لکی دیاره کر بووه و له سالی ۱۹۲۵ ییش له سی داره دراوه ، دووه میشیان نامه یه کی " یوسف
زیا " یه که بتلیسی بووه . شه وه نده ی ناگا دارین له م دوو زاته ته نه شه م دوونا مه یه ما وه ته وه
بۆ میژوو . نامه که ی دکتۆر فوناد له ژماره ی ۵ دا بلاو بوته وه و نامه که ی یوسف پاش له ژماره ی
۲۲ دا .

ئیدی له سه ره رۆشنایی شه وانه ی باس مان کردن ده رده که وئ که " ژین " ته نه ها گۆقارینک نیه ،
به لکو له هه مان کات دا سه رچا وه یه کی گه لی ده و له مه ند و به نرخه ، بۆیه به بلاو کردنه وه ی
ژماره کانی گۆقاری " ژین " ئیدی سه رچا وه یه کی زۆر ده و له مه ند له ژین ده سستی کوردی
نیشتمان په روهر و شه و که سانه ی که سه باره ت به کیشه ی کورد زانیاریان گه ره که .
پ - چالاکیه کانت له مه ی دانی زماندا چین ؟

بوزنه سه لان : له راستیدا چالاکیه کانم له بواری زماندا زۆر قورس ده رۆن ، گه ریشتی ، تا
ئیسته وه کو مندالینکی زپ ته ماشام کردوون . هه و له کانم له بواری گۆقاره کوردیه کۆنه کان گشت
کاتی لی داگیر کردووم . به هه رحال شه م هه و لانه م له دوو به شدا خۆیان ده بیننه وه ، یه که میان :
و شه و فه ره هه نگ - ه که ساله ها یه خه ریکیم و تا ئیسته ش له قۆنای گۆکردنه وه ی و شه دا یه .
له به رته وه ی ده مه وئ شه م فه ره هه نگه له سه ره بناغه ی زانستی پته و بیته ، بۆیه نامه وی په له ی
لینیکه م .

پ - یانی فه ره هه نگیکی کوردی - تورکی نامه ده ده که ن ؟

بوزنه سه لان : نه خیر ، به نیازی نامه ده کردنی فه ره هه نگیکی کوردی - کوردی - بین . تا ئیسته
به چه ندر زمانیک فه ره هه نگی کوردی هه یه ، وه ک کوردی - تورکی ، کوردی - عه ره بی ، کوردی -
فارسی ، کوردی - فه ره نسایی ، کوردی - ئینگلیسی ، کوردی - روسی . به لام تا ئیسته فه ره هه نگی

کوردی - کوردی دهرنه چووہ .

دووہ م : به شی چالاکیبه کانم له بواری زماندا زمان تاسی به که نه میش تا ئیسته ههر له قونانی کۆکردنه وهی تیبینی دایه . هیوادارم پاش پروگرامی چالاکیبه کانم ، بۆنه م دوو به شی زمان کانم هه بی .

پ - گهر ده کرئ هه ندئ باسی چالاکیبه کانسی خۆتمان بۆبکه له سه ر " ژین " . چ جۆره چالاکیبه ک بوون ؟ .. ژیا نه وهی " ژین " چه نده ی خایاند تا سه رله نوئی بلاوووه وه ؟ بوزنه سه لان : پیشه کی گشت ژماره کانسی " ژین " که به شه لغبای عه ره بی له چاپ دراون ، رسته به رسته گۆرپه سه ر شه لغبای لاتینی ، یانی " ترانسکرپسۆن " م کردن ، پاشان شه نووسین و شیعرانه ی که به تورکی عوسمانی بوون گۆرپه سه ر زمانسی تورکی نوئی ، دیاره که ئیسته زۆر که م که س ده توانئ تورکی شه وکاته بخوینیته وه و لینی تیگات . ئینجا هه ندی بابت هه بوون به تورکی عوسمانی بلاو بوون و منیش بۆ خویننه رانی کورد به گرنگم ده زانین بۆیه کوردنه کوردی . بونموونه ش بیاننامه و پروگرامی " جمعیه تی تعمیمی معارف و نشری کوردی " ، بیاننامه و پروگرامی کۆمه له ی " هیوا " هه روه ها نوسینه کانسی " کوردی بتلیسی " له مه ر زمانسی کوردی . ئیدی شه م جۆره نوسینانه م کرده کوردی و تورکی نوئی . جگه له مانه ش ، نوسینه کانسی " ژین " بۆ خوینده وارانی شه م سه رده مه پئیوستیان به هه ندی تن بینی و په راویزه به ، بۆیه منیش له وجیگه یانه ی - پیوستم زانی تن بینیم نوسی که له ژماره ی به کی " ژین " ه وه تاکو بیست و پینجه مین ژماره ، ژماره ی تیبینی کانم (۱۵۵۰) تیبینی بوون .

گشت شه م چالاکیبه نو سال و شتیکی خایاند ، واتا له هاوینی ۱۹۷۹ دا ده ستم پین کرده و له پایزی ۱۹۸۰ دا ته واو بوون .

پ - ته دی شه و پیشه کی به دریزه که ۸۵ لاپه ره به خوی له خۆیدا به شیکی گـرنگی شه و چالاکیبه نین ؟ باشه ناخۆ پیشه کی به کی به م جۆره پئیوست بوو ؟ بوزنه سه لان : به لئ شه م پیشه کی به خوی له خۆیدا چالاکیبه کی سه ره خویه . وه گ دیاره شه م پیشه کی به هه م به کوردی و هه م به تورکی نوسیومه و له جلدی به که می " ژین " دا بلاوم کردونه ته وه ، بۆ هه ر پینچ جلدی " ژین " نوسراون .

له وه لاسی هوی دریزی شه م پیشه کی به ده لیم ، له م پیشه کی به هدا هه ولم داوه روشناسی به م سه ر هه م بارودۆخی بزوتنه وهی ناسیونا لیستی کورد له سالانی نتوان " ۱۹۰۰-۱۹۲۰ " ، هه م گۆقاری " ژین " له گشت روویکه وه بنا سینم . وه که ده زانین له سه ره تای شه م سه ده به دا هه ستنه ته وایه تی له نتوان شه و میلله تانه ی له سنوری ئیمپرا تۆری عوسمانیدا ده ژیان ، سه ری هه لدا . له لایه که وه میلله تانی " به لقان " و له لایه کی دی عه ره به کان ده ستیان به جولانه وه کردبوو و داوای جودا بوونه وه یان ده کرد و بۆ شه م ئامانجه ش چه ند کۆمه له و ریکخرا و تیکیان دامه زران دیوو . ته نانه ت له نیو تورکانیشدا که بربره ی پشتی ئیمپرا تۆری عوسمانی بوون ، شه و جۆره هه سته سه ری هه لدا بوو . " کۆمه له ی اتحاد و الترقی " یش له ژیر ناوی هه سته نه ته وایه تیدا دامه زرا بوو ، هه روه ها فکری " تۆرانیزم " یش که ئامانجی کۆکردنه وهی هه موو

پیشه کی یه ش با سم کردووہ ، نوکته کانی مه لانه سرالدين له هه ر چوار زمانه سه ره کييه کانی رۆژه لاتى نيوه راستدا هه ن ، يانى تورکی ، کوردی ، فارسى ، عه ره بى . به شى له نوکته کان له هه ر چوار زمانه که دا هه ن ، هاوبه شن ، به لام به شيکی دى تا بيه تن به ته نها يه ک زمان له و زمانه ، يانى له يه ک زماندا هه ن و له وانى دى نين . به وينه ، هه ندئى له ونوکتانه ته نيا به کوردى ده گوترين و ته نها بنياتى زمانى کوردى ده توانى شه و نوکتانه بگيرته خوى و به زمانه کانی دى به نوکته ناشين چونکه له گه ل شيوى شه و زمانه رينک، ناکه ون . شه لبه ته هه مان راستى ده چه سپيته سه ر سئ زمانه که ی ديش . من پاش وردبوونه وه و شن کردنه وه ی نوکته کان و به راوردکردنيان له نيوان شه و چوار زمانه دا شه وه م بۆده رکوت که ، ميلله تانى رۆژه لاتى نيوه راست بۆده ربرينى هه ست و نه ستى خۆيان به رامه ربه ته نگچه له مه ی ژيان شه و نوکتانه يان خولقا ندووہ . به شى له م نوکتانه ناوچه و ناوچه ، ده ما و ده مرۆشتون و بلابوونه ته وه و بوون به مولكى هه رچوار نه ته وه که . به شيکی ديش ته نها له نيوى به ک زماندا ماونه ته وه و بوون به مولكى شه و نه ته وه يه به ته نها . به م جوړه خه لکانى رۆژه لاتى نيوه راست کا براهى كى قسه خووش و سينگ فراوانيان خولقا ندووہ و کردويان به خاوه نى شه وه سه رگوزه شته بينه نين ئاميزانه .

پ - جگه له و کتتيانه ، زنجيره کتتيى گالته وگه پى خه لكى کورد - ييشتان بلاوکردۆته وه ، نه وايه ؟

بوزنه سه لان: لا به لئى دروسته ، زنجيره ی گالته وگه پى خه لكى کوردم ئاماده کردووہ که سنى دانه يان بلابوونه ته وه و دوو دانه شيان له ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱ دا ئاماده ده بن و بلاوده کرينه وه ، و اتا شه م زنجيره يه ش له پينج کتیب پيکها تووه ، يه که ميان " ماسيه تينووه کان " له ۱۹۸۷ دا بلابووه وه ، دووه ميان " له شيت شيتتر " ، ۱۹۸۸ ، ستيه ميان " عيلمى جاننا " له ۱۹۸۹ ، بلاوکرانه وه . دوانه که ی ديش نيا زوايه له ۱۹۹۰ ، ۱۹۹۱ دا له چاپ بدرين . هه لبه ته بۆ شه م زنجيره يه ش پيشه کى يه کى تيروته سه لم نوسيوه و له کتتيى يه که ميشدا بلاوم کردۆته وه .

پ - چاکه له مه ودوا له پرۆگرامى کارکردنناندا چى هه يه ؟

بوزنه سه لان : پاش نيشته جى بوون له سوئد پرۆگرامتيكى بيست ساله م دانا بۆكاره کانم ، له ۱۹۸۰ تاكو ۲۰۰۰ . به شى گرنكى شه م پرۆگرامه ژيانه وه ی گۆقاره كۆنه کانى کورده ، شه لبه ته " ژين " که گۆقاريكى کوردى كۆنه ، يه کنى بوو له وگۆقارانه که (۹) سالى گه ره ک بوو تا ته واو بوو ... گۆقاره كونه کانى دى شه مانه ن :

له نيوان سالانى ۱۸۹۸ - ۱۹۰۲ يه که مين رۆژنامه ی کوردى له ميژوودا به نيوى " کوردستان " بلابووه وه ، له راستيدا " کوردستان " پازده رۆژ جارينک بلاوده بووه وه ، يانى گۆقاره بووه ، وه لئى دامه زرينه ر و به ريوه به رى نيوى " جريده " ئى لى ناوه بۆيه منيش ده ليم رۆژنامه شه م رۆژنامه يه يه که م جار له " ميسر " پاشان له سويسرا و شينگلتره به رده وام بووه . دامه زرينه ر و يه که م به ريوه به رى " کوردستان " ، " مقدامدحت به درخان " بووه ، پاشان به هۆى نه خووشى شه م شه رکه ی داوه ته براهى " عه بدولره حمان به درخان " . يه که م جار ته نها به کوردى ده رده چوو پاشان به تورکيش بلابوۆته وه . زوربه ی به شه توركى يه که ی له ره خنه ی قورس و پاشکرا له پادشای

عوسمانی " عبدالحمیدی دووہم " پیکھا تووہ . ئیدی بۆیہ ئەم روژنامە یە لە نئیوسنوری ئیمپراتۆری عوسمانی لە لایەن عبدالحمیدە وە قەدە غە کرا بوو ، بە لأم خودی عبدالرحمن بە درخان پسوولە ی ها وولاتی لێ وەر نە گیرا بوو .

دووہ مین گۆقار لە پرۆگرامە کە مەدا " روژنامە ی تعاون و تەرەققی کوردی " یە کە پاشا اعلانی " دووہ مین مشروطیە " لە ۱۹۰۸ لە استانبۆل بلاویۆتە وە . لە وکاتە دا لە ئستانبۆل کۆمە لە یە کی کوردی دامە زرا بوو بە نئیوی " کۆمە لە ی تەرەققی کورد " ، ئەم روژنامە یە ش لە لایەن ئەم کۆمە لە یە وە دە رکرا وە . لە نئیو نوسەرانی ئەم روژنامە یە " بدیع الزمان سعیدی کردی " بە نئیوبانگ هە بوو لە پاشان نئیوی کرد بە " سعیدی نوری " . ئەم زاتە لە و سەردەمە تا نو (۱۹۲۰) هە کان نیشتمان پەروەریکی بە حە ماس بوو .

سیە مین و چوارە مین گۆقاریش کە لە پرۆگرامی چالاکییە کاندان " رۆژی کورد " و " هە تاوی کرد " کە سالی ۱۹۱۳ یە کە لە دوای یە ک بلاو بوونە وە لە لایەن کۆمە لە ی " هیوا " کە لە ۱۹۱۲ دامە زرا بوو .

دواییین گۆقاریش لە پرۆگرامە کە مەدا گۆقاری " کوردستان " ، کە ئەمیش وە کو " ژین " لە لایەن " جمعیه تی تعالی کوردستان " وە دە رکرا وە لە ۱۹۱۹ - ۱۹۲۰ دا . " کوردستان " زیاتر گۆقاریکی هە وال و دە نگوباسە بە لأم " ژین " گۆقاریکی کە لتوووری یە . ئەلبە تە ئەم گۆقارانە هە موو بە کوردی و تورکین ، منیش نیازم وایە بیانگۆرمە سەر پیتی لاتینی و وە کو " ژین " ییش بە پیشەکی و تینی و روونکردنە وە وە بلاویان بکە مە . شایانی باسە کە نیە تی ئە وە شم هە بە سەر لە نوێ لە " مەم و زین " وردبیمە وە و بە کوردی و تورکی بلاوی بکە مە وە ، هە روە ها کتیبی میژوویی " شەرفنامە " کە لە ۱۹۷۱ دا لە ئستانبۆل بلاو مکردووە وە دە مە وی دیسانە وە کاری تیدا بکە م و بلاوی بکە مە وە . نیازی ئە وە شم هە یە کە پیشەکی یە کی دوور و درئیش بۆ هە ر یە کە بیان بنوسم و هە م نوسەرە کانیان و هە م ئە و دووکتیبە بە چاکی بنا سینم . ئیدی ئە گەر کیشە و نە خوشی رینگە م لێ نە گرن ئەم پرۆژە یە م لە سالی ۲۰۰۰ دا تە وا و دە بن .

پ - بە شی سەرە کی پرۆگرامە کە تان تەرخان کرا وە بۆ گۆقارە کۆنە کانی کورد ، باشە لە و گۆقارانە فکری واهە یە کە تائێستە زیندوو مابن و دا کوکتی لێ بکریت ؟

بوزەرە سلان : لە راستیدا ئە و مە سە لە یە مە سە لە ی من نییە ، ئە وە ی بە لای منە وە گەرنە گە وە یە ئەم گۆقارانە سەرچاوە یە کی بە ترخن لە فە وتان بپاریزین ، ئەم گۆقارانە زۆرشت روون دە کە نە وە ئە کە تەنها بۆ میللە تی کورد بە تەنها بە لکو بۆتە وانە ی لە کیشە ی کورد دە کۆلنە وە و لە شی کوردولۆژی کار دە کە ن . لەم گۆقارانە دا ئە وە مان بۆدە ر دە کە وئێ کە هە ستی نە تە وایە تی تا چ رادە یە ک کاری لە نە تە وە ی کورد کردووە ، ئە و هە ستی کە لە سەرە تای ئەم سە دە یەدا لە روژە لاتنی نئیوہ راستدا سە ری هە لدا وە . هە روە ها دووہ مین هۆی بلاو کردنە وە م بۆ ئەم گۆقارانە ئە وە یە کە لاوانی کورد سەرچاوە ی را بردووی خوێان و میژووی نزیکێ نە تە وە کە بیان لە بە ر دە ستدا بییت . خوێندە واریکی کورد لە کوردستانی تورکیا بە وینە ، دە زانی کە ییە کە مین روژنامە ی تورکی " تەرجمانی ئە حوال " و " ناغائە فەندی " دە ریکردووە ، بە لأم نازانی کە

به که مین روژنامه ی کوردی " کوردستان " ه و خاوه نه که شی " مقدار مدحت به درخان " ه .
خویندکارینکی کورد له قوتا بخانه فیژی شه وه ی ناکری که " فوناد تیمۆ وانلی " په کی که له
چیروکنووسه را ئیده کانی کورد . ئیدی به م جوړه به بلاوکردنه وه ی شه م گوڤارانه خه لکی کورد
به سه رچا وه ی گرنگ بو میژووی نزیکی نه ته وه که ی چاوه کانی شاد ده بیته وه .

(پاشان نووسه ر له وه لاسی گوڤاره که باسی سیاسه تی توننه وه ی میلیه تی کورد له لایه ن
رژیمی تورکیا وه ده کات ، هه روه ها باسی سیاسه تی ره گه زپه رستانه ی رژیمی بلغارستان
ده کات دژبه که مایه تی تورک له و ولاته و شه مه ش له گه ل سیاسه تی ره گه زپه رستانه ی رژیمی
تورکیا دژبه کورد به راورد ده کات و کتیبه به نیوبانگه که ی نووسه ری به رتیز " عه زیزنه سین لیش
دینیته وه یاد که له پایزی ۱۹۸۹ دا به نیوی " تورکه کان له بلغارستان ، کورده کان له تورکیا "
بلاوکرایه وه له تورکیا . شه م باسه زور تایبه تن به کیشه کانی کوردستانی تورکیا له گه ل رژیمی
ثانقه ره دا و زور به شی باسی ورده کاریبه کانی شه و کیشه نه ده کات ، به وینه باسی دوو ماده ده ی
۱۴۱ ، ۱۴۲ - ی ده ستوری تورکیا ده کات که به ره سمی باسی ره تکرده وه ی کورد و قه ده غه
کردنی چا په مه نی به کوردی ده کات) .

په پیمان

جه وهه ر کرمانج

کانی په ک و کچیک و کورنیک
 په پیمانە خوینیکیان ویکرا به ست
 تامردن په کتریان خوشبوئی و
 په ک بیربن له دووتوئی یه ک مه به ست
 کانی په که ،
 له کۆشی گوندیکی بناردا
 روون وه کو ئا وینه ی بووک و ابوو
 شه وانە .. بۆجلوه و تریفه ی ،
 ئە ستیره و مانگ شانۆی سه ما بوو
 له سایه ی گا به ردئی ..
 وه ک ئە شکی چاوانی دایکانی کور شه هید
 ده رده بوو
 ده مێک بوو هوگری ئە م گونده و
 دراوسنی ئازیزی به رده بوو
 به گۆته ی خه لکه که ئە م ناوه ی لئیرا بوو
 ده نا خۆی په بکه ری خوا بئین بوو
 له ئا ودا تا شرا بوو
 کچه که ش به بالا وه ک شووشه و
 به ره وت و روینیش ئاسک بوو
 گونای وه ک خه رمانه و
 پرچیشی هیلانه ی ،

سه ر په نجه ی ناسک بوو
 له هه مووش گرنگتر ،
 دلئی ئە و بۆ دووکه س جۆللانه ی ئاوات بوو
 په کینکیان کوره بوو
 ئە وی دیش ،
 کانیه که ی ولات بوو
 کوره که ش ئە سپیکی سه رکیش و
 دوژمنی لغا و و سندم بوو
 له سه ختی و دژواری ..
 وه ک قه لای دم .. دم بوو
 له رینگای کانیه وه ئاشنای عیشقتیکی پارا و بوو
 کانیش بوو .. له نئیوان هه ردوکیان
 وه ک پردینگ پینا و بوو
 هه موو ده م به یانی و شتیوانیک
 کچه که ده چوو بۆ سه ر کانی
 دوا ی ئە وه ی به چاوی دلێه وه
 هه تالئی تیزده بوو سه رنجی تیده بیری و
 له جوانی ی ده روانی
 ده می خۆی ده نایه نیو ده می و
 شیله ی سه ر دوولینوی هه لده مژی
 کانیه که ش به په یژه ی نا و له پی کچه دا

وهك لائو لائو سه رده كه وت

چوار پينج جار

به شليه و ده ننگيكي ناشقانه

ياداشتي روزهانه ي به شه پؤل

له كولمي كاغه زي كچه دا ده نووسي

پاشانيش كوره لائو

سالدانه .. سالدانه ده هات و

كچه كه ش پرچي خوي وهك سا بات

بو ليوو چا واني هه لده دا و

به سوزي شه شقيكي ناسماني

يه كيان راده مووسي

كانيه كه روزهانه ،

په يمانى دلدارى ،

له كوره و گراوى شوخ ده بيست

كه شه وان به چيه ،

كوتري نا و ركه ي ده روونيان

بؤلاي يهك هه لده فراند

شه و كوئچكه ي گه واهى و ديروكي هه لده خست

ووشه به وشه ي شه و دوانه ي

به ناوى بلوورين

له سينگي تاشه به رد هه لده كړاند

* * *

ئيواره بوو .. دره ننگ .. دره ننگ

كه ژاوه ي خور .. عه يامنيك بوو

مه وداي زه مينى برپيوو

لوتكه ي چيا ..

تاراي دوا يادگار ي زه رده ي

تيشكى هه تاوى درپيوو

بالنده كان به ته ما بوون

چاوى چؤلگه ريان لينك بنين

كفتى دواي نا هه ننگيكي

پرله چريوه وسه ما بوون

تاريكايى ..

به سه رشانى پيره چيا كان

پارسه ننگيكي نيوه باربوو

شه وه ي ته نيا ..

وهك هه مزينكي راوچي گاز

ئيشك گرو نؤبه تدار بوو

كوئچكه ي كانى و

دلى كچه و

چا واني كوره ي دلداربوو

شه م بؤچيه و

شه و بؤسوزي عه شقى پرله دل خورپه و

شه وه ي ديشيان

بؤخوشه ويستى هه ردوكيان

* * *

شه وئيواره .. شه ستيره ومانگ

چا ويان به رايبى نه ده دا

هه لبين له رقى شه وه زه ننگ ،

بؤره ريگا ..

نه يانده ويست بيته دالده

بؤ ريبواري ناموى دره ننگ

شه و ئيواره ..

له داوينى لاي ريزه وه ي

شه م گونده ي مه لبه ندى عيشقه و

مه يله وشاره

شريخزينيک ،

بن ده ننگي له خه و را په ران

كؤمه ليك تانك ووزرنيپوش

به پين دزه ..

به سه رشان وولى گردو

زورگ وته لانان هه لگه ران

چه ندين هه زار جووته پؤستال

كويرانه كه وته شيلانى

چیمه ن وگیا ی دۆل و قه دپال ،

یه که م ده سترتیز ،

دلی کچه ی بۆسۆرا خی کوره لاهه که را چله کان

کانی گونچکه ی پرپوو له قین

سه گی ناوایی را تره قین

بالند. کان ..

ترین له کوشی هیلاننه و ،

کوره ره خت و فیشه کدانی له خو به ست و

ده ستی دایه پهلای تفهنگ ،

به شه سپایی ..

هه ردوو ویکرا به سه ر پشتی هه ورازکه وتن

به ره و ناسۆی ،

ئ و دیو تاریکی و شه وه زه نگ .

ئه و شه وه یان بۆبه یانی

کچه .. وه ک شیت و ته ریده

به هه شتا و چوه سه رکانی

هه والی کوره ی ده پرسی

ده گه را .. ده رگه به ده رگه

به لام هه موو ده رگه یه گان

به چپه به گوئی یان دادا :

کوره که بۆته پیشمه رگه

له و روژه وه ش ،

کانی .. ده ست و پئی زنجیره وه به بی ده نگه

نا سمانی گوندیش هه میشه

تاریکی چوار ده وری دا وه و

دیلی ده ستی شه وه زه نگه .

* * *

له ولا کچه

هه ردوو قاچی

هه ردوو چاوی

له نۆردوگا یه کی دووردا کۆت کرا بوون

به سیم و ته لی درکاوی

به لام بیروهوش و هزری

به بی سنوور

ده فربین به شوین کوره لاهه که ی بزری

هه موو روژی تا ئیواره

روه و شه و کئوه ده وه ستا

کوره ی پیداسه رکه وتبوو

ده تگوت بالاکه ی لی دیاره ،

لیزه ش کوره ،

ده تگوت هه لۆیه کی کره

له ناوئه و سه نگره به رده ی

نیوه ی ناوه و ..

ئه وی دی ته نیایی و قوره ،

به گولله ی سوور

نامه ی عه شقیکی بی ریای تۆمار ده کرد

بۆکانی و گوندی یه خسپرو

بۆئه و کچه خو شه ویسته ی

له ژیر چا دریکی شردا

روژی به سال هژمار ده کرد

* * *

نامه به خوینی دووری ده نووسرا

بۆئه و ولاته ی ،

خو شه ویستی تیا ، یاساخ کرا بوو

له و ولاته ی که ،

یه ک ده نگه ده بیسترا

ئه ویش هه ر ده نگه و زایه له ی ناخ بوو

هه موو کره با و شنه ی شه مالتیک

ده نگی بنزاری کچه یان شه دا به گوئی کوره دا

کوره ش به نووکی گولله له سینگی دوژمن

ده ینووسی :

ده زانم ، گونچکه ت عه ودالن به شوین

ده نگی هه والیک ..

نیگات شه وه نده ی سه رسام پروانن

وهك ئاسمانىكى بىن ئەستېرە نە
چاوانت وهك دوو باندىه وپىل و
هتيلانە رووخا و

شەيداي دىتىنى من وئىرە نە ،
ئىستاش من هەرئە و كورە بە دەستە م
لە پىيالە ي چاوى خومارى تۆۋە
پىتىكى دىدەنى تۇخاك قردەكە م
ئە و خۆشە وىستە م ،

لىنوم بە ماچى فرمىسكى كۆستى
زگماكى تەر دەكە م
گرىمان ئە وا ..

ئە م عەشقە سەرى پىن هەلگرتە م و
دەستىم لە تەنگ ترازو وهك شىت
بۇلاى تۇ ھاتم

ئە م خۆشە وىستە م چۆن نە مر دە بىت ؟
بۇ تۇ بىرئىم و

بە تالان بىرى خۇلى ولام
چۆن دل بە ر دەست كا

لە ساىە ي كۆت و زنجىر و وپلى
سەرم بگە مە قورىانى دلە م و
گومان وهك كاسن

دەروون و ناخى بروام بىكىلى
۱\ وهرە .. با هەردوو دەستى يەك بگرىن
تەنيا رىنگە يىن شك دە بە م ئە وىش
ئە وە يە پىكرا ،

بە يادى عەشقى كانىەكە بمرىن
* * *

دەلئىن حوسىنىنى حەرزە تى عەلى

لە كووفە ي خويىن دا
برىن چۇللانە ي رايە ل كوردبوو

بۇ ژانى دلى

يەك يە زىد شايى مەرگى ئە وى بوو
لە م رە شە كۆستە ي

پەنجە يەك نە بوو بە زە يى تىابى و
سارنىژ كات جەستە ي

حوسىن حەللاجىش

كە سووتا لە رى ي

ئە و عەشقە گەرە ي پە يژە ي مە بەستە ي

بوو بە نە ورۆزى و كۆل و كۆى سووتا

تەنيا خەلىفە پىن ي سەرنە وى بوو

كە چى ئىستا كە لە م مەرگە ي من دا

ھەزار يە زىدو بۆرە خەلىفە

دەستىان لە پىشتى چە قۆى دوژمن دا

ئە گەر بوئىرم زمان بگىرم

زات بگە م دەنگ و سەدام ھەلنىم

من لە م رۆژگارە ئاستەنگە ي خۆم دا

ھەردوو حوسىنم

ھەموو پاشاكان بۆمن يە زىدن

بۆمن خەلىفە ن

كشت ولتانى ئالاشە كا وە ش

لە دىدى من دا

ھەموو وهك كووفە ن

* * *

كە رىبىت و دووبارە

سەركە مە با وە شى كانىەكە ي گۆرىنم

۱\ وهكو مە م .. بۆم بلوى

گوئى ھەلخە م

بۇرازو گلە يى تۆى زىنم

گەر لە سوئى ي دوورىتا

سۇمايىم دانە يىن و زوو نە مرم

دىمە وە و

بە خۇلى سووناي گوندىكە ي وپرانم

دەستوئىژى عەشقىكى نوو دەگرم

بەلاوى جىم ھىشتى و

بە پىرى دىمە وە

تامنىش وهك كانى دىزىنمان

هیچ بایهك په ی نابا به م بالا که نه فته م
جگه له و بای بسکه ی
له کانی جار اندا
به رame ی عه شقی توم بۆدینی

۱۹۹۰/۷/۱
سـهـقـز

نه مری هه لقولی له چا وگه و،
برینی پرسوت و سۆمه وه
تانه لنین به پیری
هه وای عیشق دل نابا و نا هیتی
نه وه تام به و عومره ش
ده روونم باخیکی ئومئیده و
گول چاوی سبه ی تیا هه لدینی

ئە ی دیوار
ئە ی دەری ئاسن
ئە ی کۆره کللورۆژنه
وئە ی وینە ی خەمگین و
قاچاخ
و هک به لاقۆکی نه پینی
که له پیناوی دا تامی مهرگم کردووه
ئایا ده زانی
میوانانم
تەرە پیوازیان بۆ هیناوم
و سیگاری بۆندار
ئایا ده زانی
به هار
تەنئ له با وه شی نیشتمان بوون دایه ؟
هـ هـمـهـد عـاـرـف هـ

ژبیر نه که

شہ محمد قہرہ نی

ہنداف نیجیریئ شہولی ...

ژبیر نه که

ہدر دہرگہ ہی

تو دا تیخی

ژوورہ کا دی

ژ یادگار ان دی رایخی ..

ژبیر نه که

ج چریسکا شہدہ یہ قہ ،

پارچین وہختی

ژ عمریئ خوہ دی دزیہ قہ ..

ژبیر نه که

گہلہ ک جاران

توزا پیلایین کار کہری

وہک نازکیا

لیقین خوہ بین پر گرنژین

رہش ریحانین

ہزر کرنی سہ غبیر بکہ ....

ہندی خہ ملا

بہژنا خوہ یا دیمہن خہوین

خیقہ رہنگین

سہ غبیر کرنی لی فیئر بکہ ....

وہک شربنیا

ماچین مہ بین شہقین گہرم

ہزر بکہو

ہزرین بلند ژبیر نه که ....

ژبیر نه که

خوہ شترین حنیرا دلی

راوہ ستیہ قہ ،

مهزنتره

ژمه رجانين تاجي سدری ...

ژبیر نهکه

ههچی دلی توفی پیسی لئ شین بیه

باغی چاکیی

ژبه ر چاقین خودانی وی

بی بین دبه ...

ژبیر نهکه

ل واری مه ، چئیل هه نه

کهنگی خه لک هه موو کر نه جنه !!

هنگی شیرن

ناف خه ونین خوه ، نه دزیده نه ..

ژبیر نهکه

ژ زانا بین پر جورئده را

شهقین تاری ره وشن هه نه

دنیا مه زن بچوک دبه

ژبیر نهکه

چ وهلاتی هه لپیژی

خه مو خه ونان

هنداق ناگری

غوربه ته کی

دی وه رگیژی

چاقه ری بی

بی یه ناشی واری بهری

ته فکه سدرین دویریا گران

تیدا بهیژی ..

ژبیر نهکه

ئه و چاقا

ته زی تیدا سیبهر هه یه

لئ بخه بته و پیشفه هه ره

گهر جقات چوو

تو ما یه فته

ناما بهیا خوه بخوینه فته ..

ژبیر نهکه

خه ما گران رویباره که ،

شه گهر گولا بهخته وه ری

به ر کناری وئ شین نه به !؟

هه ر چاره کی

گه میا خوه شی

دی قیدا هیبت

شه فرو نه بیت نه کو سوبه ..

ژبیر نهکه

گهر هه ر که سهک

وه ختی ساقا .. شیری بمیژیت

وه ختی مه زن ... راستی بیژیت

به لی هه ر یهک

جیها نه که وه

وهک خوه دژیت ..

ژبیر نهکه

ههچیی شیای

دافین زه مانی ههلجنین

شهوه هاتی

سقیین باغیی

ههسه رتا من یو دیتنا ته

ژ خواه را جنین

ژبیر نهکه

گه ر هاتمه

ناف بیستانی جوانیا ته و

ههنا ره کا

سه رته پهل و دنا فدا شهکر

من لی ژیکر

مرادا من

رهنگی وی سور قورمزی

دگهل روئیا ، ئا سوپه کا

تژی هبئی تیکههل بکه م

ژناما وی

چهن شهرا بئین ره شه ترانی

بو شهقیین خواه

بئی چی بکه م

شه گهر هاتو

دهندکیین وی رزینه شه و خواه شینکرن

ههر نه مامهک

چهن بلند بیت ، پهر خه مل بیت

پیریا شهقیینیا من ژیی فیتر دبیت

چهوا جاره کا دی بهره شه

باغی جحیلی ری بکه قیبت

هوئا شهقیین

به ر سیبدره جوانیا ته

ههر دژیت و قهت نامریت

جواشیا ته

زیرینه گوللیه گهنم بن

شهقیینیا من ،

ئالوکه که دی دروینت

جوانیا ته

ره شماره کی هار و هو فبیت

شهقیینیا من ،

بلویره که

به ر ئاوازان ، دی له یزینیت

جوانیا ته

به ر خه کی ساقایی خن بیت

شهقیینا من

زاروکه که

ئاف میرگاندا دی چه رینیت

جوانيا ته

نه هنگه کي گولگولي بيت

شئينيا من

ده ربا يه که

ناف شه پولين گيانئي خوه دا

دئ حه وينيت ...

جوانيا ته

سور گوله کا ديرسمي بيت

شئينيا من

بلبله کي جيا به ريسه

رهنگ و بينين ، ته سور گولان

دنا وازين دهنگي خوه دا

دئ لورينيت ...

جوانيا ته

تغهنگه کا دار شوپشه بيت

شئينيا من

بشمه رگه که

ناف چه پهرين نازا دييدا

دئ بکارئينيت ...

شئينيا من

جيا يه که ،

بهر ته رازووا جوانيا خوه

ههنگه بکه ... !!؟

جوانيا ته

بهر تيره کا نيشان گهزه

بکه فان شئينيا من

بؤ نارمانجين زيننه کا نوي

بهر تهنگ بکه ...

دا بيني

ج چيانم

دلدا دکلم ،

ناف تاراتيا

هه موو خه مان

ئولگانه کا

ههرا ههلم ...

chalakmuhammad@gmail.com

برایانی چروی

شهینیا تسیو بوتیتا

وه رگیترا نی: شهیووبه کر خوشنا و

شاعیری ئیتالی " شهینیا تسیو بوتیتا " له مهر خوی ده لسی:
((نزیکی هفتا سالم کردووو (مههستی کاتی نووسینی شه و شانیهه) بهشیکی
دنیا م دیوه ، ملیونان مروی وردو درشم ناسی و قسم له گهل کردن ، له هیله گم
دان ، له نا و چیشت دا کولاندن و راستی و رازی واده زانم ، هدرگیزنا توانم بونان
بگرمه ده ، شه گهر بخوازم بینان بلم ، ناچارم تاره کم ، ولانه کم به چی بلم .
کاتیکی شه توانم شه ساده کاستان بی بلم ، چون ده توانم راستی به گرنگه
کاستان بو بدرکینم ؟ لی گهرین ، باقسهی خوش بکهن ، شه گهر بلم : ژم خوش
دهوین ، که شه مه راستی به ، شه بی ده کهن . واسرده که شه وه که (بوتیتا) بونی
به خندهی لی دی و بی به کیشی له مهر روخی مهرگ دایه ، شهرم ساکا ؟ به لام ههر
خومانس ، شه مه دان بیدانانکی دوستانه به ، فیکری لی بکهن وه ، شه گهر بموبستا
شه مانه به قدشه بلم ، چی ده بوو ؟ له وان بوو ههر گویشی لی رانه گرتام ! گوئی
شه رستانهش زور تهر و پاراوو شاعیرانهن : ژم خوش دهوین ! ههروه ک گورانی
جوانی به کانی سروشت .

ههروه ها ده توانم بلم : ههزم له ده ریا به ، ده توانم بلم : ههزم له ههتا وه
ده توانم بلم : ههزم له کاسمانی روزو و ههزم له کاسمانی پر له شه تیره به .
ده توانم شه مانه بلم و ههتان شتی دیکه ، به لام شه گهر بلم : ههزم له ژانیه ،
ده بهمه گالتجار)) .

((کرۆکی مه سه له که چی به ؟ شه وه به : شه و شانیهی ده کری بگوترین زور له و
شانهی نا کری بگوترین ، زورترین . له یازده سالم دا سپورت له پشت میز راده و -
هستام ، سپورت ، بیرجی شانه کرا و ومودیل ، قاپیشی سپی ، ژم خوش دهوین ، ده هاتنه
دوکان : ((سهت گرام کالاس)) ، ((سهت گرام به نیر)) ، کالاسم ده نری ، به نهرم

دهری، دهستی خوش دهبری، شون برینه‌کان ئیستاش بدهسته وه ماون . له
 ژنه‌کان راده‌مام، بایه‌خم به کیشان نه‌ده‌دا و هه‌له‌م ده‌کرد.)) .
 ((پیش شه‌وه‌ی زه‌ماوه‌ند بکهم، مانگی هه‌گوسم له‌گه‌ل بیره‌ژنیکی شه‌فسانه‌یی
 دا را‌سوارده‌ته‌مه‌نیتان پی‌تالیم، چه‌ندان شه‌هه‌ن تا‌گری پستان سلیم، سو
 نموونه: شه‌و کیژ سوو؟ بو‌شه‌کان تا‌سه‌ر زمانی مرو دین، ده‌خورین وه
 ده‌خلی‌سکینه ساو زگ)) .

((ناوی ژنه‌که - فلیجه - سوو، ناویکی به‌ختیار، وه‌ک به‌عاتی‌دانراوه، ریک له‌کاتی
 خوی‌دا ده‌گه‌شت، دوستیکی خیرا‌به‌کشی له‌ماوه‌ن: پشله‌به‌کی می. من که له
 پشت ده‌رگا جا وه‌روان سووم، هه‌رکه میا و ساوه‌کهم گوی لی ده‌سوو، ده‌رگام ده‌کرد-
 هوه، پشله‌به‌کی شه‌نیتان سوو، سه‌لام شا‌گای له‌هه‌ج نه‌سوو، چون ده‌کرا بزانی که
 ژنه‌کان ده‌ی بزای شه‌و کاره‌ی ده‌که‌ن، بده‌ه‌وه؟ شه‌گه‌ر با‌سایه، شه‌وان به‌حکوم
 ده‌کا؟ شه‌گه‌ر بمرده، که‌شه‌وان به‌تا‌وانه‌وه‌م‌گری، ده‌کوژی؟ شه‌م به‌سه‌له‌ ئالوزانه
 له‌سو پشلان دانین، هه‌تا هه‌ج به‌رگری‌به‌ک له‌شه‌ره‌ف له‌لای شه‌وان، له‌کا به‌دانی به.
 بریاره‌کانیان له‌سه‌رته‌خته‌به‌ک دا‌ده‌سین، پشله‌کان به‌هه‌گاوی ریک و بیک
 ده‌گه‌نه‌ حی ژوان، ئارام، خریوه‌ خریوه‌ی شه‌ستیره‌کان‌ش دی! پشله‌ جاوه‌ری و
 به‌زمان سملی ته‌ر ده‌کا، کلکی به‌رز ده‌کاته‌وه‌و به‌لکه‌زیرنه‌ی بی دروست ده‌کا))
 ((به‌هه‌ر حال، پشله‌ می‌که‌ بی شه‌وه‌ی خوی بزانی، ها‌وه‌شی تا‌وان سوو، له‌سه‌ر شه‌وه‌ی
 شه‌گه‌ر - فلیجه - خانم له‌کاتی له‌جاده‌ به‌رینه‌وه‌دا تووشی ئاشابه‌ک سووا،
 بیانوی بده‌سته‌وه‌سوو: پشله‌کهم رای کرد سوو! پشینه‌ک‌ش شا‌گای له‌هه‌ج سوو
 په‌نجه‌به‌کشی ده‌خپوانده‌ سه‌رو پوته‌لاکی، ریسواریش با‌وه‌ری ده‌کرد، دریزه‌ی به
 قسه‌کانی ده‌دا و له‌و نیوه‌دا پشله‌ش به‌دنا و ده‌سوو! و پاشان ده‌هاته‌ ژووری،،
 له‌گه‌ل پشله‌که ....

((پازده‌ سالیک له‌پشت میز دانیشتم، بیری لی بکه‌نه‌وه، ده‌ی چه‌ند جار نام
 ده‌ستی خو بریبی و چه‌ند جار سه‌رم خستبته‌ ژبر دوشی هه‌مام، ده‌لین ئا‌وفینک
 ده‌کاته‌وه، شه‌ما یه‌ک ده‌م فینک ده‌کاته‌وه، (تا) ده‌می . . . .
 ((به‌که‌مین دوزینه‌وه‌کانم له‌سه‌رده‌می من‌دالیم، ده‌ستی کرد، بی قوتا‌بخانه‌وی
 ما‌موستا، له‌مه‌حه‌کم نه‌ده‌دان، قوول نه‌ده‌بوومه‌وه، سه‌لام له‌هوشم دا ده‌مانه‌وه‌و
 بنا‌غدیان دا‌ده‌رشت، وه‌ختی با‌بم پی‌گوتم: کی دلی بو‌خه‌لکی دی ده‌سووتی و
 ئاماده‌به‌ گوشتی خوی بداته‌ کسوکان، من له‌مانای قسه‌کانی نه‌ده‌گه‌یشتم، با‌بم
 شه‌ه‌شی گوت: بی با‌ب سووم و قه‌ت که‌سبک پارووه‌نانیکی نه‌دا می. دایکم به
 عیزه‌تی نه‌فس‌گه‌وره‌ی کردم، با‌بم نه‌خوینده‌ وار بوو، و من پاشان تی‌گه‌یشتم که
 ده‌ردو ئازار هه‌ستی مرو ده‌رووشین و پیاو له‌نیو ده‌به‌ن، بی دادیم له‌ سیمای
 کل‌لانه‌وه‌ ده‌رک کرد، له‌پیی خواستی من‌دالان، له‌ژبانی شه‌و کوخت نیشینانه‌ی که

ناریک و روونان به تشووی سرکه پیازیک و پارووه نانیک ده جن و شهوان ماندوو مردوو دسته وه. وه سیرم دی: روزیک، پیایک له دوکان وه ژووور کهوت و داوای کارتونیکی به تالی کرد. به مروان به سیمای، به لام باشان تی کهیشتم جسی ده قهومی، دیشتم کارتونیکی خستوته سر سه ریو کیزوله یک به ره و جورستان ده ها شهو یا وکک سوو: مردوو یک سووه، مردوو یکی به کول دادا سوو.))

((بهم جوره ناشقی خه لکی زه حمه تکش سووم، شه ما هیشتا سوو سالیبزم له کابه دانه سوو)) .

((له مهر ناخوشی به کان ده سووم و سو شه وهی ناخومید بهم، له مه زورتر ده شتم نیشان نادهم، هندی وه خت ده جمه سر دانی دوسته کانم که به کیکان (ماربو) ، شستی ناخومیدی شه شه. له وی له مه بدان جا وه ریسه، له قاهه خانه دانیش تووه و کلاوه کهی تا سه رجاوی داگرتووه، دوستیکی دیم، سه گیکه، بیی ده لیسین سه گی مردوان سه رتا سه ری گوند، سه دوای ناسی که رواوی و سه رما وهی خوار دنی ما هکاندا ده گه ری به لام شه گهر زهنگی کلسای سو مردوو ان گوی لی سی، شهو هیکه ده بی گوشته کهی لی بکاته وه، حی دیلی و زاده کا تا له ناشتنی مرووه که دا به شداری بکا، سه سه ره ووژیر وه گهل ده که وی، ده شگر، به لام سه شیوهی کسوکان. (ماربو)، شهو شسته ناخومیدهی شه شهش هه مان کار ده کا، شه گهر له ری و ره می شاردنه وه دا، کور، با کیزی مردوو وه که ناماده نه سن، رولی کور بان کیزی مردوو وه که ده بیی و سه ده ردو خه مه وه له گهل بان ده ناخقی: به باب و دایک سانگیان ده کا!)) .

* * *

چامه ی سرایانی جروی:

ده مه وی داستانی سرایانی جروی به ده نگ بگیره وه، داستانی هفت به سترای حوتیار، که له بیست و هشتی کاتوونی به که می سالی ۱۹۴۳ دا له (رحوشه میلیا) به ده سستی فاشته کان گولله باران کران. باب هیشتا نه مردوو وه * . دایک له خه مان وه زگی دا، جوار بیوه زن و یازده مندالیان له پاش به جیما، داستانیکی راسته قینه به، وه سیرستان بی * .

* له کاتی نووسینی چامه که دا، با وکیان هیشتا زیندوو سووه .. (و)

** له کوردستانیش دا، چه ندان سراو خوشک و کوپو باب و دلدارو دایک و کوژی به، بان خیزانیک، بان سه ره له به ری گوندیک له لایه ن رژیمی فاشتی عیراقه وه . گولله باران کران، له سیداره دران، سووتینران، بان به گازی کیمیایی شه هید کران .. (وه ره گپیر).

فاشته‌کان کوشتیانن

له‌میدانی داران له (رجو)

له‌یاد ناچیته‌وه ،

ئه‌و رۆژه‌ی هه‌تکیان هه‌شته‌ پیرۆزه‌کان کرد .

قه‌شه‌یه‌کی ساخته

له‌سه‌ر ریگای مردن ، پێ‌دیه‌گوتن :

((دان به‌ گونا‌هه‌کان‌تان بنین

هه‌تا خودا ، ده‌رگای مه‌هرتان له‌روودا بکاته‌وه)) .

براکان له‌ وه‌رام دا ده‌یانگوت :

((با‌وه‌رمان به‌ ئازادی به ،

ده‌یی (دان پێ‌دانان) له‌فاشته‌کان وه‌رگیرۆ

که‌ با‌وه‌ر ده‌کوژن)) .

فاشته‌کان ده‌یانگوت :

((گه‌ر مردنتان پێ‌خۆش‌نی‌به :

ده‌ست له‌با‌وه‌رتان هه‌لگرن و

سه‌ فاشه‌ت)) .

وه‌رامیان ده‌دا‌یه‌وه ، سه‌ه‌فره‌ت :

((خۆش‌نی ته‌مه‌لبایی له‌ره‌گه‌کانماندا ده‌جوولۆ

له‌ره‌هه‌دنی دڵ و ده‌ستی خۆ پێ‌سناکه‌ین !))

چرویه‌کان ئاشقی ئازادی بوون ، نیشتمانی خۆیان خۆش ده‌ویست ، به‌شه‌شقه‌وه‌شده‌وه

کاریان ده‌کرد .

زه‌وی یان ده‌کیلا

به‌پێ‌وه‌ری نوێ

کۆپو با‌ه‌جووتیار بوون

پێ‌کوژا ، پێ‌سه‌رۆک

له‌هه‌مان کێلگه‌شدا ده‌ژبان

ته‌ناو به‌کسان

باب ، دایک ، کۆپو بووکه‌کان

پێ‌نوکه‌ر ، پێ‌ئاغا !

به‌کێک خه‌ریکی تیماری و لاغه‌کان بوو

شەوی دی لەبیری شت کڕین لە بازار
بە کێکش خەریکی کاری ناو کۆگا کە
شەوی دیش، کازیوێ ئامادە لە کێلگە

شەوان، لەسەر مێزێکی خڕ
شەندێشە کانیان وە بەردینا
بە خوێندنە وە کتێپێک ،
لەمەر رابردوو، و ئیستا !

هەمووان، ئافەرینیان بێ دەگوتن
لە تارێکی سەردە مێکی خراپ
بەلام فاشتەکان بێ سێ و دوو
بە دوژمنیان دادەنان.

خایانی نیشمان
گالتەیان بە جڕووی بەکان دەکرد
چونکە شەوان ئیتالیا بەکی بێ بەندەیان دەخواست

۳

شەوان لەبە کەمین شەو کەسانە بوون کە دەستە پارتیزانیان دروست کرد، خەلکیان
چە کدار کرد: هەلاتوو، زیندانی و تەواوی شەوانە ی دەیانویست ئیتالیا لە زۆر
ستەمی ئەلمان و فاشتەکان رزگار بێ .

وختی، هەشتی شەیلوول بوو
کێلگە

سوو بوو بە ناگای هەلاتوووان:
بە ک دەهات، شەوی دی هەل دەهات ،
کەسێ کە خوارباری ئازادی بوو
سۆسەر زەوی ئیتالیا
دەبرایە چیاکان
سۆشەری پارتیزانی

فاشتەکان، لەگەشت و گەران دا
کێلگەیان گەمارۆ دا ،
شەویکی شەنگوستە چا و بوو،
تەمیش ، پەردە بوو .

— شەوی ۲۵ تشرینی دوووەمی ۱۹۴۳ —

جگه له باب و دایک
کورپه کان و نه وه کان و بوو که کان
له وئ، هه موو بیگانه و خه لکی ولات
خه و تسوون .

سه ربا زبکی خه لکی کالاسریا
یهک مندالی پارتیزان
دوو روسی و شینگلیزی یهک و
شه سه رتکی شه مریکایی .
فاشته کان ، سه تان نه فخر
سه خو و سه زیله وه هاتن
ده ستیان کرده ته قه کردن
هه روه ک گیانی نه فخره تلئ کرا و ! .
سای جروی، شه و سه رکرده میلی یه
سه ها وارنکی سه پارنیز - گوئی:
شستا ، کیلگه
سه تده می سورکان !

دوای سه عاتی ته قه کردن
فاشته کان، شه و نا مهردانه
له ترسی شه لواریان ،
کادینیان شاگر تی مهردا .

((ته سلیم نام)) ، بیژره میرد بانگی کرد:
((باشتره سووتنم و لئره دا گیان داننم !)) .
شه ما کورپه که ی ، (خالدو)
سه دلنکی بر له خه م ، گوئی:
((باسه گیان ، کورپه کانه مان
له با وه شی دایکه کانه دان
منیش ده مه وئ گیان داننم
هه روه ک تو له نیو شاگردا)) .

سه ددان دهستی خوئی ده که ست
باوک ، چاوانی داده خا
سه سیمای باریک و زهردی .

ته ودهم، قاره مانه کان ته سلیم بوون
چ لیک دایرانیکی خه مبارانه :باب ،دایک و
کورپو بووکه کان به کدیان ده گرتنه با و هشی
له و به ریشانی و به شوکانه دا .

۴

ته وان به منداله کان و دایکیان گوت :فرمیک مه پرتزن ،دینسه وه ،ده شیانزانی
هه رگیز ناگه ریشنه وه .

ختیاننه زیندان
زورریک بو باب و کورپه کان
با و کیک و هفت کور
هفت سووس و با و کیک

زورر ،زوررنه سوو
هیلانه ی دهردان سوو
هه موو شه و نانگ کردن
هه موو شه و نه شکه نجه !

با و کله زورر
ده بیسی دینه وه
نه له شی شوودرا و و
خویناوی
برینه کانی ده شووشتن
له با و هشی ده گرتن
ده یخستنه سه ر حیگا
هه روه ک دایک

رایده مووسین و به ما چان
دهم و چاو و دهستی ته پ ده بوون
و خوینی کورپه کان
گه رووی ده سووتانند .

ته گهر ته وان ده نووستن ، واکابوو
گوئی له ناله یان ده گرت
بوشاردنه وه ی گریه و ها واریش
چاوی داده خست و ددانی ده قپسانند .

بیست و ههشتی کانوونی به کم
دوا مانگی له خراپکاری
فاشتهکان سپنده بهک ده رکه و تن
به سیمای وهک که متیار

جه لادان نه راندیان :
چرووی بهکان بینه ده ر، بینه ده ر
هه ر جهوت لهش ،
بهک زنجیر له مه چهک

باوک دیتنه پیش :
((بو کوئیان ده بهن ؟))
فاشتهک ده ئی :
((بو پارما ، دادگا)) .
نه ممانه ، بو گولله باران کردن ، سردیان .

باوک له زووری
وهک میوان بو زیار هت هاتنی
له خه یالی دا ،
دادگای دانا بو

وای له زیندانه وان ده برسی :
((جهند ماوه ی بی ده چی ؟))
زیندانوان ، بی دهنگ و
نه شکه جهش دوو نه وهنده !

۵

کاتی باوک له زیندان نازاد ده کری ، نازانی کوره کانی گولله باران کراون .
له مائی ، هچی بی نالین ، زن و بووکهکان و نه وهکان رهش نا بوئن . دایکی بیر
هیواش هیواش کب ده بی و ده م داده چه قینی ، رازو ده رده که ی ده دل دا ده هیلی و
رکابه ری خه م ده کا .

نه گه ر راز دوو مانگان له دل دا
سمینی

باو مه شخه له کان
گولی ناگر

هه میسه له دلی پیا ودا به گه شا وه بی ده هیلنه وه

به سوو که کانی ده گوت :

((له بهرامه ری دا فرمیسک مه پیتون !
نه خو شه و هه وال ده توانی
له هیکرا ، سکوزی)) .

پیت و هتک سترازی ، ههچی دی نه مایوو
ههچشی له ده ست نه ده هات :
کاتی نه وه کانی ماچ ده کرد
په ده کانی ، تا گریانی سه ره پۆش کا .

هه رکاتی له ژوو ری سه ته نی ده ما وه
دهرگا که ی له سه ره خوی دا ده خست
هه گای کوره کانی ،
یهک سه بهک ریک ده خست !
هه لئ ده گرتن و جارنی دی دا بده نان
چهند سه عات ، هه ره شه وه کاری سوو
هه یائی و به ریشان
ده ستیشی رووه و خۆر ده کرده وه .

له پاشان ده یژمارد
هه سوو ته خته کان
ناوی کوره کان
تا ههفت جار ده یژمارد .

یهک (شه سوره) ، دوو (شه ویدیو) ...
تا ههفتیان ده یژمارد
شه گه ریش ده یژمارد ، ژماره
قهت و قهت هه ره ته وا و نه ده سوو .

کوره کانی زۆر تر سوون
هه وت به هه وت له ژوو ری
دا یکیش رو له کانی ده ژمارد
ده به خسته نک یهک و له سه ره به کی دا ده نان .

ره شایی کوره کان
هه زاران ... و ملیۆنان

چ کوشتریک ، چنده خوین
چ گهرداویکی مهن !

٦
سیر له باری دایکی چروی به کان بکهنه وه . خو مندالنه کان له ههراجاننه ناکر درین ،
له قوولایی ده ریا وه راونا کرین ، به راستی هه ر هیسک و پیست ما بووه . سیبه ریسک
سوو روو له کوزانه وه ، بهس نیه : دایکی حفت کور کوزراو ! له دلناردا ،
قوولایی کاره سات بییون !

روژی ، کوتری
کله زور دووره وه هاتوو
له سه ر خوینان نیشته وه
به پروبالی شاه لا له سه ر گو له گهنه کان
بای چروی ، بو دلنانه وه
بانگی زنه که ی ده کا ، بته ده ری :
ده لی : (جنوفا)
به یکنک هانوه !
((تم کوتره نیشانه ی شه وه به
مدرسی تی به ری
شگر قه بان پی کرابا ، ده بانگوت :
کوربه کانتان زیندوون)) .

٧
تم وشانه
سینه و دلی جنوفا بان لیک هه لته کاند
له با و خه رمانان دا هاواری کرد :
((تروان کوربه کانتان کوشتم !))

حوت کوربان لی کوشتم
له هه موو کیلگه کان شیوه سوو
ده بیستی له قاسمانه وه ده باری
خوین و به فر ، پرووسکه و تریشقه
خوین و به فر ، له قاسمان و زهوی دا
هه ر دره ختیک خاچک سوو
گازی کوربه کانی ده کرد ،
به ده نگش خوینی هه لده ستاند

له گه ل شپوه نى دايك
نه وه بووكه كان
هه پايان كرده كيگه وه
دلى خوښانيان ده كيلا
سه ره نجام ، بو مردووه كانيان
له م دنيا شاوه لايه دا ده گريان :
گه م له سه ر خوښه كان
لئغه يه ك بو ، روڼدك !

باسى چروى ، جيا يه
جيا يه كى پر له سه فر :
مات ، چا وټك له نه وه كانى ده كا و
كوړه كانى به زبند وټى ده سينى

شم دهم كوستان
سه رى سى بلند كړدو گوتى :
(له گه ل كورې كورپه كانم
زورتر له جار ان ، سه ره م دښين) .

۷

چروى يه كان جووتيارانى توانا سوون . به باقى كاربان ده كړد ، ده يانگوت : شيمه وا
به توانا س و شاشقى شازادى ، وجهند هوښاران ه گيانيان فيدا كړد .

له گوړه باسى مهرگ دا
سه رله وهى گيانان بسپرنه ريژنهى گولله
به ده ستى به زنجيره وه
به كديان ماچ ده كړدو ده گرتنه باوه ش .

له گه ل رښنهى گولله
(خالدو) ها وارى كړد :
(نامرين ! ، نامرين !)
راستيشى كړد ، نه مردن .

بو مردووان ، مردوون
بو زبندووان ، زبندوون

ساوه پرو شهقیان ،

دیدى جیهانه .

له لای باسیان زیندوون
که نه وه د سالی خسته کوڼ و

ده یانسنی هموو دهم

گه وره تر دهین .

شوان ، وه ختی نووستنی دئ

ده لئی له بهرامه ری دا ، ده یانسنی

رازونیا زیان له گه ل ده کا

وهک شیمانداریک له گه ل بسا و جا کان

تاریک و روون ، که جاریکى دی راده ئی

سمنج و دیوار نابیی

شمما مندا له کانی له نو حه رگه ی کیلگه وه ده بسنی

هه ر حه وتیان خه ریکن .

شاه ، له مائی چ ده ردیکه !

هئستا گئو به ریشانه (جنوفیفا)

له سینه ی دا حه وت خه نجه ره و

خوئیش فیجقه ی دئ ! .

***

ه شم جامه یه ، له کوومه له شیعری : (روایت زادبوم) ته رحه مه ی کاظم فرهادی و
فرهاد خرمنند) تهران ۱۳۶۶ ، وه رگیتر درا وه .

دوو خوزی

رمضان عیسی

(۱)

خوزی نهه .. شهز
پنلهک بامه
ژپیلید زئی
ب شهقی خری
من قوچ ل کهفرا دابان
دگهل که لهکا چاڤ رهش
بههفرا دابان
نهکو شهز
شهقه بامه
نهکو من .. هوسا
کهرب خواربا
ژههر شهخواربا
کوفان زابان .. !
* * *

(۲)

خوزی شهز .. نهه
کهشرهک بامه

بلا شهفرو
سهري شههده كي
كورديني
له سه سينگي من
تهنا .. بي نفتي بايه
نهكو .. وهسا
شهيدا جفين دابان
نهره شه
مدنه هيلي
نهكو .. شهفرو كه شهز
كرباصه كيته
لدور سهره كانيا شيلي
كرباصه بهر جان
باوهر بكن
دا بعه

بلند ترين كيلي ... !!

۱۹۹۰/۱۲/۲۵

یاداشتی مرۆقییکی ون

نووسینی : یوسف مستهفا

وه رگیپانی : زیاد مولود

" پشکەش بە هەردوو

بچکوله ، سازان و حەنان "

سازانەکم ..

ئەي ئەو منالە بچکولهیەي هەموو ئەوی وەکو ئەستەریەکی کز ، لەنیوان
بەهەک گەیشتی هەردوو بروکاندا دەخەوی ، منش بە فرمسیکی گەرم —
دەتشم و توش ، بەپەنجە ناسک و تەنگەکانت یاری بەزانیگە کام دەکەي ..
دەلیی دەزانی بزانیگە کام کات و زەمان و بالیان بەسەر مندا کیشاو و ..
چاوەکانیشم دوو پەنجەرەن بەرووی حەنانکی دی کراونەتەو و سەرئەحی
تیزیان دەرنە شوینیکی دووری بەمەي ..

سازانەکم ..

ئەي ئەو خوشەویستە بچووکی بەتاسەو تەمەزۆتم ، کە گەرە سووی و
بەگەیت دەمخەیتە ناو بوخچەي یادەکانتەو ؟! کاتی نیشانە و تاسەتەندی
کجیتی دەست بەسەر جەستەتا دەگری ، وەکو کیو بەر بەرزەکانی کوردستان
لیدی ، یان دارخورما بێرچ سەوزەکانی ناوەراست و باشوور ؟!

سازان ..

خوشم دەویی ، خوشەویستەبەک خوشەویستی تری بەدواوە نەبە . تاسەبەک وە
کو زریان بەرەو لای تو لەخویم دەقالینی .. تەمەزۆویبەک وەکو لافاوبەرەو
لای تو رامدەپیچی .. تەنیاییم لەم ناموییە یی نرەخدا .. قاخ ! خورگە
لەم دەربەدەری و ناموییەدا مانای تەنیاییت دەزانی ؟! وا هەست دەکم
کاتی لە مەمکتدا دەرن ، دووریت لەدایکت و پەییوئەندی بچرانست لەگەل
ساواپەتی ، دەبیتە جوری نامویی ئەم ناموییە دوووم ناموییە کە مـ

پیدا تیده پیری ، دوی شهوی به نامویی یه که مدا گوزهر ده کا ، کاتی به
چاوی پر گریان و روخاری تهره وه پیشوازی له دنیا ده کا و له خوراکی
ترپهی شاده مارو ره می دانیک بیسه شده بی .
سازان ..

تسه ره شیرینه کم ، شه نه خوشیه شو مهی هیرشی بو هینا ویت و روچوته
نا و سینگه بچکوله که ت و ده یه وی وه کو به رژین و به ره ستیک هه ناسه ت لسی
سری .. ثایا شه کرداری نه گریسی شه هریمه نه ، یان کات به سر بردنی
خواه ؟! من رقم له تا وانباره هر کامیکیان سن ! دژ به تا وانباری نادیار
تامیزت بو ده که مه وه و له با وه شت ده گرم ... ده تلا و نیمه وه و هندی له و
گورانیا نهی دایکمت بو ده لیم که له کاتی لایه لایه کردنی بوم فیریکان
بووم ، شه و گورانیا نهی وه کو روواری ماتم و گریانی کپ و هیدی له ده میبه وه
هله ده قولا و به نا و گوچکانی مندا به ره و جیهانیکی سی یان گوزهر پیکان
ده کرد ... هندی کم ده خسته هه گهی یادم ، بو شه وی له کاتی گه وره بوونما به
هانامه وه سی و بیکمه تو شووی خه لکی تریش ، خه لکی بیسه شو نه دار ..
سازان ..

هر ده که ی سردانت بکم و وه کو تینی گهرمای روژیکی سارد له با وه شت
بگرم ؟ ! وه کو شه ده گرانم که به چندین سال له تو گه وره تره و هینه ده
ژبا وه که له ئیش و ئازارو بیسه شی تیر بووی ، وه کو تو بچوک بوتسه وه و
بیوستی به نه و از شه هیه ... بیوستی به وه هیه ده ست به نا و قزیدا بگیری و
باری بیکم ... له هر سینگم راکشی و به ری بخاته هر شانی راستم وه کو
تیشکی باله تنده بیک که چا وه روانی دایکتی خوراکی بو سینی .. ده گرانم کم
وه کو تیشکه کوتری لیها تو وه ، هه موو خوله کیک ، سه عاتیک ، روزیک ، بیوستی
به ده می پر له خوراک و خوشه وستی و سوزمه ...
سازان ..

ده گرانم کم ده ناسیت و ئاشنا به تیت له گهلیدا هیه ؟! شه وه کو
شلکه نه مام نه رم و شله ... وه کو تروویکه ی تروویک تیزه ... مه که کانی وه کو
دوو خه زینه ی زهرن ده لیبی چاره نووسی مروفی تیدا خه شار درا وه ... وه کو
نمه بارانی زستانی خانه قین ده گری و شه سرن ده ریژی ... وه کو خوره ی
جوگه له ی به فراوی چپای (خوا کورک) بیده که نی ، شه جوگه له یه که به هار
له زستانی وه ده گری و به فری روزه ساردو سره کانی پی ده شواته وه ...
سازان ..

خوشه وستم ... لیم بووره من ناتوانم جوانی و قه شنگی (خه نان) ی
ده گرانم بو باس بکم ، شه و کومه لیک بالنده ی ئاویه .. دارستانی

به لکه زیربند و تشک و پرشنگی رهنگاو رهنگی دلنشینه .. لهم گهردوونسه دا
هموو شتیکه و گهردوونیش له بهرامهر جوانی و زیبا پیدا دهسته و شهژنوبه

...
سازان ..

جاریکی دی بهردانت دهکهم ، له جنوکه و گیانه بهدهکان دهتیاربزم ،
دیم و له کوژاندنه وهی ئاگری نه خوشیه کهت فریات دهکهوم و نه هاوارته وه
دیم و بهره و حیسانی بههشت ، حیسانی بر له شادی و شاسان و بهخته وهری
له باوهشت دهکهم ... دواي شهه باوهر به به قهکاتم دهکمی ؟!

گوئی : باوهرم به شعره ، بهئه شقه ،
به مهرگه
هم لهم رووه دروسته وهیه که باوهرم به
نهری به
دیژیک ده نووسم ، دنیا به که ده نووسم ؛
من بوونم ههیه ، دنیا بوونی ههیه
رووباریک له نووکی شهنگوستی گچکه مه وه
هه لده قوولئی
ئاسمان ههفت جاران شینه
شم پاکیه دیمان به که مین راستی ،
دوا خواستمه
ه یانیس ریتسوس ه

رازه کانم ده درکینم

ئه رهسلان بايز

بايزيكي زوو سوو، هيشنا ديهاته كان وه كو پئوپست خويان سازدو ثامادهي وه رزي به فرو سهولته داني زستان نه كرديو، خه له و خه رمان هه ر له گوپي دايوون، هوپه وه هواراي كوستانه كان ثاوه دان و هيشنا نه گه رايوونه وه گوند و داويي چاكان، جهند به له هه ورئيكي سپي له م لاو نه ولای ثاسمانا بهيدا سوون و له ماوه به كي كورت دا به كيان گرت. شه و دره گاني له پير، وه ك كارئيكي هه رگيز چا وه پروان نه كراو، به فرئيكي بي شه اندازه دايكردو، ده شه و ده ري دي كه - ياني دايوشي .

دهنگ له دي بهيدا سوو، هوپه وه هه وار ه كان كه وتونه ته زير به فرو، جهندين منال و ثافره ت گيانيان سپار دووه، به پرو مالات قير سوون، شه گه ر فربايان نه كه ون ، به كيكيان ده ر باز ناسن ، به بيجه وانهي راسردوو، شه مجاره بان گه نحاني دي كو- سوونه وه ، سپاربان دا هه ر چوني بي فرباي كوستانه كان نكه ون .

سيده به كي سارد سوو، هه وره ندئي لوتكه كاني به ردا سوو، چلوره ي گوته بانه كان رووه و خوار كارينه بان كرديو، شه ميش له به ر تروسكي چراكه خوي به ست و تفهنگه كه ي به ثاا كرد، جهند نوردسي نان و پئخوري خسته توره كه كه ، به په له ولاخه كه ي ده ره ننا و چوه گوپه ياني دياراي كراوي دي . نيو به عاتي نه بريد، گه نحاني دي شه وانهي له خويان راده ديت و ثاماده سوون، به ك به دواي به ك كو سوونه وه ، دواي راوئيكي كورت و سه ريئي، هه مووبه دواي به كا به توله ريگا بيچا و بيجه كه ي پشتي دي، به ووره و هيوايه كي به رز، به هه ورازه كه رووه و كوستان كه وتنه ري .

كاره ساته ميژووويه كان. وه ك فليميكي ترازيدياي ترسناك به خه يالبا گوره ري كرد:

پیش‌فمانیش، سالانی زو، له‌روژانی قاتی و قری و لئی قه‌مانا، با‌ووباپیران
 چندین جار هەر شه و توله ریگایه‌یان گرتی‌وو به‌ر، به‌لام ئیستا و ئیستا
 هەر ده‌پۆن و گه‌رانه‌وه‌یان بو‌نیه . خه‌لکی دیش هەر له‌ جاوه‌روانی دان .
 دوا‌ی برینی گرده‌که‌ی بستی دئی ، له‌دۆلته‌که‌ی رووکاری شه و دیوا . به‌ کاروانه
 دیهاتیه‌کانی تر گه‌یشتن . شه‌وانیش به‌همان نیاز به‌ره و لوتکه هه‌نگای به
 به‌له و بی‌ ئامانیا‌ن هه‌لده‌نا . شه‌گه‌رجی شه‌وو هه‌موویان به‌بناری کی‌وه‌که‌دا
 سڤۆن و به‌سه‌ر ئاسۆکه‌که‌دا به‌ره و کو‌یستانه‌کان هه‌لکشین . به‌لام له‌هه‌ل‌بژاردنی
 ریگایه‌کانگیره‌بوون، بگره به‌رووی به‌کیشا هه‌ل‌شاخان، به‌مه‌ش تۆوی به‌که‌مین
 گرفتیا‌ن خسته‌به‌ر ره‌وتی خو‌یا‌ن . گه‌رجی هەر کاروانه‌و به‌ته‌نیا ته‌کانی ده‌دا
 و هه‌ولئی ده‌دا ب‌ش شه‌وانی تر بگاته مه‌زلگا ، به‌لام سه‌ختی و سه‌هۆله‌دانسی
 ریگاکه نه‌یده‌هیشته‌هیج کام‌کیان له‌ حفزی جوار جبه‌وه‌کی دیاری کرا و ، به‌ره‌و
 ب‌شتر سڤوات ، هەر چۆنی‌بوو کاروان هه‌نگا و به‌هه‌نگا و هه‌رواره‌که‌ی به‌حی
 ده‌هیشته ، له‌گه‌ل برینی هەر ب‌ت‌ح‌ک‌ش و وره‌یا‌ن بته‌وترو له‌ئاسۆکه‌که‌ نریک‌تر
 ده‌بو‌یه‌وه ، زیاتر ده‌که‌وتنه قولایی دۆل و با‌وه‌شی هه‌زار به‌هه‌زاری جاکه .
 شه و روژه‌و شه‌وه شه‌نگوسته‌ جاوه‌که‌ی هەر ئازوتیا‌ن، له‌سه‌وه‌ی شه‌ودا دوه‌ی پاک
 کردنه‌وه‌ی ده‌وروه‌ری گانه‌که‌ به‌ودارو‌جیلکه‌کانسی له‌ریگادا له‌گه‌ل خو‌یا‌ن
 هه‌ما‌بو‌یا‌ن ، ئاگرکی خو‌شا‌ن کرده‌وه ، خو‌یا‌ن باش‌گه‌رم کرده‌وه‌و جیا‌ن دشم
 دا ، نا‌ن و جابه‌کی با‌شا‌ن خو‌اردو شتر هه‌ریه‌که‌و به‌ده‌وری ئاگره‌که له‌ته
 جادریکی داختر ، دوو دوو جوونه زه‌ر به‌توبک و لئی راکشا‌ن ، به‌لام له‌سه
 به‌رمانا تا‌نه‌یانی جوقه‌ی ددانیا‌ن ده‌هات . مه‌گه‌ر حاره حاره سوزا‌ سن و
 جاویان جووسته‌ خه‌و .

تاریک و روونی به‌یانی لئی هه‌لسانه‌وه . به‌ر له‌نوی که‌وتنه‌وه ریگا ، به‌ش
 روشنیکی باش له‌دوو ریانیکا ریکه‌وتی کاروانیکی ناموو ، زور له‌خویان مه‌زن
 تریان کرد ، ئیتر هیدی هیدی کاروانه دیهاتیه‌کانی نا‌وجه‌که به‌ی شه‌وه‌ی به
 خویان بزاین حله‌وی کاروانه‌کانی خویان له‌ده‌سته‌ده‌رجوو ، گه‌ر جاران کاروانه
 سچوکه‌کان له‌سه‌ر هه‌لگرتنه‌وه‌ی چله‌داریکی ریگا ، مشت و مریان بکردایه ، شه‌وا
 دوا‌ی تیکه‌لاو بوون له‌گه‌ل کاروانه گه‌روه‌که ورته‌یا‌ن له‌ده‌م ده‌رنه‌ده‌هات ، گه‌ر
 جار حاره‌ش ریسواریکی کاروانه‌که‌سوتایه ؛
 - ته‌م کاروانه‌به‌ ئیسه نامویه ، به‌ریگایه‌کی هه‌له‌دا ده‌مان نا‌ت ، ته‌م ریگایه
 نامان گه‌به‌تته مه‌زلگا .

شه‌وا به‌کیکه‌م لاو شه و لا هەر له‌خویه‌وه به‌لاقرتی بیی ده‌ووت ؛

- تو له‌م هه‌موو ریسوارانه شاره‌زاو شاخه‌وانتری ؟

هه‌موو کاروانه‌کانی شه و روژه ، دوورو نریک به‌دوا‌ی به‌کا شریته‌یا‌ن به‌ستا‌بو

هه‌وای نا‌وجه‌کش‌ورده ورده ده‌گورا، هه‌ووریکێ سێی دوندی جیا‌کانی گرت. له‌ گه‌ل هه‌ر هه‌نگا‌ویکی کاروانه‌که‌دا هه‌وره‌کانیش به‌هیمنی و به‌سی شه‌وه‌ی ده‌نگیان له‌یوه‌بیت‌باشتر ریزه‌کانی خێوان به‌که‌ده‌خست و سکیان له‌تا‌ویرو ره‌وه‌زو نوکی دوله‌کان گیر ده‌کرد، له‌نیوه‌روی شه‌و روژه‌دا به‌فر کلو کلو له‌ئاسمانا هیرشیان بو سه‌ر زه‌وی ده‌هینا، جار نا‌جاره‌ش زریانیکی چه‌قو ئاسا گێزه‌نی به‌کلوی به‌فره‌کان ده‌دا، ئیتر ریسوارانی کاروانه‌که‌هه‌ر پێی خویان نه‌ده‌دیت. کار له‌وه‌دا نه‌ما‌بو له‌ راستی و نا‌راستی ریگا‌که‌بیرسن، بویه‌ کاروان سێی ئیرا‌ده‌و، به‌خوری چه‌واشه‌ سوو بوو خوشیان نه‌یان ده‌زانی رووه‌و ج چاره‌نوکی نا‌دیار ده‌رون، قا‌جکیان به‌لای راست و شه‌وتریان به‌لای چه‌پ‌دا فری ده‌دا، له‌گه‌ل هه‌ر هه‌نگا‌و هه‌لینان‌یکشیا ریگا‌که‌ی به‌ره‌ده‌میان دریزتر ده‌بووه‌وه، گێزه‌لووکه‌ی به‌فرو زریان وه‌که‌دیوه‌مه‌یه‌کی نا‌قولا سواری سنگیان سوو بوو، هه‌نا‌هه‌و هه‌وای لی بریسوون، ریسواره‌کان ئیتر ورده‌ ورده‌ په‌روازه‌ بوون، هه‌ر زوو به‌شکیان قا‌جیان به‌دا‌دا نه‌هات و له‌کاروانه‌که‌ به‌جی مان، شه‌وانش که‌یشتنه‌ بناری شاخه‌که‌ ته‌کانیان به‌ره‌و ئاسو ده‌دا.

شریخه‌یه‌کی گه‌وره، رنوی به‌فری هه‌ورازه‌ رکه‌که‌ی به‌توزو گه‌رده‌لوولیکه‌وه‌به‌رده‌ دا‌وین هه‌نا‌و حوله‌ی له‌کاروانه‌که‌ سێی، شه‌وانه‌ی زووتر گه‌شتوونه‌ ده‌ره‌وه‌که‌ ده‌ربازسوون، شه‌وانه‌ش که‌ ما‌بوونه‌وه‌ که‌فته‌کارو له‌نا‌و‌چوون، ده‌نگ‌له‌دی و نا‌وجه‌که‌ په‌یدا بوو:

— کاروانی شه‌مجاره‌ش به‌هه‌مان شیوه‌و، له‌هه‌مان شوینی دیرینه‌ به‌ده‌ردی کاروا‌ نه‌کانی پیش‌وو چوو،

شین و قور پیوان و وا‌وه‌یلا له‌دی په‌یدا بوو، به‌لام کار له‌کار ترازاسوو، هه‌ج شتیک دادی نه‌ده‌دان.

ئاسو، کاتی چا‌وی کرده‌وه، له‌ژوووریکێ بچوکی نزم و شیداری تاریک له‌سه‌ر هه‌رزالیک که‌وتوو، دوو سێی که‌سی ها‌ورمان، به‌لام نه‌دیتی و نه‌ناسی ده‌ووریمان دا‌بوو، نه‌یده‌زانی چهن و بوچی له‌ویه‌هه‌یزی شه‌وه‌شی نه‌بوو به‌رسی، چا‌وی به‌م لا‌و به‌و لای خودا‌گیرا، به‌بیریکێ بنه‌مبجی ژوووره‌که‌ی کرد، له‌پیا‌وه‌کان ورد بووه‌وه، هه‌ستی له‌خوی را‌گرت و به‌که‌یه‌که‌ نه‌ندا‌مانی جه‌سته‌ی خوی پشکنی، کوتری خه‌یالی چینه‌ی له‌روژه‌کانی را‌بردوو کردو تی گه‌یشت که‌ کاری کرا‌وه، چا‌وه‌کانی خسته‌وه‌ سه‌ریه‌ک و چه‌ند فرمیسکیکی بو‌لی قه‌وما‌وی کاروانه‌که‌ و خوی هه‌ل‌رشت.

ده‌ووربه‌ره‌که‌ی دلیان دا‌یه‌وه

— روله‌! به‌رخ‌ی نیر بو سه‌ر برینه‌.

— سواری له‌کاروانا ده‌گلی.

پیره‌ ریش‌سێی به‌که‌ش سێگا‌ره‌که‌ی له‌ ده‌م کرده‌وه‌و له‌سه‌ر خو ووتی:

— راسته هم کاروانه‌ش گلا، به‌لام ژیان خومات و گوشه، گلان و هلسانه‌وهیه .
همیش توزه‌یه‌کی لبوه هات، له‌دلی خویا به‌دووری ده‌بینی چاریکی تر کراوان
هه‌روا زوو بکه‌ویتته‌وه ریگا، خوشی هه‌لسیتته‌وه سه‌ری، جار جاره‌ش دلنه‌وایی
خوی ده‌کرد :

— قهیدی چیه، هه‌زاران هه‌ن به‌قاجیک ده‌روژن !

له‌بر کسه‌یک‌له ده‌روونیه‌وه هه‌لده‌ستا :

— خومن پیش‌چهند روزیک به‌هه‌ردوو قاجی خوم ده‌رویشتم، جیم به‌سه‌ر هات .
سه‌ری هه‌لسری و رووی تی کردن :

— خومان به‌خومان کرد، سه‌د به‌خاس .

باش‌دوو روز له‌دی‌یه‌کی دوور ته‌سیکی میلی‌یان سو هینا، ما‌وه‌به‌که‌به‌ ئاو و
سابون سۆی داشوری، دوا‌ی ئازاریکی زور سی گرتته‌وه، له‌کاتی ریکه‌ستته‌وه‌ی
ئیسقانه‌کان لبوی خوی راده‌گرت و له‌ئازاره‌کانی که‌م ده‌سووه‌وه، دوا‌ی ئازاریکی
زور هینایه‌وه حیگای خوی سۆی گرتته‌وه، باشان چهند هیلکه‌یه‌کی خسته‌سه‌ر
خامیک و به‌چهند به‌له‌قامشیک توند بیجایه‌وه، خانه‌خوی و دانیش‌توانسی
زوو‌ره‌که‌ی راسیارد :

— ته‌سی جل روژ له‌سه‌ر گازی پشت‌که‌وی و نه‌جولی، دووسه‌رین بچه‌ه ژیر
شکته‌که‌ی، خوشم هه‌ر ده‌ روز چاریک سه‌ردانی ده‌که‌م .

، ئاسۆ، سه‌ی ده‌سته‌لات، کزو مه‌لول راکشایوو، ئازاری هینده‌ زور سوو، له‌گه‌ل
بجوکترین جوله‌ ده‌سورایه‌وه و له‌هوش خوی ده‌چوو .

چهند روزیک به‌سه‌ر چوو، ئاسوی ره‌گ‌زه‌رد و له‌ش‌داهیزراو، له‌دلی خویا سه‌ری
له‌وه ده‌کرده‌وه، ژیان گه‌لی نشوو هه‌ورازی سه‌ختی ته‌دایه، مروف له‌کاتی
گیان ساغی و توانای دا کیو له‌ن دسی، به‌لام له‌باری ناله‌باری ولی‌قه‌ومان .
یشا له‌منالیکی ساوا، سه‌ی ده‌سته‌لات و دل ناسکتر ده‌بیت، ناتوانی بجوکترین
ئازاره‌زووه‌کانی خوی وه‌دی سینی، سوپه‌ مروف له‌وکاتانه‌دا له‌هه‌موو کاتیکی تر
زیاتر بیوستی به‌چاودیری و دی‌راگرتن و خزمه‌تگوزاری هه‌یه، چاو له‌ده‌رگا
ناتروکینی تاخمی، دوستی، ناسیای سینه‌ سه‌ردانی و له‌ده‌ردو ئازاره‌کانی
که‌م که‌نه‌وه، دلوفانی و دلنه‌وایی شه‌و روزانه‌ وه‌کو نه‌ختی سه‌ره‌رد تا
عه‌یام زه‌مانیکی زور شوینه‌واری هه‌ر ده‌بینی .

ئاسو له‌م ده‌ره‌به‌ده‌ری و غه‌ریسه‌دا له‌وه‌هه‌موو عه‌تف و دلنه‌وایی‌یه‌ سه‌ی شه‌ش
بوو، ته‌نیا تروسکه‌یک، که‌چه‌ ته‌سه‌ریکی گه‌نم ره‌نگی چاوره‌شی به‌ژن و بالا‌مام
ناوه‌ندی که‌می له‌ر، به‌لام دلوفانو ده‌م به‌هیکه‌نین و زمان شیرین بوو، جار
جاره‌ له‌نوبه‌تی نان هینانا له‌سوزی خوی ده‌ئالاندو، ده‌رگای عه‌تفی ده‌روونی
خوی بو‌ئاو‌اله‌ ده‌کردو، له‌کونجیکی گه‌رمی ده‌روونی خویا ده‌یلاوانده‌وه .

ئەو مېھرەبانبە ۋەك شەنەي فېنكى شەمالى قزاقچەي نېوهرى گەر مە سېر بوو ،
بو تەبانبىكى هېلاک و پشت کوما ۋەي ناوتەبارە گەنمىكى دەشتى (کەندىنا ۋا) .
دىارە ھەر كەسە ۋە بەدىدى تايىبەتى خۇي دەروانىتە بوو كى ھەلبىزار دەي خەيالى
خۇي، ئەم تى روانىنەش لەيەكەك بو بەكىكى تر دەگوربت ، ئەگەر ئەوان تەنيا
رەنگ و جورە گولېكىان لاجوان و پەسند بېت ، ئەوا لەلای ئاسو ھەموو رەنگ و
گولېك جوانى و تام و جىژى خۇي ھەيە .

ئەو ئىوارە بەش ۋەكو زوربەي ئىوارە كانى تر ، دە وروبەرى چول بوو ، ئاوارە يى
ۋى دە ماخى درندە بەكى سامناک و چىنو كى لەناخ و ھەستيا گېر كىر دىبوو ،
تەنيا چا ۋەروانى ئىوارە نوبەتى (خامى ئازەرى) فېنكايىبەكى بە دەروونى
دە بەخشى ، سوبە بىرزانگى چا ۋەكانى كىر دىبوو سېپە نىشانى لەسېلەي دەرگا
كە گىرتىبوو ، بەلام لە چا ۋەروانىا چا ۋى كالى بوو ۋە ، ھەنا سەيەكى ھەسەت قامىرى
ھەلكىشا ۋ بىلوى چا ۋەكانى قورس بوون .

گەر ما يىبەك لە ھەنەي پەيدا بوو ، بەزور بىلوى چا ۋەكانى كىر دە ۋە ، پەرى سېپى
پوشە ئاسمانبەكە دەستى خستو ۋە سەر سو چا ۋانى و چا ۋى لە چا ۋانى نە
دە تروكاند ، دەرباى سەيەكا ھەلچو ۋى مېھرەبانبى ئەو جووتە چا ۋانە وورەي
دە دا يە ۋە بەرو ، خەرىكە گولس ھىواي پى دە گە ياند ، سەي ئە ۋەي بە خۇي بىزانى
لەنا ۋ شەپولە كانى ئەو چا ۋانە گوم بوو ، لە زىندانى تەلبەند كرا ۋى دەرونىا
گېرسا يە ۋە ، ئەو بىش بەنازو زەر دە خەنەكە ۋە لىو تەنكە كانى ترازاند ؛
- ئەمرو چونى ؟! ، تەبىب ھاتە سەرت ؟! . . . جى ۋوت ؟ ، نە بووت كەي دەردە چىت و
دە گەرىبە ۋە ؟ .

ئەمىش لەتى روانىنيا مەست و ، قوغلې رازە پەنھانە كەي خۇي بو كىر دە ۋە .
- ئەو روزانەي ئىرىشە ئاسا خوت لەبىتى ھەورە كانا ھەشار دە دەي ، بەزە بىرى
بەنجەي دەستە كانم مىلى سەعات دە جولىم ، شەوانم لى دەبىتە شە ۋى پەلدا .
ئەو روزانەش ۋەكو بىروسكە دەردە كە ۋى ، سونى سوتكە ۋە مېخەكى خەنا ۋكەي
گەردەنت مەستم دەكا ، ھەست بە ئاسودە يى دەكەم .

سەر لەبەيانى تەبىب ھاتە بەرم ، سى پەلە قامىشى دەرھىنا ، ۋوتى ؛

- دوو بەيانى دەردە چىت و ، دەتوانى بگەرىبە ۋە .

ئەو بىش بە ھەردو دەست دەستى كوشى و ، چەند فرمىسكىك بە سەر روومەتە گەنم
رەنگىەكەي دا ھاتە خوار ۋە ، دەسالىكى لەگىرفان دەرھىنا و ، لەنىو چا ۋانى
بەست و ، دوا مالئا ۋا يى لى كىر .

شاعیر... .

ناخی وه کوو سه ماوه ره کهی قولپ ده د ا

گوندی

لاماندا بو ناو بازاره تیجراوه که ، هه ر کومه له که سیک حفزیکیان بیک
هینا بوو و کوانووی جوړه مامه له یه کیان هه لختووو . هه ر چونک سی
هه شامه ته که مان شه قار کردو که بختنه به رده م دوکانیک ، من خه ریکی به سته ک
کرین بووم . هه فاله که شم دوو سی هه نگاو له ولاتر وه ستا بوو . سی به سته ک
که رامه وه لای . دوو سی هه نگاوی تر ویوه جوو . ناووریکی دایمی و گوتی : نا دوو
سی ده قه پشویک سده یینو چایک بخوینه وه وه پیی گه یانده به ر بیلایی به که وو .
باشان ده ریکی ناپلونی کرده وه وه وه زوور که وت . سیش به دوایدا . .

زووریکی بچووک ، دوو سه کوی به بلوک و تور دروست کراو له م به ر بو
ته و سه ری من دوو دیواری لاجه پ و راستی له حباتی کورسی و ته که مبل
دریژ کراسونه وه و به چه د پارچه کارتونیک فهرش کراسوون . هه ریه که و
میزیکی دارینه و دریژیله ی باریک به دریژایی یان له به ر راکیش کراسوو ،
دیواره کانشی جوړه ها وینه ی ره نگا ورنه گ و بوسته ری جوړاو جوړیان له به ر
بووه دیاروو دوو که ل ره گیانی شیواندبوو . له به ره ریش له کونجی ده سته -
راستی ده رگا که سه کوبه کی تری به رزی جوړا گوشه هه بوو ، سه ماوه ریک و خوانچه -
به کی به ر ستیکان و قوتوویکی شه کرو بادی به که که ورده پاره ی تیدا بوو
له به ر دانرا بوو . خویشی ((چایچی)) به که ثانیکی نابوووه به ر قه راخی
سه کوکه و پالی دابووئی ، دیار بوو چاوه روانی چایخورانی ده کرد بچه ده ری
تا هی تر سینه زووری .

دوو به رداخ جای له پیش داناین ، ته نجا به خیره اتنی لی کردین .
گه نجیکی سی و هندی سالان ، زراو که به کی بالا مام ناوه ندی . له ثاقاری
چه ناگی مووی سه پی که وتبووه نیو ردینی .

دوو لوچ به هردوو لا روومتهی هاتبوونه خواری ، کورتهک و شلواریکی
خاکی ، بی شووتک ، له بهری دابوو ، کلاو گورهیهکی قاوهیی عهجهمانیشی
نابووه سه. جار نا جار ته میکی خهفت بهسیمایدا ههلهدهکشا و پهنگی
به چاوهکانی دهدا ...

پاکهتیکی جگه ره ی سومه ر دههینا و جگه ره یهکی پی کردو لهوسه ری سهکوهی
نزیک سهماوه ره که روونشت . لوولاقی خسته سه ر بهک . تاویک بزافیی
نه کرد ، پاشان شانیشکی خسته سه ر جوکی و جهناگهی نایه ناو له پی دهستی
راستی و بهنجه ی لهسمله تهنگ و زراوهکانی وه ردههینا ، جار جاریش پهنجه -
بهکی دهگه یانده لاجانگی و پی دهخوراند . دهگوت لهگهل میشکیدا کهوتسه
گیرمه بهک ... چاوی بریسووه خالیک ، لههیکرا ههلسا و دهستی برده گیرفان و
قله میکی بی قهباخی دههینا و پشتی له شیمه کردو خوی چه مانده وه سه ر شه
سهکوهی سهماوه ره که ی له سه ر بوو و ، خه ریکی نووسین بوو .

له و ده می سی کهس وه ژوور کهوتن ، لهگهل سلاو کردن بهکیکیان سهککویه -
کی کردو گوتی ، دهلی ریوی قانگ دهدهن ! هه رسیکیان له سه ر امه رمان
روونشتن شاوریکی دانی ، بهلام خیرا بهرنجی خوی راکیشی سه ر کاخهزه که ی
کرد . پاشان قهله مه که ی نایه سه ر سهکوه و بی هیچ داوا بهک ، بی په ردا خ
جای لهگهل به خیرهینانیا ن خسته به رده میان و زوو گه رایه وه لای کاغزه ز و
قله مه که ی . دیار بوو له ((حسابات)) که ی بووه وه قهله مه که ی خسته
گیرفان و بهک دوو ههنگاوی به ره و ده رگا که وه نا . تاویک وه ستا ؟ چوووه
ده ره وه . شه وه نده ی دوو ده قه گیرمه بوو هاته وه ژوورو بی شه وه ی له هیچ
کامیکیان رامنی له سه ر خویه وه گوتی : یا سا !! ... شاری بی یا سا ... یا سا به کی
سه ره ! وه ره به قاچاخ فروش ج ته لین و کرباریش بگرن ؟!

قهدا لوی باژیری بکهفت

وهکو خانی ... وهکو مزگهفت

وهکو کولان ..

شوئیل و خان

خر قشله بن

وهکو مروف

بفیتیا بین و بفیتیا بجن

نان و شافلی بته شقه له بن.

دووسی قسه ی تری له م بابه تانه فری دا . دوو که لی ته رازیوونیا ن لی
ههله ده ستا . ههستم کرد ناخی وولاتیکی بی سنووری ((یاخی بوونه)) قسه کانیسی
لهگهل کارو سه رو سیمای ناته باوون . ویستم بیدوینم بهلام له و ده می

چوار پینج کسی تر وه ژوور کهوتن و ئیمهش ههستاین - ههتی جاخواردنه که -
 مان دایی . دهستی خسته بادیه که و هندی ورده پارهی وه رگرت . له وکاتهی
 خهریکی ههژماردن بوو، له من راما و دیتی چاوم بریوته کاغزه کهی ،
 دهستیکی بو دریز کردو به زه به کهوه نایه دهستم و برسی: شاعر دوستی ؟
 منیش هه به خنده وه وه لام دایه وه : نه خیر ! به خشان دوستم !
 بیکه نی و گوئی : که واته لیک نزیکیکن .
 که هاتینه دهره وه . له هه قاله کهم برسی : ئه م براده ره کی به ؟
 گوئی : ئاشنا به تهم له گه ل دا نی به ، به لام دهزانم ره مهزان عیسی
 شاعیره .

له پێکهانی
 دهستیکی نووسه رانی ئوردستان
 شماره - ۵۹ -

بها بیتی ،
 هونه رو ئه ندهستی نووسا

نووسینی : خواجنگو
 وێژگانی : سهرو

بوکوزانه وه م... چهند سه ده یه ک بنی دهنگی

هۆشهنگ

نیوه شهوی سه ری سالان... .

بست بهستی ئهم جیهانه، بوو له ملیۆنان بهستی شه م ده کهن، سه دا و دهنگی
چه پله ریزان، سه ما گهران، هه لپه رین و گلهویی زه ردو، سوور، سه وز، هۆل به هۆل
مالئا وای له تراژیدیای سالی حاران ده کهن. عاشقان.. دۆستان، هم وه ته مان
.. هه تا بگه له ئاواره یی و نامۆ بوونشیدا، له وولانی خوین و چه رم و پرو
دامالینشیدا، ده ست ده خه نه گه رده نی بلورانه ی به کترو ((ماج)) بنی نایه ت.
ساده نوئی .. قاقای یه به قورگی شادیه روه ران تیکه ل به ئاوازی ئی مه ترسی و
چا و دیری ده بی! بفره و سه رمیزی رازاوه له زیندانیدا جیهانیکی ئازاد
ده خو لقی نی و ته لقی سی ته رمی سالی کۆن به گشت زمانێ.. به هه موو شیوازی
ده درێ و ئیتر نه عله ت و به فرین له کۆت و ته لقه ی سالی یار ده کرت و سال
ده بیته ((گۆر هه لگه نی)) سال .

تاسه حه ر سه ر هه لدینی، به زمی مه ستان، ئی گله یی و زوێر بوون و یزاری،
سه رکرده و سه رکیشی شه و شه وه ن و سه رمای سه خت و دژوارو شه خته ته زینی
هه وای کلێسه و شار، ده بیته پێخه فی گه رمی سال گۆرین و که س له که س
ناره سچی و هه رچی کای و کۆن و حه سا به ده خه رپه شته گۆتجه که ماسی سه سووی
گۆلی ئی سنور .

به لێ شه وی تازه .. و به رتی کردنی زان و یه زاره یی و ئیش و ئازاره کـان
ده کرتیه په یه ره وی په دا ده کراوی هه موو دلێ .. به و شه وه ده گوتری ((شه وی
مرۆفایه تی)) ... ((شه وی ماف)) ... ((ئازادی ... ئاشتی)) .. ئیتر وورده
وورده شه فه ق ده ست له ملی هوشیار بوونه وه ی ئازیزان ده کات و هه ره شه شه
به رچه می و یزدانی ئازادی و ئاشتی خوازانه ی ((مه سح)) .. ئای چه نه ده

به‌رزی .. چند پیرۆزو ره‌سەنی ئەی ((ئازادی)) .. هەتا ئەگەر تەنھا
بۆ یەک شەویشت بیت .

* * *

نیو سەدەیه ...

لە هەمان ئەو جۆرە شەوانەدا ، بۆمن .. منی لە یادکراوی بێ سەر زەمینیی
سەد ستوور دار و گورگە لۆقی کراو .. منی کوردی بێ شو و رۆژ .. بێ شو و
شاهەنگی سەر سالی ، منی تەلە تەقینەری شەریکی ((هەشت‌سالە)) .. شەریکی
تری پەنجا سالە .. بۆ کروزیکم لی دەچی لە ((چیرنۆبیل)) رەش داگەر و ترە .
لە هەمان ئەو جۆرە شەوانەدا ، بۆمن ... م ... ن ... ی ... کوردستانی !
دیواری خۆین مەبووی سەر ستور نایەزی و دوژمنی بێ رەنگی نەناسراوی
((باسۆئیل)) ی مالا ئۆم نوقل و شەکراو بەراتی بێ نیه (بۆیه شەویشت
فریادی توورەیی لی بوو تە شاهەنگ و گۆرانی سەری سالی و دەزانی عاشقی
چین ! نیو سەدەیه .. لە هەزاران شو ..

و هەک پیرە دار گویزی رامدەژین ... هەموو سالی .. سەروونی هەموو سالی
بەهار ، هاوین ... پاییز .. زستان و هەکو لێو له قامیشتی دەمتەکنین ... لە
هەر حەژنی .. هەر سەر سالی ،

تەوڕیکی چوار دەمی موو بێ بەرگ و ریشە دا کو تراومدا دەوێشین و کەچی
هێشتا دلی زیندووومو لە دووریشدا .. ئەسی ساوکی و هەزاری و بی کە شیشدا
مەرحەکانی عشقی خاک و خۆلی عشق نام مریین ...

بۆبە ناچار ... سەری سالی ، سەری حەژنی ((هەلەحە)) بێ .. رۆژو شەوی
شاهەنگ و سەما و هەلبەرینم بن بڕکردتی ((کیمیا)) و ((خەردەل)) و
((شەخە)) بێ .

* * *

بەلام ... شەوی سەری ئەمسال ..

روو لەو حەیانە بچووک و بەر تەنگە دەکەم و کرمی دلم لە هۆل بە هۆلی
شاهەنگێزان دا دەگێرم و پێیان دەلێم — بەرێزان .. ئەمسال هەزار عومری
گۆران و هەوری باراوسیم بە چاوی خەلکانی ترەووە بینی . کەچی رۆژەلاتیکی
بێ دادو فریاد نەهاتەدی ، کەس بە تیلە چاوتیکی پێ لە مەیلەووە سەیری
شکۆمەندی نەکردم ، نە بە ((رەش)) بان ناساندم و نە بە ((سپی)) بشان
هەلبزارتم ...

و هەک مروارێتیک ... سەری ئەمسال ..

هەتا وێک لە دوور .. کەمێک نەزیکێ سەر سنوری من سەری هەلێنا و بە پەنجە
زێربەکانی تەرمی ((جەنگی سارد)) ی ناشت .. کەچی هێشتا بە سەر گەردەنی

باریکی منهوه ((شهړه جهقو)) به .

جهژنی شمسال ..

بهوه شاد بووم ، زه رده خه نهی ((بېرؤسترؤبکا)) دهستی کپې و بې دهنگی
خسته نیو هه ناوی سووتاوی من و ده زووی ئاره زووه کانمی هه ل جنیه وه ، سړی
نه ما ... دیواری ((بهرلین)) رما ... ((مانديلا)) ئاش ئازاد کړا ... —
ته رازوو هاوسه نگیش ، منیش به قه د مردووه هه میسه زیندووه کانمی ((شوکته به —
را)) و ((دوان یوان فو)) ، دلی زیندووم له ((دایان)) و ((دؤلی سماقولی)) و
((شیخ وه سان)) و ((بالیسان)) و ((بازی)) دا ژیر خاک کړدووه و بهر سالان
جهژنه بېرؤزه و دهسته گول و که ژاوهی بهراوه یان سو ژیز ده کم ..

له جهژنی سال گوژینی شمهاره شدا ..

لیم بې دهنگ و ماتن ... نه خیر ... به لکو تازه بهر مهستی نه خسه ی ووردتر
کړدنه وه من و نایانه وی شه و جوار جیا به ش پرمی و مؤری ده ست کړدی
سوری شهخته ته زین بېرته وه و بهر زه میسی دتیرینی منیش بېته وولات ..
وولاتکی بې تهرمو خوین .. وولاتکی ((زهینه فون)) به زین ... وولاتکی
به عاشتیا نهی ((هاوس)) و هاوده رد و زه من بارتیز له دایک بېت . جهنده —
خوشه .. شه گهر ته مه نی شمالي داها توومان ..

((شاهنامه)) ی کوردیک .. کوردستانیک ، وه کو بهر چاوه ی کانیاوی ((خوړی
زینده)) ته من به خشی هه نا هه نایه ی نه وه کان بې .. جهندین ساله ..
له جهندین جهژنی له دایک بوون و بهری سال دا ..

وه کو شه متک .. دوو شه .. سه د .. هزار .. بیست و بیسج ملیتون شه م خوم
داده گیرسینم و سو شاهنگ گېران چاوه روانم فوی کوژانه وهی نوئی بوونه وه م
لی بکری .. که چی .. داخ گران زور به حیا .. به پشت تی کردن و پرو وهر —
گېران ... جهند سه ده بهک بهک به دوا بهک لیم بې دهنگ و کب و ماتن ..
هه قه بلیم .. شهی بهر بزبان .. —

سوچ سو کوژاندنه وهی شه می له دایک سوونی

نیو و بهری سالان سه ده بهک که لیم بې دهنگ و

سرو ماتن .

ورمی

۱۹۹۱ / ۱ / ۱

ئاوارەیی

رێنکار ئەحمەد

چاران کە دەستتەتال دەبوو، سەردانی ئەم خزم یا ئەو برادەرێت دەکرد،
 باخود دەجووێتە گازینۆنک و ئەو چەند کاژێرەت سەر دەبرد. بەلام لێرە
 دەلێی داری تاقانە، ئەوێ سۆنی خزمیشی لێتوێ، شکی نایەت. ئەو نەتەت
 هات و جۆی ئەو چەند شوێنە کردوووە کەتێی دەلێن مائە برادەر و ئاشنا ،
 ئیتر ئاوی قاجت و شکی کردوووە و لەرووت نایەت، ئەم زووانە روویان تێ بکە،
 ئەمێرۆ، ئەو کە روژانی رابردوو سەرئێکی نێو بازار دەدەیت، بەلام هێندە
 دەکەیت هەنگاوێ کانت بۆ دەستەمۆ ناکرێت و خێرا رویشتەت بێتوێ دیار دەتێ.
 ئەو چەند سالە کە لە (کیتو)یش بوویت، کاریکی بەپەلە و خێرا هەبوا،
 بەتۆیان دەسپارد. جاری واهبوو، ئەوانی دیکە دەکەوتنە مقۆ مقۆ:

((- دیارە هەر ئەو جێگە یەتمانە یە !!))

+ قەت ئەم دەزانی لێرەش جیاوازی هەیە !!

x چاکی لێ دەزانی، ماستا و..... !!

* ئەگەر باوەر بەئێمە ناکەن، ئەدی ئەو... درانەمان لەچی؟!))

تۆش کە گوتت لەوانە دەبوو، بەدەست خۆت نەبوو، سوور هەلنەگە پرایت و
 دەکەوتیە پرتە و بۆلە، هەندێ جارێش وا توورە دەبوویت، سویندەت دەخوارد
 ئەنجامی نەدەیت. بەلام فەرماندە، هەرزوو ساردی دەکردیتەو و بە ئەوانی
 دیکەشی دەگوت:

+ مانای وانێیە کە تەنیا ئەو جێگە یەتمانە یە و ئێتوێش هیچ!، حەز ناکەم
 بەم شیۆیە بێر بکەنەو، بەلام وەکو خۆشتان دەزانن، لەرێ و بانان ماندوو
 نای و نازانی هێدی رویشتن چیە! . دەلێی ئاوی لەس پێیدا گەپاوە، هەر
 وەک ئەو خۆشەزۆکە یە کە سەرە و دوناوێ.

شه وکات شه وانیش له قاقای بیکه نیسیان دهد او ته می گومانیان دهره ویه وه .
 شه پرۆش ، ههر ده لئی کاریکی گرنگت پیی ده سیپتردرئی ، له نیو شه وئاپۆره یهدا
 گورج و بهلهز ههنگاو ههله ده گریته و قاچه کانت به یه کتری راناگه ن . به
 ماوه یه کی کورت شه سهر و شه سهری بازار لیکنده دهیت ، دوایی به کراست بو
 پارک . شه ویش ده پیویت . له ویتشه و شوقره ناگریته و ناسره ویت ، به سهرت
 دیتشه وه : ((باغه کانی ده ورو بهری شار ، شوینی باشن بو کات به سهر بردن)) .
 شه وسا خله وی ههنگاوت وه رده سورینی و له نزیکتیین باغ خوت ده دوزیتشه وه .
 باغ له هه واریکی کشومات ده چی . زۆریه ی داره کان ، بابه ته وای کنجی
 خویان دارنبوه ، با خهریکی رووت سوونه وه ن . زه وی خوی به گه لای وه ریه
 داپۆشوه . خشیه ی گه لای ژئر قاچه کانت سه مفونیای دنیا یکی دیکه ت بو لی
 ده دن . سهرنج له و گه لایانه گیر ده که یته که نیاریانه ده ست له ژیان بشۆن و
 به ره و خوار سنه وه . قه دی داریک ده هه ژنیته ، به ده بان گه لای ، به تالوکه و
 هه له دا و مالشا وایی ده که ن و داده بارتن . بارانی ناوه خت ویکت دیتشه وه و
 موچرکیکی پرسام ده ت تاسی و ده تگه رتیتشه وه بو دووسال له مه وهر ،
 [له گه ل چه د ها ورپه که له نیو سه گه ریکی لووتکه به که به چاوی زه ق سیره تان
 گرتوه و دروینده ی شه و بیکورانه ده که ن که ده باه وی به گه ره که تان لسی
 سنه وه . ، بویه قه ده ریکی باش شه و ئاقاره ده بیژن . دوای هات وها واریکی
 له راده به ده ر ، هه مو شی ده گه رتیتشه وه بو دۆخی جارانی خوی . شتوه ش
 هه لده سه وه ، گوئی هه لده خه ن ، به لام کب و خاموشی لووتکه و قه دیال و
 به تانه که داده بو شی . چه د خوله کی دیکه ش له سهر به ک کو ده سنه وه ، شه وسا
 له ناکا و به له هه ورکی چکن ئاسمان راده دا و تۆوی مه رگ ده بارنی و . .
 ده بارنی . . ههر شه وکاته زه وی له ژئر بیتانه وه دره ده کا و ده کشتنه وه ،
 تا له درگه زی سنووران ها و دیوتان ده کا و له م ئاواره یی به دا ده تان چینی] .
 ههر چه نده تۆش نازانی زیندوو کردنه وه ی شه و سهره وه ریه چه د ده خایه نی ،
 به لام له پر له گه ل دهنگی خشیه یه ک راده چهنیته ، ئا وریک ده ده یته وه ، زه لامکی
 جوارشانه ، هی دی هی دی گه وره تر خوی ده نوینی و بۆلای تۆ هه لده کشی ، تۆش
 ده ست به رویشتن ده که یته . باش چه د چرکه به ک ، ئا وریک ده ده یته وه . . ده بیسی
 شه ویش له سهر خۆ ههنگاو ده نی و به دواته وه یه . ههنگا و هه کانت گه وره تر ده که ی
 ، زۆری پی ناچیت ئا وریکی دیکه ش ده ده یته وه ، ده بیسی ههنگا و هه کانتی
 گه وره تر کردوه و چه د شه قایکی ماوه بنگاتی . زۆر له خۆت ده که یته بیناسی
 . . دوای چه د شه بۆلی سیرۆکه ی خیرا ، وه سهرت دیتشه وه ، شه وکاته ی که تۆ له
 پارک بیاسه ت ده کرد ، شه وت که وته به رچا و که له سهر کورسی به ک دانیشنبوو .
 شه گه رچی تۆ هه ستت پیی نه کرد ، به لام به دیقه ت ههنگا و هه کانی تۆی خستبووه

ژیرجا وه دیری ، کهچی تو رانه ده وه ستایت و دریزه ت به رویشتنی خو ت ده دا .
 گوی بو دهنگی پی هله ده خهیت . . نزیک و نزیکتر ده پیته وه ، دلست دا
 ده خورپی ، کهچی ئاور ناده پیته وه له خو ته وه ههست به شله زان ده که پیست .
 بانگت ده کا . . . خو ت که ز ده که پیست . جار یکی دیکه : (له گهل تومه ، بو رانا وه ستیت
 ؟!) ، به لام دیسان وه رامی ناده پیته وه و قاچه کانت له سه ر رویشتن سوورتر
 ده سن بهیر له زور شت ده که پیته وه ، له پیر شالوه ته زوو چه مخا خه لیته دات و
 توش خیرا ده ست بو بهر پشتینه که ت ده پیست ، له و کاته دا گه رده لوولی خه یال
 هه لمه ت دینی و گرت ده دا .

[ئیوارهی روژیکی ده پاییز له مه وه بهر ، ده مانچه که ت خسته بهر پشتین و
 به نازی ئه نامدانی ئه و کاره ی که پیست سپرد را بوو ، له مال وه ده رکه وتی .
 هه شتا چند ههنگا و ئکت ما بوو بگه یته سه ر شه قامه که ، دهنگی وه ئخره ستنی
 ترومیئیلک خزایه یازنه ی گویته وه . ئاور ئکت دایه وه ، سیله ی چاوت له سه ر
 قه مه ره به کی گی ئیلی سوور گیر سایه وه . ئه گه رچی وه کو رو زانی دی ئاسایی
 نه سوویت و ده وایه له سینه ری خوشت هه لوئسته ت بگردایه و گویت سو تر به ی
 دلی خوشت هه لختایه ، به لام نازانم بو هه روا سووکه چا و ئکت پیا خشان دو
 به په له کامیرای دیدت وه رگه ئرا ، که له شه قامه که ده راز سوویت ، پیست به
 ئه سپایی به ته که ت وه ره ت ده پی ، به لام دیسان بیتوانه ت بو نه کردوو به هه یجت
 هه لته گرت . هه شتا چند مه تر ئکت ما بوو بگه یته ئه و شوئنه ی که ده وایه
 له وی چا وه روانی ها ور پی ته که ت بکه یست ، پیست دوو ترومیئیل لنگیان دا وه و
 ئه و ناوه بوئه ئیک رزانیکی ئه وتو که به سه ری دباره و به نی . بوئنه
 را وه ستان له نیو ئه و ئایو ره به به په سد نه زانی و هئاوش هئاوش به
 بئجه وانه ی تیرا سایی شه قامه که که وتیه ههنگا و هه لگرتن . چند ههنگا و ئکت
 دوور که وتیه وه ، دیمه نی گی ئیله سووره که چا وه کانی شه له ق کردیت به لام
 ئه و جار هیا ن لیخوره که ی حامه کانی پاک ده کرده وه و ما تزه که شی زور به هه یوشی
 کاری ده کردو دهنگیکی نزمی لیوه ده هات . دلست دا خوریا ، به لام دیسان وه
 بابه خنکی ئه وتوت پی نه دا و بی پسانه وه دریزه ت به رویشتنی خو ت دا و
 قه ده ریکی دیکه شه رت سوویت ، ئه و سا هه لوئسته یه کت کردو بهر پیته وه
 ئه و به ری شه قامه که . له ناخی دلنه وه جهزت ده کرد ، چی زووتره ها ور ئکت بهت
 وه دیار بکه ویت و توش به ته واوی له و شوئنه دوور بکه ویته وه . له نیو
 لیكدانه وه ی ئه و جهزو ئاره زووانه ت دا سوویت که تیله ی چا و ئکت له ده روازه ی
 سو و بیزانگت ها و دیو کردو سه بیر یکی دهسته چه پی خو ت کردو چاوت له سه ر
 گی ئیله سووره که گیر سایه وه . ئه و حاره یان له قولایی ده روونه وه زهنگی
 دلست زور به توندی زرنگایه وه بو به که مین جار سه ره ده زووی گومانیت

بدهسته وه گرت (دهیی له سوڤراخی من دانه بیٲ . . .) ، دوایی وه ک بلیتی
 په شیمان بوسته وه ، بیشتت تی کردو ژیرداگه پرایت . چرکه ژمیتری کاژپره کت
 جه ، خولی دیکه ی خوارده وه و توش جه د شقاوی دیکه ژیرداگه پرایت . شه گهرجی
 به بار شردوه ههنگاوت ههنگه گرت و وینه ی لیخوره کت ده ههنگه وه ، سه ربه رده ی
 سمن . له ناگاو سو جاریکی دیکه سگی شله سووره که جاوه کاسی لی ژیت
 کردسه وه ، له شه گه و ره که ی وه ک جزووی زه رگه ته به ک جزا به سو جاواسته وه .
 سه لام شه و خاره هاتسووه شه مری نه قامه و سوسته که ی هه لندراس سو وه و
 لیخوره که سی مری سه ردا سوڤ کردسووه وه و ده بیتی سوهرده دا ، شه و
 باره یان بدله راوکتی ، ده زووی گومات سویدر هه لو تزی و به نه سیاسی
 بزه به ک سو کردو خوت خزانده ناوه سی شه و کولانه تیگه ره ی که سه رنگ
 هه شه و ، سو مای سا ر . که له به رژیسی مای سا ر ده ربار سوویت ، بیخووت
 هاتوه خرو شاسوده تر سوویت ، و بیشتت هه ر تونان و تونان نیی
 هه لخت سه لام ددنگی شه و نیی که که لا وه ره سو کاسی سه خا وارو بالسه
 سو سوڤور ، کوئچکه کاسی پی غولان کردی . نا و پرکت داندوه ، ره لامکی جوار
 مای که شه کت سه هه شناوی سه دواته وه سوو . سرژانگه کات به ک دوو حصار
 ماله کاسان له به کتر خساند ، شه و سا نازهی سلسله ی جاوه کات تراوان
 سو سوون و کرا هیده . . ناسسته وه ، لیخوری کی شله سووره که سوو . شه کات
 سه و اوای دلنا سوویت که له سوڤراخی نو دایه . بمرت له ده ربار سوون کرده وه
 سه لام کاسی ههنگاوت ده کات گه و ره تر کرد ، مایگی کردیت ، خوتلیی که پر کرد

شه و سا سه سووره سی به وه تی خوریت :

(نه گهل نو مه ، سو رانا وه ستیت ؟) .

که سوو کی به نه کت گه یشتت سه ر ده مانچه که ، ناگه ک سوویت و کسه لار
 روزه ی دلت تشکیکی گهرمی سه ره لدا] .

که ده سه ل به ر بیشتت که ته ده گرتیت ، ههنگه سه نارد ده بیست شه گهرجی
 مانه یی خوت به یسه ده ست فده ر ، سه لام نه راده که بیت و بده شه وئی سو سی
 هه لاسن باره رایت . پر باری به کلاکه ره وه و ه رده گرتیت و به لیتن ده ده بیست (شه گهر
 سه چنگه پنه ش تی ، ده تی پارنیزگاری له خوم بکهم . . ده تی له نا و ره یی و
 سامویندا رفه مری له گهل چاره نوودا بکهم و خوم بده م بدهسته وه) .
 نه و سا سوو که نا و پرک ده ده بیته وه .

- خه لکی شه و دیوی ، واسی به ؟ !

کاسرا وات تی ده لیت . توش وه لامی ده ده بیته وه . .

+ به تی . . . !

— سەھل و سەرتەنسا ديار بوو .

شەرسا قەدەر ئىك دۆش دادە مېنى ، و ، لىتوۋە كاسى دە كرۆزى ، دراپسى وەك
نەوار ئىكى بچر بچر دېتە گۆ :

— شە . . . گە . . . چى . . . لە . . . رووم . . . نا . . . سە . . . سە . . . لا . . . م . . . كى . . . ئى . . . دل . . .
مە . . . تۇ . . . دە . . . كە . . . مە . . . وە . . .

دېرىسە ، لەگەل شەو ماشىنە زىلانەى كە تەقەر دە كوار سەو ، ھاتم سىز
ئىزدە ، سىگەم خارە رىم دە كە وىتە ئىترە . كاتى دىيا تارىك داھات ، وىسىم
سەر خەت ئىك سىگەم . جاوۋە كاسم لىكنا ، ھا نازام جاوم خو بووۋە خەر ، ساس
ھىسا ھەر ئورنى خەو بووم ! ، كە ئىستۆي ماشىنە كە تەكاسىكى بىئاس .
جاوۋە كاسم داكرتەو ، سەر سەرى سەياسى كە بىئە ئىترە ، سەلاھ كە بىئىتى
!! ، سە داسا كەم ماسو ، سىگەم ساسم . ئىسا بىر بوتم ، لىترە سە مووشى
سە سارە دە كرى ، بىر سىم سە ھا . . . كا . . . رى . . . تۇ . . . ھە . . . سە ! .

شەو سە خروتە دە كەوۋە ھىگا و ھەلگىس و ، ورد ورد دە دوشى . سەلام
و سەگان كۆنا ساس و ھى دىكە سەدوۋى خۇناسەوۋە بىلگىن دە كەن ، ھەروا
بىسەگاسى ، سە سەوۋە لە سارەك دە كىتى و ، دىرئوۋ دىرئوۋ دە سەوۋە .
كە ئىوارە سە دادى وەك دوو تارماسى تۇ زوورە كە دىتە بىئەو .

۱۹۹۵/۵

تلیاک

حە کیم مەتاسالەح

هەر که له دووره وه بینیم سه رحی بوخوی کیش کردم ، بئێ ته وه ی چاوی لی که لایکه م به ره و
رووی روشتم .. گه شتمه به رده سی ، زور به وردی که وتمه سه بیرگردنی .

« ته عه نی له (٧٥) سال تیبه زیندیو .. بالای کورت و لاواز له توی نه ته سی جلی چلکن و
پلکن نا .. ریشیکی سپی که به لاسه ، تالی بوری تیا به دی ته کرا .. ده ، و چاوی چرچ و لۆج و
خوربردوو .. چه ند په له به کی نه لوله لوته به رانیه که ی ته نیوو .. نوکه لی جگه ره له ریکی
هه ر دوو کونه لوتتی زه رد کردیوو *

ئینجا که وتمه پشتیه وه بوکه به ی چاودیری هه موو هه لس و که وتیشی که م . چونکه نه و
روژانه له بیری نووسینی کورته حیروکیکنا بووم به ناوتیشانی (خوینی ماء بارام وون نابئ) .
بو که سیکي وه ها نه گه رام که وه سفی - ماء بارام - پالنه وانسی چیروکه که ی لی ده ربینم . هیدی
هیدی شوین پییم هه لگرت و که وتمه به رنجدانی .

ته وه ده رچوو که من ویستم . دلام له وه نه چئ ته م سی که س بیت ، " ماء بارام هه ر که
له سه ر کیشه ی زه وه که ی پشت جوگه خوینیان کرده کاسه ، په کسه ر چه ند لاییک له کور و کوره زاو
کچه زا سه نگه ری توله سه ندنه وه بیان گرت . "

ته م دیاره هه ر به هه من شک ته بات .. بویه له گه رانه وه که پیداهه ر که سیک ته بینن که
شیوه ی له خه لکی ناوچه ی خوینان بکات لی ی ته پرسن :

- ته ری باوانه که م .. کوریکی جوان خاسی بالابه رزی چاوشینت له م نه وروبه ره دانه دیوه ..
ناوی به هه من بی .. به هه من .

که سه که ش بئێ ته وه ی حسابیک بوکه که ی بکات ، یا لای لی نه ته کرده وه یا به لالوتیکه وه
ته بیوت ؟ نه .

چه ند هه نگا ویکي تر روشتم دیار بوو ماندوو بوون زۆری بوهینا .. بویه خوی کوتا بو که ناری
جاده که .

ئەم بىي ھىزىيەى لە مام بارام نە ئە چوو . " ئە وىش ئە گەرجى ھەمان تە مەنى ھەبوو بەلام ئە وەندەى وزە لە بەر نە برىبو . ئە و رۆژەى خىلى عە ولانەم شەر لە بەرى مزگە وتا کردىانە فەرتەنە ، ئە وە کو گەنجى ھەرە شەى ئە کرد و پەلامارى ئە دا . شە وىش گە ساردىان کردە وە ھەليان بو ھەلگە وت . "

کە دوا ھەنگاوى گە شتە کە نارى جادە کە پالى دا بە دىوارە کە وە و دانىشت . چەند ھە ناسە يە ک کە سەرسنگيان قورس کردبوو دا يە وە ، ئىنجا دە ستى برد کيسە وسە بيلە کە ي لە بەر پشتوينە کە ي کردە وە و لە سەر رانى داينا ، پىش ئە وەى جگەرە يە ک بپىچیتە وە ھەرد وودە ستى بەرز کردە وە و لە گە ليدا سەرى بو ئاسمان ھە لىرى و نە راندی :

- پىرخدرى شاھو قەرزارى فاتىحات نىم بە و کورە شادەم کە يتە وە . . ئاى . . ئاى ئاى بە ھەمەن گيان چىت پىي کردەم . . چون بە تىخى ئەم دورىە جەرگم شە قارنە کەى . . . وە يسى قەرەنى ھانام وەلات وە بەرمە وە نە ماوہ .

بە و کىروزانە وە يە ئە وەندەى تر بە زە يى جولاندم ، خەرىک بوو بە تە نىشتىە وە دانىشم بو ئە وەى ھەندى لە خەمە کەى لە گە لدا بە ش کەم ، بە لام نە مکرد و ھەروام بە چاک زانى کە جارئ سەرنجى بە دەم و گوىى لى بگرم تا بزانم بەرە و کوى ئە چى .

گىروگرفتە کەى ئەم لە وەى مام بارام گە وەر ترە . " ئە و . . پارچە زە وىە کى بچکولە بوو بە دەم جوگە کە يە وە ، جوگە لە کەى تە نگ کردبو يە وە و چەند بىنەرە زىکى تيا ناشتبو ، خىلى عە ولا دەم شەر بە وە رازى نە بوون و رە زە کانىان ھەلگە ندبوو ، لە سەر ئە وە ماوہ يە ک بوو بە کىشەيان ،

خەلکى دەم سپى و مەلای ئاوايى کە وتتە بە ينە وە ، بە لام بويان چارە سەرنە کرا ، چونکە مام بارام چەند بىنىکى ترى ناشتە وە و ھەر وە ها کونە قلىشىکىش کە لە بە ينا بوو ھەلدا يە وە . "

کە جگەرە کەى پىنچا يە وە بە تاسە وە کە وتە مژلیدانى . . ئە ت ووت حەزبە وە ئە کادو کە ئە کەى بچئ بە سە روچا ويا . . يا ھە ناسەى ئە وەندە بە تىن نە بوو ھەلدا و لە خوى دوور خاتە وە . ھەنگاوى دوور بە تە نىشتىە وە وە ک نرەخت لە جئى خوم دا چە قىبوم ، ھەرسە رنجەم ئە دا و خە يال لە مېشکما خولى ئە خوارد ، جولەم لى برا بوو ، تەنھا ئە وە نە بى کە پەنجە بەر انەم ئە ھىنا بە سمىلما و تالنىک ئە خستە نىوان دوو دانمە وە و ئە مقرتانەد .

کە جگەرە کەى تە واکرد کيسە وسە بيلە کەى خستە بەر پشتوينە کەى ، دياربوو ماندوو بوون زال بوو بوو بە سە رىا بۆ يە سەرى بە لای شانى راستيدا شوربو يە وە .

" مام بارام ھا تە وە بەرچا و کە ئە وشە وە لە مالە وە شانى دا دا بويە سەر پشتىە کى پەر و جگەرەى پىي ئە کرد . سەرمە ستى خە يال و لىکدانە وە بوو ، تازرمە يە ک خوى و مىمکە خە جىجى خىزانى را چلە کاند ، خىرا پە لامارى لىسە کەى دا و بەرە و دەرگا روشت ، زە لامىکى سە روچا و ھە لپىچرا و دە ستى ھىنا و خەنجەر ئىکى لە سکى رادا . "

ئە مېش کە خە و بردىە وە . . وە نە وزىکى دا . . لە گە ل وە نە وزە کە دا را چلە کى و پە لامارى گا گولە کەى دا ، ھە ناسە يە کى قوولى ھە لکىشا و شا يە تومانىکى بە حە قى ھىنا . . ئىتر بۆئە وەى خە و بە سە رىا زال نە بيت :

- یا ته لا ..

هه ستایه سه رپیی ، هه مديسان ده سستی هه لبري ، نزاكهی دووباره كرده وه و له گه لیا وتی :
- خوای گه وره .. هه مه ونیمه بزنه به له هه مس شك ته به م ته ویش مه ولودبسی به مه رجی
به همه نم به یته وه .

پیش ته وه ی هه نگا و بگوازیتته وه ته م لاولایه کی كرد ، منی به رچا وكه وت ، هه ردوو بروی ته واو
هه لبري و سه رپیی كردم . لیوه وشكه كانی له یه ك ترازان ، نیازی بوو له منیش پیرسی :

- ته ری باوانه كه م ..

نه م هیشت قسه كه ی ته واو بكات له ده میم وه رگرت .

- ته و كوره ی تو به دوایدا ته گه ری ی ...

- ئی .. ئی .

رووی گه شایه وه ، زه رده خه نه یه ك كه وته سه رلیوی ، ده سستی به رزكرده وه وخستیه سه رشانم ،
هیزی بو په یدا بوو گوشیمی به خویه وه . له خوشیدا خه ريك بوو شاگه شكه بكا .

- ته و كوره ی تو به دوایدا ته گه ری ی من ناینام ... به لام بۆكوی ته چیت دیم له گه لتا ...
پرسیار ته كه بین تانه یدوزینه وه وازنا هینین .

- ته ی خوا بكا به قوربانته .. به لام روله گیان دلم خوش بوو وام زانی ته یناسیت .

ته و له من گیزتر كه وتینه ری .. پرسیار له دوا ی پرسیار لیم كرد ، تا بوم ده ركه وت كه ناوی
مام ته حمه ده و باوه جانیه ، به همه نی كوری سی سال له مه وه به رهاتوه بۆكرما شان بو كاسپی
كردن ، تا بری بول پيكه وه بنی و ژنی بوبینی ، به لام له وكاته وه بی سه روشوینه وچهندجاری تر
هاتوه گه راوه و سوراخی نه كرده ، تا ته م جاره كایه کی ناشنای پی تی ووتوه كه له مه یدانی
نازادی دیوبه تی و له گه لیا نه هاتوه ته وه .

به ده م قسه و پرسیاره وه گه یشینه سه رمه یدان .

هه زاری و ته مه نی زور له لایه ك و بیه سی له لایه کی تره وه ، هه رسی گه له كومه كه بیان لی
كردبوو ، سی قولی به ربوو بوونه گیانی و نازاریان ته دا ، به تاییه تی گورزی بی كه سیه كه ی
چاك ته یكوتایه وه ، ته گه ر ته میش وه كو مام بارام كه س و كاری بوا یه شیشی ته فره ی
نه ته خوارد .

" ته و هه ر ته وشه و كور و كوره زا و كچدزای هاتن به ده م ها وار و ناغاروی نه نکیانه وه .
ده ست وبرد روشن بكوژی خویان له خویا گه وزاند . ته وشه وه تاریكه یان كرد به روژی روناك ،
هه رچی له خیلی ته ولاده م شر ته كه وته به رده ستیان شل كوتیان ته كرد . خه لك ومه لابه قورخانه وه
كه وتته به بین و له یه كیان جیا كرده وه .

شینجا هاتنه وه به ریزه مالی خویان و ده ست به كوته ك و خه نجر ، ته وانیش هه روه ها
به ره و مالی خویان ، به لام بی هیتر ، چونكه ته وان هه ر ته وره حمانی بكوژی مام بارامیان
هه بوو كارامه بیت ته ویش سه ری تیا چوو . "

وه ستا پشویه ك بدا . سه ری به رزكرده وه و چاوه كزه كانی بریه خور و به ده سستیگی چهند

جاری دای به سه رسنگیا و دوو پژه می کرد، ورده تف و لیک که وتته هر دوو ده ستیه وه که له ده می نزدیکی کردبوونه وه . هینانی به یه کدا و ئینجا ووتی :
- جه ختی هینا .. ته وه هومیدم په یاکرد له سر خوا ته یدوژینه وه .
قوربانت بم چاوبگریه .. وردورد ته فهرنج بده من چاوم باش نایکا ، به لکو ته مه خویسه ئیه .

- خه مت نه بی ما مه گیان هر لیره بی ته یدوژینه وه .
به ده م رویشته وه که وتینه چا وگریان ... شان شانین و ژاوه ژاویک بوو بی ته وه ی کهس به که سه وه بیت ته هاتن و ته چوون . زور به ی هه زورزیان به تال و حه تال جاده یان ته پیوا ....
چه ندین گنجیان تیا بوو ده ستیان له موله و پان نه کرده وه ، تا تمه نیکیان له خیرخوایه ک وه ره گرت ده یان جار روویان ته شکا و ته ریق ته کرانه وه . هه ندیک ورو کاسی تلیاک و گه ردویی و هه ندیکی تر چاوی دزی و گزی یان به لاولادا نه گپرا .
گه شتینه به ر ده رگایه کی ئاسنین ، دوومه تر پان و هه ره وه ندهش به رز ، به لایه کیسه وه بویاخی ره ش دیره نوسینیکی به خه تنی سور کوژا ندبویه وه ، هه موو پیته کان ره ش پوش کرا بوون وه ک چاره نوسی ته وه موو خه لکه ی به وناوه دا ته هاتن و ته چوون . مه گه ر زور وردبویتا به ته وه تا ته و چه ند پیته بی نوزه ت بو بخوینرایه ته وه . (م .. گ .. رژ .. خ .. ون) شه و لاکه ی تریشی زه لامیک له به ریا دانیشتیوو ، ره قه کارنیک ورو گپژ ، له توی کراس وپانتولیکی شو و چلکن دا که هه ردوو ته ژنوی گرتبوه با وه شی ، ده سته سریکی له به رده میدا راخستبوو که توز و چلک ره نگه ته سلپه که ی له به ربریوو ، چه ندتمه ن و قرانیکی له سه ربوو ، میش لی کو بوو بوونه وه .

یه ک هه نگا و به لایدا ره ت بووین قرخه یه ک به رگویم که وت ، که ناووم دایه وه سه بیر ته که م زه لاهه که یه و به روودا که وتوه ، زورته کات له خوی هه لسیته وه ناتوانی .

گه رانه وه .. ده ستم دایه و به رزم کرده وه ، دوکانداره که ی ته نیشتی ده رگا که به روویه که وه که بونی بیزاری لی ته هات سه بیرکی کردم و ووتی :

- کوره لی گه ری .. به لکو خوا بکا سر به رزنه کاته وه .

قسه که یم زور پی ناخوش بوو .. له من وابوو ته وکوره نو قسانیه کی هه یه بویه په نای بردوته به رسوال کردن .. ته گین گه نجیکی وا چ پیویست ته کات تا به وژیانه کوله مه رگیه رازی بیت .. که چاویکم پیا گپرایه وه نه مبینی کویربی یا شل و گوج .. به لام ره نگه دوو چاری نه خوشیه کی وها بوو بیت برستی لی بریبی بو کار کردن ، بویه حالی نا حاله و چاوه ری ده سستی ته م و ته و ته کات .

ته وه م لی بوو به پرسیار که ته وکا برایه بووای ووت .. بویه رووم تیکرد و پیتم ووت :

- خالو زور بی به زه بیت .. چون دلت بوئه و هه ژاره ناسوتی .. ؟

- نه وه لا قهت قهت دلم بوشتی وه ها ناسوتی ، تویش ته گه ربزانی ده ردی چیه هه رگیز به زه بیت پیا نایه ته وه .

- ناخر ..

- ناخر وارزبینه .. به خوا ئه و هه تیوه پالنه وانیک بوو ئه ماما پالنه وان ، ئه لاین خه لکی ئه و ده وری باوه جانه یه سئ سال له مه و به ر هات له و نانه وایی به دا دهستی کرد به کارکردن ، هه رئه وه نده بری پاره ی ده ستگیر بوو ئیتر هه تیو و مه تیوی ئه م ناوه خویان دا له قه ره ی و فیری تلیاکیان کرد تا ئاوا به و به خت بوو .

جاریکی تر چاوم گیرایه وه سه ری و لی ی ورد بوومه وه .. چومه وه نزیک کا برا ولیم پرسی :

- تو ئاوا ئه ینا سیت ... زه حمه ت نه بی پیم بلن ناوه که ی چی به .

- به هه منی خوا بر بوو .

خیرا ئاووم دایه وه به لای مام ئه حمه دا ، ووتم نه با گوی ی لی بووی ، هاتمه وه لای و ده ستم خسته سه رشانی ، لی ی پرسیم :

- هه کیم گیان چی بوو وامه شغول بوویت .. ؟

نه مزانی چ وه لامیکی بده مه وه .. گیرم خوارد .. هه رچون بوو ئه وم مه شغول کرد به روانینی ئه م لاولاو خویشم که وتمه بئیرکردنه وه .. دوا جار ئه وه م به چاک زانی پی ی بلیم .. تازه باش بی و خراپ بی هه رئه وه به .

چاوم گواسته وه سه ر به هه من ، هه روه ک خوی بی ورته دانیشتبوو ، میشه کان هه ربه یه کدا ئه هاتن و ئه چوون .. به رزئه بونه وه و ئه نیشته وه ، جار جار یه ک دووانیکیان ئه نیشتن به پشت ده ستیه وه و له ویوه ئه که وتته گهران ، سه ریکیان ئه دا له ده م ولووتی ، ئه ویش له ته مه لیدا یا لچیکی به رز ئه کرده وه ، یا جووله یه کی به لووتی ئه کرد ... ئه وانیش به رز ئه بوونه وه ، یا به هه مان شوینه وه ئه نیشته وه ، یا خود ئه هاتنه وه سه رده سه سه که ، هه ندی جار ده م وچاوی گرژ ئه بوو ، توندتر جو له ی به لووتی ئه کرد و لچی هه لئه بری .. دیار بوو میشه که چزه ی لی هه لئه سان .

می شیش وه کو ئیمه به ش به شن .. هه ندیکیان به خواردنی خوش و بونداره وه ئه نیشن ، هه ندیکیشیان تا خواردنی گه نیو و پیسایی وه ستایی به لای هیچی تر دا ناچن . هه شپانه گوی ی لی نیه هه رکا میان بیته هه رجه ژنیه تی و بریکیشیان جگه له هه موو شتی جزویه کیشیان به ده مه وه به خوینی پی ئه مژن .

گه وره و بچوکیشیان هه یه ، ره نگ ره نگیشن . سه وز .. ره ش .. بور .. سورفل ..

مام ئه حمه د ده ستیکی تی کوتام .. که ئاووم بو دایه وه هیلکی راست و چه پی نا ئومیدی به روخساریه وه دیار بوو ، یه کئ هه ناسه یه کمان هه لکیشا و دامانه وه به رووی یه کتردا . به و بیزاریه وه هه روه کو زور له خوی بکات ئه م پرسیاره ی کرد :

- چی بکه یین ؟ ..

- نازانم ...

- نه چین بو ئه ولاتر ..

- نه چین باشه .. من شاره زام شوین له مه با شتر نیه .

- باشه به لام به خوا له وه ته چئ ...

گریان به ری بینی گرت .. لچه پر مه ی پی که وت .. وشه کان به سه زاری پچر پچر بوون .
ده ستیکی له ته ویلیه وه هینا به ده م وچاویا تا چه ناگی و ریشی له نا وده ستیا کرده چه پک .

- له وه ته چئ .. ده ستگیرمان نه بی .. ته گه سه ری تیا .. نه چوو .. بی .

- نا .. نا دلته نگ مه به مام گیان .. ئیشه لاما وه و ئه یشی دوزینه وه .

ده ستی نایه سه ر ته وده سته که ی تری سه ر گا گوله که ی ، که وته وه چا وگیران . منیش ئاورم
دایه وه به لای به همن دا و خه ریک بوو پی ی بلیم :

" بو سه ر به رز نا که یته وه .. ؟ ته وه با وکنه خه ریک بوت بمری ، بو هه لئاسیت بکه ویت

به سه ر که وشه کانیدا وله گه لیا بجیته وه ؟ بو واله خوت ته که ییت ؟ جگه له وه ی روژی بی تا ز

سه ر ته نییته وه چه قازانجی ته که ییت ؟ "

به لأم نا کرئ ، بویه به چیچکانه وه له به رده میا دانیشتم ، که وتمه سه رنج دانی، نه جوله یه کی

کرد و نه چا ویشی هه لبری ، ئینجا چاوم گواسته وه بو سه ر ده سته سه ره که .

" دیمه نی ته وکچم هاته به رچا و که ته مان نیازیان بوو بیخوازن ، رازاند بوویانه وه و به ره و

مالی زاوا به ری یان ته کرد ، خه لکیکی زور به دوا یه وه و یه کیکیش له پیشیه وه ئا وینه یه کی

بو گرتبوو ، ده نگی شمخال و جوزه له بوو بوونه مه زه ی شایی یه که و زاواش به روویه کی

گه شه وه پینشوازی بوکی ته کرد ، تا نزیکیان خسته وه و چوو به پیرییه وه ، ده ستی گرت و بر دیه

ماله وه ، له شوینیکی ئاماده کراودا داینا و تارای له روو هه لدا یه وه . "

یه کیکی له میسه گه زه نده کان چزه ی له پشت ده ستم هه لسان و دیمه نه که ی له سه ر چا و

گوریمه وه به خویان و چه ندتعه ن و قرانه که .

هه ستامه سه ری و مام ته حمه دم هینا یه لاهه .. ئیتر له وه زیاتر چه زم نه کرد له سه ری بوه ستم

بویه پیم ووت :

- مام ته حمه د ته مه به هه نه .

سه یریکی کردم .. وه ک ته وه ی بلی درو ته که ی به هه نی چی .. گوری من روسته میکه بوخوی

.. ته م نیوه گیانه خه لکی چه وولاتیکه .

ئینجا چاوی گواسته وه بو سه ر ته و ، دیسان سه یریکی منی کرده وه ..

- به لئی به هه نه .

- کوره وانه لئی .

خوی چه مانده وه و ده ستی خسته سه ره سه ری و چه ندجاری بانگی کرد

- به هه من .. به هه من .

نقه ی لیوه نه هات و هه ره و میشانه میوانی بوون که له سه ر ده سته سه ره که ی شایی

زلیخایان ته گیرا .

به ده م ته وه ی که هه ره سه یری ته کردو بانگی ته کرد ، حال ومه سه له که م بوگیرایه وه ...

هه ناسه یه کی چه سه ره تی هه لکیشا .

- خوا په نامان بده يت بؤ چ روژگاری تى که وتووین .
ته ویش که باوکی ناسیه وه ته وه نده ی تر سه ری شهره زاری داخست و خستیه نیوان هردوو
ته ژنویه وه .

مام ته حمده خه ریک بوو که لله یی ببی . هه رده سستی ته هینا به سه ریا و ته بیوت :
- به همهن . . روله ته مه توی .
که تم جاره ناوری بودامه وه و دوودلۆپ فرمیسکم بینى له چاوی خلۆر بوونه وه کسپه له
جهرگمه وه هات . . زور به زه بییم جولا . . به لام چی بکه م . . ؟
هه رته وه نده م بؤکرا ده ستم کرده ملی و پیم ووت :
- مامه گیان با بچین بو ته و ئوتیله . . تو له وی دانیشه و دیمه وه به شوین ته میشدا و ته بهینم
بو ته وی .
- نابى . . نابى .

هه رچه ندى کرد و نیازی نه کرده بیت ، ته کسپه کم گرت و بردم ، گه رامه وه به هه رجوری بوو
ته ویشم په ل کیش کرد .
میشه کان په ک دوو هه نگا و شوینمان که وتن ، باش بوو خه لکی به وچه شنه له وناوه دا زور
بوون . . روشن و له کولی ئیمه بوونه وه . له وی دانیشتین . . ده ستم کرده قسه کردن بو
هه ر دوو گیان ، به همهن وه ک کومه له به ردیک له سه ر قه ره ویله که ده سته و ته ژنو دانیشتوو ،
مام ته حمده دیش چاوی له به همهن که لا نه ته کرد و وه کوزیکربکات هه رسه ره کوه ی ته کرد .
- ته مه ته کبیری ئاسانه . . به س تا ته وه نده ی ده ست به رداری ته بی که م که م بوی په یدا که
و هه قت نه بی .

تویش به همهن گیان با وکت دنیا دیده په له گه لیا بروره وه و هه رچی پی ووتی له بریاری
ده رنه چیت .
له گه رمه ی قسه دا بووین به همهن هه ستایه سه رپی ، به ناوی ده ست به ئا وگه یاننده وه چووه
ده ره وه .

منیش رووم کرده وه مام ته حمده .
- مامه گیان . . به سه ئیتر ته وه نده هه ناسه ی سارد هه لمه کیشه ، تازه جله و دراوه . . ته بی
پینه و په رو ی که ی . . مه به ستم ته وه به داخ و خه فته هیج سه وز ناکا . . بیره له وه بگه ره وه که
چون بیکه یته وه به کوره که ی جار ان . . وه کو باسمان کرد بیه ره وه و مه شغولی بکه به ئیش و
کار و ژن هینانه وه ، بو تلیا که که ش هه رته وه بکه که ووتمان .

- کورم تو جه رگت نیه . . ته گه ر ته زانی ئیشی چه ندسه خته ، چی ته وه نده ی ته وه بو من خوش
بوو ته وکاته ی هات به باخه لی گه رمه وه بگه رایه ته وه و منیش ته وکچه تیوه م بو بهینا یه ، نه ک
ئیسته که ته و دوا ی چا وه روانی په کی زور که ته م سه روبری نه بوو شووی کردو خویشی ئاسه م
ده رده چوه گه ره نگى ئینسانی پی نه ما وه .

- قه ینا کا به لای له وه گه وره تره په . . خو تو دنیا ت دیوه ، ئیسته گرنگ ته وه یسه ما وه و

ده سنگيرمان بوّه ته وه .

له م کاته دا ته قه ی پئی یه ک له دهره وه هات ، وام زانی ته وه بانگم کرد :

- به همهن ..

وه لام نه بوو .

به همهن ..

ديسان وه لام نه بوو ، دهرگا که م کرده وه نه بوو ، سه رمه واله لای ته واليته که ش هدرنه بوو .

- بلی لای تیک چوو بی و روشت بته ژوریکي تره وه ، یا ههر جی هیشتبین وروشته بی ..؟

ته قه م دا له ژوره کانی ته م لاولا له هیچ کامیاندا نه بوو .. لام کرده وه به لای ژوره که ی خوماندا

سه بیرته که م مام ته حمه د هاتوه ته به رده رگا ، پرسى :

- چی یه ته وه .. به همهن کوا ..؟

زمانم له ده مم دا وشک بوو ، نه مزانی چی بلیم .. له جی ی خوم دا وه ستام جگه له وه ی

چاوی خه ماویم بریه مام ته حمه د هیچی ترم پئی نه کرا . نه ویش هه نسک هه نسک به ره وه لام

هات و ههر نه بیوت

- کوا به همهن .. چی لای هات ..؟

ته زوو هه روه کو کاره یا خوی ته دا له له شم .. له گه ل نوزه نوزی قسه کانی ته ودا

راپته وه شاندم .. نه ویش ده سته گیشته سه رشانم و ههر نه بیوت و نه بیوته وه ، بی ته وه ی

وه لامیک له من وه ربگریت چند باره ی ته کرده وه . له سه بیرکردنیدا فلیمیکي تری به همهنم

بینی .

" وا جاریکي تر باوکی به جی هیشت و روشت ، روشت و له قادرمه کان گیزگیژی چوو

خواره وه .. گه شته سه رجاده ... یه ک دووانیک له ها وه له لاته کانی پی گه شت وبردیان ..

ره ننگه ته م جاره به چا و نه ی بیننه وه .. تازه تلیاکیه و ته وکاته خوی به پاشا ته زانی که

سه رمه ست بی .. ژیان لای ته وانه یه کسانه به دوو مژی تلیاک .. ته و روشتن و له

گوشه یه کدا که مه گهر هه رسه گ بیزی بی تیا هه لمیزینی سه ریان کرد به یه کدا و که وتته

مزلیدان .. ته و ته و اوپان کرد و خه و بردنیه وه .. له سه رچه ند مقه باشه یه ک و دوو

له تنگه گونیه خه وتن .. خه ویکي بی ناز .. لال و پال ترنجان به سه ر یه کدا . "

مام ته حمه د گه شته گیانی و رایوه شاندم ، راچله کیم ، له دنیا یه کی تره وه هاتمه وه دنیایه کی

تر .

- پیتم ووتی کوا به همهن ؟

باوه شی پیا کردم و ماچیکي کردم ، سه ری نا به لاملمه وه و گریا .. شپتر ته وه نده به زه ییم

جولا .. توره بوونم سه ری کرد ، له گه ل ناخی خوّمدا که وتته قسه .

- باشه هه تیو من چیم داوه له م دهردی سه ریه ، بو ته وه نده به تنگ نازاری ته م هه ژارو

لیقه و ماوانه وه م ..؟ بو خوم کردوه به مامه خه مه ی ته م چاره ره شانه ..؟ ناخر (۱۱) به هار

ته مهنم کرد به قوریانی ره نچده ران و داخ و خه فته ته بی چیترم بوما یه وه ..؟

بو نه چم به دەم کاری خۆمه وه ..؟ ئەوه ئەمرۆ جگه له وهه موو خهفته وزوخواوه ده رزبه که شم
" Testosterone .. Enanthate " به کارنه هینا . وازبینه تۆش وه کو ئە و خه لکه
بیده ره به ر .

ده ستم برد بۆگیرفانم و پا که ته که م ده رهینا .. ویستم به سه ره و مه راقه دا توژی دوو که ل
هه لمزم ، که چی مام ئە حمه د له ده سته راته کاندم و به توره بونیکه وه ووتی :
- خه کتیره ماش بو قسه نا که ی .. ئە لیم کوا به هه من ..؟
مه راق و خه فته تی ئە م جار ه یان ئە وه نده ی تر ده م و چا وه تر شا وه که ی هینا بو ه یه ک .. وه ک
توله بی به رجۆگه ئە له رزی .

- با بچین دانیشه .. مامه گیان تو بیرو دانیشه هه ره ئیسته ئە چم به شوینیا و ئە یهینمه وه .
هاته خواره وه ، هه رکه دوا هه نگا وم گه شته سه ر چا ده که ته رمیکم بینی ره هیل بووه ، سام
دا یگرتم خه ریک بوو تین وتا وم لی بیبری ، به زۆر هه نگا وم گواسته وه و چوو مه سه ری ، سه یه
ئه که م به هه نه و ماشینی لی دا وه ، هه موو گیانی شکا وه ته یه ک و له حه وت سالان راست
بو ه ته وه .

- ئای له م کاره ساته چه ند دلته زینه ، له شاریکی وا جه نجال و قه ره باله خه دا ئینسانیک
تیا چوو وه و که سیک نیه ده سته کی باتی ، ته نها یه کی نیه .. که سی نیه ریزه یه بیژدانی هه بی و
لا یه کی لی یکا ته وه ، کی ئە لی ده شه قیشیان تی هه لنه دا وه کاتی که باخه له کانی گه را ون بو
دووتمه ن .. به لام باخه لی چی خالی وه کو میشکی ئە وان .

ده ستم دایه هه ردوو بالی و به ره و ده رگای ئوتیله که رامکیشا ، ها واری مام ئە حمه دئاوری
پێ دامد وه .. سه یه که م له پله ی دووه می قادر مه کاندایه و دا ئە به زی .. یه ک دوو پله ی تر
هاته خواره وه .. هه رکه بوی روون بوویه وه که به هه نه و خه لته نی خوین بووه .. ناله یه کی
گه وره ی لی هه لسا و که وت به ده ما .. به قادر مه کاندایه تل بوویه وه تا که وته به رده م ، ملی بوو
به ژیر لاشه یه وه ، که راستم کرده وه دوو جار ده می کرده وه و ئیتر دوا هه ناسه ی هه لدا به رووم دا .

کرماشان

خه رمانانی / ۱۹۸۷

— روونکردنه وه یه کی پتویست

له ژماره (۱۷) ی گۆفاری نووسه ری کوردستان دا ، چیرۆکی (مۆته که) ،
به نا وی کاک (حه کیم مه لا سالح) بیا و کرا بو وه ، به لام شه و به ریژه
ئاگا داری کردینه وه که چیرۆکی "مۆته که" هی شه و نیه ه دیاره ناوی
چیرۆکنووس له ده ستنووسه که دا ، که وتبوو ، له کاتی که دا وای لی بوردن
له کاک حه کیم مه لا سالح و ، نووسه ری چیرۆکی "مۆته که" ده کهین ، به و
هیوا یه ن که نووسه ری چیرۆکه که ئاگا دارمان بکا ته وه ، تا وه کو
له ژماره کانی دا ها توودا ، شه وه له یه راست بکه ینه وه .
ده سته ی نووسه ران

ئىدى بۆكۈى بچىن ؟

پاوان عبدال موجود

پاوان عبدال موجود كچه كوردىكى ئاوارە يە ولەشارى ورمىشى
دادەنىشى ، تەمەنى شەش سالان بوو كە ئاوارە كرا ، ئىستىلا يازدە
سالانە ئەم چىرۆكە ياداشت و بەرگوزەشتەى دەرىدە رىبە كەبىسى ،
ئايانى ياسە ئەم چىرۆكەى بە فارى نووسىو و خەلاتى ئوستانىسى
ئازە رىباجانى رۆژ ئاواى لەسەر وەرگرتو ، دواى شەوەى لىگەل
چەندىن فارى زمانى تىدا بەرھەمىان بىشكەش بە ئىزدى ھەلىزاردى
چاكتىرىن چىرۆكە كىردو ، چىرۆكە كەى بەرەندە بو .

ئايانى ياسە پاوان خان سى چوارسالە خەرىكى خوتىندو ھە و
رۆرى لە چىرۆكە كاسى جىخۆف و گۆركى و لىراگە و دىستۆفكى و ئىلكەندەر
دۇما و ماریوبۇزو خوتىندو تەو ، نووسەرى كوردستان بە چاكى زانىسى
ئەم چىرۆكە بكانە كوردى و بۆخوتىدە وارانى بۆلۆكە تەو .

— نووسەرى كوردستان —

ئىدى بۆكۈى بچىن ؟

بىشكەتە بە :

مىندالانى كوردستان

بىشكەتە بەتتو ھە مىندالانى كوردستان ، كەتەكەت بوون و
بەختىتان بىنى لەكوختە كاسى خۇنان دەرىران و دوزمىن ئاواتىسى
دەھەسى ولاتى كوردستانى لەدلتاندا چاند .

پاوان عبدال موجود

۱۹۸۵/۷/۳۱

ئاوابوونى ھەتا، جان و خەم ئاۋىزە ، دەمەوخۇرئاۋا بووگە
لەولاتى خۇم جودا بوومە، ھېچ كاتىكە خورئاۋا بوونم بەم جوانسى و
گەورەبىيە نەسى بوو. چەند چركەبەك ماسوۋ سەنەۋاۋى خورئاۋا بېي
كە :

سەرى چەند گولتىكى ولانەكەم قىرئاندو بەرەكائىم ھەلگەندوبەسەر
زەۋىدا ھەلھەرتت و گونم لىئىرەۋە نامۇبى دەست بېي دەكات .

خىراسى ئىمە لەيئىنج كەس بىككە ھانۋە . ئىمە خەلكى كوردستانى
عىراقى بوۋىن سەۋبەرى ئارامى و خۇشەختى بىككەۋە دەزىياسى ، ئا
روژىككە كارىدەستانى حكومت ھاتتە مالەكەمان ، ئەۋكاتتە بەتەنبا
س و دايكە لەمال بوۋىن ، باۋكە لەداشەرەۋ براكائىتم ، ئازادو
سەلمان لەقوتابخانە بوون .

ھەرگەدايىك گونى لەنەنەۋى دەرگاۋو مى ساگكەرد تاچىم
دەرگاگە بىكەۋە . ھەر دەنئى ئىتتايە دەنگى دايىك ھىتتالا
گونم دا دەزىگىنەۋە :

- كىم بېرۇ دەرگاگە بىكەۋە
- بەلنى دا بە
- كىي بە...؟

لەسەرخۇ دەرگاگەم كىردەۋە ، ۋەگوبىي دەم ئاۋ لەرزىم ، بىكەر
جى تەمەنم شەش سال زىاترەۋو بەلام چاك ھەستەم بەۋەكرد كى
كارىدەستانى حكومتىن و لەخورا نايىتتە مالى ئىمە . ئىمە كورد
بوۋىن ، بۆيە من مەرەبىم نەدەزانى ، بەلام دايىك چاك دەيزانى ،
بەخىراسى بۇلاى دايىك گەرامەۋە كەخەرىكى ئاۋدانى گونى باخچەكە
بوو ، بەچرەۋ لەسەرخۇ بەدايىك گوت :

- دا بە كارىدەستانى حكومتىن !

دايىك بەبىستنى ئىم قەسە ۋەكەرووسكە بۇلاى دەرگاى ھەۋشەكە
چوۋ كەشەۋانى دىت زانى قەسەكى من راستە ، شىرەى ئاۋەكەۋى
گىرتەۋەۋ بەرەۋلايان چوۋ ، دايىك سلاۋى لىن كىردن و گوتى : بىورن
كەمبىردەكەم لەمال نىبە ، دەتۋان دۋاى مەسرىئەۋە...؟

- ئىمە كارىكمان بەمبىردەكەى تۆنپە ، تەنبا بۆشەۋە ھاتوۋىن
چەند پىرسارىككە لىن بىكەن ، دەكرى بىيىنە ژوورەۋەۋ قەسەبەكىن...؟
شەۋان بىن شەۋەى چاۋەپروانى ۋەلامى دايىك بىكەن تەكلىفى بەكىيان

دهکرد بۆ چوونه زووره وه ، دايكم لهوكارهيان زور نارهحەت بوو ،
بهلام بهسر خۇي نههينا ، كه ميگ خۇي لهدهرگاكه كرده وه تاشهوان
بچه زووره وه .

دايكم چو بۆ هۆلهكه و چەند كورسي بهكي هينا به حەوشهكه و
بۆي دانان . بهلام كورسي بهكي كه متر هينا بوو ، شه مجاره من چووم
كورسي بهكي ترشم هينا و دامنا .. باوكم نيوه پۆ گه پرايه وه ، دايكم
كه زور نارهحەت بوو سهيرئكي كردو پرسى : ده لئى شتيگه بووه .. ؟
- شه مپۆ كار به دهه ستانى حكومت هاتبوونه ئيره ..

- چى بان پرسى ... ؟
- گوتيان بۆچى شوو برا كه تان له دژى سەدام ده جهنگى و چەند ساله
له ده ره وهى عيراق ده ژى ...
- چا كه .. تۆجيت يئى گوتم .. ؟

- هيج .. هەر چا كه بوو لئيره نه بووى ، دهنا رايئجيان ده كردى ..
شه و رۆزه و رۆزاسى ديكه ش ئه پهرين . ئيمه له م شوئنه وه بۆ شه و
شوئن ده مانگوز سته وه . بهلام كار به دهه ستانى ده و له سەت هەر
ده مانگوز سته وه . رۆژيگه باوكم شه بهكي چريانده گوئى دايكم ،
نه مزاسى جى يئى گوت هەر شه وه ندهم زانى دايكم كه ونه شه ماده كردى
جانئاكاسان ، له دايكم پرسى :

- دايه ده جيئه كوئى ... ؟
- ده جيئه كوئيه .
- دايه ، ده هئلى بووكه كه م له گهل خۆم بئيم ... ؟
- بهه - كجى خۆم شه و بالاي بوورت يئت ...
- نادايه من ده مه وئى له گهل خۆمى بئيم .

دايكم بۆقه وهى دلسام بكات گوئى : ههسته بائيكه وه بيه پدينه
لاى بوورت . ههستا مه سه ر يئى له گهل دايكم به ره و مالى بوورم رۆشئين
شه و رۆزه له داخى دوور كه ونه وه م له بووكۆكه كه م زۆر گريام ، شهت
خۆشه و ستى شهوم له سه ر نا جيئه وه ، چوكه دوا بووكوكه و گه و ده ترين
بووكوكه بوو باوكم بۆي كرسووم . دوا چار مالتا و ايسم له دؤت و
براده ران كردو هه و له ئرمان به ره و كوئيه به جئ هئت / له وئى چووينه
مالى براده ر ئكى باوكم ، بهلام شه و ان قه بووليان نه كرد جيگامان
بكه نه وه ، له كاتئى كدا كه شه و ان ده هانسه هه و له ئر هه ميشه له مالى
ئيمه ده بوون . پئشيمان راستيان گوته وه ، مرؤفانه كه وئته نه گانه

دۆست و برادەرى خۇي نانسى . لەوئۆۋە چوۋىنە مالى برادەرتىكى
دىكى باۋىم ، زۇرپىياۋانە پىشۋازى كىردىن و چەندىن رۇزلىق
مالەكەيان مىۋاندارى لى كىردىن . ئەكەرچى لەسىرم نىبە كۆپەشارتىكى
چون بوۋ ، بەلام جىاگەردن كەشەكاسى ئىستاش ھەرلەبەرچاۋىن .
چارىكىيان باۋىم دىلى زور دىشا ، بەلام نەيدەتۋانى بچىنەلەي
بىرىشك ، چونكە چوۋىنە دەرەۋە بۇئىتمە قەدەغە بوۋ ، بەلام باۋىم
سەھارىكارى دۆستەكەي جۈەلەي دىكتۇر دۋاى ماۋەبەككە لەۋىشەۋە بەرەۋ
لىمەسى رۇشەن .

دىسان ھەرسومائى دوستىكى باۋىم چوۋىن . لەۋى بىر لەكۆپە
دەمانتۋانى ھات و جۇبەن ، چونكە لەھەۋلىتر دوورسوۋ ۋەلەكش
كەمتر ئىتمەيان دەناسى .

كاتى كە چوۋىنە مالى دۆستەكەي باۋىم پىشان گوتىن ئىتمە ھەربۇ
سەيران ھاتوۋىن ، بەلام ئەۋان كە باۋىم ۋدايىكىمان ۋابەخەمبارى
دىت بە ئىتمەيان گوت :

(چون سەيران ھاتوۋن ، ئەكاتىكدا ئەۋەندە خەسارن .)
ئاخىرى دايىم و باۋىم ھەر پىچ بىان نەگوتىن كە ئىتمە دەمانەۋى
پروۋىن . دۋاى سى روز مالەكەي ئەۋانئىشان بەجى ھىشت ، كاتى
ۋىشمان بچىنە مالى دۆستىكى تى باۋىم ، مەن لەدايىم پىرى :
- دايە .. بۇجى دەچىنە ئەۋى .. ؟ مەن پىم خۋشە ھەرلىشەۋە
بىئىنەۋە .

دايىم گوتى : رولەئىمە دەبى بچىنە ئەۋى رەنگە رۇزىكىتىر
بەرىنەۋە بۇمالى كاك جەمال .. تىگەئىتمە كە ئىتمە بۇپە مالى كاك
جەمالمان بەجى ھىشت تا بەھار ۋكارى دۆستەكەمان بودە رەۋەي عىراق
برۇۋىن .

لەگەل دوستەكەمان بەرەۋ ھەلەبجە بەرئىكەۋتىن .. ئەۋكاتە مەن
ۋام ھەست دەكرد بۇسەيران ھاتوۋىن . كاتى دەمانوۋىست بچىنە
ھەلەبجە سواری ئۆتۈمبىل بوۋىن . ئىمە لەپشەۋەي ئوتومبىلەكە
سروۋدى كوردىمان دەگوت .

دوستەكەي باۋىم چوۋىكە پىلاۋى بوكرىم ، چونكە پىلاۋەكانى مەن
ھاۋىنى بوۋن و بەكەلكى رۇشەن نەدەھاتن بەتايبەتەش لەناۋشاخان دا
بەلام بەداخەۋە كەمىكە بەپى بەكەنم تەنگ بوۋن ، مەن ئەۋ پىلاۋەم
نەدەۋىست ، بەلام ئەۋان سووربوۋن كە دەبى پىلاۋەكان بىم .. چونكە
ئەۋى چىاۋچول بوۋ ، دىرک ۋدالەكانى چىا نەياندەتۋانى لەپىم

رایجن ، ههله بجه شاریکی جوان و برله باخ و باخات سوو ، خه لکی
 ههله بجه کوردو موسولمان بوون . شهوه به کم خار سوو شهیمه ده جووینه
 ههله بجه . تنیا با وکم بیشتر سینی سووی . سلام به داخه وه شه و غاره
 گه وره و جوانه له نا و جوو .. چونکه به دام ، شه شاره بر باد گاره ی
 به کیمیا بوماران کرد به جووری که زیاتر له " ۵ " هزار کس له
 خه لکی شه شاره شه هیدگران و شهوانی دی بی مال و ثاواره و سر
 گهردان بوون . له ههله بجه وه جووینه کوندیک دیسان دوسته که ی با وکم
 له گه لمان هات ، چونکه شه چاکه ی با وکمی له سر سوو ، شه له گه ل
 فاشمه ی زنی زورمان له گه ل چاک بوون . کاتی شهیمه و یستمان سلیمان
 به حی بیلین زورمان بؤگربا ، هه رده سفه ی چارنکه ده هاته به رده رگای
 زووره که وه ده پرسی : هچنان بوستنه ، شه همدی کیسک و
 کولیچه ی بو له تووره گه به ک کردین و به ک ده ته ده رزی و داویشی
 دایه دایکم ، دیار سوو شه ده بزانی شهیمه له با شان زور بو یستیمان
 به ده رزی و داو ده ست . شه ده رزیانه ی فاشمه دایه دایکم ششاش
 هه رماون و زوره خۆشه و یسته وه ده یانبارتری .. هه ر له و شه گویشله
 به کشی بؤ سرا که م کبری هه ر شه و روزه ش گه رماوی بؤ داخستین و باکو
 شه میر خومان شووت . تا هه م چاکه ی وی و میرده که ی له بیرنا که م ،
 چونکه له تهنگانه دا فریامان که و تن ، هه ر به تنیا شه شه دووه ش له
 سووان هه موو خزم و فاشنا یانمان ده یانترانی شهیمه بو کوئ ده چین .
 با وکم و دایکم به شهیمه شیان نه گوت بو کوئی ده چین ، که روله ی خویان
 بووین .. له گه ل دوستیکی با وکم به ره و دیهاته کانی ههله بجه
 به ریکه و تین ، شهیمه ی برده مالی به کیک که له عیراق بهماناته ده ر ،
 به لام شهوان شهیمه یان نه هه وانده وه ، چونکه بیشتر حکومت پس ی
 راگه یانده بوون شه گه ر چارنکی دی به ک که س له عیراق به هیته ده ره وه
 هه مووتان له سیداره ده ده بین ، شهیمه که بیچاره بووین جووینه مالیکی
 تر ، شهوان چایان بؤ داناین و نزیکه ی نیوسه عاتیک له وئ ماینه وه
 پا شان نا و نیشانی مالیکیان دایه با وکم و بییان گوت شهیمه ده چنه
 " شهیمه دئاوا " که له زیر ده سلاشی حکومتی عیراق دا شهیمه ، شهیمه
 ده چنه شه ماله که بتوانی کاره که تان بو شه نجام بدات ، باقی تیش
 خوا گه وره به .

نزیکه ی هه وتی شهواره بوو گه به شینه دوا مه رزی گونده که وه له وی
 با وکم . و یستی خوا خافیزی له دوسته که ی بکات ، له نا کا و چنه

کار به دستیک له پيشماندا قوت بوونه وه . کاتي شه وانمان بينی، زور ترساین ، به تايه تيش با وکم ودايکم و دؤسته که ی با وکم . چونکه له وانه بوو بمانگرن و له ستداره مان بدن . چونکه که له هه ولتير بووین له با وکم ودايکم بيستبوو که چهند که سانيک له ستداره دراون ، له بهر شه وه ی شوينه که جنگای ترس بوو . يه کيکيان له با وکمی برسی : بؤ کوئی ده رۆن .؟ با وکم وتی : ده چينه مالی ژن براكه م که لسه م گونده ده ژی بهلام شه وان بر وایان نه کرد . چونکه خه لکی ديهات شوانی و گاوانسین و بانیش جوتیارن ، له هه ردوو حاله تيشدا شه وان زور رهنج ده کيشن ، له بهر کاريش هه ميشه جله کانسان بيه . جل و بهرگی شه وان جوان و تازه شنين ، له کاتيکدا حله کانسی شيمه پاک و ته ميربوو . بئلاوه کانمان نيشانه ی شه وه بوون که تازه ن ، له بهر شه وه به فسکانی با وکم نه خه له تان هه رکه زانسان شيمه عيراق به جی دئلين ، دهنگيان نه کرد ، بهلام قسه بان له گه ل نه کردین جگه له به کيکيان به دزی به وه بئی گوتين برۆن .

ههتا خوا ناهمی دابوسی . قيزاندي برۆن به نابه خوا . دهنگی شه وتۆی هه وو که مرۆف له بهری ده له زری - له وئ بوو که خوا حافيزمان له دؤسته که مان کردو به ههنگای گه وره و له بهر خؤ به ره و بئش رۆشس . کار به ده سه کاسی ده و له ت ههتا جا و بان بری کرد به ماشيان کرد .

هه ندی کات با وکم و دايکم بئ دهستی خؤبان نه ماشايه کسي شه وانسان ده کرد . هه ندی جاريش با وکم و دايکم زور جار بئ دهستی خؤبان : سه بران ده کردن . چونکه ده تران شيمه گولله ساران بکن . له رنگا گه شتبه ميردمدالبک که نه مه ی هه ر ده دوا زده سالان ده بوو . سواری شه سیک بوو ، با وکم لئی برسی !

- له کوئوه دئی ؟..

- له فاشی دشمه وه ..

- بئح دینار به دین باره کانمان تاقه حمه دئاوا نابه ی ...؟

- بئلی ..

دوای به عانيکه گه شتبه شه حمه داوه ، با وکم بؤ شه وه ی کاره کانمان رینگ بکوئی له يه کيکی برسی ، شه رئ مالی کاکه ره را کامه به ؟.. کابرا شيمه ی تايه رده رگای مالی کاکه ره زا برد با وکم لسه ده رگا که یانی دا : شافره نيکه ده رگا که ی لئ کردينه وه و دوای سه لام

کردن فرموی لی کردین بژووره وه . که چوبنه ژووره وه کچه کسه
کاک ره زا خهریکی تورشان خویندن بوو، دواي تورشان خویندنه کسه
نوئزی شیوانی کرد. با وکم له ژنه کسه ی برسی :

- نه ری پیا وه که تان زوو دیته وه مال ...؟

- هه ریشتا دیته وه .

- سه عاتیکی پی ده چی .. ؟

- له وانیه زووتر بگهریته وه .

خهریکی خواردن ناماده کردن بوون که ده رگا که دهنگی لبوه هات .

منا لئکی بچکولانه چوو ده رگا کسه لی بکاته وه :

- کئیه ...؟

- منم .. با وکنم

دواي هه وال برسن وبه کترناسن کاک ره زا له با وکمی برسی :

- به ریژنان کارئکنان به من هه بوو ...؟

- به لی .. گوتی شه گهریکری تائه و به رسووره ریشمایمان بکسه

- به لی .. دوورگا هه به ، به کئیکان جیگای متمانه به ، چونکه

تؤبی شیران و عیراق لی ده دا شه گهر بتانه وی سه عات ۸ / ی شه و

به ریئکه ون . وه کئیتا شه و به شه سه عات ده گه به شه و

بشهرگه .. شه وان ده توانی شه وه ره وانیه شیران بکن . شه گهر به

رئگای دووه میش دا برؤن ره گه سی جوار رؤزیکنان پی ده جئ . به

رئگا کسه به کم هه به که رؤره و ده گه به شیران .

دایکم و با وکم رئگای دووه میمان پی باشربوو، چونکه جئگای

متمانه بوو، شه و ماله ، مالنکی هه زارو پی ده ره تان بوون ، بؤبه

هه جهند هه ولبان دا بان بخؤین ، با وکم و دایکم رازی ته بوون .

شه حه داوا دیمدنتکی رؤر حوانی هه بوو ، روو بارئکی به ریسی

بندا ده رؤبی و ناغده کئیلی بوو شه وی به دره حنسی گوئز به سا و

بانگ بوو .. گوئدنتکی به رربوو . با وکم پی ی گوئس سی جوار ولاخمان

بوئا ماده بکن . به لام له به که ولاخ زیاتریان پی بهیدا نه بوو- کاک

ره زا پی ی گوتین :

- که مئکه نارام بگرن ، تاهه واناریکه دادئ شینجا به ریئکه ون .

کاتی که هه و باشناریکه دا هات مانئا وایمان لی کردن وله گهل

چا و باغده که رئگامان گرتنه به با وکم و دایکم جانتا کاسیان له ولاخده که

بارکردو باشان با وکم منیشی سوارکرد ، به ریگا وه بووین ک

تراکتوریکه هات ، همومون سواربووین ، بهلام چاوساغهکه مان همر به سواری ولاخه که یه وه به دواماندا هات . نهری ... وام ههست ده کرد که ئیدی ههولتر نابینمه وه . چیر پوورم نابینمه وه و یاری له گهل ناکه م . هزرم بۆلای قوتایخانه ده چوو ، ماموستا که مان ست فاتیمه ماموستایه کی دلسوره و مپهرمان بوو و قوتایبه کانی زورخوئده ویست وئنه ی منی له مر ته ختیره شه که وه ههلواسی بوو ، چونکه زیره کترین قوتایی بووم . ئیسا ئی شوهی ئه و ماموستایم له مر جا وه که له کۆتایی سال دا خهلاتی به مر به کم و دووم و سئ به م دا دایه شی ده کرد .. هه ربه که و قهلم پاندانیک و توفه یه کی یرجی خهلات کردین

توفه ی هموو کچه کان سهوز بوو تنیا هی من به ئی که سوور به یی بوو ، هموویان یی بان خۆشوو تۆنه که یان له گهل ئه وه ی من بگورنه وه بهلام من رازی نه بووم .

ئیساش وا له ها وه له قوتایبه کانم دوور که وتمه وه .. که گه یشتینه دارستان و جا ، له تر اکتۆره که دایه زین و به یی رۆیشتیین .. ئه لیه ته من دوو ساره سواری ولاخه که سوومه وه .. ریگا به کی دوورو درئژ و به ختوو تا گه یشتینه لوتکه ی چاکه .. هه رده لئی ئیستا به . ئشه نازاسین چ ریگا به کئ بوو ، چونکه ههت نه مان دیوو .. لایه کمان تا ئغه بوو و لایه که ی تریش دارستان .. خوره ی تا ئغه که شه وه نده به تین بوو که سه رمان له گه لئی دا گنژده بوو . دایکم به ده م ریگا وه نژای ده خوئید .. چاوسا خه که مان زۆر چوست بوو ، ئه بوؤ ئه وه ی وره به مر نه ده یین هه رده قیقه به کئ نا ده قیقه به کئ هانی ده داین تا به ریگا داپرۆین ده یگوت : ئیستا ده گه یین .. ئه لیه ته تاده قیقه به کی تر ده گه یین - ئیسه شیویشمان نه خوارد بوو ، تنیا ناوه ناوه له و کیکه و کولچه به مان ده خوارد که فاتیمه خان بۆی دروست کرد بووین همومون ده ستی به کترمان گرت بوو ، له یرقاچی ئازادی برام خلیسکا و شه گه ر خۆی به به ردیکه نه گرتایه وه ده که وته نا و تا ئغه که .. چاوسا خه که مان که بیای وئیکی خاوه ن شه زموون بوو ، گرتیه وه و نه یه ئشت بکه وئ ، منیش جاریک له ولاخه که وه که وتم و ئیدی له تر سانا سواری نه بوومسه وه .. شه وه نده ی دایکم و با وکم هه ولیان دا یی سوود بوو .. دوای ۶ سه عات به هه وراز هه لگه ران گه یشتینه سه ری لوتکه که .. چاوسا خه که " ۵ " دنیاری له با وکم خواست ، به لام با وکم " ۱۰ " دنیاری دایه ئی ، چونکه به راکه می له مه رگه رزگار کرد بوو .. یئشه مرگه کورده کان که دژی سه دام ده جه نگین گومانی شه وه یان لئ کردین نه با دا سیخور بیین ،

بۇيە چەند پىرسىيارىڭكىيان لەبا وكم كرد :

- لەكوئى را ھاتوون ؟..

- لەھەولتر .

باشان كەلئىمان دلىبايوون چەند بەتانبەكىيان پىئى داين تا پىئى

بەھوبىن ، رۇزى دووھەم كەلەخەو ھەسناين لەوبا وكميان پىسى :

- دەتانبەوئى سوكوئى سچىن ؟..

- دەمابەوى سچىن ئىئران .. تكانان لىئ دەكەين رىئىما سىمان

بگەن .

ئەوانىش رازى بوون كەرىئىما سىمان بگەن بەرەو ئىئران .

چىڭا كەمان لەگەلى بەكە دا بوو ، بەلام چونكە لەقەدى چىا بوو

ئاوى لىئ نەبوو ، ئىئىمە زۇر رۇئىتىن ناتوانىمان ئا و بەخۇبىئەو .

شەوداھات شىومان خواردو ھەرىبەكەمان خراينە گۇئەبەكەو ،

بەلام با وكم لای ئەوان مابەو . لەبەكىئىيانى پىسى :

- تۇپ دەكاتە ئىئره ؟..

- نە ؟

- چۇن ؟..

چونكە ئىئىمە شوئىنەكەمان زۇر بەرزە و تۇپ نايگىرئىئەو . . . دواى ئەم

بەكە دووقىئە با وكىشم چو لای براكەم و لەتەكەو ھەوت .

سەعات سئى شەبوو ئىئىمەيان وە ئاكاھىئا و پىئى يان گوتىن :

- ئەگەر دەتانبەوئى پىرۇن ئىئىئا پىرۇن ، دىئا تارىكە ، چونكە

رووناكە دا بىچ سوپاى عىراق بەدوورىين دەتانبىين و تۇپ بارانىمان

دەكەن . ئىئىمەش لەخەو راپە پىن و دووبارە رىڭگامان گىرتەبەر ، بەبەكە

ولاخ ئىئىمەيان رەوانەكرد . ئەمجارەش ھەرمەن سوارى ولاخكە بووم ،

چارىك ھىندەى نەمابوو بگەومەنا و گەلى بەكە ، بەلام با وكم كەلە

پشت مەنەو دەرۇقى مەنى گىرتەو ، دىسان نەوئىرام سوارى ولاخ

بىمەو و بەراكردن بەرەولای داىكم و براكەم رۇئىئىم كەتەماتىاى

مىيان دەكرد . داىكم پىئى گوتىم :

- كچى خۇم تۇمنائى و ناتوانى بەسەرئەم كىئوانە بگەوى ، پىرۇ

سوارى ولاخكەبەو .

- نا . . . داىبە سوارناىم ، لەگەل ئىئو بەپىئى يان دەپرۇم .

رىڭگاكە ئەوئەندە بارىكە و سەخت بوو بەكە لەدواى بەكە دەرۇئىئىن

بەلام ئىئىمە بەورەبەكى بەرزەو ھەردەكەوتىين ، ئەگەرچى دەمانزانى

لهوانهيه جا ريكي تر چاومان به زيدي خومان نه كه ويته وه شيتسربه
 ديداري خزم و ناسيا وه كانمان شادنه بينه وه . بهلام له گهل شه وه شيدا
 هر رويشتين ، ساعات " ۱۰ " ي سرله به ياني بوو گه يشتينه ئيران
 كاتيچ كه ته ماشاي پشته وه ي خومان ده كرد ئيدي عيراق ديار نه ما ..
 شه وه ي ده مان بيني و لي مانه وه ديار بوو ته نيا خاكي ئيران بوو و
 هيچي تر .

" به شتي دووهم "

ته نانهت چيا به رزه كانسي كو به شمان لي ديار نه ما ، شه وكاتسه
 زانيم ئيدي ولاتي خومان نابينمه وه .. به فريني ده ستسه خوشكم
 نابينمه وه .. شاخ .. پرچيكي چنه دريژو جواني هه بوو . به رده وام
 له ريزي دوا وه ي پوله كه مان داده نيشت . شه كاتاندي به ره و مال
 ده بوو ينه وه خواخا فير يمان له به كتتر ده كرد و باي بايمان ده كرد .
 كوردئيكي زور ئاواره و سرگه ردان كران . ئيمه يه كه م و دوامين
 نه بوو ين . خوندگه ر رزي مي عيراق ي هه ره شه ي له ستداره دانسي لي
 نه كرد باين ئيشاش هه رله وي بوو ين . بو ده بو له خزم و دوستانسي
 خومان حيا سينه وه . ئايا باوكم و دا يكم نا چار بوون به كه س نه ئين
 ئيمه ده چينه ئيران ، ئيشاش شو ينه واره كانسي و لانه كه م له به رجا وه
 له وانه شاري ياري ، بازار به كه . له به رجا ومن .. له وانه به شه گه ر
 هه ندئي ولاتي گه و ره كو مه كيان بكر دبا ين وايي مال حال نه ده بوو ين ..
 زور به ي خلك ئيشاش ده ئين :

- بو شم كوردانه بي مال و حال بوون ... ؟

شه گه ر شه به يتكه سينه وه شه م قسانه ده كدن ، من به توره بينه وه
 بيتان ده ئيم : چون ده تواني شه م قسانه بكدي ، ئايا شه وان وه ك
 شه مانان خوشنده واري يان هه به .. ؟ ئايا كه س ده ستان ده گه ري
 بو قوتابخانه يان نهن .

شه گه ر وا كوشت و بر يان نه كرد با ن ئاوا بي مال و حال ده مانه وه ؟
 ساعات " ۱۰ " ي سرله به ياني گه يشتينه سووري ئيران .. زور
 گه ر ما بوو .. مان دوو برسي بوو ين له وه ش خرايتر زوريش تينوو بوو ين .
 هه ندئي له كورده كان نان و خوار دن يان بوه يانين . بي يان كو تسي
 جا وه پروان بن تا ئونم بيل ده گات و بومه ر يو انمان ده بن . ساعات چواري

دوای نیوه رو ئوتومبیله که هات و هموومان سواربووین ، بـهـدهـم
رتگاوه هزارویهک بیروهزو بهمشکدا دهات، نهمده زانی لهسر
کامیان بگیرستمه وه ..

- کچی خوّم هسته واگهشتین .
هم دهنگه دهنگیکی ئاشنا بوو .. دهنگی بهمۆزی دایکم بوو ،
دیمان شهو بوو وهگه فریشته منی لهخه و بیدار کرده وه .
ئیناکه شه و کانا نهم دینه وه بیر ، هه ره خه ون و خه یالیان
تی دهگم . به هه ر حال گه یشتینه مهربوان . سه ره تا چووینسه لای
پارتیهک دزی صدام دهجنگا .. بارودوخی شهوئ بهته واوی شهیره
بوو .. هه رلهوئ ئیمه له دوای ئوتومبیله که دهگه راین لئی دانیشین ،
کوردیکی ئیرانی ئیمه ی برده ماله که ی خویان ، بهمانگه یشتنه که ی
شه و زور شاد بووین و جووین . له ماله که ی شه وان جل و بهرگی خومانمان
گوپی و نمان خوارد دوای نان خواردن با وکم لهگه ل کاکه محهمه د
که وتنه گه توگۆ :

- لههرجی ولاته که ی خوتان بهجی هشت ؟ ..

- ناچار بووین ...

- چۆن ؟ ..

- چونکه ئیمه یان بهزندان و سئداره جوکم کردبوو .
- رهنگه هه ره هه ره شه و گوره شه بووی .. شهگه ئیشمان دهتوان
بگه رینه وه . شهگه ریننا .. شه وا خوتان به " مانگی سوور " ی
ئیرانی بناشین .

با وکم خه یال برده وه .. خانه واده که ی کاکه محهمه د مالتیکی
زور مهربان بوون . بهنجه ره کاسیان له بهر بۆمارانی فرۆکه کانی
عیراقتی ته واوی شکا بوون . رۆزی دوای پاش چشت خواردن شه وئیمان
بهجی هشت و خومان گه یانده " مانگی سوور " ی ئیرانی . لهوئ
لیکولینه وه یان لهگه ل کردین .. له راستیدا ئامۆزگار به کانی کاکه
محهمه د زوربان کار کرده سه ر دایکم و با وکم و به وهی شه و بهجیه
باره گای مانگی سووری ئیرانی ...

ئایا ئیمه دهگه رینه وه بۆ ولاته که ی خومان .. ؟ ئایا جارێکی
دی شه و بوو کوکۆ که ی شه و نده بۆی گریام ده بینمه وه .. ؟ ئایا شه و
دهسته خوشکه ی بهرچه درێژ و جوانه که به وه پیکه وه یاریمان ده کرد
ده بینمه وه .. ؟ جارێکی تر بوورم ده بینمه وه .. ؟ ده کرێ جارێکی دی

سەخت بوو ، چۈنكى گەرماو وئاو ھاوبەش بوو . ھەر "۱۵" روز جارىك ئازوقەيان دابەش دەكرد . ئەوئى ئىمە بەشى دەكردىن ، جگ ، لەبرنج ، چۈنكى ئىمە بە بەراورد لەگەل ئىران پىتر بىرنىممان دەخوارد . زۇربەئى خواردنەكانمان بەبرنج سازدەئى . لەدە وروبەرى وەرەمىن كىلگەئى زۇرھەبوون . ئىمە ھەموو رۇزى دواى نىوہ رۇبان دەچووبىن سەوزى و ميوەمان دەكړى . . ھەركاتى بەككئى بۇ ئۇردوگا ھاتبا ھەموو بەرە وپىرىئەوہ دەچوون ، تادەربارہئى بارودۇخى عىراق بىرسارى لى بگەن و دەنگ و باسى تازەبىتىن . رۇرجار كەسانئى بوون خزم و ناسياويان لەناو خەلكەكە دەدۇزبەوہ ھەموو خەلكى ئۇردوگا خەزبان دەكرد لەجەنگدا ئىران سەربكەوئى ، بۇئەوئى لە دەستى سەدام رزگار بىن و بۇ ولاتى خۇمان بگەرىنەوہ . ھەموو بەيانىان لەئۇردوگا نانى گەرم وپەنىرو كەرەيان دەداينئى ، دەولەت تاقە و شوپەئى سوبى دەكرا پىدا وىستەكاسى ئىمەيان دابىن دەكرد . خەلكىش دەيانزانى ئىران لەكاتى جەنگدا بە ولەوہ زىاترى لى جاوہروان ساكړئ .

ئەوئىكىان زۇربەسەخنى نەخۇش كەوتم ، باوكم سەد دانە جەسى ئەسپىرىنى پىچ دام ، ئەوئى بوہ ماپەئى زىاتر خەت بوونئى نەخوشبەكەم . دكتۇرىكە كەرادەرى باوكم بوو ، بەرىكەوت ئەوئەوہ ھاتە مالمان ، من ھاوپرئى زۇرم ھەبوون لەئۇردوگائى وەرەمىن ، ئەوانى ھەينى كۇدەبوونەوہ . بەئەلكە شووتى يارىمان دەكرد ، ھەندى جارىش موشكە بازىمان دەكرد . خەلكەكە رۇر لەئۇردوگائى جەھروم دەترسان ، چۈنكى زۇر دوور بوو ، ئان ئاخىرى ئىمەيان گواستەوہ بۇئەوئى ، بەلام بەئىنچەوانەئى ھەزرى ئىمە جەھروم جىنگابەكى ناخۇش سەبوو ، لەوئىش زوورىكە بەتانبيا و خواردەمەنى بان پىچ دابىن زۇربەئى خىزانەكان پىش ئەوئى زوورەكانىان رىكەئىخەن دەبانئىشوست دابىكىشم وىستى زوورەكە بشوات ، دەستە خوشكىكى دابىكم كەپنىشتر لە ئىمە جووونە ئۇردوگائى جەھروم ، لەئەنچەرەكەوہ ئاوى دەداپىمە دابىكم وئەوئىش زوورەكەئى دەشووشت ئەو كاتە دابىكم پىچى گوت ، تۇ ئىتر ئەزبەت مەكئىشە خۇمان ئا و دىئىن . زۇرم لاسەرىبوو ، چۈنكى من وام ھەست دەكرد ئەو لەزۇورەكەئى خۇبانەوہ ئا و بۇداىكم دىئى كاتى كەلەگەل دابىكم قەسەم كرد بەئىكەئىنەوہ گوتى :

— رۇلە بزائە كەبەھەئە جوووبووى ، شىرەئى ئا و گشتىبە ، خۇئەگەر

- له ژووره کې شوان شیره هېوايه شوا له ژووره کې شيمه شده بوو ،
 ده برؤ شيتا خوټ ټاوبينه .
- به سرچا و دايکه . به لام په قرح له کوئ بينم ؟ ..
 دايکم به پټکه نينه وه گوټی :
- مه گهر ټاگات لئ نيه په قرحه که به ده ست خوټه وه .. ؟
 خيرا په قرحه که مه هلگرت و به ره و شيره ی ټاوه که ره و بيشتم .
 شه وئ زور قمره بالغ بوو ناچار وه ستام تا نوره م گه شتئ . پاشان
 بئ شه وه ی په قرحه که پر ټاوبکم به هه مان ريڼاکه ی خوټ دا گه را مه وه
 که به دايکم گوټ قمره بالغه بټکه نی و گوټی :
- له و شوئنه ی که ټا و زوره مرؤټ قمره ی نارائئ ، به لام که که کم
 بټت قمره ی ده گريئ ، شري و انيه .. ؟
 - به لئ دايکه هه روايه ..
- ده شيتا به تره که به خوټ باجم ټاوبينم ، شه گهر چه زيش
 ده که ی له گه لما و هره .
 - باشه منبش دټم .
 - ده بئ توش به قرحه ټکټ بټنی .
 - سرچا و دايکه .
- دوا ی شه وه ی په قرحه که کم ده ست دايی به گه ل دايکم که وتم . دوا ی
 شه وه ی که نوره مان هات په قرحه که انمان پرکردن و به ره و مال که مان
 گه را نينه وه که تا که ژووریک بوو .. دوا ی شه وه ی دايکم ژووره که ی
 شووشت ، ته و اوی که ل و په له که انمان برده ژووره وه و را مان خست ،
 له پاشان خوار دنمان دروست کردو ټاپ و قاچا که انمان شووشت ولئ ی
 نوو ستين .
- زور به ی ها وله کانم که له وه را مين بوون ، شه و انبش ها تنه
 چه هروم ، بټکه وه باريمان ده کرد ، شه وه ی چار شتوی هه بـــــــــــــــــو
 ده بهينا و باريمان ده کرد ، به م جوړه به کټکه له پټ شه وه ده و ستا و
 شه وانی دی له دوا ی شه و ده و ستان وه که شه مه نده هه رټکه ده برؤ بيشتين و
 گورانی کورديمان ده گوټ .
- رؤټيکیان که به ته ما بوين به و بين ، به کټکه له ده رگای دا ، که
 دايکم ده رگاکه ی کرده وه ته ماشای کرد ژنه که ی کا که زا هيره .
 - هه رمو و هره ژووره وه .
 - شه و تان باش ، چه زمان ده کرد شه رمؤ بټنه مائی شيمه .

- بۆج ؟..

- چونکه شه مېرؤ جه ژنی له دایک بونوی " هودا " ی کچه

- باشه دینن به لام پشم بلی نه مهنی چند سالیه .

- بهک سالیه . بسوره کهزه حمتم دان شه و ماله هدرئا وه دان بیعت

- خوات له گهل

که دایکم هاته زووره وه لیتم برسی :

- دایکه ج کاریکی هه وو

- کوتی دوا ی عمر بیته مائی شینه .

شارادی برام بی شه وه لی بگه ری دایکم شه که ی ته و او و بکات

برسی :

سامان - بۆجی دایکه ؟..

- شه مېرؤ جه ژنی له دایک بونوی کچه که یانه .

- ساعات چند دایکه

- ساعات - ۳ -

شاراد - زور زووه دایکه .

باوکم - راسته رۆله زووه ، به لام ده توانین دره نگه تر برۆین

دایکم - ده باشه جاکتر ، با که مئک شیرا حهت بکهین .

ساعات ده وری ۴/۳ بوو هه موومان جووینه مالی کاک زاهیر ،

له ویش بئکه وه وینه مان گرت و له جه ژنی له دایک بونوی هه و دای

کچیان دا شاهنگمان گیرا .

ساعات ۵/۳ بیش گه راینه وه بؤ مائه وه .

بههروز ياسه می

گفت وگو به ك له گهل شاعیرییکی ئیلامی

ئیلام، یاریزگایه کی کوردی به که له دوورترین ناوجهی باشوری کوردستاندا هه لکه وتوووه و به که ژو کتوی بهرزو سروشتی جوان و رنگین رازاوه ته وه، به لام شه میس ههروه کو شاره کانی شری کوردستان بی بهش بووه له هه موو جوړه بیشر کهوتن و باهح پیدان و شاهه دان کردنه وه بهک. له دپیر زه ماهه وه نیشنگه ی کوردی ره من بووه که به زمانی کوردی (زاراوه ی لوری) دواون و شاعاری ده کهن به وه ی که کوردن و به زمانی کوردی ده دوین، وه بیجگه له جسی رۆشنیرو خویندکارانی شه یاریزگایه که به فارسی ده دوین (جگه له زمانه که ی خوینان) هه موو کورد زمانن. له م شاره دا شاعیری گه وره به رجا و نا که ویت، به لام تـاـزـه شاعیرو لاوانی شه یاره خه ریکن خوینان بگه مننه جیهانی و ژه و شه ده تـ بـو یاراستنی بیئاسه ی ره سه ی کوردی خوینان. شه مش و پرای دووری شه یاریزگایه به و سیاسه تی رژیمه بهک له دوای به که کان بو ته فرو تونا کردنی رۆله کانی بهک میلله ت. وه بو شه وه ی له هه ندی له تابه ته مه ندیه کانی نه ته وایه تی و جیهانی به ر بلاوی شعر له یاریزگای ئیلامدا شاره زای بهیدا بکه من جاومان کهوت به شاعیری لاو (بههروز یاسه می) که به کیکه له شاعیره کانی شه یاره و نه خشیکی به رجاوی هه به له ره وتی رۆشنیرو و شه ده بی دا.

- ناوی به ریزتان، ته مه نتان و له که به وه ده ستان به شعر بووسین کردوووه؟
+ ناوم بههروز یاسه می به، ته مه نم ۲۳ ساله، نزیکه ی جوار ساله له گهل شعر ده ژیم، وه ده بی سهره تا شه وه بلیم که خه لکی به هو ی شاعیره فارسی به کاسه وه من ده ناسن، نهک شعیری کوردی.

- له کو ی (ج بلاو کرا وه بهک) شاعیره کانتان بلاو کردو ته وه؟
+ شاعیره کانم له گو قاره کانی ((اطلاعاتی هفتگی - کیهان فرهنگی - ادبستان)) وه چه ند گو قارو کاتنامه به کی بهیدا بلاو بونه ته وه.

— کام شاعیرانه کاربان کردۆته سەر شیعره کانیان ؟

+ هەر شاعیری له سهره تاوه ، سهویتی یان نه په ویت . ده که ویتته ژنر کاربگه ی شاعیری یان چند شاعیرتکه وه ، گرنگ شه وه په که ئه م کار تئ کردنه چه نه ده خائیتئ . شه گه ر ماوه به کی که می خایاند ، شاعیر سەر که وتوو ، به لام شه گه ر درێژه ی کیشا ، شاعیر له ژنر سایه ی شه و کار تئ کردنه دا ون ده بئیت . من سهرتا له ژنر کاربگه ی (حافظ) دا سووم که وا سیر ده که مه وه ده ستم له داوئنیان بهردائئ ، وه هئیدی هئیدی گه ره که مه زمانکی شعری به ره خو و تاییهت به خو م بدۆز مه وه .

— شیعی کوردستان خوئندۆته وه ، راو سوچوونتان چۆنه ؟

+ بنگومان به ره ههنگ و شه ده ی کوردی به کی که له ده وله مند ترین ، ره سه — ترین و کۆترین به ره ههنگه کاسی حبهان ، که شه فسوس ، زۆر هو ، کسه سا کردنیان لئه دا کاتی زۆر ده وئ نه به هشتوو وه ک بئو بیت له نئوان خه لکی حبهاندا چئئ خوی بکاته وه . تائه و شوئنه ی که من شعری کوردی — خوئندۆته وه ، شه گه ر شاعیرانی کورد ، باشتر له شاعیرانی فارس زمان شاعیران به گوتئئ ، له وان که متر نین . وه هه ر چه نه وه ره گئیرانی شعر له ناسکی و ره وانی شعر که م ده کاته وه ، هه مان مه سه له ، واته وه ره گئیرانی شعری کوردی سو به ر زمانه زیندوو ه کانی حبهان بوته هو ی شه وه ی کسه ئاشابه تی له گه ل شعری کوردیدا (جگه له زمانی کوردو کوردستان) که م بئیت . شه و سوژه ی که له شعری عارفانه و عاشقانه ی شاعیرانی کوردا هه به ، که متر له شعری شاعیرانی گهلانی تر دا به دی ده کرئیت . وه هه ر شه مهش بوته ه سو ی شه وه ی که شعری شاعیرانی کورد له دل و ناخی میلله تی کوردا چئئ خ سو ی بکاته وه ، هه ر وه که له گوڕانی به فۆلکلوری و به نه ده کانیاندا زۆر سو دیان له شعری شاعیران وه ره گرتوو ه .

— کام شاعیری کورد شیعره کانی کاری تئ کردویت ؟

+ من شیعره کانی مامۆستا وه فایی — مه وله ی — گوڕان — عه بدوللا به شه یو — شرکو بئکه م خوئندۆته وه به شعری ئه م شاعیرانه زیاتر ئاشام تاکو شاعیرانی دی ، شه له شه ته هو ی شه وه ی که ئیمه که متر ئه م شاعیرانه مان ناسیوه ، حیا وازی له هه که مان بووه ، چونکه ئیمه گشتان کوردین ، وه ته نیاله هه که مان حیا وازه که ئه م حیا وازهش تئ گه به شتی شعری ئه م شاعیرانه له لای ئیمه که می قورستر ده کات .

— ناوچه که مان به ره له شعری فۆلکلۆری ، ئایا له شیعره کانتا سوود له فۆلکلۆر وه ره ده گرتت ؟ !

+ من با وه به یکی عه جیب به شعری فۆلکلوری و ناوچه یی هه به ، وه هه ولم دا وه

له شیعره گاندا فەرھنگ و داب و دەستور و نەریتی کورد بەگشتی و ناوچە کەم بەتایبەتی زیندو بکەمەوہ . کاتی کہ شاعیریکی کورد بو نموونە شەریک لەژێر ناویشانی ((شەرین تەشی دەپیتی)) دا دەھۆنیتەوہ . ئەمە تایبەت بەزمانی کوردە ، وەبەنەجەو بەنەرەتی دەگەریتەوہ بو فەرھەنگی کورد ، چونکو خەلکی تەشیک بەناوی - تەشی ، و رستنی خوری ، یا - تەشی رستنی - یان نە ، بەوحوۆرە کہ لە ناو ئێمەدا باویتی .

- ئایا ھەولتان داوہ شیعەر بەزمانی کوردی بنووسن ؟ !

+ بەداخوہ لە ئەمڕۆی ئێراندا ، رۆژنامە و گۆنارە کوردیەکان ، جالاکیان کەم ، وەئەگەر ئێمە شەریک بەزمانی کوردی بنووسین ، خوینەرەکی تەنیا خۆمان و ھاوڕێ و دوستانمان دەبێت . ئەمەش زیانیکی گەورە لەگەنەکانی ئەم ناوچەداوہ کہ ھەمووئێمان بەزمانی کوردی قەدەکەن ، وەدەسین زیاتر بەفەرسی دەنوسن تاکو کوردی کہ زمانی دایکی خۆمانە . بەرەرای ئەمەش ئێمە ناوێد بنووسن ، وەجار جار شیعەر بەکوردی دەنووسین ئەگەر جی خوینەرەکەشی تەنیا خۆمان بین .

- تۆ بەزاراوەی (لوری) قەدە کەیت ، ھەندێ کەس ئێدعا دەکەن کہ ئێوہ کورد نین ، وەلامتان جیہ ؟

+ ھەر وەک لە پێشووہ نام کرد ، بەو حۆرە سە کہ ئێمە کورد نەین ، تەنیا جیاوازی لە زاراوەماندا ھەہ ، زمانی کوردی لە چەند لەھجەبەکی جیاواز بیک دێت (لوری) بەکێکە لەو لەھجانە .

- ئایا لە ناوچە ئێلام شاعیرانی ھەن یاخ بەدەن بە شیعری کوردی ؟

+ بەئێ ، لە ئەنجومەنی شیعردا کہ ھەموو ھەفتەبەک کۆپ دەبەستی ، ھەول ئەدریت کہ شاعیران ھان بدرین بو شیعەر وتن بە کوردی ، ھەرچەندە ئێمە بەسە لە ھێشتا بەتەواوی جێی خۆی لەناو خەلکدا نەکردۆتەوہ ، بەلام بەگشتی دەبێ بەرامبەر داھاتوو خویشین بین . ئەلەتە ئێمە ھەول ئەدەین کہ شیعەر کوردیەکان لە قالبی عەرزو بەحری شیعەرە کلاسیکەکاندا بێتھەر وەک شیعری فارسی و عەرەبی ، چونکو ھەر وەک خۆتان دەزانن شیعری ناوچەیی و فولکلوری ئەم ناوچەییە زیاتر بەنجەیی بەقەولی ئێوہ و ھیجاییە بەقەولی ئێمە ، وەتەنیا ژمارەیی ھیجاکان رەجاو دەکریت وەئەمەش ھەلەبە ، دەبێ لەقالبی وەزەنەکاندا بێ . ھەر وەھا لێژەدا دەبێ ئەوہ بلێم لەم کۆپە شەعیرانەدا شاعیرانی ئێمە ھاوبەشی دەکەن کہ شیعری فارسیان لە ئاستیکی بەرزدا بە وەلە ئێراندا ناسراون و بەکوردیش شیعری بەرزیان ھەبە ، لەوانە کاک (عبدالجبار کاکەیی - زاھیر سارامی - سیروس ئەسەدی) وەچەندانی دی .

- ئارەزووت جیہ بو پیشکەوتن و گەشەکردنی شیعری کوردی لەم ناوچەدا ؟

+ هه‌میشه گه‌سه‌کردن و پێشکه‌وتنی شیعی کوردی به‌کێک له‌ئاره‌زووه‌ دێرینه‌کانم بووه، وه‌شه‌مه‌ش به‌دی نایه‌ت، مه‌گه‌ر به‌هه‌ول و کۆشی شه‌ولاوانه‌ی که‌ شیعیرو شه‌ده‌ب‌دۆستن و دل‌یان بو‌ شه‌ده‌بی کوردی لی‌ شه‌دا و خوی‌ن و غیره‌تی کـــورد بوون و به‌کوردی مانه‌وه‌و به‌کوردی مردن له‌نا و ده‌ماره‌کانی له‌شیا‌ندا ده‌گه‌ریت،

شه‌مه‌ لایه‌نیکی مه‌سه‌له‌که‌یه، لایه‌نیکی تر زه‌مینه‌ خۆش‌کردن بو‌ چاپ و بـــلاو بوونه‌وه‌ی نووسین و شیعی کوردی‌یه، چونکه‌ گرفتێ ئێمه‌ چۆنیه‌تی بـــلاو کردنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کانمانه‌ له‌نا و خه‌لکیدا، شه‌گینا گرفتێ که‌می شیعرمان نیه، که‌م بوونی گۆره‌پانی بـــلاو کردنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌کان، له‌که‌م بوونی به‌ره‌م گه‌نگ‌تره، ناکو بازارێک بو‌ پێشان‌دانی کالایه‌که‌یه‌ی، ناتوانی‌ت شه‌و کالایه‌ پێشان‌ بدریت، بۆیه‌ جێی خۆیه‌تی لی‌ره‌دا بـــلیم ناکو ژماره‌و تی‌راژی رۆژنامه‌و گۆفاره‌ فه‌ره‌نگی و شه‌ده‌بی‌ه‌کانی کوردی زیاتر بـــیت، زه‌مینه‌ی دا‌هێنان و توانای لاره‌کان، خۆشتر ده‌ی .

له‌کۆتایی دا‌ گه‌شه‌و پێشکه‌وتنی زمانی کوردی و ته‌مه‌ن دره‌زی شه‌و که‌سانه‌ی که‌ دل‌ سو‌تاو و زه‌حمه‌ت کێشی زمان و فه‌ره‌نگی زه‌سه‌نی کوردین، له‌خوای گه‌وره‌ داوا‌کارم، وه‌هه‌وادارم که‌ دره‌ختی کۆنی شیعی کوردی هه‌رچی زیاتر به‌هه‌رترو سایه‌ی فراوانتر بـــی تاکو هۆزی ماندووی شه‌م خاک و ئاوه‌ لـــه‌ ژێریدا، بـــهوو به‌دن .

ئاماده‌کردنی: م . م
(ئیلام)

کاتی شیعر

جون سرچەر • وه رگپرائی: شه مال

شه و هوتلهی لیتم، ده روانیته سر دهریا چه به کی بچوک، له سالانی دووه مین
شهری جبهاندا به کیگ سوو له ساره گاگاسی (گیستا پۆ)، له م شوبنه دا ته حقیقان
له گهل خه لکی دا ده کرد و شه شکه نجه بیان ده دان. شیتاش بنایه که بوته هوتیل،
دیمه سی ئاوی دهریا چه که و کیوه کانی به رامهر که له باری هوتیله که وه دیارن،
نیگار کیشه روماسیه کان تابلویه کی نیایسی لی به دی ده کن. قوریا سه کان
کاتیک سو زووری ته حقیق ده جوون، بیان ده گهرانه وه، ههمان دیمه بیان به رجا و
ده که بوته، دوستانی قوریا سه کانیش زه بوونه به رووه رووی سنا به کسه
را ده وه ستان و ته مانی پشه و شوبنه بیان ده کرد، که که س و کاره کانیان نیاید
دوو جاری ئازاریکی له راده به دهر، بیان مه رگیکی به بتا به بتا هاتوون. شاخو
له نیوان جوانی شه و چاره نووسه ی تووشی هاتوون جیان به دی ده کرد؟

شه زموونی شه شکه نجه دانی خه لک، به کی که له و شه زموونه ی وه سف کردنیان
زور قورسه، نه که هه ره بهر تووندو تووشی ئازاره که ی، به لکو له بهر شه وه ی
شه شکه نجه کاریکی ناکو که له گهل خودی شه و "فه ره زییه ی - افتراض"، هه موو
زمانه کانی له بهر دامه زراوه، شه شکه نجه زمان وردوخاش ده کاته گه ره که به تی
زمان (اللغه) له قورگی ده نگ و وشه کان و راستی دامالی. قوریا سه کانی شه شکه
نجه له وه حالین: (ده بیان وه ی تیکم بشکینن) به رگری زیندانی (السحین) که
ئاراسته ی شه و به شه ی ده گری، که تووشی تیکشان هاتووه، تا کو سووریکه ی سو
دانی، شه شکه نجه له بهر به ک ده ردینی:

شه گهر وینه ی جهسته ی منیان نیشان دای

با وهریان پی مه که

شه گهر پی بیان وتی

هوی شهوشه رهمه زاری بان ههسته بهی ئا بروبوون نیه، بهلگو مه بهستیان
پاکتا وکردنی هموو شوینه واریکی شههیدو قاره مانه کان و دروست کردنی شه
په ری ترسو توقاندن له ناو خه لکی دا .

به ئاشکرا پیاویک بان ئافره تیک، شهوانه له ماله وه بان بهروژ له سه ر
کاره کی ده سگیرده کری و زماره بیک ئاده میزاد به جل به رگی مه ده نیه وه له
ناو ئوتومسیلی ده کن وبی سه رو شوین ده سی و هیچ شوینه واریکی له دوا به چی
نامینی، پولیس، وه زیره کان، قازینه کان حاشا له وه ده کن که شتیک ده رباره ی
ون کراوه که بزائن که له زیندانیکی ئیستخاراتی به رازیدا قائم کراوه .
مانگ و سال تنده به رن، ده ست شووشتن له ژبانی سه رنگوم کراوه کان مانسای
خیانه ت کردنه له وانای به زور له ئامیزی که سوکاربان دا ده ربان هینان، زیندو
سووشیان مانای شه وه به هه روا به گری ده کن، له ژیر شه شکه نحه دا نه مردون .
تا ناچار ده بیت دوا ی ما وه به کی تر، دان به وه دانسین که شیر نه ماون . نه
وشه بیک، نه هیمایه ک، نه شوینیک، نه که سیک هه به به رپرساری . که سیک شه ک
ناهی مه سه له کی به خه تته به رده م و سزایه که ش دوا بی نایه ت چونکه شه سلنه
سزایه ک له ئارادانی به ، وادباره سی ده نگوونستر مانای نه سوونی ده نگه و سی
دهنگی لیره دا ئارودوخکح کاربکه ره و بوته ئامرازی شه شکه نحه دانی دل شه و
لاشانه ی ده ربا فری بان ده داته که نار دوا ی ناسینه وه بان ده رده که وی لسه
لیستی سه رنگوم کراوه کان تومار کراون . هه ندی حار دوا ی ما وه به ک به ک دوو
که س له سه رنگوم کراوه کان بهیدا ده نه وه و به ده گهن هه والی شه وانای دیکه
ده زانن، به رنکه به و مه سه تته به ره لاکرا سن بو شه وه ی هه وایه ک سوژینه وه تا
هه زاران دل شه شکه نحه بدات .

دله کان :

له هه شتی ئایاری سالی را بووردوو وه ،

کوره که م بزره

وتیان بو چهند کات ژمیریک له گه ل خو مانی ده بهین

تا کو ته حقیقیکی رو تینی له گه لدا بکهین

له وکاته وه ئوتومبیله بی تا بلوکه رویشتوو

هیچ شوینه واریکی نه ما

تا له دوستیکی مان بیست

که تازه له زیندان ها توته وه

دوا ی پینج مانگ ده سگیرکردن

له کو تایی شه لول دا

له قیللای "گریمالدی"

لهژیر شهکهنجه دابوو
 لهخانوو سوورهکهی
 بنه ماله ی گریمالدی
 ته حقیقیان لهگه ل دا ده کرد
 ده لئین به دهنگ ، به ها وار
 ده ست نیشان بیا ن کردوو
 تاوا ده لئین
 شپوه و خواتان پیم بلین
 شه و رۆزگار ه ج رۆزگار یکه
 شه م دنیا یه ج دنیا یه که
 شه م ولاته ج ولاتیکه
 لیتان ده پیرم
 باوهر ده کری
 خوشی دایکک
 یان شادی باوکنیک
 شه وه بی ، بزانی
 شه وان
 شه وان
 تا کو شیتا
 کوره که ی
 شه کهنجه ده دن
 دوا ی پینج مانگ سه رنگوم کردنی
 شه وه بی به لگه ی زیندوو بوونی
 شومیدی گه وره تریشمان شه وه بی
 کله سالی ئاینده دا
 دوا ی ههشت مانگ
 بزانی
 هه روا شه کهنجه ی ده دن
 رهنگه ، پی ده چی ، هزر ده کری
 هه روا زیندوو بی . . . .

بو به رهنگار بوونه وه ی شه مجوره کرداران وه شه شه نه کردنی به رده وامیان و
 تیوه گلانی ده زگا کانی (سی ئای شه) له ئاماده کردنیان دا ، شه گه ر نه لیسن له
 جیبه جی کردنیان ، پیویسته هه موو حوره شیوه کانی بیزاری ده برین و به رگری

چالاکانه (کومینته‌ی لیسوردنی نیوده‌وله‌تان به‌شیک له‌م چالاکیانه به‌ریسه‌ده‌با) هر وه‌ها شاعیره‌کانیش هه‌له‌ست‌ده‌نوس، به‌کیکیان شاعیری چیلی شاربیسل دروفمانه (شعیره‌کانی پسته‌وه له دیوانیکی شه‌ودا به‌ناوی - ون بوو سوهریگچ سراون، له‌بلاوکراره‌کانی ریکخراوی لیسوردنی نیوده‌وله‌تانه)، نادای به‌ره‌می شعری دژی نامرازی جهه‌ننه‌می ده‌سه‌لاته زورداره ها و جه‌رخه‌کان پتر ده‌می، که زه‌بروزوریان وینه‌ی زه‌بروزوری دوزه‌خه .

له‌سه‌ده‌کانی هه‌ژده‌مین و نوزده‌مین دا، زور له‌بیزاری ده‌ریرینی دژی زولمی کومه‌لانه‌تی به‌شوه‌ی به‌خشان نوسران، بیزاری ده‌ریرینیکی ئاقلانه‌بوو، و هری هه‌بوو که له‌ئا کام‌دا دانایی به‌سهر خه‌لک‌دا فه‌رمان ره‌وا ده‌می، و میژوووش له‌که‌نار شه‌قل دا له‌گهر ده‌گری، ئیستا مه‌سه‌له‌که به‌م شوه ساده‌یه نی به، ئاکامی گه‌شته‌که به‌هه‌ج شوه‌یه‌ک سوگه‌رنی به‌ناکری. به‌ه‌یوای فه‌ریرینی به‌خته‌وه‌ری ئایینه‌ده‌ست‌به‌رداری ئیش و ئازاره‌کانی ئیمرو و دوینی بین . خرایه واقیعیکه و دیارکه‌وت له‌ره‌گ و ره‌سه ده‌ره‌نه‌نی ئاسان نی به، شه‌مش شه‌وه ده‌گه‌به‌نی که شورش - ئاششوونه‌وه‌یه له‌گه‌ل شه‌وما نایه‌ی که ده‌می به‌ زبان به‌ختری - دواخستن قبول نا‌کات، ساتی راستی، ساتی ئیستا به، شعر به‌نامیزیکی و الاثر له‌یه‌خنان بیخواری له‌م راستی به‌ده‌کات، شعر راسته‌وخو له‌گه‌ل زام ده‌دوی .

جون برجه‌ر:

نوسه‌ریکی مارکی به‌سالی ۱۹۲۶ له‌لنده‌ن له‌دایک بووه، له‌یواره‌کانی رومان، شعر، لیکولینه‌وه، ره‌خه‌ی شه‌ده‌می و هونه‌ری چالاکی به‌ره‌سته‌ی هه‌به، به‌ناوبانگترین ره‌خه‌گری هونه‌ری جیهانه .

ژیانی عمه‌لی له‌ته‌له‌فه‌زیونی به‌ریتانیا دا ده‌ستی کرد، له‌پاشان دا گه‌وشه ره‌خه‌ی هونه‌ری له‌گوفاری (نیوستیتسمان - ۱۹۵۲ تا ۱۹۶۲) گرتنه‌هستو، سالی ۱۹۵۸ رومانی (ئیگار کیشکی به‌رده‌مه‌که‌مان) ی نووسی دووه‌مین رومانسی برجه‌ر به‌ناوی (جه‌ی G) ژماره‌یه‌ک پاداشتی وه‌رگرت، وه‌ک پاداشتی (بروکر ماک کونیل) که به‌ناوبانگترین پاداشتی شه‌ده‌بی به‌له‌ به‌ریتانیا دا .

سالی ۱۹۷۲ زنجیره‌یه‌کی ته‌له‌فه‌زیونی له‌که‌نالی (بی بی سی) به‌ناو نیشانی (تیروانین) بلاوکرده‌وه و له‌پاشان له‌کتیبه‌ک دا چاپ‌کرا و داخواری بیه‌کی زوری له‌سهر بوو، کتیبی تیروانین ژماره‌یه‌ک وتارو لیکولینه‌وه‌ی جورا و جوری به‌خویه‌وه گرتووه و له‌سهر سی ته‌وه‌ره‌ی ره‌خه‌گرانه دامه‌زراوه، کاللا و خاوه‌ندیتی که سایه‌تی و له‌دایک بوونی تابلوی هونه‌ری، دیمه‌نی ئا فره‌ت له‌هونه‌ری روزئا وادا، بیروپاگه‌نده‌ی بازرگانی و هونه‌ره‌ی ته‌شکیله‌کان، ژماره‌یه‌ک

وتارو لیکولینه وهی (تیروانین) سه باره تهم باه تانه ن:
 بوچی مایاکوفسکی خوی کوشست؟، دیمه نی کیفارای شهید گابریلگاریسیا
 مارکیز (شاردنه وهی زازه کانی مهرگ) ، کوچ ، به کارهینانه کانی وینه گری فوتو
 گرافی، فان گوک و به زور نیگارکیشان بیکاسو: وینه کیشان و ناوچه میلی-
 به کان، جوتیاران و جیهانی نوی شیعو شهکه نجه له حیهای سی یه مدا .....
 به شیکی تهم وتاره که به ناویشانی (کاتی شیعر) ه کراوه ته کوردی و لسه
 ژماره یه دا بلاو کراوه ته وه .

شه و پیاوه مرد
 که جگه له دوو دهستی ناوه لا بو ژبان
 شتیکی دیکه ی نه بوو ،
 بی بی بهرگری له خو بکا !
 شه و پیاوه مرد
 که ریگایه کی دیکه ی نه بوو
 جگه له و ریگایه ی تیایدا بیژبان
 له تفهنگ ده بیته . !

پۆل شیلوار

به سه رها تي (مۆمى)

له گۆرانىيه كى فۆلكلورىدا

ئاماده كىردى ئارىز عەبدوللا

زور چاران دەسىنى . . دەسىنى، لەگەرمى زەماوەندىك بالە جەرگەى داووەتىك دا، شايى گىبرىكى دەگ زولال لەسو تەپ و تۆرى ھەلبەر كىدا، لەگەل ھەستان و تەكان و، خوش و خروشى خوشى سونەكە، وشەى جوان و پارا و تىكەلى سازگار ترىن شاوازی رەسەنى كوردەوارى دەكا و، كزە لە دەروونەو دەنى و تەزوو بەگياندا تىبەردەكات . بەزەكە ھىندە گەرم دەكات خەلكەكە بەرگەرم و بەرخوشى سىي يادە دەن . لەرەدا خوشى و شادى دەگاتە لووتكە و بالى بەر ھەموو كەسكدا دەكيشى . بەلام كاتى گورانىيەكەشى بەگەنەو دەسىنى دەقەكەى ماپەى غەم و كەسەر و بەزارەپە و گىرانەوەى بەر ھاتىكى ناخوش يا رووداويكى دلەزىسە . واتە ھەوینى گورانىيەكە رووداويكى ناھەموارە ، بەشەو بەكەى دىكە دەتوانىن ، بلىن : شىن بەشايى دەگىردى . شىن بو مەرگ و كارەسات و رووداوي رابردوو ، شايى پىش بو د واروژو داھاتووى ژيان ، ئەمەش ئەو دەردەخات كە گەلى كورد سەرە راى برىن و رەت كىردى قوناعە جورا و جورەكانى مەينەتى و ناھەموارى دەردەكوشدە كومەلابەتەكان و ، سەم و زوردارى دوزەنە داگىر كەرەكانى ، ھەمیشە و بەدرىژايى مېژووى ، لەبەر بەرەكانىدا بوو و گەتسىنىش راوەستاو و بەئومىدى بەرزەو لە دەروونەو گورانى بو دواروژ جىوہ ، بەرە نووسىنەوەى مېژووى خوى لە نىو دلان و سەرزاران و لەو بىزدانى زىندووى كوردەوارى تومار كىردووە و لەدوو تووى سامانى نەتەوەبىدا پاراستووبەتى و نەو بەنەوەى دىكەى سياردووە . ئەم تىكستەى خوارەو ھەش گورانىيەكى جىروك سىروشتە و ، لەكوردستانى ژووور و داووەت و شاهەنگى بى خوش دەدرى و خوشى گىرانەوەى داستانىكى دلدارىيە و بەشەوەى جىروك و حىكاتەيش باوہ و شەوان لەكورو گەرە لاوژەى لادكاندا دەگىردىتەوہ . بەبىي ئەم دەقە گورانىيەكە ئەو كە «مۆمى» كچە كوچەرىكى شوخ و شەنگ و جوانى

هه‌ریمی هه‌کاری ده‌بی و له‌گه‌ل ها توو‌جوی گه‌رم‌ئان و کویستانان دلی ده‌جیتسه
 شوانیک و ده‌بنه شه‌ئینداری به‌کتری، دیاره به‌پیی یاسای داب و نه‌ریتی میژینه
 کونه‌په‌ستانی کورده‌واریش شه‌م جو‌ره دلداریه قه‌ده‌غه ده‌کن و سزای سه‌ریجی
 کردنشی له‌زوربه‌ی کاتدا مه‌رگه . هه‌روه‌ها جیا‌وازی پله‌و پایه‌ی کومه‌لایه‌تی
 نیوان هه‌ردوو‌کیشیان ریگه‌گری به‌رده‌م خواستن و خوازیینی ده‌بی، سوبه‌شه‌وانیش
 زور به‌ئینی و دزی‌ه‌وه په‌ره به‌خوشه‌وبه‌ستان ده‌دن و ورده ورده ئا‌ویته‌ی
 به‌کتری ده‌س و سوبه‌کتری ده‌سوتین . هه‌رچه‌نده شوانه رازو نیازی خوی ته‌نیا بو
 شم‌شاله‌که‌ی ده‌درکینی و شه‌و و روژ کول و کوفانی دلی بی هه‌لده‌ریژی . سه‌لام
 مومی سه‌خو جوان‌کردن و رازاندنه‌وه‌ی به‌ژن و بالای قریبت و هوری به‌کهنس و
 خه‌نده هه‌وای سه‌رلیوانی گومان‌ی خه‌لک ده‌خاته سه‌رخوی، مقومقوی دلداری شوان و
 مومی به‌یدا ده‌بی و مومی ده‌سته جی سه‌رنجی ده‌و‌روبه‌ری، تا روژیکیان دوائه‌وه‌ی
 له‌گه‌ل ده‌سته خوشکه سه‌ربفانه‌گانی مه‌ر ده‌دوشن و به‌ره و ره‌شمالان ده‌گه‌ربنه‌وه .
 له‌وی له‌نیوه‌ی ریگه‌دا مومی سه‌رخیک که‌مه نا‌وه‌شه‌وه ده‌گری، سه‌ره‌لای ده‌کات و
 سه‌رخکه‌ش به‌ره و نا‌و مگه‌ل راده‌کاتو شه‌ویش له‌ده‌سته خوشکانی داده‌دبری و سه
 دوا‌ی سه‌رخکه‌دا سولای شوانه‌ی دوستی ده‌گه‌ربنه‌وه . ئیدی شه‌و گه‌رانه‌وه‌ی
 ده‌بسته به‌لگه و سه‌ربفانه‌گانی قسه‌ی لیده‌کن ، هه‌رچه‌نده شه‌و ها‌وار ده‌کات و
 ده‌په‌ربنه‌وه که‌سه‌رخکه‌ی بی مه‌سه‌ست له‌ده‌ستی به‌ره‌لایوه و هجی له‌گه‌ل کسوره
 شواندا نی‌به سه‌لام شه‌وه دادی نادات و کار له‌کار ده‌ترازی و راستی به‌که
 ئیتر نا‌شارد‌ریته‌وه‌و شه‌و مه‌سه‌له‌یه به‌ی س‌راکه‌ی مومی ده‌گاته‌وه‌و شه‌وانش هه‌ر
 سی به‌یه‌که‌وه داده‌ئیشن بو شه‌وه‌ی سه‌ربا‌ریکه‌له چاره‌نووسی خوشکه‌که‌یان به‌دن ،
 س‌راکان هه‌ریبه‌که رابه‌کی جیا‌وازی له‌وانی تر ده‌بی و سه‌را بچوک دا‌وا ده‌کات
 بیده‌نه شوانه‌که‌و، سه‌رای نا‌وه‌ندی دا‌وا ده‌کات بیده‌نه هه‌ر که‌سیکی تر سه‌لام سه‌را
 گه‌وره‌که که‌خا‌وه‌نی سه‌رباری به‌کلکه‌ره‌وه و ده‌مراس‌تی خیزانه‌که‌یه س‌ویند به‌ته‌لاق
 ده‌خوات که‌ده‌بی بکوژری و ، ئیتر ده‌یکوژی ... گوری مومی ده‌که‌ویته زوران‌سی
 ئاف‌خارکی و تا‌کو ئیستاش جی نزرگه‌ی کوروکچانی نا‌وجه‌که‌یه و ، تا‌وه‌کو ئیستاش
 مومیش هه‌ر ده‌سووتی و شه‌وق و گه‌ر له‌دلی هه‌موو دلدارانی نا‌وجه‌که‌دا‌یه‌و، مومی
 شه‌هیدیکی ریگای شه‌ئین و خوشه‌ویستی به‌کی راسته‌قینه‌یه‌و مایه‌ی یاد‌کردنه‌وه‌یه .

ده‌قی گۆرانیه‌که

هه‌ی مومئ مومئ مومئ،	بومه‌عه‌بدال و جومئ
مومئ کورتئ ته‌ما‌مئ	مومئ کورتئ ته‌ما‌مئ
وه‌رده‌کا ره‌خئ گۆمئ	مومئ کۆج شه‌پ‌ئیکر
مومئ کورتئ ته‌ما‌مئ	مومئ کورتئ ته‌ما‌مئ

روینیشٹ و کوئی چیکر
مومی کورتی ته ما می

بیریان بوختان لیچر
مومی کورتی ته ما می
*** **

مومنی وهیه وهیه ؟
مومی کورتی ته ما می
خه لکوکی بگا زاندهیه

مومی کورتی ته ما می
ما شقان یاری تهیه ؟
مومی کورتی ته ما می
*** **

بدرخه کا ژ بهرانی
مومی کورتی ته ما می
باری بوو ها ته دانی !

مومی کورتی ته ما می
بیریان کر بوختانی
مومی کورتی ته ما می

موما یارا شقانی
مومی کورتی ته ما می
*** **

شاف خارکی خوش زوزانه
مومی کورتی ته ما می
به زال گول و ره خانه
مومی کورتی ته ما می
یاری مومی شقانه

مومی کورتی ته ما می
*** **

شاف خارکی تی تی
مومی کورتی ته ما می
پدزانی گول سپی ئی

مومی کورتی ته ما می
مدقابل نامیدی
مومی کورتی ته ما می
*** **

شهرتی برای مه زنه
سوند خاره ب مال وژنه
شم دی مومی کوژنه !
مومی کورتی ته ما می
*** **

شهرتی برای نافییه
مومی کورتی ته ما می
سوند خاره ب که لامیه

مومی کورتی ته ما می
دی مومی دهینه شویه
مومی کورتی ته ما می
*** **

شهرتی برای بچیکا
مومی کورتی ته ما می
سوند خاره ب جزیکا
مومی کورتی ته ما می
دی مومی کهینه بیکا !
مومی کورتی ته ما می

فهره نگوک

وهردهک : مراوی

عبدال : دیوانه شهیدا

مومنی : بچو ککرا وهی ناوی (مومی) به

شهریکر : بهرئی کرد

کۆفی : شەدەو ھەوری ،
 بئیریان : بیریوانان
 ۋەییە : ۋایە
 خەلکۆکی : خەلکی
 دانسی : خواردن
 ئاڤ خا رکئی : ناوی زۆزا نیکیە
 پەژان : تامان، پەرزان
 سوندخارە : سۆیندی خواردووہ
 مال وژنە : تەلاق
 ناڤییە : نا ۋەندییە
 کەلامیە : قورشان
 جزیکا : جۆزئەکانی قورشان
 بجیک : بجوک

ئەم دەقەو گێڕا ھەوی بەسەرھاتە کەم، لەڕۆژی ۱/۶/۱۹۸۹، لەشاری (جۆلە مئەزگ) ی
 کوردستانی باکور، لەکاک (عەلی دەمر) ی ۋەرگرت، کە دەنگ خۆشیککی ناوچەیی (جەلی)
 ھەکارییەو تەمەنی (۴۵) ساڵ دەبوو.

نە ئەو دەریا کە شیعری جاویدانە
 نە ئەو دەریا کە پێر اوپێ سترانە
 بەجا ۋە کانت بێلی کە شیم.....
 بەو دەریایە بئێرئێ، کە لێواری پەنجانە

فەرەیدون موئیری

نامه‌یه‌کی دلسۆزانه

مارف شاغایی

به‌ریزانی ده‌سته‌ی نووسه‌رائی گۆفاری نووسه‌ری کوردستان له‌ناخی دله‌وه سلاویکی گهرمتان بیشکه‌ش ده‌که‌م، هیوادارم شادو سه‌رکه‌وتووسن . چند تیبینی‌یه‌کم هه‌به له‌سه‌ر شه‌و شعره‌ی له‌ (نووسه‌ری کوردستان) ی ژماره‌ ۱۶، له‌ژیر سه‌ردبیری (شعیریکی هه‌من) دا سلاوتان کردبووه شه‌و شعرانه‌ی ماموستا راجی که له‌ ژماره‌ (۱۷) دا جایتان کردبوو، له‌پیشدا یاسی (شعیره‌که‌ی هه‌من) ده‌که‌ین .

شیوه له‌ ژماره‌ ۱۷ دا داواتان کردبوو شه‌گه‌ر که‌سێک تیبینی‌یه‌کی له‌سه‌ر شه‌و یاسه هه‌به بوتان ره‌وانه‌ نکا، که‌منیش وه‌ک قوتایی‌یه‌کی ماموستا هه‌من ویستم سه‌رورایه‌کی قوتاییانه له‌سه‌ر شه‌و یاسه ده‌سه‌رم که کاکلی قسه‌کان له‌ ژیره‌وه ده‌نووسمه‌وه :

هه‌موو شاعیره‌ گه‌وره‌کانی کورد که به قوناخکی تایه‌تی گه‌یشتوون و که چاویان کراوه‌ته‌وه شیوه‌یه‌کی سه‌ر به‌خویان له‌ یواری شعردا هه‌له‌ژاردوو . هه‌رکام به‌ سه‌ک و زمان و دارشتنکی تایه‌تی‌یه‌وه شعیران نووسیوه، یاسی ئیستا لیک‌کردنه‌وه‌ی شعیری (تالی) و شعیری (حاجی قادری کوبی) بو هه‌مه‌وو خوینه‌ریکی به‌ شه‌زموون کاربکی ئاسانه . ماموستا هه‌منیش خاوه‌نی سه‌ککی تایه‌تی‌یه له‌ شعردا . شه‌و شتانه‌ی که شعیری ماموستا له شعیری دیکه هه‌ل داویری زمان و شیوه‌ی دارشتن و سه‌ک و سه‌نه‌تی شعیری و ناوه‌روکی شعره‌ کانه . ماموستا هه‌من نه‌زور شویندا گه‌زنده‌ی له‌و شاعیرانه کردوو که ته‌نیا به‌ شیمزای خویان شعره‌کانیان ده‌ناسرته‌وه . له‌ته‌واوی شعره‌کانی ناله‌ی خودایی‌دا و هه‌روه‌ها شه‌و شعرانه‌ی یاش شه‌و ده‌م نووسیویه ته‌نیا شعیریکیش نادوزیه‌وه که سونی هه‌منی لی نه‌یه . به‌لام شه‌و شعره وه‌شعیری هه‌من ناچی بو :

۱- شاعریکی شاره زای وهک ماموستا همن له ته واوی دیوانه کهیدا ته نیا
جاریکیش له باری قافیسه وه کهمی نه هینا وه وهه موو ده م به شاره زایی په کی زور
ته واوه وه قافیسه ی هه لیزاردووه . رهنگه شاعریکی گه وره ش له سره تا وه قافیسه ی
کزی به کارهینا سی به لام ماموستا همن پاش دوو دیوانه شیعو له کوتاییسی
هفتاگاندا زور جه توونه وشه ی (گوبز) که وشه به کی فارسی به وه له موکریاندا جه وتی
له سر دانانین بکانه قافیسه ی وشه ی (دیز) .

جگه له وه له ژماره (۱۶) دا مه سره عیکی دیکه ش قافیسه ی نی به :

(تفهنگ . زمان دی بو کوردستانم)

که بیم وایه شه وه هله به ناگه رسته وه بهر شاعری شیعه که وه ده بی له شه لدا
شاوا بووسی : تفهنگ وه زمان دی بو کوردستانم .

۲- به کی که له دیاردانه ی که له شیعه گانی ماموستا همن (به تایه ت له ناله ی
خودایی) دا دیارو شاکرا به وینه ی شعری به . یانی گه یاندنی مه به ت به وینه ی
شاعیرانه . رواله نیکی ساکار و نیوه روکی قوول . به لام له وشعه ردا ته نانه ت
وینه به کی شعریش وه به رجا و ناگه وی . زورتر قسه به کی په تی به که وه زنی هه به
یانی زورتر نه زمه تا شعر بو وینه سرواننه شه دوو به ت به :

سال نه حاریک فکری راوی شا   له گهل شهیتانا ده من ناوی شا
کوا له حهباندا ماوه ناوی شا   گیز بووم چوارده سال بوومه بیواوی شا

۳- شه شیعه له باری نه نه تی شعری به وه (موسه مه ته) . به لام ماموستا له
دوای تاریک و روون دا هج شعریکی به شیوه ی موسه مه ت و نه رجیع به ند و
نه کی به ند نه نووسیوه و زورتر له سر غه زه ل و مه سه وی کاری کردووه . دیاره
نه گه ر شه شیعه به هیز بوایه ده مان توانی بلین کوفر نه شاعریکی وهک
همن شعریکی موسه مه تیش بنووسی به لام کزی و لاوازی شیعه که شه ریگایه شی
لی بریونه ته وه . به تایه ت که شیعه که شه خه تی ماموستا نی به .

۴- به پی شه و ریکه وتی ژیر شیعه که دا نووسراوه واته (۱۹۷۸/۱۰/۱۰) ده بی
شه شیعه له به رو به ندی شوشی ئیسلامی ئیران دا نووسرای که شه ده می
شیعه گانی ماموستا (همن) بان له جه وی ده قوزته وه وه ده ستا و ده ست ده گه ران .
گه رچی شه شیعه له کوردستانی ئیراندا نه بیسراوه . جگه له وه ماموستا ش له وه
سالانه ی دوا پیدا به پی شه زمونی شعری ده بوایه نوسخه به کی لای خوی راگرتنا
شه سه رده می شعری ماموستا له وپه ری به رزی و ناسکی دا بوون باله لایه کی
دیکه شه وه بو باسه که بچین :

ده سته ی نووسه ران له ژماره (۱۷) ی نووسه ری کوردستان لایه ره ۱۹۶۳ دا جه نده
له گه به کی هیابووه بو شه وه ی که شیعه که هی ماموستا همنه . ئه من ویرای ریز

بو شو بیرو رایانه بپم وایه شهونده بهس نیه و شه و خالانه نه یان توانیوه به لگه یه کی باش بن بوچی:

له بهندی به که مدا نووسیویانه که شیعره که چند زاراوه یه کی وای تیدایه که له گرمین به کارنایهت و له کوردستانی شیران به کار دینری که و ابو شاعیره کی شیرانی به و له بهندی دووه مدا نووسیویانه که چند وشه یه کی تیدایه که ده گه به نی شاعیره که موکریانی به . سو وینش تنیا له (نیو گه لان) دایان هینا - وه ته وه نووسیویانه له کوردستانی شه و دیو ده لسن (له نا و گه لان دا) ، من ده لیم رهنگه شه و دوو به لگانه راست بن (که له دووه میاندا در درونگم چونکه هه رله نووسه ری ژماره ۱۷ ، لاپه ره ی ۶) به یامی به کیتی نووسه رانی کورد له سوید) که ده سته ی نووسه رانه که ی (ره فیق ساسیر، شیرکو بیکس ، حه مه سه عید حه سن) هی کوردستانی شه و دیون نووسراوه ..... ج له نیو شاخ و لیره وارو ..... یانی وشه ی (له نیو) یان به کارهینا وه) دسان تنیا شه وه ده گه به نی که شاعیره ی شه وشعیره موکریانی به . به لام ئایا هه موو شاعیره کی موکریانی ماموستا هیمنه ؟ که و ابو ده وایه له موکریانی شدا به لگه یان هینا و وه که هی هیمنه .

له بهندی سی به مدا نووسراوه وه که شوه و نا وه روکش له شیعره که ی ماموستا هیمن ده چی چونکه شاره زایی به کی ته وای به بارودوخی شه و سای شیرانه وه پیوه دیاره ، شه و شه نایسته ده لیل ، چونکه زور که س هگه له ماموستا هیمن به سفر بارودوخی شه و سای شیراندا شاره زابوونه و ته به ی شاعریشان بووه .

له کوتاییدا پیوسته بلم که شه گه نووسیومه شه و شیعره هی ماموستا هیمن نیه مه به بتم شه وه نیه که بلم ده سته ی نووسه ران بویان هه لیه ستووه ، یا که م و زیادیان بیکردووه به بچه وانه وه بپم وایه کاره که ی شه وان له رووی دلسوزی به وه کراوه به لام شه و که شه ی شیعره که ی سو شه وان ناردووه رهنگه به ههله جووسی .... یادووور نیه شه وه ی من نووسیومه وانه یی .

مه سه له ی دووه هم که ده موست یاسی له سه ر بکم شیعره کانی ماموستا راجی به که له لاپه ره کانی (۱۵۸ ، ۱۵۹ ، ۱۶۰) ی نووسه ری کوردستانی ژماره ۱۷ دا چاپ کراون ، به راستی سو پاسی کاک شه بووه کر شاخی ده که م که شه و شیعره جوانانه ی سو ناردوون و شیوه ش بلاوتان کردوته وه ، به لام به داخه وه له چند شویندا وه زنی شکاوه که دلنیام له نوسه ی ماموستا راجی دا به و شه و نیه . بو به روون کردنه وه ی شه و شه و خالانه به پیوسته ده زانم و هه و اذارم ده سته ی نووسه ران ، به یته دروسته کانی شه و شاعرانه بنووسته وه .

له شیعری به که مدا به یتی به که م وشه ی (به ییدا) دروسته .

به یتی چواره م که رتی دووه هم وه زنی شکاوه

يار بهر ژي گهر بکا قهتلي دوو سه د نالين چ بوو
من له سر جامي مهی وا عالمي لومهم ده کا

له شعري دوو همدا بهيتي به کمه کهرتي دوو همم ؛
له يارو يا وهران و ناسکان بيگانه خوم
بي به درگانه ي ره شمال و جيگه ي شاگر خانه خوم
بهيتي بسنجم ، کهرتي دوو هم ، وه زنيان شكاوه ؛
شه ي خودا مردم له تاوي عيشوه ي نالاي دوست
شاهه شاهي عمومي ساتلي ده رگانه خوم

بهيتي ههوتهم ، (کوله بي) دروسته ،
له شعري سي همدا ، کهرتي به کمه (سبه بي) دروسته .

بهيتي جوارهم وه زني شكاوه ؛
شمروکه نه جووم بيگانه هه زنه ي قوربان
لهم بهندي جگهره حيكهت بهرفي نه زهرم بوو

بهيتي بوهمم ، کهرتي دوو همم ، وه زني شكاوه ؛

راحي مده که گريان و له خوداي شه سري
هيشتا که نه جووم کا شه و خمه ي له بهرم بوو

شعري بسنجم ، بهيتي به کمه ، مه سره عي به کمه (خانه بي) دروسته .

شعري بسنجم بهيتي دوو هم ، مه سره عي به کمه (روله بي) دروسته .

شعري بسنجم بهيتي جوارهم مه سره عي دوو همم رهنگه (ده ليبي) و (جهن) له حياتي
(ده لين) و (جهن) دروستين .

بهيتي شاخر ، کهرتي به کمه وه زني شكاوه ؛

شه دعاي موسه تي شمه شسياتي شه کا

(راست و بيگا و بهيات و لاوک و جهيران) ي من

شتر نهوياسيکي زوره وه

NÊVEROK

VEKOLÎN:

pênc Jimarej Govarî Kurdistan ....Ferah pîrbal...5	
Zimani kuraf le Kîtebj (Fîqe Alluxet Iranî) de	
Ehmed Şerîfî	23
Riyalîzmî Sosyalizimû....Hîkmet Mihemed.....	32
M.E.Bozerselan... W:.....Selam zendî.....	38

ŞÎIR:

Peyman..... Cewher Kirmanc	52
Jibîrneke..... Ehmed Qerenî	57
Birayani Çiroy.... W: E.xoşnaw	61
Du xozî..... R .Isa	73

PEXŞAN Û ÇIROK:

Yadastî mirovêkî win.....W:Ziyad mewlud.....	75	
Razekanim dedirkênim..... E .Bayiz.....	78	
Şair naxî weku semawerekey.....Gundî.....	83	
Ba kujanewem çend sedeyek bêdengî....Hoşeng	86	
Awareyî	Rêkar Ehmed	89
Tilyak..... H .Mela salih	94	
Êdf bo kwe biçin....Pawan Mewcud	103	

GUFTUGO:

Guftugo legel şairêkî Îlamî...Amadekirna:M.M...	117
---	-----

LÊRE Û LEWÊ:

Katî Şîir..... W : Şemal.....	121
Beserhatî (NOMÊ)-berhevkirna:. Arêz Ebdullah ...	127
Nameyekî dilsozane..... Marif Axîf	131

NUSERÎ KURDISTAN

KOVARA ÊKETÎYA NIVÎSEVANÊN KURDISTANÊ

JIMARA:18

ZIVSTANA:1991

DESTEKA NIVÎSEVANA

EBUBEKIR XOŞNAW

CEWHER KIRMANC

HEVALL KUÊSTANÎ

FELEKEDIN KAKEYÎ

RÊKAR EHMED

PIRSKAR

EHMED HERDÎ

ERSELAN BAYZ

HEJAR MUKRYANÎ

HÎKMET MIHEMED KERÎM

MIHEMED HEME BAQÎ

EBAS BEDRÎ

TEHA MAYÎ

KURDISTAN'S WRITER

A magazine edited by the union of Kurdistan's writers

18
